

Džina Donauskaitė

Sociologijos studijų programa

Magistro darbas

**Žurnalistikos lauko santykis su politikos lauku. Lietuvos žurnalistikos elito
nuomonių analizė**

Darbo vadovas: prof. dr. Arūnas Poviliūnas

Vilnius 2009

Baigiamąjį darbą

.....,
patvirtintą Filosofijos fakulteto dekanų įsakymu Nr., parengiau savarankiškai, galutinai
suredagavau ir įteikiau vadovui.

.....

.....

(Data)

(Absolvento parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) BA (MA)

darbams keliamus reikalavimus ir gali būti ginamas

.....

.....

(Data)

(Vadovo parašas)

Baigiamąjį darbą su vadovo tarpininkavimu katedra gavo

.....

.....

(Data)

(Katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Žurnalistikos lauko santykis su politikos lauku. Lietuvos žurnalistikos elito nuomonių analizė

Santrauka

Lietuvos politikos žurnalistika turi neilgą autonomiško istorinio formavimosi trajektoriją. Daugiau kaip pusę XX a. ji buvo integrali politikos lauko dalis. XX a. dešimtajame dešimtmetyje vykusį intensyvi laukų transformacija, nulemta šalies demokratinių procesų, išsikovota žurnalistų autonomija nuo valstybės, taip pat intensyvus žiniasklaidos rinkos liberalizavimas iš esmės pertvarkė žurnalistikos ir politikos funkcionavimo Lietuvoje logiką. Šiame darbe buvo keliamas tikslas naudojant Bourdieu lauko teoriją, išsiaiškinti, kaip Lietuvos žiniasklaidos elitas suvokia santykį su politikos lauku. Tyrime dalyvavo lyderiaujančių Lietuvos žiniasklaidos rinkoje nacionalinės spaudos, radijo, televizijos, interneto portalo ir naujienų agentūros vyriausieji redaktoriai ir politikos skyrių redaktoriai.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad Lietuvos politikos žurnalistikos lauke pagal dominuojančias tendencijas galima išskirti tris politikos ir žurnalistikos laukų santykio suvokimo būdus. Tai – 1) politikos žurnalistika kaip visavertė politikos lauko dalyvė 2) politikos žurnalistika kaip aktyvi pilietinė institucija 3) politikos žurnalistika kaip visiškai autonomiška nuo politikos lauko institucija. Kaip parodė kokybinio tyrimo rezultatai, toks suvokimas yra lemiamas veikėjų struktūrinių pozicijų žurnalistikos lauke, istorinės trajektorijos, per kurią jie atėjo į tą poziciją; simbolinio ir ekonominio kapitalo, kuriais jie disponuoja, konkurencijos lauko viduje ir patiriamo kaimyninių laukų – politikos ir ekonomikos laukų – spaudimo.

Tyrimo rezultatai taip pat rodo, kad Lietuvos politikos žurnalistikos laukas savo struktūrą ir lauko vertybes reprodukuoja konservatyviu būdu. Nors pripažįstama, kad gerų profesionalių žurnalistų trūksta, profesionalūs žurnalistai palieka lauką. Be to, jokių specialių naujų žurnalistų rekrutavimo strategijų nėra taikoma, politikos žurnalistų judėjimas lauke, patekimas ir išėjimas iš jo yra lemiamas heteronomiškojo lauko poliaus spaudimo.

The Relation of Journalistic Field With Political Field. Analysis of Opinions of Lithuanian Mass Media Elite

Summary

Lithuanian political journalism has a relatively short trajectory of its historical autonomy formation from the political field. More than a half of century political and journalistic fields was a unified institution of power. The relation between journalistic and political fields in Lithuania was totally transformed first, by democratisation processes in 1990 and second, by Mass Media commercialisation processes in the end of XX century.

The aim of this thesis was by using Pierre Bourdieu field theory to reveal the main models of the perception of political and journalistic fields' relation of Lithuanian Mass Media elite.

The participants of the research was the editors-in-chief of the biggest and most popular Lithuanian mass media institutions: national daily „Lietuvos rytas“ and only-news portal lrytas.lt, only-news portal delfi.lt, national radio, commercial television TVnational radio, commercial television TV3, BNS news agency.

The results of the research has shown that there exist three models of perceptions of Mass media elite about journalistic and political fields' relations. The first is 1) political journalism should be the player of the political field 2) political journalism should function as a civic institution 3) political journalism should be totally autonomous from the political field and absolutely neutral while providing production about the political field.

The results also has shown that the reproduction of the values of the Lithuanian political journalism field is of the conservative mode. Although there are few good political journalists in the field ant there is also a huge lack of them, professional political journalists are leaving the field because of the pressures of the heteronomous pole of the field. Although there are no big restrictions for the young newcomers to enter the field here are no specific strategies to recrute the newcomers.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
POLITIKOS IR ŽURNALISTIKOS LAUKŲ SANTYKIS P. BOURDIEU ŽURNALISTIKOS LAUKO TEORIJOJE.....	8
1.1 Žurnalistikos lauko teorija.....	10
1.2 Galios santykiai ir politikos žurnalistikos lauko ribos	18
LIETUVOS ŽINIASKLAIDOS ELITO NUOMONIŲ ANALIZĖ.....	27
2.1 Politikos žurnalistikos vieta žurnalistikos lauke ir politikos lauko atžvilgiu	29
2.2. Politikos žurnalistų dalyvavimas politikoje	41
2.3 Politikos ir žurnalistikos laukų sąveika.....	50
IŠVADOS.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	57
PRIEDAI.....	59
6.1 Klausimynas.....	59
6.2 Interviu su naujienų portalo vyriausiąja redaktore.....	61
6. 3 Interviu su naujienų agentūros vyriausiąja redaktore.....	76
6.4 Interviu su nacionalinio radijo portalo redaktoriumi:	90
6.5 Interviu su dienraščio apžvalgininku ir dienraščio portalo vyriausiuoju redaktoriumi.....	97
6.6 Interviu su televizijos komentarų laidos redaktore	117
6.8 Interviu su vyriausiuoju naujienų agentūros redaktoriumi.....	121

IVADAS

Tik dvidešimties metų savarankiško formavimosi istoriją turintys Lietuvos žurnalistikos ir politikos laukai daugiau kaip pusę amžiaus veikė kaip vienas galios laukas. Politika buvo neatskiriama nuo žurnalistikos, o žurnalistika nuo politikos. XX a. dešimtajame dešimtmetyje vykusį intensyvi laukų transformacija, nulemta šalies demokratinių procesų, išsikovota žurnalistų autonomija nuo valstybės, taip pat – žiniasklaidos rinkos liberalizavimas iš esmės pertvarkė žurnalistikos ir politikos funkcionavimo Lietuvoje logiką. Tačiau šie laukai liko susaistyti ypatingų santykių. Kaip šiandieninė Lietuvos žiniasklaida suvokia savo autonomiškumą nuo politikos? Kiek yra erdvės kurtis pilietinei, ideologiškai angažuotai žurnalistikai? Ar įmanoma žurnalistikos santykį su politikos lauku apibūdinti tik per opoziciją „skaidrus“-„neskaidrus“? Tai – tyrimo problema, paskatinusi tirti politikos ir žurnalistikos santykį Lietuvoje. Pierre Bourdieu lauko teorija – tai instrumentas atkurti trimatį politikos ir žurnalistikos santykio Lietuvoje vaizdą bei jį kritiškai apmąstyti.

Šio darbo tikslas – naudojant Bourdieu lauko teoriją, ištirti kaip Lietuvos žiniasklaidos elitas suvokia santykį su politikos lauku.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Bourdieu žurnalistikos lauko teoriją, akcentuojant politikos ir žurnalistikos laukų sąveikas;
2. Išsiaiškinti, kaip Lietuvos žiniasklaidos elitas suvokia politikos žurnalistikos pozicijas lauke;
3. Išsiaiškinti, kaip Lietuvos žiniasklaidos elitas suvokia politikos žurnalistų ir žiniasklaidos dalyvavimą politikoje;
4. Išsiaiškinti, kaip Lietuvos žiniasklaidos elitas suvokia politikos ir žurnalistikos laukų sąveiką.

Tyrimo aktualumas. Šis darbas aktualus keliomis prasmėmis. Iš teorinės pusės – pirma, todėl, kad importuojama Bourdieu lauko teorija žurnalistikos laukui tirti į Lietuvos socialinių mokslų lauką, analizuojama naujausia literatūra, kritiškai vertinamos paties Bourdieu įžvalgos apie žurnalistikos ir politikos laukų santykį. Antra, todėl, kad Lietuvoje apskritai maža žiniasklaidos sociologijos – t.y., ne žurnalistikos produkcijos tyrimų, kurie pakankamai populiarūs, ne žiniasklaidos reitingų tyrimų

ir ne žiniasklaidos korupcijos tyrimų, bet pačios žiniasklaidos kaip institucijos, jos vidinės ideologijos, jos kaip organizacijos veikimo mokslinio aiškinimosi.

Darbo planas ir struktūra: Teorinė darbo dalis sudaryta iš dviejų dalių. Pirmojoje analizuojamas Bourdieu indėlis į žurnalistikos sociologiją, atkuriami Bourdieu žurnalistikos lauko teorija, išaiškinamos pagrindinės jos sąvokos ir lauko veikimo modeliai. Antrojoje dalyje, naudojantis kritine literatūra, analizuojami Bourdieu ir jo bendražygio Champagne žurnalistikos ir politikos laukų sąveikos tyrimai ir formuluojamos prielaidos Lietuvos žiniasklaidos elito nuomonių analizei. Empirinėje darbo dalyje siejant su Bourdieu lauko veikimo modeliais, sistemiškai analizuojamos Lietuvos žiniasklaidos elito nuomonės. Siekiama atskleisti tris Lietuvos žurnalistikos lauko santykio su politikos lauku aspektus. Tai – 1) politikos žurnalistikos vieta žurnalistikos ir politikos laukų atžvilgiu; 2) žurnalistikos veikėjų dalyvavimo politikoje būdai, apribojimai ir galimybės; 3) įtaka, kurią laukai gali daryti vienas kitam.

Darbo tezė: politikos žurnalistikos santykis su politikos lauku yra daugialypis: lemiamas žiniasklaidos ir politikos žurnalistų struktūrinių pozicijų žurnalistikos lauke ir politikos lauko atžvilgiu, istorinės trajektorijos, per kurią jie atėjo į tą poziciją; simbolinio ir ekonominio kapitalo, kuriais jie disponuoja, konkurencijos lauko viduje, patiriamo kaimyninių laukų spaudimo.

Tyrimo dalykas: Žurnalistikos ir politikos laukų santykis

Tyrimo objektas: Žiniasklaidos elito nuomonės

Tyrimo metodai. *Teorinės literatūros analizė.* Analizuojant literatūrą buvo išnagrinėta Bourdieu žurnalistikos lauko teorija ir įvertintas žurnalistikos lauko teorijos tinkamumas tirti politikos ir žurnalistikos laukų sąveikas.

Pusiau struktūruoti interviu. Naudojant Bourdieu lauko teorijos galimybes, atliktas kokybinis tyrimas: su šešiais nacionalinės žiniasklaidos elito atstovais – vyriausiais redaktorais ir politikos redaktorais – padaryti pusiau struktūruoti interviu, vadovaujantis iš anksto parengtomis gairėmis. Tyrime dalyvavo lyderiaujančių Lietuvos žiniasklaidos rinkoje nacionalinės spaudos, radijo, televizijos, interneto portalo ir naujienų agentūros redaktoriai.

POLITIKOS IR ŽURNALISTIKOS LAUKŲ SANTYKIS P. BOURDIEU ŽURNALISTIKOS LAUKO TEORIJOJE

Tiriant politikos ir žurnalistikos santykį, darbe vadovaujamas Bourdieu lauko teorija. Bourdieu išsiskiria tuo, kad kritiškai vertino ir siekė sujungti objektyvistines ir subjektyvistines socialinės tikrovės tyrimų paradigmas. (Jenkins, 1992: 10) Jis buvo kritiškas tiek objektyvistinių sociologijos teorijų ir empirinių tyrimų metodų, tiek subjektyvistinių teorijų ir empirinių tyrimų metodų atžvilgiu. Pagal Bourdieu, subjektyvistinės yra tos teorijos, kurios telkiasi ties mikro lygio interakcijomis, voliuntarizmu, metodologiniu individualizmu. Jos įtraukia tokius empirinių tyrimų metodus kaip simbolinis interakcionizmas, etnometodologija, fenomenologija ir racionalaus pasirinkimo teorija. Objektyvizmą Bourdieu supranta dvejopai: pirma, kaip nekritišką statistinių reguliarumų apie žmogiškąjį elgesį analizę ir antra, kaip iš konceptualizuotų abstrakcijų gimstančių formalių modelių primetimą socialinei tikrovei aiškinti. Objektyvistinės yra marksistinės, funkcionalistinės, struktūralistinės teorijos, taip pat empiriniai tyrimai, kurie išimtinai telkiasi ties makro lygio reiškiniams.

Bourdieu tiki, kad ir objektyvistinės, ir subjektyvistinės teorijos bei empiriniai tyrimo būdai atskleidžia svarbių išvalgų apie socialinę realybę, bet pavieniui jos nieko svaraus negali pasakyti apie tai, kaip veikia socialinis pasaulis. Bourdieu siūlo refleksyviąją sociologiją – dialektiškai sujungiančią empiriką su teorijomis, mikro lygį su makro lygiu, taigi – objektyvizmą su subjektyvizmu. (Swartz, 2004 : 51-52).

Bourdieu indėlis į takoskyros tarp socialinės teorijos objektyvizmo ir subjektyvizmo įveikimą ypač aktualus šiuolaikinei žurnalistikos sociologijai (Dickinson, 2008; Couldry, 2007; 2003; Benson ir Neveu, 2005; Benson, 1990; 2004). Žurnalistikos sociologijoje paplitusios objektyvistinės technologinio determinizmo (McLuhan, 1964/2004), Frankfurto mokyklos, politinės ekonomijos (Herman ir Chomsky, 1988), hegemonijos teorijos (Gitlin, 1978; Hallin, 1984) akcentuoja medijų technologijų primetamą pasaulio matymą, masinės komunikacijos priemonių kapitalistinę priklausomybę, valdančiosios klasės arba intelektualų vaidmenį konstruojant socialinę realybę ir kiekvieno individo suvokimą, tuo tarpu subjektyvistinės organizacinės ir kultūrinio interakcionizmo žurnalistikos studijos pernelyg siaurai telkiasi į tam tikrus naujienų gamintojus,

organizacinius, biurokracinius žurnalistinės veiklos ribojimus ir interakcijas tarp veikėjų (Benson ir Neveu, 2005: 12).

Šiame darbe rūpimas politikos ir žurnalistikos santykis redukcionizmo neišvengiančiose objektyvistinėse teorijose yra suvokiamas kaip spaudos šaltinis visam sociumui, tuo tarpu subjektyvistinės teorijos nuvertina žurnalistikos daromą įtaką politiniams procesams. Paminėtina, kad viena Bourdieu sociologijos užduočių turi politinį užtaisą: atskleisti tikrovę taip aiškiai ir įtikinamai, kad kiekvienas individas galėtų priešintis simboliniam smurtui iš galios institucijų (Swartz, 2004: 51). Ekonomika, žurnalistika ir politika Bourdieu yra vieninga galios sistema, naudojanti simbolinį smurtą viso sociumo atžvilgiu, taigi Bourdieu teorija yra arčiau objektyvistinių žurnalistikos sociologijos teorijų. Tačiau šiame darbe siekiama įrodyti, kad Bourdieu lauko teorija palieka erdvės kur kas labiau diferencijuotam simbolių galios sistemų suvokimui ir jų atskirumui.

Žurnalistika Bourdieu tyrimų lauku tapo tik vėlyvuju jo mokslinės veiklos periodu. Ankstesniuose savo darbuose apie politikos sociologiją, Bourdieu žurnalistiką laikė politikos lauko dalimi (1987/1993). Knygoje *Distinction: (1979/2003)*, kuriai empiriniai duomenys rinkti XX a. septintuoju dešimtmečiu, žiniasklaidos priemonės Bourdieu yra svarbios kaip tam tikro gyvenimo būdo ar skonio indikatorius. O knygoje *The rules of art (1992)* ir *The field of cultural production*, Bourdieu rašė apie specializuotą kultūrinę produkciją, bet kadangi jam žurnalistika kaip produkcijos procesas buvo silpnai autonomiškas ir išsidėstęs heteronomiškame kultūrinės produkcijos lauko poliuje, žurnalistikai kaip kultūrinės produkcijos procesui dėmesio jis skyrė mažai.

1996-aisiais pasirodžiusiame savo knygoje „Apie televiziją ir žurnalistiką“, kur išspausdintas jo paskaitų apie žurnalistiką ciklas, Bourdieu aiškiai atskiria politiką nuo žurnalistikos. Šiuos laukus sieja specifiniai santykiai, abipusė priklausomybė dėl viešumo, tačiau kiekvienas iš jų yra autonomiški laukai. Vėlyvasis Bourdieu mokslinio darbo periodas telkėsi būtent į lauko struktūrų aiškinimą ir lauko teorijos kontekste Bourdieu simbolinė galia tapo kur kas labiau diferencijuota ir paslanki, nei jis ją traktavo ankstyvuju savo mokslinės veiklos periodu.

Bourdieu paskaitų apie žurnalistiką ciklas, išspausdintas knygoje „Apie televiziją ir žurnalistiką“ (1996/2002) daugelio socialinių tyrėjų ir žurnalistų buvo sutiktas ypač kritiškai – Bourdieu žurnalistikos tyrimai priskirti senajai Frankfurto mokyklai, o visa jo teorija prilyginta „sociologiniam terorizmui iš kairės“ (Verdes-Leroux, 2001). Pagrindinis Bourdieu knygoje aptariamas aspektas – žurnalistikos komercializavimas, nulemtas ekonominio spaudimo žurnalistikai, turėjo trivializuojančią įtaką naujienu produkcijai, kartu – depolitizuojantį efektą politikos laukui. Būtent dėl šios išvados Bourdieu darbas nurašytas prie senos Frankfurto mokyklos

įžvalgų, nemanyta, kad jis išeina už objektyvistinių apibendrinimų (Benson ir Neveu, 2005). Tačiau svarbu, kad Bourdieu knyga atskleidžia tik vieną konkretaus Prancūzijos žurnalistikos lauko istorinės konfigūracijos etapą (Benson ir Neveu, 2005: 2), ypač buvusį svarbų jam kaip kairiajam intelektualui. Bourdieu lauko teorija, atsižvelgdama „į istoriškumą, vadinasi, ir į kognityvinių struktūrų reliatyvumą“ (Bourdieu, Wacquant, 1992/2003, 179), rodo, kad jo išvados apie komercializuotą Prancūzijos žurnalistikos lauką nėra išvados apie žurnalistikos komercializavimo efektą apskritai, juolab, kad Bourdieu atkreipia dėmesį į „faktą, jog visur <...> istorines struktūras priverčia veikti agentai.“ (Bourdieu, Wacquant, 1992/2003, 179). Kitaip tariant, lauko teorija įtraukia dinamiškumo, kitimo, naujų praktikų atsiradimo ir santykių transformacijos aspektus.

1.1 Žurnalistikos lauko teorija

Bourdieu laukus tiria naudodamas *struktūrinio konstruktyvizmo* metodą. Kad būtų galima atskleisti jo esmę, svarbu apsibrėžti, ką Bourdieu laiko *socialine struktūra, veikėjais ir lauku*. Toliau – koku būdu veikėjai yra pajėgūs perkurti socialines struktūras bei konstruoti socialinę tikrovę. Kartu sąvokų reikšmė yra jungiama su galimais praktiniais jų atitikmenimis Lietuvos žurnalistikos lauke.

Socialinę tikrovę, sociumą, Bourdieu siūlo įsivaizduoti kaip lauką, kuris yra sudarytas iš mažesnių laukų, įsiterpusių į vienas kitą kaip rusiškų matrioškų sudėtis, esančių paraleliai vienas kito atžvilgiu. Kaip sociumą Bourdieu tiria nacionalinę valstybę. *Laukas*, pasak Bourdieu – tai objektyvių santykių tarp pozicijų tinklas arba išsidėstymas (1992/2003: 131). Pavyzdžiui, šiame darbe tiriamas žurnalistikos laukas yra platesnio kultūrinės produkcijos lauko dalis ir kartu savyje talpina tam tikrus sub-laukus, būtent čia rūpimą politikos žurnalistikos sub-lauką. Lauke Bourdieu svarbūs tiek veikėjai (agentai ir institucijos), tiek socialinės struktūros.

Socialinė struktūra Bourdieu lauko teorijoje yra *santykiai*. Bourdieu santykius supranta marksistine prasme: santykiai yra objektyvi struktūra, kuri egzistuoja nepriklausomai nuo individualios sąmonės ir valios (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 131). Taip pat santykiai yra istoriškai susiformavę ir reprodukuojami arba konservuojami pagal objektyviai nusistovėjusias taisykles. Sakydamas „santykiai“ Bourdieu turi omenyje santykius tarp veikėjų užimamų pozicijų. Pozicijos – tai istoriškai susiformavusios hierarchinės sistemos, objektyvuotos socialinėje erdvėje (Wacquant, 2004: 10)

Pasak Bourdieu, „pozicijos, jų egzistavimas ir determinuojantis poveikis jas užimantiems agentams arba institucijoms yra objektyviai apibrėžtas <...>“ (Bourdieu ir Wacquant

131). Taigi Bourdieu, kaip ir objektyvizmą atstovaujantys struktūralistai, sutinka, kad socialinės struktūros – objektyviai egzistuojantys santykiai – determinuoja individų veiksmus. Kadangi Bourdieu pabrėžia, kad santykiai egzistuoja tarp tam tikrų pozicijų lauke, paminėtina, kad žurnalistikos lauke institucinių veikėjų pozicijos gali būti suvokiamos kaip masinių komunikacijos priemonių hierarchijos pagal dydį, kuris dažniausiai susijęs su populiarumu/skaitomumu/žinomumu: didžiausias/skaitomiausias dienraštis, populiariausias interneto portalas, visuomeninė televizija ar radijas, populiariausia radijo stotis, žiūrimiausia televizija, nišinis laikraštis ir pan. Agentų pozicijos – pagal hierarchinę redakcijų struktūrą: vyriausiasis redaktorius, redaktorius, apžvalgininkas, reporteris. Taip pat – masinių komunikacijos priemonių savininkai ir žiniasklaidos priemonių reklamos skyriai gali būti atsiejami nuo pačių redakcijų, kurios atrenka ir gamina naujienas.

Socialinei struktūrai – objektyviai besiklostantiems santykiams – įtakos turi ir subjektyvus kiekvieno individo socialinės realybės suvokimas. Tai – konstruktyvistinis elementas Bourdieu socialinėje teorijoje, jį apibūdina Bourdieu vartojamas dispozicijos terminas. *Dispozicijos* – tai suvokimų, vertinimų ir veiksmų schemas socialinių agentų mąstyme (Wacquant, 2004: 10). Bourdieu ypač priešinosi struktūralistiniams apibendrinimas, nes pats užsiimdamas praktine sociologija, manė, kad struktūralistai, o ir Frankfurto mokykla, ir alhusserizmas, ignoruoja individualius veikėjus. Bourdieu mano, kad socialiniame pasaulyje egzistuoja subjektyvios viltys ir objektyvios galimybės ir būtent jų dialektikos rezultatai daro įtaką tam, kokią poziciją lauke veikėjas užims, ko jis sieks ir kokių veiksmų ims (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 169). Skirtingai, negu racionalaus pasirinkimo teorija, individualių veikėjų Bourdieu nelaiko racionaliais – jie, pasak Bourdieu, tiesiog yra supratingi, t.y., supranta socialines struktūras, turėdami savo subjektyvius norus, viltis ir troškimus – supranta objektyviais galimybes ir tada sutinka su tam tikrais iš anksto jiems primestais socialinio pasaulio veikimo dėsniais arba, Bourdieu terminais kalbant, žaidimo taisyklėmis, arba jas atmeta. Kitaip tariant, veikėjų santykis su socialinėmis struktūromis yra objektyviai susiformavęs: nuo tobulo atitikimo, kai veikėjai ima troškinti to, kas iš anksto jiems yra objektyviai skirta iki visiško atsiskyrimo (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 169). Taigi konstruktyvizmas Bourdieu reiškia tai, kad subjektyvus socialinės realybės suvokimas ir konstravimas neatskiriami nuo veikėjų pozicijų atitinkamoje erdvėje (Matulionis ir Mičiulienė, 2000: 17). Kiekvieno veikėjo kalba yra tai, už kurios gali pamatyti nekintamas substancijas, kurios tau daug pasako apie patį lauką. Kartu čia svarbus ir socialinio tyrėjo vaidmuo: jo kalba taip pat neatitrūksta nuo tų substancijų ir struktūrų, kurių apsuptyje jis gyvena.

Kartu Bourdieu sako, kad objektyvūs santykiai nėra nekintami, nes laukas, kuriame klostosi santykiai, užimamos pozicijos, yra tarsi kovos arena, siekiant pertvarkyti tų pozicijų išsidėstymą. (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003:136). Kitaip tariant, veikėjai patys siekia perkonstruoti lauką pagal savo subjektyvų supratimą. Koks yra to subjektyvaus supratimo turinys? Šioje vietoje Bourdieu taiko kantiškas imperatyvias kategorijas, kurios veikėjams padeda suvokti ir konstruoti aplinkinį pasaulį. Bourdieu sako, kad veikėjai lauke atlieka tam tikrus socialinio pasaulio klasifikacijos aktus, paremtus tokiais klasifikacijos principais, kuriems jie neieško kriterijų – klasifikacijos principai yra patys sau pakankami (2005:36). Taigi Bourdieu klasifikacijos principais, kuriuos savo aplinkai taiko kiekvienas individas, gali būti paprasčiausios būdvardžių poros – geras, blogas; kokybiškas, nekokybiškas ir t.t. Šios kategorijos susiformuoja kaip veikėjų praktikų lauke rezultatas, taip pat lemiamas jau egzistuojančių struktūrų, kurios, savo ruožtu, daro įtaką praktikoms. (Bourdieu, 2005:37). Champagne teigia, kad žurnalistikos lauke tokiomis kategorijomis dažnai tampa kategorijos „spaudos laisvė“ ir „rinkos taisyklės“. (Champagne, 2005:45).

Bourdieu lauke vykstančioms kovoms apibūdinti siūlo naudoti žaidimo metaforą, iš kurios išplaukia kitos raktinės sąvokos, žyminčios konstruktyvistinį elementą Bourdieu socialinėje teorijoje. Tai – *illusio* ir *doxa*. *Illusio* nurodo į veikėjo tikėjimą, emocinį įsitikinimą, kad žaidimą verta žaisti. O veikėjai, kurie tiki tuo, kad žaidimą verta žaisti, dalinasi bendra *doxa*. Tai yra visuma numanomybių, žodžiais neišreikštų spėjimų, kurie organizuoja veiksmus lauke (Bourdieu, 2005: 37). *Doxa* sąvoka taip pat išreiškia, kad net ir didžiausi lauko priešininkai turi bendrų sąlyčio taškų, dėl kurių besąlygiškai sutaria, o ir laimėjusysis negali iš esmės keisti lauke nusistovėjusių žaidimo taisyklių, nes jo dominavimas lauke gali būti legitimuojamas tik tol, kol jis su kitais lauko veikėjais dalijasi bendra *doxa*. Tačiau iki tam tikro lygio dominuojantis veikėjas vis dėlto gali tai daryti.

Vien individo valios primesti savus socialinio pasaulio klasifikacijos principus nepakanka, kad būtų galima pakeisti lauke besiklostančius santykius ir kartu – išsidėsčiusias pozicijas. Tam būtina turėti *galią*, kurią Bourdieu teorijoje įkūnija *kapitalai*. Šie gali būti trijų tipų: *kultūrinis, ekonominis ir simbolinis*.

Ekonominis kapitalas – tai pinigai arba kiti ištekliai, kurie lengvai paverčiami pinigais. Žurnalistikos lauke kaip ekonominis kapitalas suvokiama tiražai, reitingai, priklausymas tam tikriems verslo savininkams, pajamos iš reklamos, kitos finansinės įplaukos. (Bourdieu 1996/2002: 11) *Kultūrinis kapitalas* – tai išsilavinimas, praktinis žinojimas, artikuliaciniai gebėjimai. Kultūrinis kapitalas gali būti trijų daugybinių formų: įkūnytų (vertingos tam tikrame lauke asmens savybės), objektyvuotų (tam tikrų vertingų daiktų turėjimas), institucionalizuotų (premijos, apdovanojimai) (Bourdieu, 1979:3). Žurnalistikos lauke kultūriniu kapitalu laikytinas

profesionalumas teikti tiriamuosius straipsnius, reportažus, analizes, komentarus. Taip pat – sugebėjimas išlikti objektyviam arba nešališkam.

Bourdieu taip pat skiria *simbolinį kapitalą*. Jis yra kaip dominavimo lauke legitimacijos forma, be to – tai likvidus kapitalas: per transformaciją gali įgauti tiek kultūrinio, tiek ekonominio kapitalo pavidalą. Veikėjai – institucijos ir individai – kurie dominuoja lauke, iš esmės yra tie, kurie sėkmingai konvertuoja ekonominį kapitalą į kultūrinį ir atvirkščiai ir tai darydami kaupia *socialinį kapitalą* – draugystės, kolegiškumo, pripažinimo galią. Būtent per pastarąjį yra legitimuojamas dominavimas lauke. (Benson ir Neveu, 2005:4).

Kapitalų įgijimas, viena vertus, lemiamas objektyviai egzistuojančių santykių socialinėje klasėje, kurioje užima poziciją veikėjas taip internalizuodamas jos normas ir priimdamas praktikas, kita vertus, taip pat lemiamas aptartojo konstruktyvistinio elemento: tikėjimo, kad verta, ir žmogiškosios valios tam tikrame lauke vertinamą kapitalą įgyti.

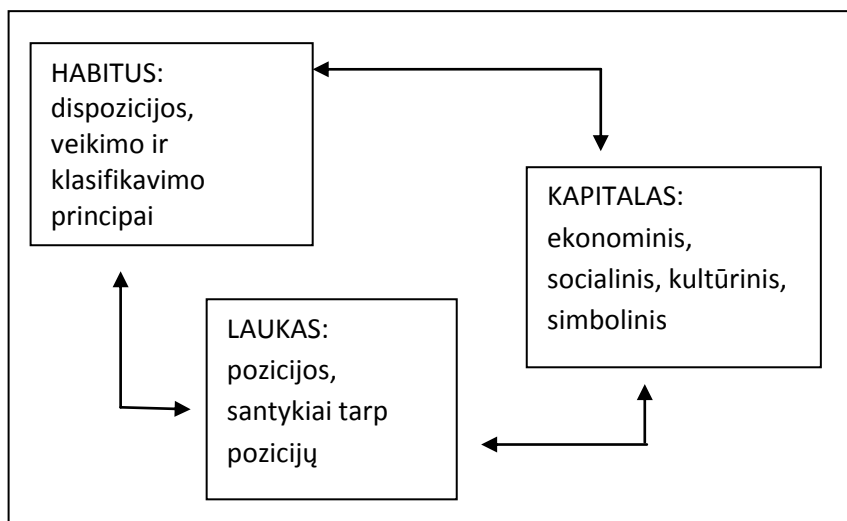
Konstruktyvistinį ir objektyvistinį pradą Bourdieu socialinėje teorijoje sujungia *habitus* sąvoka ir tai, Bourdieu tiki, padeda įveikti socialinės teorijos objektyvizmą (Bourdieu, 1987/1994; King, 2000:17).

Siekiant įvertinti, kiek *habitus* sąvoka Bourdieu padeda įveikti objektyvizmą, pravartu ją apibrėžti. *Habitus* – tai fundamentalus konceptas struktūros (santykiai) ir veikėjo (individo ar institucijos) supratimui. „Habitus yra <...> kaip struktūruojanti struktūra, kuri organizuoja praktikas ir suvokimus apie praktikas <...> [Tai] savybių konfigūracija išreiškianti skirtumus, objektyviai įsitraukusius į egzistencijos sąlygas.“ (Bourdieu, 2003: 170). Dar Bourdieu sako, kad „Habitus yra atvira dispozicijų sistema, kuri priklauso nuo patirties, vadinasi nuolatos yra jos veikiamą taip, kad pozicijos arba tvirtėja arba kinta (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 172), o „Kalbėti apie habitus reiškia tvirtinti, kad individas, asmuo, subjektyvumas yra socialinis, kolektyvinis“ (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003).

Iš to išplaukia, kad nors Bourdieu struktūriniame konstruktyvizme individai yra pajėgūs konstruoti, adaptuoti ir atmesti socialinius reiškinius per savo mąstymą ir savo veiksmus, tačiau toks mąstymas neišvengiamai vyskta objektyviai egzistuojančių struktūrų, t.y., santykių sudėtyje.

2 pav. Žmogaus veiksmų esmės komponentai

(Habitus*Kapitalas)+Laukas = Praktikos

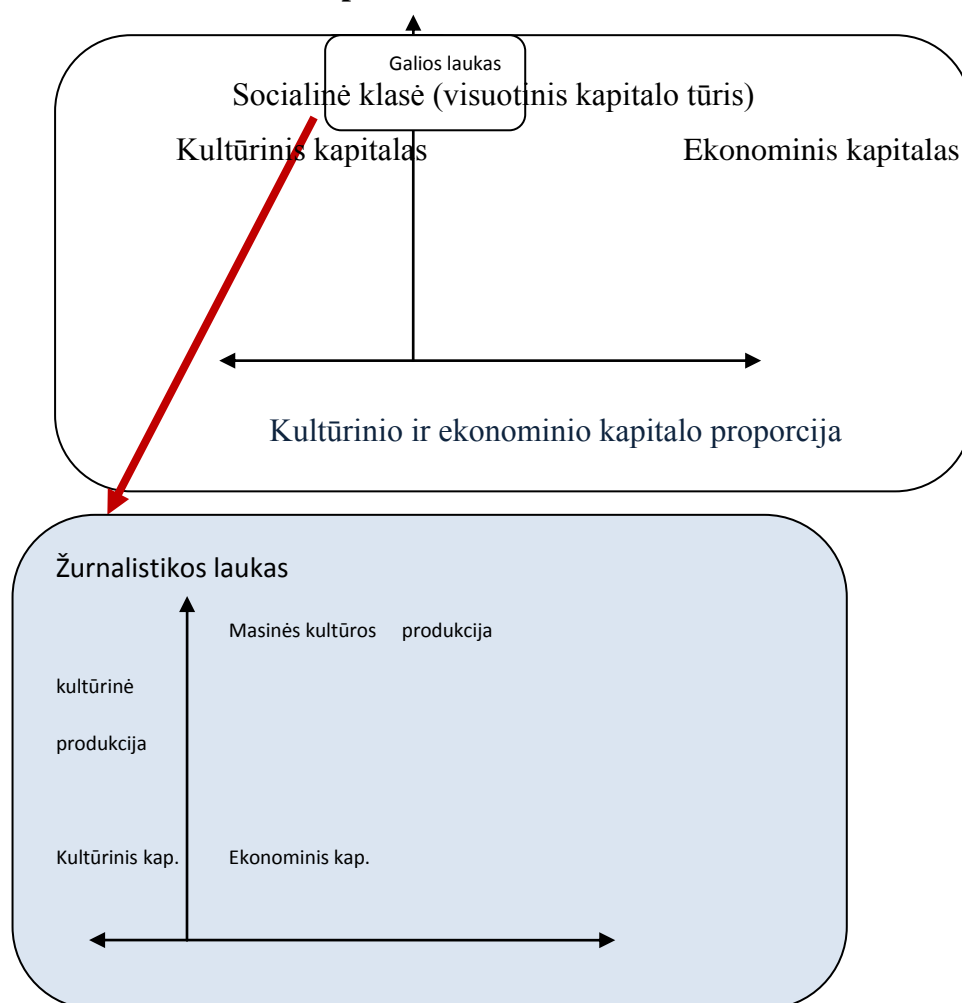
Galima sakyti, kad Bourdieu atstovauja kritinio struktūralizmo srovei: pripažindamas struktūrų autonomiškumą ir įtaką veikėjams suvokiant socialinį pasaulį, jis taip pat mano, kad struktūros nėra nekintamos, o jas keisti gali ir individualūs

laukų žaidėjai. Tačiau tik sutikdami su lauko primetamomis žaidimo taisyklėmis ir įgydami galią tai daryti, jie gali keisti žaidimo taisykles.

Atskleidus Bourdieu siūlomą struktūrinio konstruktyvizmo metodą ir pagrindines sąvokas (*laukas, habitus, kapitalas, doxa, illusio*), toliau darbe pateikiami teoriniai lauko veikimo būdai – laukų struktūruojančios dimensijos, lauko reprodukcijos ir lauko konservavimosi modeliai. Pasakytina, kad laukų struktūruojančios dimensijos yra objektyvūs santykiai, paremti binarine logika.

Pirmoji sociumą, o ir kiekvieną lauką, taip pat santykius tarp laukų struktūruojanti dimensija – tai opozicija tarp ekonominio ir kultūrinio kapitalo, arba – opozicija tarp ekonominės ir kultūrinės galios ((Bourdieu cit. Bourdieu ir Wacquant 1992/2003:107; Benson, 1999: 465; Benson ir Neveu, 2005: 5). Ekonominį kapitalą atitinka heteronomiškas lauko polius, kultūrinį – autonomiškas. Kiekvienas laukas yra sustruktūruotas kaip opozicija tarp vadinamojo heteronomiško poliaus, atstovaujančio išorines jėgas (pirmiausia ekonominis kapitalas) ir autonomiško poliaus, reprezentuojančio tik tam laukui būdingą specifinį kultūrinį kapitalą (Benson ir Neveu, 2005:5). Kaip ir minėta, žurnalistikos lauke kultūrinis kapitalu laikytinas veikėjų žinomumas, pripažinimas viena vertus, auditorijos tarpe, kita vertus, profesinės bendruomenės tarpe, o ekonominiu kapitalu – reitingai, tiražai, pardavimai, pajamos iš komercinės ir politinės reklamos, priklausymas tam tikrai finansinei grupei. Taip pat ir visas sociumas yra sustruktūruotas kaip opozicija tarp kultūrinio ir ekonominio kapitalo. Žurnalistikos lauko vietą sociumo lauke pagal opoziciją tarp ekonominio ir kultūrinio kapitalo galima pavaizduoti taip:

2 pav. Žurnalistikos lauko vieta sociumo lauke

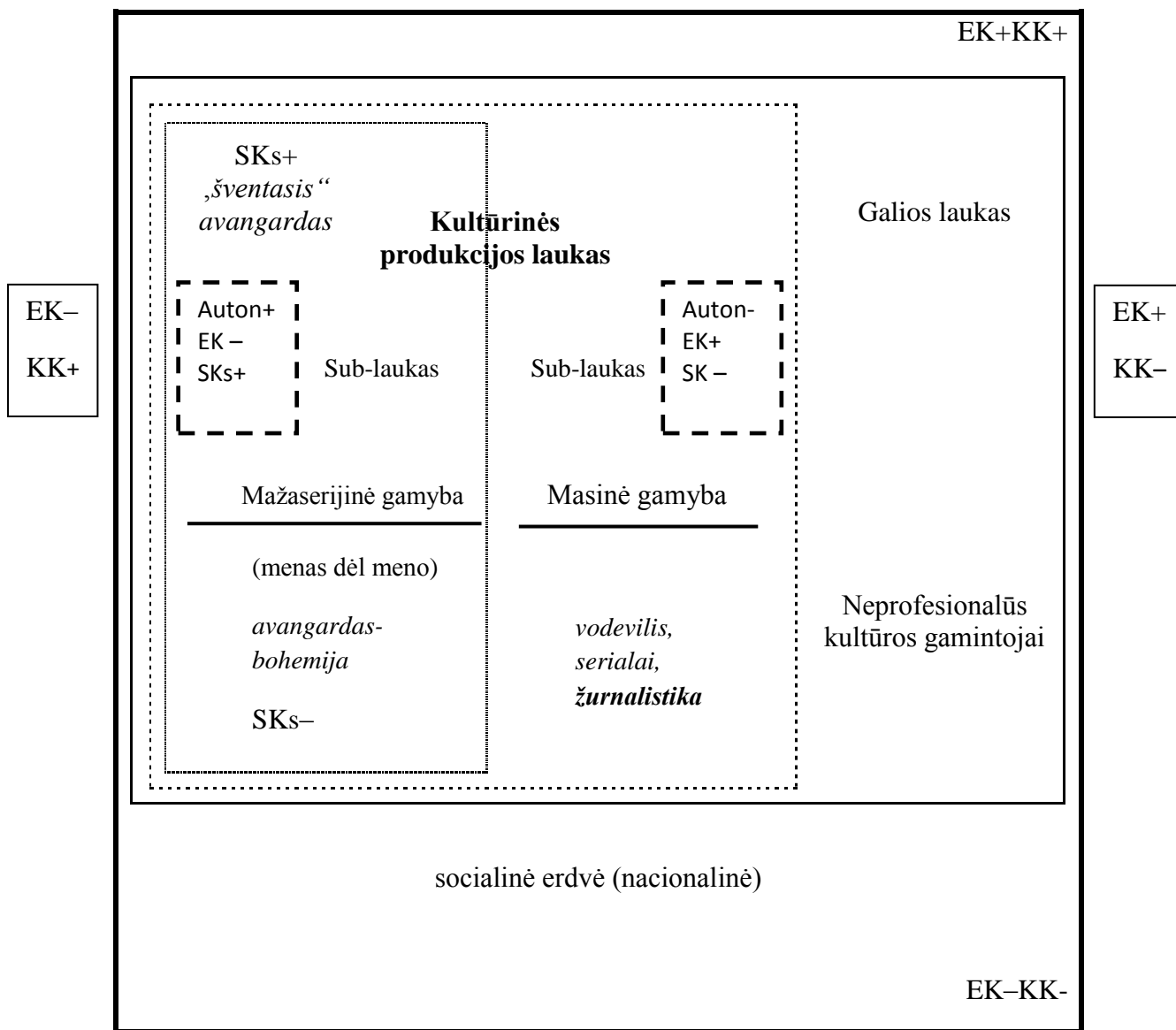
Žurnalistikos laukas yra platesnio galios lauko dalis kaip visų laukų mediatorė užimanti centrinę poziciją galios lauke (Benson ir Neveu, 2005: 36). Buvimas galios lauku reiškia, kad žurnalistikos laukui (kaip ir visiems galios laukams) yra būdinga pritraukti pirmiausia ir daugiausia tuos veikėjus, kurie turi aukštus kapitalo tūrio rodiklius, t.y., priklauso aukštesnei socialinei klasei.

2 pav. vertikali ašis matuoja visuotinį kapitalo tūrį, kuris tapatinamas su užimama socialine klase, tuo tarpu horizontali ašis matuoja kultūrinio ir ekonominio kapitalo proporciją (kultūrinis polius lokalizuojamas kairėje, ekonominis – dešinėje). Kai veikėjai juda iš dešinės į kairę, dominuojančio kultūrinio kapitalo proporcija didėja, o dominuojančio ekonominio kapitalo proporcija mažėja.

Socialinių klasių erdvėje nuo apačios iki viršaus, visas kapitalų tūrio rodiklis auga. Socialinės erdvės viršuje yra galios laukas, tačiau suorganizuotas apie tą pačią kultūrinio ir

ekonominio kapitalo opoziciją, tačiau veikėjais, turinčiais santykinai aukštus tūrio rodiklius arba didelį kiekį kurio nors kapitalo. (Benson ir Neveu, 2005).

3 pav. Žurnalistikos vieta kultūrinės produkcijos lauke.

Legenda:

—	Socialinė erdvė
—	Galios laukas
- - - - -	Kultūrinės produkcijos laukas
.....	Mažaserijinės produkcijos sublaukas

EK	– ekonominis kapitalas
KK	– kultūrinis kapitalas
SKs	– simbolinis specifinis kapitalas
Auton+	- aukšto laipsnio autonomija
Auton-	– žemo laipsnio autonomija

Šaltinis: Bourdieu P. (1996/1992: 124).

Savo kairiajame kultūriniame poliujė, žurnalistika yra griežtos kultūrinės produkcijos dalis (gamyba kitiems kultūrinės produkcijos gamintojams – maži literatūros žurnalai, avangardinis menas, muzika etc), savo dešiniajame, ekonominiame poliujė žurnalistika priklauso masiniam kultūrinės produkcijos laukui. Bourdieu sako, kad pagal dominuojančias tendencijas, žurnalistika priklauso pastarajam laukui. Tai yra, palyginti su kitais specializuotais laukais didžiajame kultūrinės produkcijos lauke, žurnalistika „charakterizuojama <...> aukštu heteronomijos laisniu“ (2005: 42), o tai reiškia, kad ji yra silpnai autonomiškas laukas.

Opozicija tarp ekonominio ir kultūrinio kapitalo, tai yra opozicija tarp autonomiškojo ir heteronomiškojo laukų polių, sudaro kovos arba žaidimo lauke esmę. Veikėjai – individualūs agentai ir institucijos konkuruoja tam, kad reguliuotų tas kapitalo formas, kurias jie turi arba norėtų įgyti – t.y., ne tik kultūrinį arba ekonominį kapitalą, bet ir socialinį kapitalą, kuris padėtų legitimuoti ir išlaikyti jų dominavimą lauke. Tačiau kai veikėjai nori judėti iš heteronomiškojo polio į autonomiškąjį arba, kitaip tariant, iš ekonominio lauko polio į kultūrinį, autonomiškas lauko polis patiria spaudimą ir jis tam priešinasi (Benson ir Neveu, 2005: 5).

Antroji laukus struktūruojanti dimensija – opozicija tarp naujo ir seno (Benson, 1999: 469). Naujų veikėjų įsiliejimas į lauką gali tarnauti tiek kaip lauką konservuojanti, tiek kaip lauką transformuojanti jėga (Bourdieu, 2005: 42-43).

Esminis vaidmuo čia tenka kultūriniam tarpininkams: žurnalistikos lauke – žurnalistams ir redaktoriams. Būtent jie kuria lauko simbolinio kapitalo turinį, vertybinę jo hierarchiją ir skleidžia ją, viena vertus, savo bendruomenėje, t.y., tarp žurnalistų, kita vertus, daro įtaką plačiam tų simbolių gėrybių vartojimui. Jie yra tarsi „gero skonio“ lyderiai.

Nauji veikėjai lauke gali įsitvirtinti tik pabrėždami savo išskirtinumą nuo tų, kurie jau yra lauke, todėl naujieji veikėjai jaučia paskatą ieškoti išsiskiriančių saviraiškos formų, kaip būtų galima tapti skonio lyderiais, o kalbant apie naują masinės informacijos priemonės instituciją – pateikti išsiskiriančią redakcinę poziciją (Bourdieu, 1996/2002, 92-93).

Kuo čia svarbus politikos ir žurnalistikos lauko santykio aspektas? Naujo ir seno opozicija ypač priklauso nuo situacijos darbo rinkoje ir nuo masinės komunikacijos priemonių koncentracijos. Pirma, kuo daugiau yra žmonių, norinčių dirbti žurnalistinį darbą, kitaip tariant, kuo konkurencija tarp jų didesnė, tuo įsidarbinę jie būna labiau konformistiški, tampa ekonominio ir politinio spaudimo lauke objektu. (Bourdieu, 2005: 42). Antra, svarbus masinės komunikacijos priemonių koncentracijos lygis: kuo mažiau darbdavių, tuo didesnis stresas prarasti darbą. Tai irgi skatina konformistiškumą politinio ir ekonominio spaudimo primetamų apribojimų atžvilgiu.

Benson ir Neveu (2005: 6) skiria šiuos šaltinius konservatyviam ir progresyviai lauko transformacijos efektui:

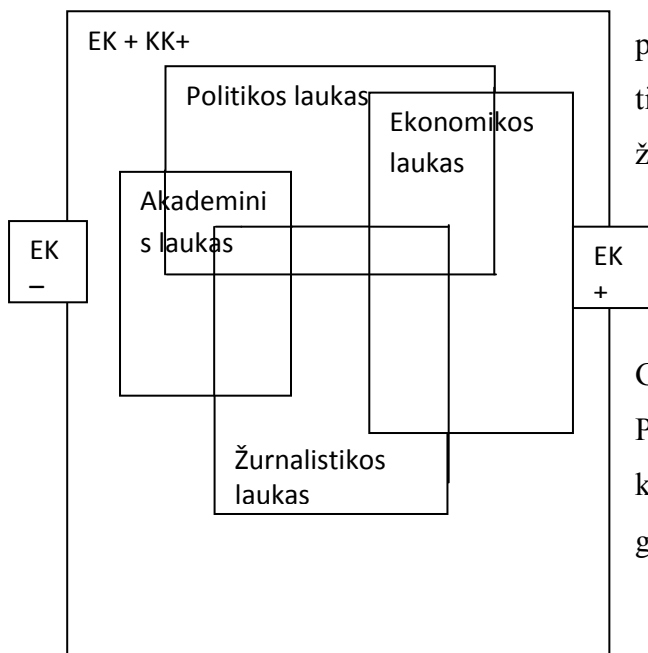
- 1) naujos žurnalistų rekrutavimo strategijos (griežtesnė atranka gali leisti padidinti naujienų kokybę, tačiau didelė konkurencija įsiliejimo į lauką lygmenyje stiprina žurnalistų konformistiškumą prie jau galiojančių praktikų ir rašymo formų);
- 2) klasinės kompozicijos pasikeitimas įsiliejančiųjų į žurnalistikos lauką sudėtyje: žurnalistai iš aplinkos, kur aukštesnis kultūrinis ir ekonominis kapitalas, turi didesnę motyvaciją keisti lauką savo „deviantinės patirties trajektorijų“ linkme.

Opozicija „nauja“ prieš „sena“ negali iš esmės pakeisti lauko struktūros – bent jau tol, kol žaidėjai dalijasi bendra *doxa* ir tol, kol patiriamas spaudimas iš kaimyninių laukų. (Benson ir Neveu, 2005:). Lauko struktūrą ar išsidėstymą galios lauke iš esmės galėtų pakeisti tik tokie sukrėtimai kaip politinės santvarkos pasikeitimas, ekonomikos politikos pakeitimas, iš esmės naujas masinės komunikacijos priemonių veiklos reglamentavimas, ekonomikos krizės, taip pat – masiniai socialiniai judėjimai. Kiekvienas iš tokių išorinių, netikėtų sukrėtimų, galėtų transformuoti santykinį autonomiškų ir heteronomiškų polių prisitraukimą žurnalistikos lauke, taip pat žurnalistikos lauko prisitraukimą su kitais galios laukais.

1.2 Galios santykiai ir politikos žurnalistikos lauko ribos

Kadangi žurnalistika yra galios lauko dalis ir būtent jame ji susiduria su politikos lauku, kurių santykis šiame darbe rūpi, reikia aptarti galios lauko struktūrą. Nors kaip ir paprasti laukai, galios laukas yra sustruktūruotas apie opoziciją tarp ekonominio ir kultūrinio kapitalo, galios lauko struktūra yra ypatinga. Joje esantys laukai (Bourdieu kaip galios laukus išskiria politikos lauką, ekonomikos lauką, akademinį ir žurnalistikos laukus), siekia visam sociumui primesti, arba, kaip Bourdieu sako, sociume „įtvirtinti legitimuotą socialinio pasaulio viziją“, dėl kurios turinio pirmiausia yra kovojama laukų viduje, o paskui ją, per kovas plačiajame galios lauke, siekiama eksportuoti į sociumo lygmenį (Bourdieu, 2005:36). Kadangi galios laukai yra įsitraukę į išorinio tipo žaidimą, kuriam būdingi saviti statymai ir saviti laimėjimai, laukai yra ypač arti vienas kito,

4 pav. Prancūzijos galios laukas XX a. 8 deš.

netgi į vienas kitą įsitraukę, persiklojantys. (4 pav). Persiklojimai rodo tai, kad galios laukai iki tam tikro lygio yra homologiški. Iš 4 pav. aišku, kad žurnalistikos laukas yra veikiamas ekonomikos, politikos, ir akademinio lauko ir savo ruožtu pats daro įtaką politikos, ekonomikos ir akademijos laukams.

Galios laukas yra ypač dinamiškas. Bourdieu tyrė Prancūzijos žurnalistikos lauką ir nustatė, kad komercializavus nacionalinę Prancūzijos televiziją, galios lauko struktūra visiškai pasikeitė.

Šaltinis: Benson, 1990 : 472

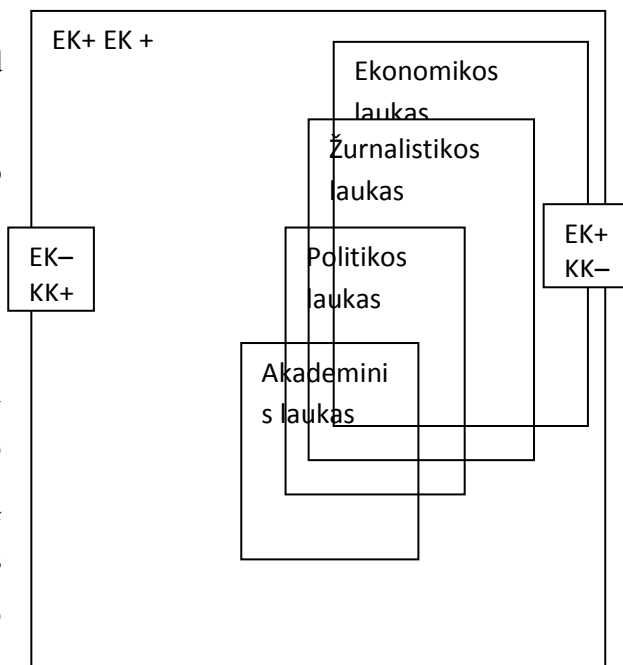
EK – ekonominis kapitalas

KK – kultūrinis kapitalas

Bourdieu konstatavo, kad žurnalistikos lauke legitimuotu tapo ekonominio kapitalo dominavimas ir jis tik stiprina savo pozicijas. Duodamas kaip pavyzdį Einšteino fizikos dėsnį „kuo daugiau energijos turi kūnas, tuo jis daugiau iškreipia erdvę aplink save“ (2005: 43), Bourdieu nurodo, kad kartu su žurnalistikos lauko komercializacija autonomiškumas turi tendenciją silpnėti: iš 5 pav. matyti, kad žurnalistikai tapus homologiška su ekonomikos lauku, ji tapo

heteronomišku lauku kitų laukų, taip pat ir politikos – atžvilgiu, be to, pati tapo heteronomišku lauku kitų laukų viduje (vadinasi tapo heteronomišku lauku ir politikos lauko viduje). Tai apskritai sukėlė galios laukų susiliejimą, pastūmė

5 pav. Prancūzijos galios laukas XX a. 10 deš.

Šaltinis: Benson, 1990 : 472

EK – ekonominis kapitalas

KK – kultūrinis kapitalas

juos arčiau komercinio poliaus didžiajame galios lauke. (Benson, 1999: 482). Tai knygoje „Apie televiziją ir žurnalistiką“ yra ir pagrindinė Bourdieu Prancūzijos žurnalistikos lauko tyrimų tezė.

Būtent dėl jos Bourdieu susilaukė kritikos. Šioje tezėje suliejami laukai taip, kad nebeįmanoma jų atskirti ir apskritai keblu grafiškai pavaizduoti galios lauko struktūrą (Benson, 2005: 93, Couldry, 2007: 212). Benson, amerikiečių medijų sociologas, sako, kad tokios Bourdieu išvados meta iššūkį visai lauko teorijai, nes, pavyzdžiui, JAV nuo pat pradžių masinės komunikacijos priemonės kūrėsi kaip komercinės, tad pervertinant ekonominio kapitalo įtakas, žurnalistikos lauko tyrimų Amerikoje neįmanoma taikyti (1999: 482, 483).

Hesmondhalah sako, kad heteronormiškasis žurnalistikos lauko polis Bourdieu lauko studijose visiškai neištirtas. Jis sako, kad Bourdieu apskritai ignoruoja masinę produkciją – ar tai būtų žurnalistinė produkcija, ar tai būtų, sakykim, populiarioji muzika. (2006: 219). Populiarioji produkcija netyrinėjama nei jo *The rules of art*, nei žurnalistikos studijose, o *Distinction* Bourdieu visai žurnalistinei produkcijai apibūdinti taiko *omnibuso* metaforą, kuri reiškia, kad „žurnalistai neutralizuoja savo produkciją tam, kad maksimizuotų savo klientūrą“ (Bourdieu, 2003: 442). Pasak Hesmondhalah, dėmesio populiariai masinei kultūrai stygius Bourdieu darbuose yra sistemiškas: „jis <...> net nesvarsto galimybės, kad masinė produkcija galėtų skleisti tą „šventąją“ (angl. consecrated) kultūrą“ ir kad galėtų homogeniškuose laukų poliuose kurtis „šventosios“ institucijos, kurios, pavyzdžiui, žurnalistikos lauke atitiktų kokybinę spaudą arba kokybinę televiziją. (2006: 219). Bourdieu „šventąją“ arba tikrai kultūrine produkcija laiko tik gamintojų gaminimą kitiems gamintojams, jis neįtraukia negamintojų auditorijų ir todėl Bourdieu „reprezentuoja visiškai poliarizuotą autonomija *versus* heteronomija paveikslą“. (Hesmondhalah, 2006: 222).

Couldry tvirtina, kad lauko teorija apskritai yra nepajėgi tyrinėti santykių tarp galios laukų ir kad tie santykiai galbūt turėtų likti kitų teorijų objektas. Jis stebisi, kad Bourdieu niekada netyrė žurnalistikos kaip simbolinės galios ir simbolinio smurto sistemos: Bourdieu nepakankamai dėmesio skyrė auditorijoms ir todėl neišvengė „absurdiško redukcionizmo“ sakydamas, kad suprasti, kuo skiriasi leidinys X nuo leidinio Y, yra maža prasmės tirti jo auditoriją: pakanka ištirti santykius tarp X ir Y (Couldry, 2007: 213).

Remdamasis vėlyvuuju, Weberio įkvėptu Bourdieu darbu apie valstybę (*The State Nobility, 1996*), kur Bourdieu kalba apie naują kapitalo formą – valstybinį *metakapitalą*, reiškiantį, kad valstybė visiems laukams turi galią primesti žaidimo taisykles per švietimo sistemą ir leidžiamus įstatymus, Couldry svarsto, kad būtų tikslinga vartoti *media metakapitalo* sąvoką ir, tiriant santykius tarp galios laukų, klausti, kaip sąveikauja valstybinis ir *media metakapitalas*, kokią įtaką kiekviename lauke tas metakapitalas turi opozicijai tarp kultūrinio ir ekonominio kapitalo ir

taip pat – kokią įtaką metakapitalai daro visam sociumui ir individų suvokimui apie pasaulį. (Couldry, 2003: 664-673).

Taigi Bourdieu pasiūlyta galios lauko struktūra ir jos kaitos tendencijos sukritikuotos tiek dėl paties metodo, tiek dėl empirinių Prancūzijos žurnalistikos lauko tyrimo rezultatų, pateiktų knygoje „Apie televiziją ir žurnalistiką“ (1996/2002). Tačiau jei teisingas Hesmondhalah (2006), tai nesunkiai žurnalistikos lauke galėtume išskirti politikos žurnalistikos sub-lauką, kuris yra ta vadinamoji „šventoji“ erdvė, labiausiai autonomiška ir savo autonomiškumą sauganti tiek nuo politikos lauko, tiek nuo žurnalistikos lauko heteronomiškojo poliaus.

Kitą variantą, norint aptarti politikos ir žurnalistikos sąveiką empirinėje dalyje, būtina pasirinkti atskaitos tašką, kas šiame darbe laikoma žurnalistikos lauku, politikos lauku ir politikos žurnalistikos lauku. Tiek, kiek iki šiol išsiaiškinta, žurnalistikos ir politikos laukų santykis Bourdieu, o be to ir jo bendradarbio Patrick Champagne, kuris ir įtakojo Bourdieu gilintis į žurnalistikos sociologiją, darbuose yra problemiškas ta prasme, kad neaišku, ar politikos žurnalistikos laukas sudaro atskirą lauką žurnalistikos lauke (t.y., plataus kultūrinės produkcijos lauko, į kurį yra įsiterpęs žurnalistikos laukas, sub-lauką), ar politikos žurnalistikos laukas yra politikos lauko dalis. Toliau mano užduotis – juos atskirti remiantis paties Bourdieu ir jo bendradarbių tekstais.

Egzistuoja du lygmenys, kuriuose laukas gali būti apibrėžiamas. Pirmasis – tai vidinis, mikrokosmo lygmuo, kur nustatoma, ar tai, ką tiriamo jau yra laukas pagal tokius požymius:

- lauke egzistuoja specifiniai santykiai,
- lauke egzistuoja savitas prizas, dėl kurio lošiama lauke,
- lauke egzistuoja savitos pozicijos ir dispozicijos, būdingos tik tam vienam laukui,
- lauke disponuojama savito tipo ir proporcijų kapitalais.

Antrasis, išorinis lygmuo – makrokosmo, kur nustatoma, ar tai, ką tiriamo, yra atskiras laukas pagal tokius požymius:

- laukas turi savitą socialinio pasaulio viziją, kuri skiriasi nuo kitų laukų,
- laukas siekia reprodukuoti savo socialinio pasaulio viziją,
- laukas siekia išlaikyti savo struktūrinį autonomiškumą ir nesusilieti su kitais laukais,
- laukas siekia reprodukuoti savo struktūrą. (Bourdieu, 2005)

Šie vidiniai ir išoriniai požymiai išryškėja tiriant lauką dviem pjūviais:

1) Pagal lauko istoriškumą (Bourdieu, 1996/2002: 94)

2) Pagal tai, kur baigiasi lauko veikmė. (Bourdieu, 1992/2003: 134-135)

Taigi toliau remiantis Bourdieu ir jo bendradarbio, taip pat lauko teoretiko, Champagne, darbais, Shudsono, Benson ir Coudry kritinėmis Bourdieu studijomis, formuluojamos teorinės prielaidos apie žurnalistikos ir politikos lauko ribas. Ar galima šias prielaidas pritaikyti tiriant Lietuvos žurnalistikos lauko specifiką, bus tiriama praktinėje šio darbo dalyje.

Pagal pirmąjį, lauko istoriškumo, pjūvį, svarbu tirti lauko formavimosi istorinę trajektoriją. Žurnalistikos ir politikos lauko istorinio formavimosi trajektoriją Bourdieu atskleidžia Šmatko sudarytoje knygoje „Politikos sociologija“. Aptardamas nuomonių apie politiką gamintojus, Bourdieu sako, kad „mažų nuomonių gamintojų <...> vaidmuo augo paraleliai su [politikos – D.D.] lauko orientavimusi į specializuotą gamybą kultūros produktų rinkoje“, o toliau sekė tapimas sub-lauku, besispecializuojančiu politikos nuomonių gamyboje, prie kurių Bourdieu priskiria spaudą ir politines partijas. (Bourdieu, 1987/1993). Pagal šią sampratą politikos žurnalistika yra politikos lauko sub-laukas, taigi jo socialinio pasaulio vizija niekuo nesiskiria nuo politinės socialinio pasaulio vizijos. Tačiau knygoje „Apie televiziją ir žurnalistiką“, Bourdieu, sakydamas, kad nors žurnalistikos lauko istorijos tyrimų stinga (1996/2002: 61), žurnalistikos, specifinės kultūrinės produkcijos lauko, atsiradimo pradžia siūlo laikyti XIX amžių, kai atsirado „objektyvumo“ sąvoka, pabrėžianti takoskyrą tarp bulvarinės (sensacijų) ir rimtosios spaudos. (Bourdieu, 1996/2002, 94). Šią tezę Bourdieu į savo žurnalistikos lauko teoriją įpynė remdamasis Shudsonu: būtent „Shudsonas parodo, jog neįmanoma suprasti, kaip žurnalistikoje atsirado moderni „objektyvumo“ idėja nesuvokiant, kad ją ėmė skleisti laikraščiai, kuriems rūpi respektabilumas, reikalaujantis skirti žinias nuo bulvarinių laikraščių istorijų.“ (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 135). Objektyvumo idėja reiškia, kad politikos žurnalistikos, kaip ir visame žurnalistikos lauke tikima, jog galima tikrovę atspindėti objektyviai – kitaip, negu tai daro politikai, taigi šia prasme žurnalistikos laukas turi savitą pasaulio viziją ir savitus principus konstruoti arba, pagal savo specifinį suvokimą, atkurti socialinį pasaulį. Objektyvumo principas žurnalistikos lauke gali išlikti gyvybingas tik jį reprodukuojant – įtvirtinant lauke ir politikos lauko atžvilgiu, taigi – tik dėl nuolatinio suinteresuotumo lošti žurnalistikos lauke dėl respektabiliausios, labiausiai gerbiamos objektyviausios redakcijos ar objektyviausio žurnalisto pozicijos.

Shudsonas (2005), kuriuo remdamasis Bourdieu lemiamiu lauko atsiradimo momentu laiko objektyvumo sąvokos atsiradimą ir jos paskleidimą, cituoja Hallin, kuris teigia, kad žurnalistika, anksčiau buvusi inkorporuota į valstybę, nuo jos niekaip negali tapti nepriklausoma ir autonomiška. Hallin teigia: „Nesunaikindama ryšio tarp valstybės ir spaudos, objektyvi žurnalistika racionalizavo tą ryšį: Weberio terminais kalbant, objektyvi žurnalistika pertvarkė valstybės ir spaudos santykius sukurdamą abstrakčių principų tinklą, kuris įkūnijamas kaip profesiniai naujienu

kūrimo standartai.“ (Shudson, cit. Hallin, 2005:216). Hallin, įtakotas Antonio Gramsci hegemonijos teorijos, sako, kad žurnalistika netarnauja kaip vyriausybės sarginis šuo, nes yra per daug integruota į politikos lauką, o žurnalistikos santykis su politika tapo racionalizuotas ta prasme, kad privilegijuoja vyriausybių atstovų balsus naujienose.

Tuo tarpu Shudsonui, kaip ir Bourdieu, svarbus istorinis žurnalistikos lauko inkorporacijos į politikos lauką faktas, ir, keldamas klausimą, iki kokio lygio žurnalistikos laukas turėtų būti atskirtas nuo politikos lauko, Shudsonas vis dėlto pripažįsta demokratinėse valstybėse žurnalistikos lauką esant vientisą, atskirą nuo politikos lauko ne tik savo specifinių praktikų prasme, tačiau ir dėl vaidmens arba pozicijos, kurį žurnalistika prisiėmusi atlikti sociumo lauke: „Žurnalistai <...> turėtų būti suderinami su valstybe ir priklausomi nuo valstybės tam tikru laipsniu – vardan demokratijos. <...> žurnalistai turi būti ypač susirūpinę užduotimi perduoti išrinktųjų politikų, vyriausybės vadovų požiūrius. <...> Tačiau tik tai, manau, susiaurintų politinių naujienų vaidmenį. Žurnalistai neturėtų savęs neigti kaip analizės ir kritikos šaltinio. Jie turi būti aktyvūs atidarydami politikos langą ir vėdindami viešąją sferą, net jei politikai yra patenkinti užsidarę tvankiame kambaryje“. (Shudson, 2005: 221).

Išanalizavus žurnalistikos lauko istorinės kilmės prielaidas, galima sakyti, kad žurnalistika kaip profesionalų laukas susiformavo atsiradus moderniai objektyvumo sąvokai, kuri žymėjo atsiribojimą nuo kaimyninių laukų, taip pat – ir politikos lauko. Politikos žurnalistikos kilmė – politikos laukas, tačiau kartu su objektyvumu, kuris kaip siekiamybė galioja visame žurnalistikos lauke, politikos žurnalistika tapo visaverčiu žurnalistikos lauko sub-lauku, autonomišku nuo politikos lauko, turinčiu savitą pasaulio viziją, tačiau saistomu su politikos lauku glaudžiais specifiniais santykiais.

Politikos lauko ir žurnalistikos lauko veikmės ribų nustatymas Bourdieu darbuose taip pat yra problemiškas. Tai – antrasis pjūvis, padedantis nusakyti ar tai, ką jau tiriame, yra laukas. Bourdieu sako, kad „lauko ribų klausimas <...> išlieka keblus vien dėl to, kad iš jų lošiama pačiame lauke“ (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 134). Kitaip tariant, jei žurnalistikos lauku laikysime ertvę, kurioje vertinamas objektyvumas, tai lauko veikėjai, dalindamiesi bendra *doxa*, t.y., sutikdami dėl aukštų profesinių reikalavimų, pavyzdžiui, objektyvumo ar nešališkumo vertės, kartu siekia pakeisti profesinius standartus pagal savo suvokimą, kurie gali išplėsti arba susiaurinti lauko ribas. Tačiau problema dėl išorinių lauko ribų nustatymo – t.y., kur yra riba tarp politikos ir žurnalistikos lauko vertinant pagal jų veikmę – yra sudėtingesnė. Bourdieu nurodo, kad lauko veikmės ribos gali būti nustatomos tik tiriant empiriškai (tikrinant statistiškai) ir labai retais atvejais jos įgauna įstatymišką apribojimų formą (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 135). (pavyzdžiui, žurnalistikos

laukas nuo politinės valdžios gali būti atribotas žurnalistinės ir leidybinės veiklos etikos kodeksais, taip pat įstatymais, užtikrinančiais žodžio laisvę, nepriklausomumą nuo politinių partijų ir valdžios institucijų). Tačiau lauke visada veikia tam tikros specifinės institucijos, į kurias reikia patekti, norint patekti į patį lauką ir tapti visaverčiu jo veikėju. (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003: 135). Kaip tai Bourdieu daro savo žurnalistikos tyrimuose?

Knygoje „Apie televiziją ir žurnalistiką“ (1996/2003) Bourdieu tiria žurnalistiką kaip vientisą lauką, bet kalbėdamas apie žurnalistikos ir kitų kaimyninių laukų santykius, Bourdieu tvirtina tiek tai, kad žurnalistikos laukas yra dominuojamas politikos lauko, tiek tai, kad žurnalistikos laukas yra dominuojantis politikos lauke: „Hipotezė, kurią norėčiau iškelti, yra kad žurnalistinis laukas, kuris yra augančiai heteronominis, kitaip tariant – yra ypač subjektas primetamiems ekonomikos ir politikos apribojimams, taip pat yra vis labiau ir labiau primetantis savo suvaržymus kitiems laukams – ypač kultūrinės produkcijos, socialinių mokslų ir kitiems laukams – taip pat politiniam laukui.“ (Bourdieu, 2005 :41).

Dar daugiau sumaištis atskiriant, kur baigiasi politikos lauko veikmė Bourdieu įneša kalbėdamas apie savo darytus valstybės genezės tyrimus: „<...> sukūrus dinastinę valstybę ir vėliau susiformavus biurokratinei valstybei, ilgai buvo koncentruojamos įvairios galios (arba kapitalo) rūšys, o tai skatino monopolizuoti pirmiausia privačią – karaliaus – viešąją valdžią, sykiu išorišką ir viršesnę už visas privačias (lordų, buržuazijos ir t.t.) valdžias. Šių skirtingų kapitalo rūšių – ekonominio (dėl apmokestinimo), karinio, kultūrinio, teisinio ir plačiau – simbolinio – koncentracija vyksta pagreičiui atsirandant ir tvirtėjant įvairiems atitinkamiems laukams. Šio proceso rezultatas yra specifinio, tikrai valstybinio kapitalo atsiradimas jiems susikaupus, kuris leidžia valstybei valdyti įvairius laukus ir juose cirkuliuojančio kapitalo formas. Šis savotiškas *metakapitalas*, galintis valdyti kitas galios rūšis ir ypač kapitalo rūšių konvertavimą (taigi ir atitinkamą jį turinčių galios pusiausvyrą), apibrėžia specifinę valstybės galią <...>“ (Bourdieu ir Wacquant, 1992/2003, 150-151).

Iš šios citatos aišku, kad būtent politikos laukas – valstybė, būdama galios lauko centre, daro įtaką žurnalistikos laukui, nes gali valdyti laukuose cirkuliuojančio kapitalo formas. Tai reiškia, kad valstybė valdo žurnalistikos lauko kultūrinės, ekonomines ir simbolines galias (kapitalus) ir jei jau taip, tai žurnalistikos laukas niekaip negalėtų primesti apribojimų politikos laukui.

Pavyzdžiui, Bourdieu bendradarbis Champagne (1990), politikos ir žurnalistikos lauką tiria kaip vientisą, be to įveda naują *media kapitalo* sąvoką, kuri išreiškia galią daryti poveikį žurnalistinės produkcijos procesui ir pačiai produkcijai. Pasak Champagne, kadangi politinis laukas

tapo ypač priklausomas nuo išorinių konfliktų ir įtakų, ateinančių iš masinės komunikacijos priemonių, egzistuoja tam tikra politikos ir žurnalistikos lauko „cirkuliarinė logika“: tiek politikai, tiek žurnalistai reaguoja į viešąją nuomonę, kurią jie patys ir sukonstruoja kurdami klausimus viešųjų nuomonių apklausoms ir viešais pasisakymais reaguodami į tų apklausų rezultatus. (Champagne cit. Couldry, 2003: 660).

Tačiau Couldry teigia, kad tokie nesusipratimai suliejant du atskirus laukus kyla iš euristinio statuso, kurį Bourdieu suteikė savo lauko teorijai (2007:212). Pasak jo, jeigu eitume Champagne siūlomą keliu ir sulietume politikos ir žurnalistikos laukus, apeitume kertinius klausimus – vienas jų – „kaip tiksliai reprezentacijos, atliktos veikėjų viename lauke galėjo padaryti įtaką veiksams ir mintims kitų, kitame lauke?“ (2003:661). Po to, kai Champagne įveda *media kapitalo* sąvoką iš esmės tam, kad apibrėžtų veikėjų iš skirtingų laukų galią daryti įtaką žurnalistinei produkcijai, kyla klausimas, kas atsitiks, jeigu patogumo dėlei lygiai taip pat hibridizuotume ir kitus laukus: atsirastų, pavyzdžiui, žurnalistinis-teisinis laukas, žurnalistinis-specialistų, o dar skaidant – žurnalistų- specialistų-medikų arba žurnalistų-specialistų-politikų laukas, be to, kiekvienas iš jų su savita media kapitalo versija. Tokiu atveju, kaip teigia Couldry, lauko modelio stiprybė – jo išskirtinumas pabrėžiant savo specifinę santykių dinamiką laukuose, bus atbukinta ir negalima bus išryškinti mechanizmų, koku būdu vienas laukas gali daryti įtaką kitam ir kaip formuojasi objektyvūs santykiai tarp skirtingų laukų. (2003:662)

Shudsonas sako, kad šiandienos žurnalistikoje būtent „*autonomija* yra tas prizas, kurio siekia redaktoriai ir žurnalistai“ (2005: 118). Žurnalistikos laukas turi atlaikyti keturių tipų išorinį spaudimą:

- 1) Vyriausybės ir politinių partijų bei politinių veikėjų spaudimą.
- 2) Masinės komunikacijos priemonių savininkų spaudimą.
- 3) Reklamos užsakovų spaudimą.
- 4) Konkurencijos masinės komunikacijos priemonių rinkoje spaudimą. (Shudson, 2005: 118).

Politikos laukui, kurį Bourdieu vaizduoja kaip valstybinio galios aparato: politinių partijų, vyriausybių, parlamento, biurokratinio aparato, ministrų, politinių ar partinių lyderių, taip pat kovos dėl valdžios lauko viduje polio ir ideologinio grynumo polio santykių tinklą (Bourdieu, 1993), taip pat įtaką daro ir žurnalistinis laukas pirmiausia todėl, kad tik per masinės komunikacijos priemones politikos lauko veikėjai gali pasiekti savo auditorijas. Šia prasme, masinės komunikacijos priemonės gali primesti politiniam laukui specifines žaidimo taisykles, su kuriomis politikai privalo sutikti, jei nori pasiekti savo rinkėjus.

Apibendrinant tai, kas pasakyta apie laukų veikmės ribas, galima daryti prielaidą, kad politikos laukas ir žurnalistikos laukas yra priklausomi nuo vienas kito veikimo, tačiau politinė valdžia turi daugiau galių primesti apribojimų žurnalistikos laukui. Kita vertus, žurnalistikos laukas, būdamas politinės informacijos mediatoriumi ir svarbiu tarpininku tarp politikų ir jų rinkėjų, taip pat tarp politikų ir likusios politinės bendruomenės, turi galimybę kovoti už savo autonomiją ir priešintis politikos lauko spaudimui, todėl teigti, kad valstybė gali be apribojimų reguliuoti kapitalų koncentraciją ir judėjimą žurnalistikos lauke būtų klaidinga. Tam, kad būtų galima tirti santykį tarp politikos ir žurnalistikos laukų, būtina juos laikyti autonomiškais kaimyniniais laukais, kurių kiekvienas yra tarsi mikrokosmas su savo vidinėmis žaidimų taisyklėmis galios makrokosme. Santykiauja heteronomiškieji politikos lauko ir žurnalistikos lauko poliai

Išanalizavus literatūrą, galima sakyti, kad žurnalistikos lauke kaip mikrokosme, egzistuoja specifiniai santykiai, savitas prizas, dėl kurio lošiama lauke (objektyviausios pozicijos respektabilumas), savitos pozicijos ir dispozicijos, būdingos tik tam vienam laukui, lauke disponuojama savito tipo ir proporcijų kapitalais (žinomumas). Žurnalistikos laukas taip pat sudaro atskirą lauką kitų laukų atžvilgiu makrolygmenyje: laukas turi savitą socialinio pasaulio viziją, kuri skiriasi nuo politikos lauko, laukas siekia reprodukuoti savo socialinio pasaulio viziją, laukas siekia išlaikyti savo struktūrinį autonomiškumą ir nesusiliesti su politikos lauku, laukas siekia reprodukuoti savo struktūrą. Kokia yra Lietuvos politikos žurnalistikos lauko specifika, analizuojama empirinėje šio darbo dalyje.

LIETUVOS ŽINIASKLAIDOS ELITO NUOMONIŲ ANALIZĖ

Šioje darbo dalyje remiantis Bourdieu lauko veikimo modeliais, sistemiškai analizuojamos Lietuvos žiniasklaidos elito nuomonės. Siekiama atskleisti tokius Lietuvos žurnalistikos lauko santykio su politikos lauku aspektus: tai – 1) politikos žurnalistikos vieta žurnalistikos ir politikos laukų atžvilgiu; 2) politikos žurnalistikos veikėjų dalyvavimo politikoje būdai, apribojimai ir galimybės; 3) įtaka, kurią laukai gali daryti ir daro vienas kitam.

Kadangi Bourdieu lauke yra svarbios lauko žaidėjų pozicijos ir pozicijų istorinės trajektorijos, padedančios nusakyti lauko veikėjų *habitus* priimant įvairius sprendimus lauke, respondentų atranka buvo daroma vadovaujantis dviem kriterijais:

- 1) Kad padengtų visus institucinių lauko dalyvių pozicijų atitikmenis (spauda, radijas, internetas, televizija, naujienų agentūra), taip pat orientuotasi į dominuojančias pozicijas turinčius lauko dalyvius.
- 2) Kad atspindėtų lauko istorinio formavimosi trajektoriją (naujosios kartos žurnalistikos elitas ir vyresnės kartos žurnalistikos elitas).

Pagal pirmąjį kriterijų dalyvauti tyrime buvo kviečiami dominuojančias pozicijas Lietuvos žurnalistikos lauke turinčių žiniasklaidos priemonių vyriausieji redaktoriai ir politikos redaktoriai. Tai yra iš televizijos „TV3“ – 2008-ųjų metų TNS-Gallup duomenimis, pagal pasiektą didžiausią dienos auditoriją ir žiūrėto laiko dalį, televizijos lyderės; iš „Lietuvos radijo“ – pagal klausytą laiką, 2008-ųjų duomenimis, lyderiaujančio tarp visų radijo programų; iš nacionalinio dienraščio „Lietuvos rytas“ – lyderiaujančio pagal skaitomumą Lietuvoje (antras po dienraščio „Vakaro žinios“) ¹ ir lrytas.lt portalo, taip pat antro pagal užimamas pozicijas internetinėje žiniasklaidoje Lietuvoje. Iš didžiausio ir populiariausio interneto naujienų portalo delfi.lt², taip pat – didžiausios naujienų agentūros Baltijos šalyse BNS.

Pagal antrąjį kriterijų, tyrime dalyvauti buvo kviečiamas naujosios kartos žurnalistikos elitas: TV3 savaitinės politikos komentarų laidos redaktorė, nacionalinio radijo portalo redaktorius, delfi.lt vyriausioji redaktorė, BNS naujienų agentūros vyriausioji redaktorė. Vyresnės kartos politikos žurnalistikos elitui šiame darbe atstovauja BNS naujienų agentūros vyriausiasis

¹ Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga. 2008. TNS Gallup

² <http://www.tns-gallup.lt/lt/ziniasklaidos-tyrimai-interneto-tyrimas-tns-metrix-duomenys-lietuvos-tinklalapiu-savaites-unikaliu-lankytoju-skaicius?p=2009/21&c=Naujienų%20portalai>

redaktorius ir dienraščio „Lietuvos rytas“ apžvalgininkas bei lrytas.lt portalo vyriausiasis redaktorius. Skirtis tarp naujosios ir vyresniosios kartos redaktorių ta, kad pirmieji į politikos žurnalistikos lauką įsiliejo XX a. 10 dešimtmečio antroje pusėje, vykstant naujų komercinių žiniasklaidos institucijų kūrimuisi, interneto portalų steigimuisi, kitaip tariant, stiprėjant heteronomiškajam žurnalistikos lauko poliui. Antrieji tuo tarpu politikos žurnalistikos lauke ir politikos lauke dalyvavo nuo XX a. 9-10 dešimtmečių sankirtos. Kalbant apie institucinių pozicijų istorinę formavimosi trajektoriją, TV3 televizija yra pirmoji komercinė televizija Lietuvoje, įsikūrusi 1993-aisiais metais, tačiau jos atstovės *habitus* formavosi trajektorijoje specializuota politinė spauda – televizija. BNS naujienų agentūra atsiradusi 1900 metais, tačiau jai atstovaujančios vyriausiosios redaktorės *habitus* politikos žurnalistikoje formavosi skirtinguose naujai besikūrusiuose leidiniuose, paminėtina „Veidas“, delfi.lt, BNS. BNS vyriausiojo redaktoriaus *habitus* formavosi trajektorijoje „darbas politikos lauke – „Lietuvos ryte“ – AFP – LRT Naujienų tarnyboje – BNS. „Lietuvos rytas“, pavadinimu „Komjaunimo tiesa“ ilgą laiką buvo politikos lauko dalis, jo atsiskyrimas nuo politikos lauko vyko kartu su visos žiniasklaidos kova dėl autonomijos. Nacionalinis radijas taip pat ilgą laiką buvo politikos lauko dalis, formaliai jis ir tebėra valstybinis radijas, tačiau dažniau traktuojamas kaip visuomeninis radijas. Jo atstovo, dirbančio naujame radijo darinyje – interneto portale – *habitus* formavimosi trajektorija yra trumpiausia lyginant su visais politikos žurnalistikos lauko atstovais, tai pati jauniausia žurnalistikos elito grandis. Ši skirtis sena – nauja, padės išryškinti, kuria kryptimi vyks politikos žurnalistikos lauko transformacija šiandien ir apibūdinti lauko struktūros ir vertybių reprodukciją.

1 lentelė. Respondentų kodavimas

Žiniasklaidos priemonė/pozicija	Vyr.redaktorius/ė	Apžvalgininkas	Reporteris
Televizija/specializuotas politikos savaitraštis (TV)	TV		
Radijas/radijo portalas	R		
Naujienų agentūra 1	NA1		
Naujienų agentūra 2	NA2		NA2
Dienraštis/dienraščio portalas	D		
Naujienų portalas	NP		

2.1 Politikos žurnalistikos vieta žurnalistikos lauke ir politikos lauko atžvilgiu

Siekiant nustatyti politikos žurnalistikos vietą žurnalistikos lauke reikia aptarti, kaip žiniasklaidos elitas suvokia politikos žurnalistikos lauko formavimąsi (įsiliejimą į politikos žurnalistikos lauką, judėjimą politikos žurnalistikos lauko ribose ir iš politikos lauko). Taip pat – politikos žurnalistikos lauko vertybes ir jų reprodukciją. Kiekvienas iš šių etapų aptariamas artumo su politikos lauku aspektu.

Pirmiausia paminėtina, kad Lietuvos politikos žurnalistikos laukas nėra vienalytis, kad jis yra išsidėstęs apie autonomiškumo ir heteronomiškumo opoziciją. Aiškiai skirti tarp heteronomiškojo ir autonomiškojo politikos žurnalistikos lauko polių įvardijo televizijos laidos redaktorė:

Problema yra redaktoriai, leidiniai, kurie iš politikos žurnalistų reikalauja ne politikos, o popso ir purvinių apatinių skalbimo. (TV)

Šiame darbe analizuojamas autonomiškasis lauko poliūs – redakcijos, kurios turi specialius politikos skyrius arba specialius politikos korespondentus ir suvokia sunkių politikos naujienų ir analizių pateikimą kaip būtiną savo redaguojamuose leidiniuose, rengiamose programose.

Kiekvienas įeinantysis į politikos žurnalistikos lauką turi turėti specifinį kultūrinį kapitalą – išsilavinimą ir tam tikras žurnalistinio būdo savybes. Tai – tarsi „stojamasis mokestis“ už teisę lauke dalyvauti. Kalbintieji redaktoriai minėjo tokius reikalavimus, keliamus politikos žurnalistams: būtinas lavinimasis aukštojoje mokykloje (universitete), politinių ir ekonominių procesų ir valdžios institucijų veikimo suvokimas, taip pat – ideologinis raštingumas.

Aukštąjį išsilavinimą, manau, reikia turėti. <...> reikalingas, na, tas vadinamasis bendras išsilavinimas, suvokimas apie procesus. Tai pirmiausia paprastasis – kaip priimami įstatymai, koks yra valdžių pasidalijimo principas, kokios yra kompetencijos <...> Teismas, Vyriausybė, Parlamentas, prezidentas, kariuomenės funkcijos, užsienio politika. Šiandien ypatingai reikalingas Europos sąjungos išmanymas, pasaulio politikos išmanymas. <...> Labai gerai būtų, kad politikos žurnalistai, kas pas mus iš tikrųjų yra dažnai bėda, kad politikos žurnalistai turėtų bent minimalų ekonominį išsilavinimą arba suvokimą. (NAI)

<...> aukštasis išsilavinimas turėtų būti būtinas <...> (TV)

<...> šitoj srity žmonės turi skaityti ne tik spaudos pranešimus, bet ir Fukujamas, ir visus kitus. Na, žodžiu, susigaudyti reikia, kuo pasaulis kvėpuoja, nes priešingu atveju... nieko tu nesužinosi užduodamas primityvius klausimus. Arba negalėsi pagauti politiko. Pavyzdžiui, gaudyti liberalą, tai lengviausia yra ant neatitikimo ideologijos ir veiksmų. Bet tokiu atveju tu gerai turi tas ideologijas pažinoti. Lygiai taip pat ir konservatorius, ir liberalus geriausia gaudyti ant neatitikimo. (D)

Kaip pageidaujamos aukštojo išsilavinimo kryptys nurodomos istorija ir politologija. Žurnalistikos studijos, skirtingai nei žurnalistiniai gebėjimai, nelaikomos būtinomis patenkant į Lietuvos politikos žurnalistikos lauką:

Būtų didelis privalumas, tarkim, politologija arba istorija. <...> (D)

Aš manau, kad idealus politikos žurnalistas galėtų būti turbūt baigęs politikos mokslus, bet turintis tam tikrą žurnalisto gyslelę. <...> tai nereiškia, kad negali būti geras politikos žurnalistas žmogus, kuris... kuris žurnalistiką, pavyzdžiui, baigė. (NP)

Svarbiau negu studijų kryptis, politikos žurnalistams Lietuvoje vis dėlto yra orientacija į praktinį darbą ir domėjimasis politika:

Išsilavinimas tiek reikšmės neturi, kiek praktika ir domėjimas politika bei politologija. Žinoma, aukštasis išsilavinimas turėtų būti būtinas, bet vien tik jis nesuteikia praktinių įgūdžių. O tik praktika be domėjimosi irgi neužpildo turinio. (TV)

Kai pažiūri televizijos žinių reporteriai, kurie daro apie politiką. Jie visi yra jauni. Kiek man teko susidurti su televizijų merginomis ir vaikinais, tai negali pasakyti, kad jie nesusigauja. Jie pakankamai gerai skaito tai, kas vaskta Lietuvoje, na, vadinasi, turbūt, kad domėjosi specialiai. Dažniausiai tai būna dar nebaigę žmonės jokių mokslų, bet turbūt, kad reikia labai domėtis. (D)

Specialios politikos žurnalistų rekrutavimo strategijos Lietuvos nacionalinėje žiniasklaidoje netaikomos. Redaktorių teigimu, politikos žurnalistai į lauką įsilieja natūraliai, savo iniciatyva domėdamiesi politika, dažniausiai ateina iš aktualijų dirbti politikos žurnalistais:

NP: *iš tikrųjų labai priklauso nuo paties žmogaus, kiek jisai yra pats susidomėjęs ir renkasi tą sritį.*

NA2: *jeigu savo patirtim remiantis, tai aš esu baigusi žurnalistiką <...> O paskui natūraliai kažkaip perėjau į tą politiką, nes jeigu rašai apie aktualijas, politika užima didžiausią dalį jų.*

R: <...> pagal žmogaus specializaciją ir norus. Jeigu jam yra įdomi ta politikų bendruomenė, jeigu jam yra įdomus tas laukas, sakykim, politinis socialinis laukas, jisai toliau domisi ta sritim ir tampa politikos korespondentu, kažkokio ypatingo tapimo, manau, nėra modelio, tiesiog svarbiausia tai yra išmanyti ir domėtis savo sritim <...>.

Tik vienas respondentas – dienraščio apžvalgininkas ir dienraščio interneto portalo vyriausiasis redaktorius nurodė, kad į dienraščio politikos skyrių kviečiami didelę darbo patirtį politikos žurnalistikoje turintys žmonės. Tačiau tai netaikoma jo redaguojamam naujienų portalui:

D: Dabar bandau prisiminti, kas dirbo ir dirba politikos skyriuj, tai neprisimenu nė vieno atvejo, kad į politikos skyrių būtų ateinama va taip kaip pas mane į internetą trečiam arba net antram kurse <...> Į politikos skyrių ateidavo žmonės, jau kažkur dirbę arba apskritai..sakysim, Račas atėjo apie 10 metų pabuvęs Aukščiausiosios tarybos pirmininko pavaduotojo Stankevičiaus padėjėju, po to Užsienio reikalų ministerijoje. <...> Bruveris atėjo iš „Respublikos“ irgi taip jau... na, subrendęs kaip žurnalistas. Tai iš esmės, reikia pasakyt, kad taip turi būt... apsiskaitymo reikia daugiau ir gyvenimiškos patirties reikia daugiau.

Taigi manoma, kad Lietuvoje didelių apribojimų, kliūčių ar reikalavimų naujiems žurnalistams patekti į politikos žurnalistikos lauką nėra, politikos žurnalistikoje dirba daug jaunų, studijų dar nebaigusių žmonių.

Politikos žurnalistų darbo paprastai mokomasi jau tiesiogiai dirbant su politikais – nuo pat pradžių šių laukų santykis yra glaudus. Klausiami apie tai, kokius etapus reikia pereiti norint tapti politikos žurnalistu, redaktoriai pabrėžė, kad pradėti reikėtų nuo naujienų žurnalistikos – geriausia, darbo parlamente ir vyriausybėje. Taigi pradedančiųjų žurnalistų mokykla jau yra žurnalistinis darbas valstybės institucijose, lavinimasis ir domėjimasis eina paraleliai su praktiniu darbu:

NAI: <...> padirbi truputėlį redakcijoje, tas truputėlis gali būti aišku priklausomai nuo tavo gebėjimo susiorientuot, susivokt. Tai galėtų būti 3 mėnesiai, pusę metų ir po to varyčiau visus į Seimą, dirbti korespondentais Seime. Geresnės mokyklos politikos žurnalistui, manau, negu Seimas nėra <...>

R: pradėti reikėtų visada nuo aktualijų, nuo naujieninės žurnalistikos, tai yra, nuoširdžiai stoti arkliuko pozoj į dirvoną ir gražiai tą dirvą sąžiningai arti <...>

TV: Geriausia yra pradėti nuo eilinio reporterio darbo Seime ar Vyriausybėje, kur būna pavesta domėtis viskuo ir apie viską. Imlus ir protingas žmogus susipažįsta su žmonėmis ir pradeda skaityti teisės aktus.

Žurnalistų profesiniam formavimuisi vysktant jau įsitraukus į politikos lauką, galima išskirti du profesinio formavimosi etapus ir juos apibūdinti. Pirmasis – tai pradedančiojo, jauno žurnalisto etapas, antrasis – subrendusio žurnalisto etapas. Pirmajame susipažįstama su politikų veikimo būdais, mokamasi kritiškai sintetinti gaunamą informaciją, kaupiamas politinės istorijos bagažas, socialinis kapitalas. Tai – kritinis laikotarpis politikos žurnalistui, kaip sakė viena respondentė – įvyksta savotiškos darbo su politikais krikštynos, kai neišvengiamai, nors kartą tampama politikų manipuliacijų priemone. Antrasis – brandos etapas, kai išmokstama bendravimo su politikais, esi pripažįstamas kaip profesionalus politikos korespondentas ir/ar apžvalgininkas ir gali tapti redaktoriumi, formuojančiu redakcijos politiką.

Tu tos patirties negali įgyti žaibiškai <...> Tu gali, na... manau, metai-du. Galų gale tam tikri dalykai ateina kartu ir su amžiumi, ta patirtis formuojasi. <...> aš visą laiką labai kritiškai žiūriu į gana jaunos žmones, kurie save pristato kaip politikos apžvalgininkus, daro analizes apie politinį gyvenimą ir panašiai. <...> Nenoriu diskriminuoti, bet tai yra natūraliai – nu ta patirtis ir ateina su amžiumi. Tai dėl to tas jaunas žmogus, ne dėl to, kad jis kažkokių sugebėjimų neturi, bet tiesiog <...> po to, kai įgauni patirties, tai mąstai truputėlį kitaip ir galūt ne tokius drastiškus sprendimus darai <...>. (NP)

<...> Yra savotiškos žurnalisto krikštynos to darbo su politikais. Manau, kad kiekvienas anksčiau ar vėliau yra patyręs tų politinių manipuliacijų arba pabuvęs auka politikų manipuliacijų. Tai yra kai yra pateikiama kokia nors nepilna informacija, tu ją čiumpi, galbūt ne viską patikrini ir panašiai, o paskui išeina žinia, palanki vienam, nepalanki kitam <...> Tai va, tai toks pradinis etapas būna, sakyčiau toks... aš dabar irgi stebiu. Yra žurnalistai, kurie... jie neturi paprastai politikams klausimų. Tai yra etapas, kai tu neturi багаžo jokio. Tu neturi backgroundo, tu neprisimeni priešistorės. <...> Jeigu žurnalistas tą etapą praeina ir tarkim domisi plačiau, ne tik tuo, kas vyksta čia ir dabar, bet pasiskaitinėja, pasikuičia berašydamas po archyvus kažkokius, kas yra labai svarbus šaltinis dažnai. Tai tada jis turi visas galimybes jau pereiti į kitą etapą ir tapti brandesniu žurnalistu, o toks žurnalistas bus sunkiau įkandamas riešutėlis ir galbūt pats gliaudys riešutėlius. (NA2)

Arba tu lieki korespondentu visą laiką Seimo, tu ten gali būt geriausiu korespondentu. Arba tu grįžti į redakciją ir po to gali <...> ir redaktorium, ir apžvalgininku tapti. Tai čia jau paskui tie etapai, aš nemanau, kad jie yra schematiški kažkokie. <...> Bet aš manau, kad tai [darbas Seime – D.D.] turėtų būti būtinas etapas politikos žurnalisto karjeroje, jeigu iš tiesų žiūrėsime hierarchiškai, tai redaktorius ir yra pats svarbiausias. Apžvalgininkas <...> neišskirčiau labai kaip <...> atskiro <...> karjeros etapo. Tu iš tiesų gali būti ir žurnalistu, ir apžvalgininku tuo pačiu metu. Turiu galvoj, politikos korespondentu ir Seime, ir apžvalgininku tuo pačiu. (NA1)

Kalbėdami apie politikos žurnalistų bendruomenės atsinaujinimą, redaktoriai pabrėžia, kad politikos žurnalistų ratas yra nedidelis, atsinaujinimas yra neintensyvus. Aukštą kultūrinį kapitalą turinčių žurnalistų, arba kitaip – gerų politikos žurnalistų Lietuvos žurnalistikos lauke yra nedaug.

Gerų žurnalistų <...> iš tos nacionalinės žiniasklaidos, kur tenka suktis tuose sluoksniuose <...> tai skaičiuokim dešimtis <...>. Arba kelios dešimtys geriausiu atveju. Tai yra tikrai ribotas skaičius žmonių. Ne, kelios dešimtys net netraukia <...> O naujų žurnalistų, taip kad greitai prisigamintų, sakyčiau, kad ne <...> siaurąja prasme politikos žurnalistų tai ne taip daug ir to atsinaujinimo nėra tokio, koks galbūt galėtų būti <...>. (NA2)

Iš tikrųjų kaitos nėra, jų yra labai ribotas kiekis, mes su tuo susidūrėme ieškodami patys politikos žurnalistų, aišku ypatingai kai čia vyko visa plėtra žiniasklaidos, kai steigėsi portalai ir panašiai, tai surasti politikos žurnalistą yra sudėtinga. <...> jeigu manęs paklaustų, kokie yra geri politikos žurnalistai, tai vis tiek, aš išvardyčiau labai nedaug jų ir tai dar su išlygom. (NP)

Mūsų laikraštyje tai mažiausias kadruų tekamumas per 20 metų buvo politikos skyriuje (D)

Judėjimas politikos žurnalistikos lauke, politikos žurnalistų kaita per redakcijas ir naujų – jaunų žurnalistų, su mažesniu socialiniu ir kultūriniu kapitalu atėjimas į lauką, jų pašalinimas iš lauko iš esmės priklauso nuo ekonominio žurnalistikos lauko polio spaudimo:

NP: kadangi vyko pastaraisiais metais plėtra, tai steigėsi ta pati “Vilniaus diena”, tas pats ATN’as, 15 minučių, prieš tai dar alfa. Tai su visais šitais dalykais, su portalų atėjimu ir tai, kad portalai turi savo atskiras redakcijas, tai su šitais portalais žurnalistų poreikis atsirado žymiai didesnis, tai atsirado naujų, jaunų žmonių šitoje rinkoje.

NA1: *Pas mus, BNS'ė atsinaujinimas labai didžiulis įvyko praeitą vasarą. Jeigu pasižiūrėsime, vienas žmogus liko iš buvusio politikos skyriaus. <...> Visi kiti yra tie, kurie atėjo per paskutinį pusmetį.*

TV: *Dabar, kai krizė <...> vis daugiau atleidžiama žurnalistų ar keli prastesni keičiami vienu geresniu.*

Dėl ribotų likvidaus (t.y., lengvai transformuojamo į ekonominį kapitalą) kultūrinio kapitalo išteklių, vyksta profesionalių politikos žurnalistų nutekėjimas iš lauko:

NA1: *judėjimas pasibaigia, kad deja, bet daug labai tų žmonių išeina į valstybės tarnybą <...> Žmonės gal pavargsta laukti įvertinimo. Vėlgi – karjeros galimybės žiniasklaidoje yra gerokai mažesnės, tą reikia pripažinti. Trys etapai faktiškai. Žurnalistas, redaktorius. O vietų iš tikrųjų yra mažai šitoms visoms. Ir tas turbūt žmones gal šiek tiek išvargina.*

Iš politikos žurnalistikos lauko nutekama dažniausiai į politikos lauką, tai irgi liudija apie itin glaudžius šių laukų santykius.

Apibendrinant politikos žurnalistų įsiliejimą į Lietuvos politikos žurnalistikos lauką, judėjimą lauke ir pasišalinimą iš jo, galima sakyti, kad įsiliejimas į lauką nėra nužymėtas formaliais etapais, į lauką galima nesunkiai patekti, jeigu turi tam tikrą lauke vertinamą kultūrinį kapitalą ir demonstruoja potencialą jį auginti. Nesant specialių politikos žurnalistų lavinimo ir rekrutavimo strategijų, naujų politikos žurnalistų įsiliejimas į lauką nėra didelis, kur kas labiau negu motyvacijos dirbti politikos žurnalistikoje, lemiamas heteronomiško politikos žurnalistikos lauko polio spaudimo. Tas pats pasakytina ir apie išėjimą iš politikos žurnalistikos lauko – nesant galimybės realizuoti aukštą kultūrinį kapitalą politikos žurnalistikos lauke, vyksta emigracija į politikos lauką. Artumo su politikos lauku aspektu, politikos žurnalistai tiesiai iš universitetų per redakcijas patenka į politikos lauką, o stingant erdvės turimo kultūrinio kapitalo realizacijai žurnalistikos lauko ribose, išeina iš žurnalistikos lauko ir dažnai įsilieja būtent į politikos lauką, t.y., tampa visaverčiais jo dalyviais. Specifinių praktikų politikos žurnalistai taip pat mokosi stebėdami procesus politikos lauke. Taigi nuo pat žurnalistinio darbo pradžios politikos žurnalistai yra itin arti politikos lauko – kur kas arčiau negu kitų sociumo laukų, savo auditorijos, kuriai ir rašo.

Autonomiškumą nuo heteronomiškojo žurnalistikos lauko polio ir nuo politikos lauko padeda išlaikyti vidinės politikos žurnalistikos lauko vertybės ir jų reprodukcija. Pirmiausia aptariama, kokios tos vertybės, paskui detaliau – reproduktivimo procesas, kuris, pagal Bourdieu, vyksta per specifinį lauko lošimą ir gali būti dvejopas – progresyvus arba konservatyvus.

Politikos žurnalistikos lauko vertybes padeda atskleisti skirtis tarp gero ir blogo politikos žurnalisto. Redaktorių atsakymai į klausimą, kuo skiriasi geras ir blogas politikos žurnalistas apibendrinami dvejose žemiau pateiktose lentelėse:

2 lentelė. Geras politikos žurnalistas.

<p><i>Yra supratimas kai kurių žurnalistų, kad objektyvumas yra visiškai neutralumas <...> Tu esi be pažiūrų... aš tai vadinu medūza. <...> Aš <...> kaip tik sakyčiau, kad geras žurnalistas <...> paprastai turi savo poziciją. Tą vidinę kažkokią poziciją. Ir antras gero žurnalisto bruožas – jo gebėjimas atsispirti tos pozicijos piršimui arba brukimui.<...> Kai tu ją [poziciją – D.D.] turi ir kai tu esi pilietiškas, tu nesi <...> abejingas <...> Tai tave verčia domėtis, padaro labiau priekabiu, kelia papildomų klausimų ir verčia gilintis. O tai skatina nelikti paviršiuje, o lįsti į gilumą ir tuo pačiu atsakyti į klausimus ir sau, ir tokiu būdu visiems kitiems. Manau, kad geras žurnalistas, jisai būtent tuo ir pasižymi, kad jis neapsiriboja kažkokia pradine informacija <...> (NA2)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - turi poziciją (nuomonę)... <p>tačiau jos neperša;</p>
<p><i>Gali būti geras žurnalistas, bet neturėti savo nuomonės. (TV)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - yra neabejingas
<p><i>NA2: Žurnalistui turi visą laiką kažkiek tai skaudėti. Jeigu yra kažkokia problema arba jeigu yra kažkokia neteisybė, blogybė <...> tu negali būti tam abejingas.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - nedemonstruoja simpatijų...
<p><i>NP: <...> stengtis neturėti kažkokių simpatijų kažkurioj tai pusėj... tai, aišku, yra nerealu, tu vis tiek turi tam tikras simpatijas. Bet bent jau stengtis jų nedemonstruoti, tai yra labai svarbu.</i></p>	<p>...ir antipatijų</p> <ul style="list-style-type: none"> - siekia išlikti maksimaliai objektyvus
<p><i>NA1: Tai pagrindinis skirtumas yra išlikti nešališku. Čia yra pagrindinis gero ir blogo. Neįsimylėt. Nedemonstruoti savo simpatijos viešos arba antipatijos viešos. Netgi turint tą simpatiją ar antipatiją, bandyt sugebėt išlikt maksimaliai objektyviu. Čia yra pagrindinis dalykas, ko labiausiai Lietuvoj trūksta.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - netampa politiku, išlaiko distanciją - nesusitapatina
<p><i>R: Geras politikos žurnalistas yra tas žurnalistas, kuris netampa politiku. Tai yra kuris sugeba išlaikyti aišką ir skaitytojui, auditorijai suprantamą distanciją tarp aprašomo objekto ir savęs.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - dirba skaitytojui - kritiškai vertina gaunamą medžiagą
<p><i>D: Turbūt negalima susitapatinti. Žurnalistui su politiku taip, kad, kaip čia pasakius... turbūt geriausias pavyzdys susitapatinimo turbūt buvo Siaurusevičius, ar ne. Nesuprasi.</i></p>	

<p><i>Dieną švenčia kartu, vakarais švenčia kartu. Kai išnyksta riba. Tarp reporterio ir Seimo nario. Tai mano supratimu yra blogai. <...> Šiaip reikalavimai – geram žurnalistui, kaip ir bet kokioj kitoj srity yra: dirbti skaitytojui, o ne, tarkime, vienai partijai.</i></p> <p>NP: <i>Labai kritiškai vertinti, ką tau sako, kokias tau medžiagas atneša, atitempia, ar iš saugumo, ar ne iš saugumo</i></p> <p>NP: <i><...> ta prasme taip ir vėlgi – tas pats, kuo skiriasi patyręs žurnalistas nuo nepatyrusio žurnalisto. Tai, kad patyręs vyresnis, jisai žino kontekstą, jis atsimena istorijas, jis žino, kas buvo per praeitus rinkimus, per dar praeitus rinkimus, kaip keitėsi kažkoks jėgų balansas, kodėl, kaip vienas politikas elgėsi arba kitas politikas elgėsi, kodėl, ar jisai ėjo iš partijos į partiją. Na, tarkime, tokie dalykai. Svarbu ir labai svarbu.</i></p>	<p>- patyręs</p>
--	------------------

3 lentelė. Blogas politikos žurnalistas.

<p>NA2: <i>Aš vis stebėjau žmogų ir negalėjau suprasti, kas jam negerai <...> aš maniau, kad tai bus perspektyvus žurnalistas <...>. Bet tu matai: jis padaro žinią ir kažkokia tuščia ta žinia. Aš perskaitau tą žinią ir man kyla dar 5 papildomi klausimai. Reiškia blogai surašyta žinia. Žinia turi maksimaliai atsakyti į daugelį visų klausimų. Ir ilgainiui, kai svarsčiau, kas negerai su tuo žmogumi, supratau vieną dalyką: jisai kai rašo, jam neskauda. Ta prasme, žurnalistui turi visą laiką kažkiek tai skaudėti. Jeigu yra kažkokia problema arba jeigu yra kažkokia neteisybė, blogybė <...> tu negali būti tam abejingas. Taip, aš suprantu, kad gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, kad piktas žurnalistas, kuris tik sėdi ir piktinasi, jisai yra neobjektyvus, subektyvus ir taip toliau. Tai čia reikia atskirti.</i></p> <p>NA2: <i>Yra žurnalistai, kurie yra pikti savaime ir naudojami galiomis <...></i></p> <p>R: <i>Blogas žurnalistas yra tas, kuris susitapatina su jam priimtina, nesvarbu, ar ideologiškai, ar finansiškai, ar rūpinantis savo leidinio interesais, leidėjų interesais, grupe ir tampa, sakykim, palankūs jo pusei.</i></p> <p>NA2: <i>Žurnalistai tampa politikais – taip, bet ne viešąja prasme, jie toliau rašo straipsnius ar ką nors, bet tarkim taip <...> kai jau tu pats tampi manipulatorium. Tai yra tu nesi politikas,</i></p>	<p>- Indiferentiškas</p> <p>- piktas</p> <p>- susitapatina su...</p> <p>... ideologiškai priimtina grupe</p> <p>... finansiškai priimtina grupe</p> <p>... leidėjų interesais</p> <p>- tampa politiku neviešąja prasme ir ima daryti politiką (žaidžia politikos</p>
---	--

<p><i>tavęs nerinko niekas, tavęs neskyrė <...>. Bet dozuodamas tam tikrą informaciją arba tiesiog, pasiduodamas tam tikroms savo emocijoms, savo galios pajautimui, yra nemažai tokių žmonių dabar, kurie, pasijutę, čia buvo, vienas apžvalgininkas, gana neblogą terminą sugalvojęs, galiasklaida, tai vat tie galios centriukai tokie, jie patys pradeda manipuliuoti ir daryti politiką <...> bandoma ten daryti įtakos, kažką paskirt, kažką nuimt, tai, ko reikia jiems, reikia jų verslui ir panašiai.</i></p> <p><i>D: <...> blogas žurnalistas bando dirbti vienai pusei arba dirba vienai pusei. [kalbama apie politinę partiją – D.D.]</i></p> <p><i>R: Tas politikos žurnalistas, aktualijų žurnalistas blogas yra tas, kuris... kuriam rūpi nebe auditorijos, nebe visuomenės, o jo aprašomos politikos grupės arba jo leidinio interesai.</i></p> <p><i>TV: <...> prastas žurnalistas, nes yra tiesiog dar nepatyręs.</i></p>	<p>mikrokosme)</p> <ul style="list-style-type: none"> - šališkas, dirba partijai - nerūpi auditorijos interesai - nepatyręs
--	--

Visi redaktoriai įvardija tuos pačius bruožus, kurie apibūdina gerą arba blogą žurnalistą. Tai – bendra *doxa*, dėl kurios sutaria lauko žaidėjai įsitraukdami į politikos žurnalistikos lauko žaidimą. Nors egzistuoja bendras sutarimas dėl kertinių dispozicijų, atsakymai apie gerą ir blogą politikos žurnalistą, kad ir nežymiai, bet varijuoja: NP ir R geras žurnalistas opozicijų triadoje patyres/nepatyres, turi poziciją/neturi, susitapatinęs/nesusitapatinęs linksta link kategorijų: patyres, tačiau neturi pozicijos, nesusitapatinęs. Tuo tarpu D, NA1, NA2 ir TV gerą žurnalistą apibūdina labiau kaip patyrusį, bet turintį poziciją, nesusitapatinusį. Skirtumai gero ir blogo žurnalisto suvokime sudaro lošimo, vykstančio politikos žurnalistikos lauke, esmę.

Beveik visi redaktoriai pabrėžia, kad konkurencija tarp politikos žurnalistų yra didelė. Konkurencija – tai kaip Bourdieu įvardija – ir yra specifinis lauko žaidimas arba lošimas, kuriame reprodukuojamos lauko vertybės. Tik viena televizijos redaktorė pamini, kad konkurencija tarp politikos žurnalistų „ne tokia aštri, kaip galėtų pasirodyti. Kol kas visi gali rasti savo nišą (TV)“.

Taigi, kaip vyksta lošimas politikos žurnalistikos lauke?

Individualiame politikos žurnalistų lygmenyje kultūrinis kapitalas, tampantis ir simboliniu kapitalu (t.y., specifiniu politikos žurnalistikos laukui), suvokiamas kaip įkūnytasis (natūralus) kultūrinis kapitalas: „Tam, kad tu būtum geru žurnalistu, tau turi būti duota. Duota kas sakyty iš dievo, kas sakyty iš gamtos“ (NA1). Įkūnytasis kultūrinis (simbolinis) kapitalas suprantamas kaip tai, kad žurnalistas „sugeba geriau užmegzti kontaktus <...> sugeba greičiau reaguoti, sugeba pamatyti tai, ko nepamato kiti. Sugeba daugiau atsiminti, sugeba suvesti sąsajas tarp skirtingų įvykių <...> sugeba parašyti pirmesni[s], paklausti teisingesnio klausimo, ištraukti

atsakymą. Arba surasti pranešime, kuriame kitiems atrodo, kad nieko nėra, tą būtent vietą, skaičių ar sakinį, kuris paskui pavirsta į pranešimą ir visai kitos temos“ (NA1). Politikos žurnalistikos lauke, politikos žurnalistų lygmenyje šis kapitalas yra ir konkurencijos kovos priemonė, bet kartu ir laimėjimas.

Pirma, laimint arba pirmaujant šiame žaidime yra sutvirtinama arba pagerinama sava pozicija institucijoje, kurioje dirba politikos žurnalistas:

„ <...> tau suteikiama teisė parašyti komentarą su savo nuotrauka <...> Televizijoje tai galėtų būti tos savaitinės komentary laidos. (NA1)

„ <...> tokių gali būti, kaip skambių pareigų kaip spec.korespondentas, tave redakcija atleidžia nuo to srauto. Tai, kad tu neprivalai daryti kažkokių kasdienių žinučių, kad tu gali karts nuo karto padaryti kažkokią prabangią medžiagą ir panašiai. Manau, kad tokios visokios formos ir įrodo pripažinimą“. (NP)

Taip pat išauginama jo vertė gerų žurnalistų stokojančiame tarpinstituciniame lygmenyje, o tai reiškia, kad gero politikos žurnalistu turimas simbolinis kapitalas yra ypač likvidus ir bet kada darbo užmokesčio pavidalu gali būti paverčiamas ekonominiu kapitalu:

„tavęs nori visi, įvairios žiniasklaidos priemonės, jos kviečiasi tave dirbti ir siūlo tau didelius pinigus“ (NP)

Antra, kaupiamas socialinis kapitalas. Jis gali būti trijų daugybinių formų:

- Pripažinimas tarp kolegų:

<...> kvietimas į laidas pokalbiams, tam tikra prasme. Nes jeigu tave kviečia į laidą, debatų, ar ten kažkokią, tai reiškia pripažįsta, kad tu gali sukurti turinį (NA1)

Tave gerbia kolegos. (TV)

- Pripažinimas informacijos šaltinių – politikų bendruomenėje:

„Jeigu paklaustumėt politikų, jie pasakytų, kad yra žurnalistų, kuriais jie daugiau pasitiki ir mažiau pasitiki. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad galimybės gauti informaciją yra arba daugiau arba mažiau“(NA1).

„Pasiekimu politinėje žurnalistikoje gali vadinti tai, kad tavimi pasitiki apskritai politikos bendruomenė. Kai tu nesi tapatinamas, kai tu sugebi būdamas politikos žurnalistu išvengti interesų konfliktų, tu sugebi atsispirti pagundoms net jeigu, na, kaip ir įprasta žmogus pagal ideologiją priklausai, paremi vieną ar kitą politinę grupę. Tai vat manau toks pasitikėjimas, kai tavimi pasitiki visa politinė bendruomenė ir tai būtent ir yra laimėjimas šitoj srity“. (TV)

- Pripažinimas sociume ir kituose laukuose:

„<...>kvietimas į įvairius renginius, konferencijas ir panašiai, skaityti pranešimų apie žiniasklaidą, politiką“. (NA1)

„Tave gerbia skaitytojai/klausytojai/žiūrovai“ (TV)

Taip pat kalbintieji redaktoriai suvokia politikos žurnalistikos darbą kaip prestižinį: „Tiesiog rašyti apie politiką yra tam tikras prestižas“ (TV).

Laimėjimai individualių veikėjų lygmenyje sudaro kovos dėl specifinio kultūrinio kapitalo institucijų lygmenyje esmę. Šiame lygmenyje vyksta kova tarp institucinių pozicijų ir jų pagerinimo. Konkurencija vyksta kaip priemonė ir kaip tikslą naudojant specifinį (simbolinį) kapitalą, varžomasi dėl „originalių, patrauklių, ekskliuzyvinių medžiagų, [dėl to] ar tu pirmas turėsi tą medžiagą ar nepirmas“ (NP):

<...> tai yra kai tu duodi tai, ko nedavė kiti. Tai yra jau top viršūnė. <...> Tu parašei pirmas, jau esi dievas tą dieną. Jau tas, kuris rašo antras, įdomiai, bet netgi jeigu tu ką nors rasi svarbiau ir daugiau, jau nebėra taip įdomu. Iš esmės žurnalistika yra vienadienis dalykas. Tai, kad aš šiandien parašiau ką nors gero, rytoj tai nieko nebereikš. (D)

Kad žiniasklaidos priemonė galėtų išsiskirti kaip objektyvus, originalus, patrauklus, išskirtinis ir operatyvus leidinys, programa ar interneto portalas, ji lieka ypač priklausoma nuo žurnalistų ir jų šaltinių:

Viskas remiasi į tai, kiek tu tam pačiam leidiniui, kur tu esi, kiek tu gali padaryti originalių, patrauklių, ekskliuzyvinių medžiagų. Tu gali daug ką tokiam žurnalistui atleisti, jeigu jis iš tiesų atneš tavo leidiniui tokių medžiagų, tokių dalykų, kokių neturės kita žiniasklaida, bus siurprizas kitiems.(NP)

Suvokiama, kad žiniasklaidos institucijos kur kas labiau nei pavieniai žurnalistai, gali kurti savo kaip institucijos respektabilumą, išlaikyti nuomonių balansą, siekti pripažinimo ir konkuruoti. Lietuvos specifika ta, kad:

„žmonės vieni kitus pažįsta ir tu tikrai neturėsi tokio visapusio žurnalisto – reporterio, kuris turės šaltinių įvairiose partijose, įvairiose frakcijose. <...> Užtai gerai yra kontorai turėti keletą žurnalistų politikos, kurie turėtų skirtingus šaltinius <...> dažnai būna tokie, tarkim, kad pasiskirsto, tarkim, kad ir neformaliai natūraliai susiklosto, kad vieni bendrauja daugiau su vienais politikais, turi daugiau šaltinių vienoje partijoje, kiti kitose ir taip gaunasi kažkoks balansas“ (NP).

Politikos žurnalistikos lauko tarpinstituciniame lygmenyje suvokiama, kad *„bet koks solidus leidinys privalo arba televizija... bet kuris save gerbiantis, turės žinias geras, turės politikos komentarus ir panašius dalykus, nors jie tau neneša realiai pelno.(NP)“*. Taigi galima sakyti, kad politikos žurnalistika suvokiama kaip „šventoji“ institucija masinės kultūrinės produkcijos lauke.

Išanalizavus Lietuvos politikos žurnalistikos vietos žurnalistikos lauke ir politikos lauko atžvilgiu suvokimą, galima sakyti, kad politikos žurnalistikos laukas suvokiamas kaip prestižinis, labiausiai kultūrinis ir solidus žurnalistikos lauko polis. Politikos žurnalistų *habitus* šiandien paprastai formuojasi trajektorijoje: universitetas (geriausia – politikos mokslai) – žurnalistinis darbas Vyriausybėje arba parlamente/karjera žiniasklaidos institucijoje, ir galbūt – darbas valstybės institucijose. Tai liudija apie Lietuvos politikos ir žurnalistikos laukų artumą.

Iš žiniasklaidos elito nuomonių aišku, kad politikos žurnalistikos lauke vertinami jau patyrę politikos žurnalistai, tačiau sakoma, kad jų Lietuvoje, bent jau nacionalinėje žiniasklaidoje, nėra daug ir jų trūksta. Tačiau jokių specialių politikos žurnalistų rekrutavimo ar jų lavinimo strategijų nėra taikoma, naujų politikos žurnalistų įsiliejimas į lauką suvokiamas kaip vedamas jų asmeninių motyvacijų. Taip pat pastebimas ir patyrusių politikos žurnalistų emigravimas iš lauko: kai jų turimas simbolinis kapitalas negali būti transformuojamas į norimą kiekį ekonominio kapitalo ir tada, kai išnaudojamos visos galimybės sutvirtinti savo pozicijas lauke. Pripažįstama, kad galimybės tvirtinti savo pozicijas lauke nėra didelės. Taigi nors pripažįstamas profesionalių politikos žurnalistų stygius, galima kalbėti apie politikos žurnalistikos lauko siaurumą. Tai, sekant Bourdieu, galima aiškinti heteronomiškojo žurnalistikos lauko polio spaudimu profesionaliai politikos žurnalistikai: naujų, jaunų, studijų dar nebaigusių žurnalistų įsiliejimas į lauką, stumiamas heteronomiškojo lauko poliaus (steigiantis naujoms žiniasklaidos priemonėms, reikia daugiau politikos žurnalistų, o ne esant profesionalios politikos žurnalistikos poreikiui, rekrutuojami ir lavinami nauji politikos žurnalistai), neleidžia profesionaliai politikos žurnalistikai Lietuvoje

plėtotis. Iš to išplaukia konservatyvaus pobūdžio lauko vertybių reprodukovimas: gero politikos žurnalisto suvokimas tarp žiniasklaidos elito nėra stipriai varijuojantis, iš esmės sutariama beveik dėl visų kriterijų (nežymiai skiriasi tik suvokimas, kiek politikos žurnalistas ir politikos žurnalistika turi būti neutrali). Tolesnėje darbo dalyje, aptariant politikos žurnalistikos dalyvavimą politikoje, taip pat išryškinamas ir konservatyvus lauko vertyvių reprodukcijos turinys.

2.2. Politikos žurnalistų dalyvavimas politikoje

Šioje darbo dalyje aptariama, kaip Lietuvos žurnalistikos elitas suvokia politikos žurnalistų ir žiniasklaidos priemonės įsitraukimo į politiką būdus šiais aspektais: 1) politikos žurnalistų narystė politinėse partijose ir darbas politikams. 2) politikos žurnalistų ir žiniasklaidos priemonės ideologinis angažuotumas, vyriausybės vykdomos politikos (ne)palaikymas.

Politikos žurnalistų įsitraukimas į didžiąją politiką, t.y., politines partijas ir valstybės institucijas Lietuvos žurnalistikos elito tarpe vertinamas neigiamai – pripažįstama, kad tokių dalykų Lietuvoje esama, tačiau iš esmės žurnalistai, dalyvaujantys didžiojoje politikoje suvokiami kaip painiojantys interesus ir pažeidžiantys žurnalistikos lauko autonomiškumą nuo politikos:

Pas mus yra labai griežtai su tuo. Nuo 1992 metų, t.y., nuo pirmųjų Seimo rinkimų, ne, Aukščiausiosios tarybos rinkimų, buvo priimtas vadovybės sprendimas, kad kol dirbi „Lietuvos ryte“, negali būti partijos narys, jokios. <...> [Kai nusprendi dalyvauti rinkimuose] tam atvejui pas mus yra taip: imi nemokamas atostogas mėnesiui rinkimų kampanijos ir gali dalyvauti. O pralaimėjęs gali grįžti. Iš vienos pusės tai yra gerokai nudrenuojantis politinį lauką sprendimas, iš kitos pusės, nu, o ką daryti. Žinau, kad Kaišiadoryse mokytojams neleidžia į partijas stoti. Mokytojams neleis, gydytojams neleis, žurnalistai irgi <...> Šiaip, geriau, kad būtų autonomija išsaugota ir toj srity. Problemėlių yra buvę, bet kažkaip sukomės. (D)

<...> žinau žurnalistų, kurie dirba Seimo narių padėjėjais ir yra žurnalistai. Ir to nėra deklaruoję. <...> kai kurie [jų redaktoriai tai] žino, kai kurie nežino. Yra radijo, spaudos. <...> tai yra problema. Tai yra ne tik tai pozicijos turėjimas, bet, na, pareigos kažkokios būnant Seimo nario padėjėju yra atlygio gavimas. Tu gauni už tai pinigus. Ir tuo pačiu metu tu gauni pinigus iš žiniasklaidos priemonės už tą žurnalistinį darbą. Tai, nu, vis tiek, žiniasklaida ir politika yra skirtingi frontai. Tu gali sakyti, kad siekiamybė yra viena, siekiai tie patys. Tai yra visuomenės

gerbūvis, valstybės ir panašiai. Bet laikysena ir veikimas yra visiškai skirtingas, žiniasklaida atlieka tam tikrą priežiūros, kontrolės funkciją ir čia yra tam tikrų interesų konfliktai. <...> Žodžiu, yra žurnalistų, sakyčiau smerkiu tokį dalyką, kai yra ir padėjėjas, ir žurnalistas ir visuomenė to nežino. Tai yra blogai. Arba visuomenei tu turi pasiskelbti, kas tu esi. Na, skaitytojas pats įvertins. (NA2)

Ypač griežtai apie politikos žurnalistų dalyvavimą politikoje atsiliepė R ir NP: politikos žurnalistai jokiais formomis negali būti įsitraukę į didžiąją politiką. R ir NP atstovauja jaunajai kartai redaktorių, įsiliejusių į lauką.

Naujienu agentūros vyriausiasis redaktorius teigė, kad žurnalistai, išėję dirbti į valstybės tarnybą, neturėtų atgal grįžti į žurnalistiką, nes jie niekada nebegalės būti objektyvūs: <..> manau, kad neįmanoma sugrįžti [iš valstybės tarnybos] ir būti žurnalistu. Tokiu pačiu, kokiū buvai. Nors Lietuvoje tokios praktikos yra. <...> Turiu omenyje pono Bačiulio pavyzdį, kuris buvo aiškiai į politinę pareigybę nuėjęs, premjero tuo metu konservatoriaus Kubiliaus atstovu spaudai. Realiai po to grįžo į žurnalistiką. Aš asmeniškai žiūrėdamas į jo rašinius, visą laiką galvosiu, kad jis yra konservatorius, nes jis buvo labai aiškiai deklaravęs savo politinę poziciją... partinę, net ne politinę, bet partinę priklausomybę. Jisai dirbo partijai, dirbo premjerui. Ridas Jasiulionis dabar irgi taip pat. Jis dabar toje pačioje pozicijoje dabar. Jeigu jis grįš į žurnalistiką, aš į jį irgi taip pat žiūrėsiu. Ir mano supratimu tas nederą. Aš taip nemanau, kad taip turėtų būti, aš manau, kad tai yra klaida. (NA1)

Šis naujienu agentūros redaktoriaus požiūris skirtingas nuo dienraščio redaktoriaus ir linksta link stipresnio autonomiškumo polio politikos žurnalistikos lauke.

Kalbant apie žurnalistų ir žiniasklaidos priemonės ideologinį angažuotumą Lietuvos politikos žurnalistikos lauke, atsakymus į klausimus galima nagrinėti dviem pjūviais: „aš“ – „kiti“.

Aptariant pirmąjį, „aš“ pjūvį, redaktoriai kalbėjo apie savo vadovaujamų žurnalistų ir savo žiniasklaidos priemonės ideologinį angažuotumą. Galima sakyti, kad žurnalistų ir žiniasklaidos priemonės ideologinis angažuotumas Lietuvos politikos žurnalistikos lauke redaktorių tarpe suvokiamas kaip nepageidaujamas. Tačiau nuomonės, kad ir nedaug, bet varijuoja. Dalis redaktorių mano, kad reikėtų griežtai atskirti asmeninius žmogaus politinius įsitikinimus nuo žurnalistinio darbo, nebent tai būtų politikos apžvalgininko pozicijos (NA1, NP, R). TV, NA2 ir D mano, kad žurnalistas vis dėlto turi nuo kažko, t.y., ideologinės pozicijos, atsispirti ir jis pasaulį mato per savo vertybių prizmę, todėl politikos žurnalistų tekstuose žurnalistų pažiūros gali atsispindėti, o kartais atsispindi visai nesąmoningai.

Analogiškai dalies respondentų supratimu turėtų elgtis ir jų vadovaujamos žiniasklaidos priemonės – likti neangažuotomis ir išlaikyti kuo didesnę nuomonių balansą (TV, NP, NA1, R). Nacionalinio radijo portalo redaktorius tiki, kad ideologinis žiniasklaidos priemonės neangažuotumas yra siekiamybė, tačiau Lietuvoje tai galėtų pavykti tik didžiosioms žiniasklaidos korporacijoms, nelietuviško kapitalo žiniasklaidos įmonėms. Atsakymai į klausimus, ar įmanoma politikos žurnalistikos autonomija nuo vyriausybių vykdomų politikų ir ideologijų, taip pat į klausimą, ar gali politikos žurnalistai įsitraukti į pilietinius judėjimus, pasiskirstė taip:

3 lentelė. Politikos žurnalistų įsitraukimo į politiką suvokimas

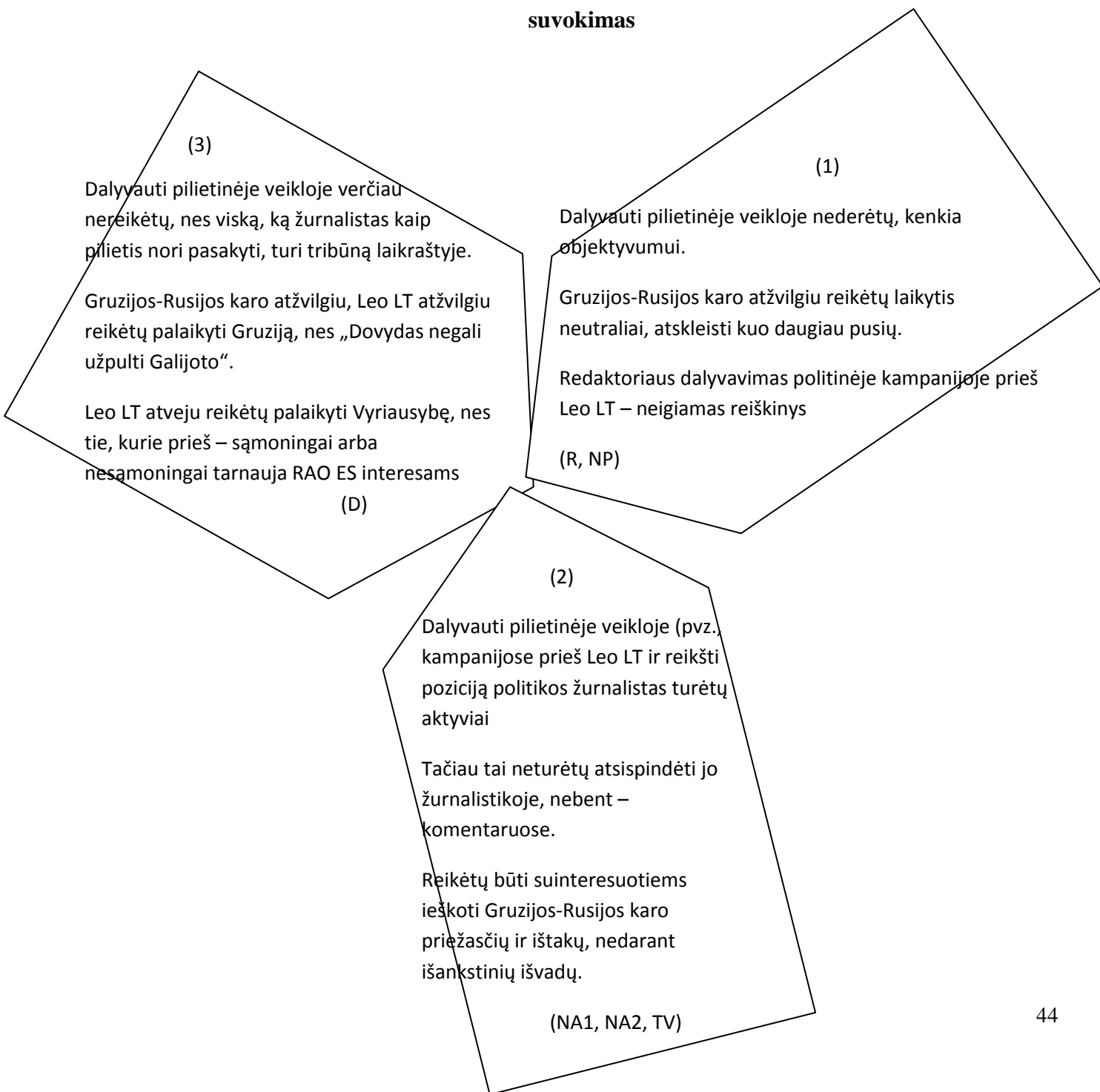
NE					Žurnalistas gali...	TAIP			
TV	R	D	NP	NA1		NA1	D	NA2	TV
	R	D	NP		...dalyvauti pilietiniuose judėjimuose	NA1		NA2	TV
	R		NP	NA1	...demonstruoti ideologinius įsitikinimus savo žurnalistikoje		D	NA2	TV
					Žiniasklaidos priemonė gali...				
TV	R		NP	NA2	...turėti sutampančių su vyriausybės vykdoma politika pozicijų		D		
TV	R	D	NP	NA2	...būti nekritiška Vyriausybės ir politikų atžvilgiu				

Kairiajame 3 lentelės poliuje – apribojimai, kuriuos peržengus, manoma, išnyktų riba tarp politikos ir žurnalistikos. Dešiniojoje pusėje – tai, ką žurnalistas ir žiniasklaidos priemonė gali sau leisti naudoti kaip žaidimo priemones politikos žurnalistikos lauke nebijodami, kad bus pažeistas politikos žurnalistikos lauko autonomiškumas nuo politikos. Daugiau pabrėžiama tai, ko negali daryti politikos žurnalistikos lauko žaidėjai nei tai, ką jie gali daryti: žurnalistams leidžiama daugiau, negu žiniasklaidos priemonėms. Iš principo sutariama tik dėl to, kad žiniasklaida, norėdama išlaikyti savo autonomiškumą ir reprodukuoti savo vertybes, turi išlikti kritiška bet kurios vyriausybės atžvilgiu. Taigi galima sakyti, kad Lietuvos politikos žurnalistikos lauko žaidėjai turi skirtingus matymus savęs kaip žurnalistų ir savęs kaip institucijų:

- vieni linkę tapatinti politikos žurnalistą su pasišventimu ir ištikimybe žiniasklaidos institucijos vertybėms (1)
- kiti atskirti save kaip žurnalistą, lojalų žiniasklaidos institucijai, ir save kaip pilietį (t.y., nepainioti darbo su įsitikinimais) (2)
- tretiems žiniasklaidos priemonė suvokiama kaip institucija, kur žurnalistas gali reikštis tiek kaip pilietis, tiek kaip žurnalistas, bet – neperžengdamas institucijos ribų (3).

Atitinkamai varijuoja ir suvokimas, ką reiškia kritiškumas vriausybės vykdomos politikos atžvilgiu. Pagal kalbintų redaktorių nuomones, galima suformuluoti 3 vyraujančius požiūrius į žurnalistikos lauko kritiškumą politikos lauko atžvilgiu. Kadangi beveik visi redaktoriai interviu metu svarstė 3 aktualias temas: Gruzijos ir Rusijos karo 2008-ųjų vasarą nušvietimą, kur dauguma žiniasklaidos stojo oficialiojo Vilniaus pozicijon; „Leo LT“ – nacionalinės energetikos bendrovės sukūrimą ir šiame kontekste – žurnalisto kaip piliečio ir žiniasklaidos priemonės vaidmenį komunikuojant apie tai, šios temos padeda iliustruoti vyraujančias pozicijas kalbinto žiniasklaidos elito tarpe.

6 pav. Skirtingas žiniasklaidos priemonių vaidmens politikoje ir žurnalistikos lauke suvokimas

Pagrindžiant aukščiau pateiktą klasifikaciją, galima sakyti, kad steriliausios žurnalistikos idėjas išsakė radijo ir naujienų portalų redaktoriai:

<...> žmogus vis tiek turi kažkokius savo įsitikinimus, pažiūras ir žurnalistai tame tarpe taip pat. Ne – jie turi tam tikras savo pažiūras, jie yra kairieji arba dešinieji, vertybės, kurios jiems priimtinos arba ne; be to, jie bendrauja su politikais. Ir vieni politikai jiems atrodo doresni ir protingesni, o kiti atrodo labiau niekšingi <...>. Tai aišku, formuojasi tam tikras <...> užsiangažavimas <...> būtų labai gerai, kad to nesimatyty. Nesimatyty iš tekstų. (NP)

Įmanoma, žinoma, kad įmanoma, bet aš dabar galvoju apie Lietuvą. Taip tarkime, Gruzijos atvejis. Arba kalbėkim apie Leo LT atvejį. Tai „Lietuvos ryto“ pozicija buvo oficialiai kaip kad vyriausybės pozicija, na, vyriausybės... socialdemokratų vyriausybė stumia šitą projektą, didžiausia Lietuvoj verslo grupė yra jo iniciatorė, o didžiausias leidinys jį palaiko... bet visiškai atsiriboti, tai manau... galbūt didžiosios korporacijos ir sugebėtų, nes jos niekaip nėra priklausomos nuo vyriausybės dotacijų, o mažieji Leidiniai, jie vis dėlto yra susiję... aišku, Lietuvoj tokios kontrolės nėra, pavyzdžiui, mes jūsų neparemsime per spaudos, radijo ir televizijos rėmimo forndą, jeigu jūs nepalaikysite mūsų pozicijos, kad karą pradėjo Rusijos pusė. Bet, tarkim, didiesiems leidiniams, ypatingai tiems, kurių akcininkai nėra Lietuviai, kapitalas nėra Lietuvos kapitalas, jiems yra įmanoma atsilaikyti prieš oficialiojo Vilniaus poziciją ir jiems yra galimybė turėti, sakykime, tokį savarankišką požiūrį į kontekstą, į įvykius. (R)

Dienraščio apžvalgininkas ir redaktorius mano, kad žiniasklaida yra pakankama tribūna, todėl dalyvauti pilietinių judėjimų gyvenime aktyviai nederėtų, o ir žurnalistas neturi tam laiko:

Nu šiaip, nėra išaiškinimo kaip daryti, jeigu tau atneša lapą pasirašyti, balsuoti už Joną ar kovokim prieš Joną. Nežinau, kaip reikėtų svarstyti. Aš tokiu atveju, kai man siūlo pasirašyti dėl ko nors, nepasirašau... dažniausiai tai būna atvejai, kai aš pats turiu ką pasakyti ta tema. Galiu kiekvieną pirmadienį pasakyti, ką aš galvoju ta tema ir man nereikia 20 ar 100 žmonių, kad pasisakytum. Turbūt panašiai būtų sprendžiama, jei koks nors žurnalistas pradėtų po peticijomis rašytis. Žurnalistas turi galimybę tiesiogiai pasakyti. Yra 2 puslapis, yra tribūna, yra internetas, galų gale rašyk, ką nori. (D)

Naujienų portalų redaktorė ir radijo redaktorius pabrėžė, kad dalyvavimas pilietinėje veikloje negalimas, nes tai kenkia žurnalistų objektyvumui:

Mes neturime vadovautis savo emocijomis ir savo kažkokiais įsitikinimais, mes turime vadovautis labai aiškiais teisės aktais ir mūsų bendruomenę vienijančiu kodeksu. Etikos kodeksas labai aiškiai pasako, jog žurnalistas neturėtų dalyvauti, priklausyti jokioms pilietinėms nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veikla gali turėti poveikį žurnalistinio darbo turiniui. (R)

Aš esu prieš tą dalyką. Aš manau, kad žurnalistai neturėtų dalyvauti politiniame gyvenime. Politikos žurnalistai. Apskritai redaktoriai. Aš, pavyzdžiui, neigiamai vertinu Artūro Račo dalyvavimą kampanijoje prieš „Leo LT“. Ta prasme, man na... tai, kad jisai aiškina, kad jisai neįtakoja turinio BNS'e, manęs tai, na.... jisai taigi yra vyriausiasis redaktorius BNS'o ir įtakoja visą turinį, daro įtaką visam turiniui. Manau, kad žurnalistams nedera dalyvauti ir vienaip ar kitaip demonstruoti savo politinių pažiūrų nebent tu esi....nebent tu iš tikrųjų turi kokią savo kažkokią laidą, savaitinę, komentarus ir vien tik tai tuo užsiimi iš esmės. Ta prasme, visi žino, ko iš tavęs tikėtis, žino, kad tu esi dešiniųjų pažiūrų ir tu to neslepi ir visi žino, koks bus tavo laidos turinys. Bet iš tikrųjų, kaip žurnalistas po to gali realiai objektyviai rašyti apie kažkokių tai dalykus, jeigu jisai dalyvauja.. dalyvauja kažkokiam judėjime. Negali, nes parodydamas, demonstruodamas savo pažiūras politines, jisai apnuogina, na, atsiranda toks atsiranda Achilo kulnas. Nes visada galės tavo oponentai ir redaktoriai tau primesti, kad tu nebesi objektyvus šitoj vietoj. Įsitraukęs į vieną pusę, tu kiek teko bendrauti... teko girdėti apie britų žinių žurnalistus, kurie netgi artimiausiems draugams nesako ir šeimai, už ką jie balsuos per rinkimus, nes nenori daryti prielaidų, suteikti pagrindo jokioms kalboms ir jokioms tokioms spekuliacijoms jų neobjektyvumu. (NP)

Tuo tarpu naujienu agentūros redaktorius mano, kad žurnalistai kaip piliečiai turėtų aktyviai dalyvauti pilietinėje veikloje:

<...> reikia skirti du dalykus – politinį ir pilietinį. Tai aš iš savo patirties labai gerai žinau, iš savo patirties dėl Leo LT. Aš manau, kad pilietiniame gyvenime žurnalistai gali dalyvauti labai aktyviai, politinėje veikloje neturėtų dalyvauti. <...> Vadovaujantis tokiu principu [kad gali tapti neobjektyvus dėl dalyvavimo pilietinėje veikloje – D.D.], reiškia, nieko negalėtum daryti. Net turbūt balsuoti nebūtų galima. Na, jeigu jau taip sterilumo visiško ieškome. Tai aš manau, kad buvimas piliečiu tave įpareigoja būti piliečiu, daryti taip, kad valstybei būtų geriau. Ir čia – pavyzdžiui, pilietinė akcija „Darom“ – tai ką, žurnalistas negali ten eiti, nes su šita akcija yra kritikuojama, kad Vyriausybė per mažai daro šitoje srityje. Na, čia galima prisigalvoti visokių dalykų. Svarbiausias dalykas čia yra ne tai, kaip į tave žiūrės, o tai, ką tu darysi kaip žurnalistas. Ir visą laiką siūlau nuo to pradėti. Kai kas nors ant tavęs meta šešėlį, kad kažkas yra susijęs su piliečių judėjimu ir dėl to jis yra neobjektyvus, man visada klausimas yra toks: o jūs galite duoti įrodymų,

kur jisai buvo neobjektyvus? Vat kur pasimatė tas dalykas, kad jisai, būdamas ten kažkokioje piliečių grupėje, buvo rašydamas kaip žurnalistas, buvo neobjektyvus. Tai jeigu tokių įrodymų yra, tada taip, tai yra blogai. Bet šiaip abstrakčiai, na, yra tuščias kalbėjimas.(NA1)

Žurnalistikos žanrų painiojimas, asmeninių įsitikinimų išsakymas per straipsnius, naujienų agentūros redaktoriaus suvokiamas kaip žurnalistikoje nepageidautinas:

Kaip žmogui ne, kaip žurnalistui taip [įmanoma likti autonomiškam]Lietuvoj didžiausia bėda yra ir jinai vis gilėja ir gilėja. Visi pamiršo tokį pagrindinį dalyką, kad nuomonė nuo fakto turi būti atskirai. Pasiimkite dabar „Lietuvos rytą“, „Kauno dieną“, „Respubliką“, pasižiūrėkit. Kiekvienam straipsny žmogus rašo kaip jam atrodo, kaip jis jaučiasi. Taip neturi būti straipsnyje. Redakcinėje skiltyje – prašau, komentare su nuotraukyte – prašau, bet ne straipsnyje.(NA1)

Apibendrinant „aš“ pjūvį ir sekant Bourdieu, galima sakyti, kad požiūriai į žiniasklaidos priemonės ir/arba politikos žurnalisto ideologinį angažuotumą, yra lemiami struktūrinės pozicijos lauke ir ypatingo *habitus*, per kurį lauko veikėjai į tą poziciją atėjo. Spauda, konkrečiai čia minimas „Lietuvos rytas“, savo istorinėje formavimosi raidoje buvo politikos lauko dalis, paskui – itin arti politikos lauko. Laikraštis deklaruoja pozicijas palaikydamas arba kritikuodamas tam tikras Vyriausybių vykdomas politikos priemones. Dalyvavimas politikoje suvokiamas labiau kaip tiesioginis palaikymo arba kritikos politikos laukui dalykas. Laikraštis taip pat yra kaip integruota visuma: jame veikiantys žurnalistai turi ir gali reikštis tiek kaip piliečiai, tiek kaip profesionalūs žurnalistai, tačiau verčiau tik institucijos ribose, reprodukuodami institucijos vertybes. Antruoju požiūriu, kuriuo dalijasi televizijos ir naujienų agentūros redaktoriai, žiniasklaidos institucija atskiriama nuo žurnalisto kaip piliečio, tačiau pripažįstama, kad žurnalistas turi veikti kaip pilietis ir pakankamai aktyviai. Šio požiūrio šalininkai pagal struktūrinės savo pozicijas lauke taip pat turi *habitus*, vienaip ar kitaip besiformavusį glaudžiamame sąlytyje su politikos lauku (TV redaktorė savo karjerą pradėjo nuo darbo specializuotoje politinėje spaudoje, buvo viena iš specializuoto politikos laikraščio kūrėjų, t.y., seniausiame Lietuvos laikraštyje, kurio ištakos – Lietuvos persitvarkymo sąjūdis. Naujienų agentūros redaktorius taip pat ilgą laiką buvo „Lietuvos ryto“ žurnalistu, juo tapo atėjęs iš politikos lauko. Agentūros redaktorės visa karjera – politikos žurnalistės pozicija įvairiuose leidiniuose). Tai lemia požiūrį, kad žurnalistas turi aktyviai dalyvauti politikoje plačiąja prasme (pilietiniai judėjimai, akcijos), tačiau tai daryti už institucijos ribų, pernelyg neįsitraukiant į konservatyvią politikos žurnalistikos lauko vertybių reprodukciją. Trečiuoju požiūriu, kur suvokiama, kad žurnalistas turi atsiriboti nuo bet kokios pilietinės veiklos ir išlaikyti visišką neutralumą, taip pat svarbios redaktorių *habitus* ir struktūrinės pozicijos lauke. NP

ir R į žurnalistikos lauką įsiliejo kartu su naujosios žurnalistikos banga XX a. antrojoje pusėje, jų darbo terpė – internetas, naujoji medija, laisva nuo ideologijų medija. Šis elitas savo *habitus* formavimosi trajektorijoje turėjo mažai tiesioginių sąlyčių su politikos lauku.

Kalbant apie antrąjį pjūvį – „kiti“, redaktoriai norėtų matyti kitas žiniasklaidos priemones, aiškiai deklaruojančias savo ideologinius įsitikinimus. Viena vertus, tai galima interpretuoti kaip norą plėsti politikos žurnalistikos lauką nubrėžiant aiškias takoskyras tarp kairiosios ir dešinėsios žiniasklaidos, o tai rodytų potencialą lauko vertybėms reprodukuotis progresyvia, o ne konservatyvia linkme, kita vertus, galima interpretuoti, kad tokį norą lemia redaktorių nepasitenkinimas esama situacija, kai politikos žurnalistikos lauko žaidėjai įsitraukia į politikos lauką kaip visaverčiai jo žaidėjai, pastatydami autonomišką žiniasklaidą į nelygiavertę konkurencinę padėtį, kenkdami politikos žurnalistikos autonomiškumui nuo politikos.

<...> galbūt kartais yra geriau, kai <...> žiniasklaidos priemonė <...> deklaruoja savo ideologiją ir ji yra aiškiai visiems žinoma. Na, kaip yra Vakaruose, dienraščiai tie patys, žino, kas kuriai kryptčiai priklauso, čia dešinieji, čia kairieji. Aš to Lietuvoje pasigendū, nes dabar aš matau, na vis tiek, ne tai, kad yra ideologinės takoskyros kažkokios. Dabar yra toks nukrypimas ar iškrypimas, kad yra tos takoskyros <...> vertybinės... tai yra veikimo būdų <...>. Aš nežinau, kaip apibrėžti „Respublikos“ ideologiją, nežinau kaip apibrėžti „Lietuvos ryto“ ideologiją. Galim tai ironiškai pavadinti ideologija, tai yra na... <...> galiasklaida, tai yra žiniasklaidos priemonės, kurios nėra žiniasklaidos priemonės mano požiūriu, ta tikra prasme, tai yra anachronizmai tam tikra prasme jau tapę. <...> aš niekaip negaliu suprasti, kokia ten yra ideologija. Nes aš lyg ir žinau, kad Rimvydas Valatka <...> yra liberalas. Bet „Lietuvos ryto“ laikysena, ji visiškai nesuvokiama ir <...> aš negaliu suprasti, ar ji liberali, ar ji konservatyvi, kas, turbūt, mažiausia tikimybė, ar ji socialdemokratiška. Nes, pavyzdžiui, dabar „Lietuvos ryte“, labiausiai reiškiasi Gediminas Kirkilas, tu matai, kaip jo linija ten einama <...>. Tai va čia tokia ideologija pačia blogiausia prasme, pagal susiskirstymą, pagal kažkokias interesų grupes, o ne pagal pagal vertybinius požiūrius <...>. „Respublika“ apskritai... Ta prasme, aš neišskiriu tų leidinių kaip tokių, jie yra man tapatūs savo esybe. (NA2)

Panaši nacionalinio radijo portalo redaktoriaus pozicija dėl ideologinių skirčių žiniasklaidoje. Tačiau čia vėl ideologinės skirtys daugiau suvokiamos kaip priemonė siekti skaidrumo, aiškumo, o ne kaip siekiamybė Lietuvos žurnalistikai angažuotis kokiais nors politinei ideologijai:

Leidiniai vienokį ar kitokį prielankumą išlaiko tam tikrai politinei organizacijai. Sunku būtų nesutikti, kad „Lietuvos rytas“ nėra palankus Tėvynės sąjungos partijai, bet sunku būtų teigti, kad „Lietuvos ryte“ yra visi žmonės, kritiškai nusiteikę šitos politinės organizacijos atžvilgiu. <...> Sunku būtų sutikti, kad dienraštis „Verslo žinios“, nors jų savininkai ir nėra lietuviai, palaiko arba nepalaiko tas iniciatyvas, kurios vienaip ar kitaip ribotų, gniuždytų ar sudarytų daugiau biurokratinių apribojimų verslui. <...> Galbūt ta priklausomybė pagal ideologiją, jiniai nėra tokia aiškiai matoma ir įvardijama, kas būtų tarp kitko labai sveikintina... Jeigu, pavyzdžiui, mes žinotume, kad „Respublika“ yra krikščioniškos arba liberalios pakraipos leidinys, jie tą aiškiai įvardytų ir mes žinotume, kad mes skaitome liberalios minties laikraštį. Atsivertę „Lietuvos rytą“, mes žinotume, kad skaitome socialdemokratinės minties laikraštį, atsivertę „Lietuvos žinias“, mes žinotume, kad skaitome konservatyvios minties leidinį. Dabar to nėra ir galbūt tai nėra tiek ydinga, kad tai nepasakoma viešai, bet ydinga yra tai, kad kartais tų leidinių požiūriai pradeda keistis dėl pinigų ir dėl reklamdavių srautų pasikeitimo. Yra gėda ir liūdna matyti, kaip viena žurnalistė iš vieno dienraščio prieš pusę metų rašo, kad „Leo LT“ yra pats geriausias projektas, o socialdemokratai yra vienintelė partija Lietuvoje, mąstanti strategiškai ir suvokianti, kas yra tikroji energetinė nepriklausomybė, praėjus pusmečiui ir socialdemokratams nelaimėjus rinkimų, o bendrovei sumažinus įkainius dėl bendros ekonominės krizės, sumažinus reklamos mastus, ta žurnalistė pradeda teigti, kad visgi, tai nebuvo pats geriausias projektas, o partija nėra principinga ir pati geriausia partija. Va tokios metamorfozės šiuo atveju yra tikrai neprofesionalios ir žeminančios žurnalistikos amatą.(R)

Matyti, kad, viena vertus, nacionalinio radijo portalų redaktorius sako, kad reikėtų nubrėžti takoskyras ir aiškiai kiekvienai žiniasklaidos priemonei deklaruoti savo įsitikinimus, kita vertus, pavydėje „aš“, jis tiki žurnalistika be politinių ideologinių vertybių didelių žiniasklaidos korporacijų sudėtyje. Tai, Bourdieu įžvalgomis vertinant, reiškia ne ką kitą, kaip tik liberalios ideologijos ir stambaus ekonominio kapitalo varomą žiniasklaidą, kuri neutralizuoja savo produkciją tam, kad maksimizuotų savo klientūrą, turi nudrenuojantį efektą politikos laukui ir ištrina ribas tarp politinės kairės ir dešinės tiek politikos lauko vaizdavime medijose, tiek pačiame politikos lauke.

Taigi apibendrinant galima pasakyti, kad suvokimas apie politikos žurnalistų dalyvavimą politikoje krypta link autonomiškumo išsaugojimo – vertinami žurnalistai kaip neturintys dalyvauti politikos lauko žaidime. Spauda suvokiama kaip labiausiai dalyvaujanti politikos lauko žaidime, iš respondentų atsakymų – net peržengianti politikos žurnalistikos lauko ribas, pažeidžianti politikos žurnalistikos lauko autonomiškumą. Kaip ir išaiškinta, atviresnį

įsitraukimą į politikos lauką lemia spaudos struktūrinės pozicijos ir istorinė trajektorija, per kurią ji į tą poziciją atėjo. Kitaip politikos žurnalistikos dalyvavimas politikos lauke suvokiamas naujosios kartos žurnalistikos elito. Naujosios kartos politikos lauko žaidėjai yra mažiausiai veikiami politikos lauko, tačiau labiausiai veikiami heteronomiškojo žurnalistikos lauko poliaus. Užimdamas dominuojančias pozicijas, turėdamas mažiausiai sąsajų su politikos lauku ir su tyriausiais jo ideologijų poliais, naujasis žurnalistikos elitas prisideda prie vertybių, dėl kurių dominavimo ir reprodukcijos politikos žurnalistikos lauke kovojama, rato siaurumo, ir konservatyvios politikos žurnalistikos lauko struktūros reprodukcijos. Heteronomiškasis polius, kuriame išsidėsčiusios dominuojančios lauke naujosios kartos žiniasklaidos elito pozicijos, būdamos laisvos nuo vertybinių politinių ideologijų, taip pat esant konservatyviam lauko struktūros reproduktivumui, stumia visą politikos žurnalistikos lauką link heteronomiškojo lauko polio. Įsigali nuo vertybių laisva politikos žurnalistikos ideologija (*value-free journalism*), kuri paradoksaliai tampa politinio ir ekonominio spaudimo objektu: kitaip tariant, žurnalistiniu objektyvumu visuomet pasinaudoja tie, kurie turi stipresnes vertybines nuostatas arba stipresnius pragmatiškus tikslus už tokias redakcines politikas. Taigi kitoje darbo dalyje – detaliau apie politikos ir žurnalistikos laukų sąveiką ir galios santykius.

2.3 Politikos ir žurnalistikos laukų sąveika

Šioje darbo dalyje politikos ir žurnalistikos laukų sąveika aptariama žaidimo dėl galios plačiame galios lauke aspektu.

Politikos žurnalistikoje rinkos spaudimas labai dažnai suvokiamas kaip susivienijęs su politikos lauko spaudimu. Kaip ir rašyta teorinėje dalyje, esamų dispozicijų, praktikų, lauko struktūros reprodukcija, kuri, kaip jau paaiškėjo iš politikos žurnalistų judėjimo lauke analizės yra konservatyvaus pobūdžio, įmanoma tol, kol patiriamas spaudimas iš kaimyninių laukų. Politikos redaktoriai buvo klausiami – ar teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos ir politikos spaudimo, kuo tas spaudimas pasireikia ir kuris veiksnys – rinkos ar politikos yra stipresnis. Analizuojant politikos ir rinkos spaudimo balansą politikos žurnalistikai, svarbus yra konkurencinis momentas: spaudimas – tai reiškia siekis lauke perstumdyti kapitalą, o kitaip tariant, galias, pagal „outsaiderių“ – ne tiesioginių lauko žaidėjų interesus, kurie lauke suvokiami kaip auditorija (reitingai/tiražas), finansinės įplaukos iš reklamos ir kitų veiklų. Tai yra galios santykių lygmuo ir jų galia nėra vienoda. Tačiau vienu metu konkurencija vyksta ir žurnalistikos lauko lygmenyje – tarp egzistuojančių pozicijų ir dėl geresnių pozicijų arba turimų pozicijų išsaugojimo,

jų užkonservavimo ir tik tai, ar didelė galios lauko skvarba į žurnalistiką lemia, ar politikos žurnalistikos laukas bus transformuojamas. Neišvengiamai galios santykiečiai lemia ir Tačiau kartu vyksta konkurencija dėl pozicijos lauke ir tie, kurie užima geriausias pozicijas, nėra suinteresuoti kapitalų lauke pertvarkymą, perstumdymą

Visi redaktoriai į šį klausimą atsakė teigiamai. Dienraščio redaktorius tvirtino, kad spaudimą daugiau patiria pati žiniasklaidos institucija, o ne žurnalistas:

D: Jeigu imt tik politinę žurnalistiką ir žiūrėt tik iš mūsų taško, tai aš nematyčiau to spaudimo. Iki žurnalisto pas mus neateina tas spaudimas. Jis yra laisvas rašyti ką jis nori ir kaip jis nori. O rinkos spaudimas, jis vėlgi. Ar nuo to, kad tu pakritikuosi kokį prezidentą, ministrą ar politiką, argi nuo to negausi reklamos iš kažkur?

Iš redaktorių išsakytų nuomonių apie politikos ir rinkos įtaką politikos žurnalistikai, galima išskirti 3 spaudimo politikos žurnalistikai tipus. Tai – 1) verslo interesų, įgyvendinamų politinėmis priemonėmis spaudimą, kurį patiria politikos žurnalistikos laukas; 2) politikų galią reguliuoti žiniasklaidos institucijų veikimą per įstatymus; 3) politikos lauko ekonominio kapitalo injekcijas.

1) Kalbant apie pirmąjį, minėta, kad spaudimas politikos žurnalistikai patiriamas dėl politikos ir ekonomikos laukų vienybės – per finansines įplaukas žiniasklaidos priemonėms:

Nėra politikos be ekonomikos, nėra ekonomikos be politikos. Ir visi sprendimai. Gal ne visi, ne absoliučiai, tarkime 80 procentų, jie yra susiję tarpusavyje. Jeigu mes žiūrėsime į tą pačią Leo LT visą aferą, tai kas tai buvo – politika ar ekonomika? Tai buvo verslo interesas, padarytas politinėmis priemonėmis. Pažiūrėkime, grįžkime prie kitų dalykų – „Lietuvos dujų“ privatizavimas, „Alitos“ privatizavimas, Lisco. Tai yra politiniai sprendimai – interesai verslo.<...> Prisiminkime batalijas dėl alkoholio reklamos. Kaip ir politinis interesas mažinti alkoholio vartojimą, jo neskatinėti tarp jaunimo, o kitoje pusėje verslas, nes tai yra pinigai. Tai yra pinigai, marketingas, didesni pardavimai, didesni pelnai. Ir taip, atsakymas yra taip. Žiniasklaida į tą yra įsivėlus, nuo to yra priklausoma, vieni daugiau kiti mažiau. (NA1)

Žurnalistika Lietuvoje konkuruoja dėl iš politikos lauko ateinančių finansinių injekcijų:

Na, vienas iš būdų yra valstybės pinigai, viešieji pirkimai. <...> Aš nepavadinčiau to spaudimu tiesioginiu. Bet tai galima suprasti kaip spaudimą. Jeigu tu nedirbi pagal jų siūlomas taisykles, tu negauni pinigų. Tam, kad tu gautum pinigų, tu turi parsiduoti. Prisiminkime tą paskelbtą žymųjų žemės ūkio ministerijos sąrašą praeitų metų viešųjų pirkimų. Na, akivaizdžiau būti negali. Jeigu tu

sugebi išdalinti 40 milijonų spaudai, tai yra akivaizdu. Tam, kad tuos pinigus gautum, tu turi žaisti pagal siūlomas taisykles. Pinigai tau reikalingi tam, kad išgyventum, tai yra spaudimas. (NA1)

Lietuvos valdžios institucijos turi per daug pinigų autoreklamai. <...> iš esmės tai eina ministrų- viceministrų autoreklamai. Dažniausiai ministrų. Tai o krizės sąlygomis galima kalbėti apie spaudimą. Jeigu kas nors gavo 9 milijonus iš ministerijos ir dabar negaus nė milijono, tai dienraščių biudžete tai yra milžiniška skylė. (D)

Politikos spaudimas žurnalistikai pasireiškia leidžiant įstatymus:

Įstatymai, kuriais politikai gali bandyti tramdyti. Turime mes tų. Prisiminkime, pavyzdžiui, batalijas dėl nacionalinio tansliuotojo. Ne dabar, bet anksčiau kai buvo keičiama tarybos sudėtis ir jos formavimo tvarka. Aiškus dalykas, buvo spaudimas. Keisime tarybą, pastatysime savo žmones ir užtikrinsime, kad turinys būtų kitoks, negu buvo iki šiol. Lygiai taip pat su [politine] reklama. Apribokime reklamą, bus mažiau pajamų, reiškia. Bus mažiau pajamų iš verslo, galbūt daugiau duosime pajamų iš valstybės. Rinkimų kampanija. Galima sakyti, kad čia yra politikos skaidrumo siekis, bet tuo pačiu metu ir nemažas poveikis žiniasklaidai. Uždraudi reklamą televizijoje, radijuje, reiškia sumažėja pinigų per rinkimus iš karto. (NA1)

Politikai gali būti laikraščiu naudingi per savo priimamus sprendimus. Nemanau, jog socialdemokratai būtų padidinę autorinių naštą leidėjams, jeigu jie laimėtų rinkimus, nes jie matytų jog tiesiog įvertintų paprastą faktą, kad nemaža dalis žiniasklaidos priemonių yra palanki jų pusei ir jie norėdami išlaikyti tą vyriausybės politikos teigiamą nušvietimą, matydami labai aiškį gražą nuo nacionalinio investuotojo projekto, manau, jie šitų mokesčių lietę nebūtų. Kas, manau, žurnalistams nėra naudinga ir kas pagaliau kad mums tai gerai – atsigulę į ligoninę galėsime ten gulėti, o ne turėsime išeiti, nes neturime darbo sutarties. (R)

Bandant reguliuoti žurnalistų darbo tvarką:

Bandymai Seime koreguoti žurnalistų darbo tvarką, neprisileisti per arti žurnalistų. Tai tų būdų veikimo galimybių yra pakankamai daug vis dėlto. (NA1)

Tiesiogiai į turinį:

Leidėjas, kuris yra kartu ir vyriausiasis redaktorius, mes turim tokius pavyzdžius Lietuvoje, gali taip įtaką daryti turiniui, kad jis būtų patrauklus reklamos davėjui. Tai yra per turinį pritraukti reklamą ir panašiai. (R)

O kadangi pas mus verslas labai susipynęs ir su politika, tai, na toks bendro pobūdžio reiškiny. Kai politikas gali paskambinti savininkui ir pasakyti, kad jūs neteikit tos medžiagos ir į tai yra atsižvelgiama ir tokių atvejų labai daug. (NA2)

<...> kai Blinkevičiūtė buvo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, aš prisimenu, LRT taryboj visada svarstydavom, kaip gali būti laida radijui, kur ministrei iš anksto yra pateikiami klausimai, ji iš anksto pasirašo atsakymus. Galų gale man atrodo tiktai pernai ar užpernai tą laidą pavyko kažkiek tai sunaikinti, bent jau tokią, kokia ji buvo. Ir tai buvo mokama. Nacionaliniam transliuotoui, kuris ir taip tą ministrą turėtų kalbinti. (D)

Spaudimas pasireiškia selektyvia temų atranka, savicenzūra ir siūlymais išeiti. (TV)

Taigi nenešančios ekonominio pelno politikos naujienos yra paties žurnalistikos lauko heteronomiškojo ekonominio polio ir politikos lauko spaudimo objektas. Tik simbolinis kapitalas (profesionali politikos žurnalistikos produkcija) lauke yra tai, ką mainais žurnalistika, o ir politikos žurnalistika, gali atiduoti už ekonominio lauko polio ir jo grynosios ekonominės logikos reprodukciją.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Lietuvos politikos žurnalistika laviruoja tarp galios žaidimų ir politikos žurnalistikos lauko mikrokosmo žaidimų. Kalbintų redaktorių stipri orientacija į savo mikrokosmą, iš esmės smerkianti žurnalistikos ir politikos laukų galios žaidimus. Naujosios žiniasklaidos elito kartos redaktoriai yra kur kas labiau orientuoti į autonomiškumą ir užsidarymą nuo politikos lauko. Interneto portalai suvokiami kaip labiausiai autonomiški politikos žurnalistikos lauko poliai. Tuo tarpu spauda ir radijas suvokiami kaip mažiausiai autonomiški nuo politikos lauko, labiausiai nuo jo priklausomi. Kita vertus, kaip receptas išvengti politikos lauko spaudimo ir išlaikyti autonomiškumą nuo politikos lauko suvokiama žiniasklaidos priemonės komercinė priklausomybė ne Lietuvos kapitalui, didelės žiniasklaidos korporacijos, galinčios dominuoti lauke ir iš lauko išstumti mažiausiai autonomiškus lauko dalyvius.

Naujų institucinių žaidėjų įsiliejimas į lauką pertvarkė politikos ir žurnalistikos lauko santykį, politikos žurnalistikos laukas labiau išlaiko savo autonomiją, tačiau to kaina – priartėjimas prie heteronomiškojo, reitingų ir tiražų varomo politikos lauko, erdvės pilietinei žurnalistikai formavimosi nebuvimas. Tai paradoksaliai lemia konservatyvią lauko struktūros reprodukciją, nors ir leidžia išlaikyti „šventąsias“ institucijas lauke, leidžia išlaikyti politikos žurnalistikos autonomiškumą nuo politikos, tačiau susiaurina patį profesionalų lauką, neleidžia jam plėtotis. Esant konservatyviai lauko struktūros reprodukcijai ir vertybiškai neutraliam žurnalizmui, politikos

žurnalistikos laukas ypač tampa susivienijusių politikos ir ekonomikos lauko spaudimo objektu, jame įsigali galios santykių praktikos.

IŠVADOS

Kokybinis tyrimas – žiniasklaidos elito nuomonių apie politikos ir žurnalistikos laukų santykį analizė – atliktas vadovaujantis Bourdieu lauko teorija. Ši teorija sukurta siekiant išvengti teorinio subtancionalizmo, taip pat – teorinio subjektyvizmo ir objektyvizmo. Ji stipriai orientuota į praktikas, kurios talpinamos į universalius lauko santykių modelius – opoziciją tarp kultūrinio ir ekonominio laukų polių, opoziciją tarp naujų ir senų lauko pozicijų. Laukuose vykstanti dinamiška kova siekiant pagerinti savo pozicijas lauke, tapti dominuojančia pozicija ir nustatyti savus lauko struktūros bei vertybių reprodukcijos būdus, priimtinas ir nepriimtinas praktikas.

Kadangi Lietuvos politikos žurnalistika turi neilgą autonomiško istorinio formavimosi trajektoriją, taip pat suvokiamos stiprios sąsajos su politikos lauku, aktualu buvo iširti, kokios praktikos dominuoja, kiek Lietuvos politikos žurnalistika yra autonomiška nuo politikos lauko. Kitaip tariant, iširti politikos ir žurnalistikos laukų santykį. Žiniasklaidos elito nuomonių analizė leido atskleisti dominuojančias tendencijas.

Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad neilga Lietuvos žurnalistikos lauko istorinė trajektorija, buvusi stipri integracija į politikos lauką, suformavo ir reprodukuoja ypatingą Lietuvos žurnalistikos lauko žaidėjų *habitus*. Lietuvos politikos žurnalistikos lauke pagal dominuojančias tendencijas galima išskirti tris tarpusavyje kovojančias pozicijas, atsispindinčias politikos ir žurnalistikos laukų santykio suvokimą. Tai – 1) politikos žurnalistika kaip visavertė politikos lauko dalyvė (D) 2) politikos žurnalistika kaip aktyvi pilietinė institucija (NA2, TV) 3) politikos žurnalistika kaip visiškai autonomiška nuo politikos lauko institucija (NA1, NP, R). Kaip parodė kokybinio tyrimo rezultatai, toks suvokimas yra lemiamas struktūrinių pozicijų žurnalistikos lauke, istorinės trajektorijos, per kurią jos atėjo į tą poziciją; simbolinio ir ekonominio kapitalo, kuriais jos disponuoja, konkurencijos lauko viduje ir patiriamo kaimyninių laukų – politikos ir ekonomikos laukų – spaudimo.

Kiekviena iš šių trijų pozicijų stipriai konkuruoja tarpusavyje: antroji ir trečioji kaltina pirmąją pažeidžiant politikos ir žurnalistikos laukų autonomiškumo principus, trečioji, tuo tarpu, suvokia pilietinę, ideologiškai angažuotą žurnalistiką, kaip neobjektyvią žurnalistiką. Vis dėlto pastarosios dvi kur kas dažniau tampa sąjungininkėmis, nei priešininkėmis politikos žurnalistikos lauke vykstančioje kovoje už lauko autonomiškumo išsaugojimą. Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad pirmoji, visiško politinio neutralumo žurnalistika, linkusi dominuoti pilietinės

žurnalistikos atžvilgiu ir su savo orientacija į platų heteronomišką žurnalistikos lauko poli, kur dominuoja grynoji ekonominė logika, turi tendenciją stiprėti. Tai atskleidė lauko struktūros ir vertybių reprodukcijos analizė.

Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad žiniasklaidos elito, kuris deklaravo atstovaujantis pilietinę žurnalistiką, vertybės, nėra smarkiai diferencijuotos tiek nuo neutralios žurnalistikos vertybių, tiek nuo žurnalistikos, kuri linkusi dalyvauti kaip visavertė politikos lauko dalyvė, vertybių. Taigi lauko struktūros ir vertybių reprodukcija yra konservatyvaus pobūdžio, todėl leidžianti išlaikyti dominuojančias lauko pozicijas tokiomis, kokios jos yra ir dominuojančius pirmuosius du politikos ir žurnalistikos santykio modelius: kad 1) politikos žurnalistika – politikos lauko dalyvė ir 2) politikos žurnalistika – neutrali politinių procesų, vykstančių politikos lauke, stebėtoja. Taip pat leidžianti užkonservuoti dominuojančius santykius lauke ir kaimyninių laukų – ekonomikos ir politikos lauko – spaudimo efektus. Lauko struktūros ir vertybių reprodukcija konservuojama, nes netaikomos jokios specialios politikos žurnalistų rekrutavimo ar jų lavinimo strategijos, naujų politikos žurnalistų įsiliejimas į lauką suvokiamas kaip vedamas jų asmeninių motyvacijų, nepajėgiama, o gal ir nesiekama išlaikyti profesionalių politikos žurnalistų politikos žurnalistikos lauke. Ir visa tai iš tikrųjų dažnai yra lemiamas heteronomiško žurnalistikos lauko polio spaudimo (steigiantis naujoms žiniasklaidos priemonėms reikia naujų pigių žurnalistų, o ne tada, kai esant profesionalios politikos žurnalistikos poreikiui, reikia mąstyti, kaip išlavinti naujus profesionalius politikos žurnalistus). Nors žiniasklaidos elito suvokimu politikos žurnalistika yra atvira naujiems lauko dalyviams, dviejose dominuojančiose pozicijose esantis žiniasklaidos elitas naujiems įeinantiesiems į politikos žurnalistikos lauką taiko pilietinio neutralumo, t.y., nedalyvavimo pilietiniuose procesuose, reikalavimą. Taigi nauji politikos žurnalistai yra skatinami prisitaikyti prie esamų praktikų ir esamų vertybių, tai sustiprina konservatyvų lauko reprodukcijos pobūdį ir heteronomiško lauko polio spaudimą.

Tyrimu taip pat atskleista, kad labiausiai autonomiškais nuo politikos suvokiami interneto portalai ir naujienų agentūra. Tuo tarpu spauda, radijas ir televizija suvokiami kaip mažiausiai autonomiškai nuo politikos lauko ir labiausiai nuo jo priklausomi politikos žurnalistikos lauko dalyviai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Benson R., Neveu E. Field theory as a work in progress // Bourdieu and the journalistic field. Polity press: 2005. P.1-25
2. Benson, R. Bringing the Sociology of Media Back In. // Political Communication; Jul-Sep2004, Vol. 21 Issue 3, p.275-292. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 01 05]. Prieiga per internetą: <http://web.ebs.cohost.com/ehost/pdf?vid=34&hid=109&sid=55b7bdf2-0511-4278-9df4-b0e44a6ca47b%40session_mgr107#db=a9h&AN=13986259>
3. Bourdieu P. Politicheskie pozicii i kulturnyj-kapital // Sociologija politiki. Red/sud. N.Šmatko. Moskva: Socio-logos, 1993. Orig. 1987. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 05 01]. Prieiga per internetą: <<http://bourdieu.name/content/politicheskie-pozicii-i-kulturnyj-kapital>>
4. Bourdieu P. The political field, the social field, and the journalistic field // Bourdieu and the journalistic field. Polity press: 2005. P. 29-47.
5. Bourdieu P., Wacquant L. Įvadas į refleksyviąją sociologiją. Vilnius: Baltos lankos, 1992/2003.
6. Bourdieu, P. Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste. London: Routledge, 2003, orig.1979.
7. Bourdieu, P. Les trois etats du capital culturel // Actes de la recherche en sciences sociales. 1979 (30), p.3. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 03 03]. Prieiga per internetą: <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/arss_0335-5322_1979_num_30_1_2654>
8. Bourdieu, P. Načala. Vert. Šmatko M. – Moskva: Socio-Logos, 1994. Orig. 1987. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 03 15]. Prieiga per internetą: <<http://bourdieu.name/content/nachala>>
9. Bourdieu, P. O televidenii i žurnalistike. Institut eksperimentalnoj sociologii, 2002. Orig. Liber - - Raison d'agir, 1996.
10. Bourdieu, P. The rules of art: genesis and structure of the literary field. Vert. Emanuel Susan. Stanford University Press, 1996. Orig. 1992.
11. Champagne, P. „The double dependency“: the journalism field between politics and market. Bourdieu and the journalistic field. Polity press: 2005. P.48-55.
12. Champagne P. Faire l'opinion: le nouveau jeu politique, Paris: Minuit. 1998.
13. Couldry N. Media meta-capital: extending the range of Bourdieu's field theory // JSTOR archyvas. Theory and society. Vol. 32, No.5/6, dec., 2003, p. 653-677. [Interaktyvus, žiūrėta 2007 11 21]. Prieiga per internetą: <http://links.jstor.org/sici?sici=0304-2421%28200312%2932%3A5%2F6%3C653%3AMME_TRO%3E2.0.CO%3B2-C>
14. Couldry, N. Bourdieu and the media: the promise and limits of field theory // Theory & Society; Apr2007, Vol. 36 Issue 2, p. 209-213. [Žiūrėta 2009 01 05]. Prieiga per internetą: <<http://www.springerlink.com/content/j684184462n12275/fulltext.pdf>>
15. Dickinson, R. Studying the Sociology of Journalists: The Journalistic Field and the News World // Sociology Compass. VL: 2, NO: 5, P: 1383-1399. Blackwell Publishing Ltd, 2008. [Interaktyvus, žiūrėta 2008 04 25]. Prieiga per internetą: <<http://dx.doi.org/10.1111/j.1751-9020.2008.00144.x>>

16. Gitlin.T. Media Sociology: The Dominant Paradigm //Theory and Society, Vol. 6, No. 2 (Sep., 1978), pp. 205-253, Springer. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 04 25]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/stable/657009>>
17. Hallin. D. C. The Media, the War in Vietnam, and Political Support: A Critique of the Thesis of an Oppositional Media//The Journal of Politics, Vol. 46, No. 1 (Feb., 1984), pp. 2-24. Cambridge University Press. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 05 01]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/stable/2130432>
18. Herman E. S., Chomsky N. Manufacturing consent: The political Economy of the Mass Media. United states: Pantheon Books, 1988.
19. Hesmondhalgh D. Bourdieu, the media and cultural production // Media Culture and society. 2006, 28(2). [Interaktyvus, žiūrėta 2007 11 25]. Prieiga per internetą: <<http://mcs.sagepub.com/cgi/content/abstract/28/2/211>>
20. Jenkins, R. Key sociologists: Pierre Bourdieu. Routledge, 1992.
21. King, A. Thinking with *Bourdieu* Against *Bourdieu*: A „Practical“ Critique of the Habitus. // Sociological Theory; Nov2000, Vol. 18 Issue 3, p417, 17p. [žiūrėta 2009 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=18&hid=109&sid=55b7bdf2-0511-4278-9df4-b0e44a6ca47b%40sessionmgr107#db=a9h&AN=6632766>>
22. Matulionis, A., Mičiulienė, R. Akademinės bendrijos kaitos tyrimo metodologija ir jos taikymas Lietuvos aukštojo mokslo atvejui. // Socialiniai mokslai. 2000. Nr.1 (22). 17 p. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 04 25]. Prieiga per internetą: <[http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2000%201%20\(22\)/1%20Matulionis,Miciuliene.pdf](http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2000%201%20(22)/1%20Matulionis,Miciuliene.pdf)>
23. McLuhan, M. Kaip suprasti medijas. Vilnius: Baltos lankos, 2003. Orig. 1964.
24. Shudson M. Autonomy from what?// Bourdieu and the journalistic field. 2005: Polity press. P. 214-222
25. Swartz, D. Culture and power: The Sociology of Pierre Bourdieu. University of Chicago Press, 1997.
26. Verdes-Leroux, J. Deconstructing Pierre Bourdieu: Against Sociological Terrorism from the Left. Algora Publishing, 2001. [Interaktyvus, žiūrėta 2008 11 12]. Prieiga per internetą:< <https://www.questia-online-library.com/read/111554026?title=Contents> >
27. Wacquant. L. Pointers on Pierre Bourdieu and democratic politics. // Constellations. Vol. 11, No 1, 2004. [Interaktyvus, žiūrėta 2008 11 28]. Prieiga per internetą: <http://sociology.berkeley.edu/faculty/wacquant/wacquant_pdf/CONSTPB1-POINTERSPBPOL.pdf>
28. Wright, D. Mediating production and consumption: cultural capital and „cultural workers“ // British Journal of Sociology; Mar2005, Vol. 56 Issue 1, p105-121. [Interaktyvus, žiūrėta 2009 0308].Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=15&hid=109&sid=55b7bdf2-0511-4278-9df4-b0e44a6ca47b%40sessionmgr107#db=a9h&AN=16454608>

PRIEDAI

6.1 Klausimynas

POLITIKOS ŽURNALISTIKOS VIETA ŽURNALISTIKOS LAUKE

1. Kokių įgūdžių, kokį išsilavinimą reikia turėti, kad taptum politikos žurnalistu?
2. Kaip tampama politikos žurnalistu – ar yra kokie nors etapai, kuriuos būtinai reikia pereiti?
3. Ar didelis judėjimas politikos žurnalistų tarpe – ar didelė kaita politikos žurnalistų tarpe? Ar priklauso ir kaip, jūsų nuomone, politikos žurnalistų atranka nuo situacijos darbo rinkoje?
4. Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo politikos žurnalisto?
5. Ar egzistuoja konkurencija politikos žurnalistų tarpe? Žiniasklaidos priemonių, rašančių apie politiką tarpe? Kaip ta konkurencija pasireiškia? Dėl ko yra konkuruojama?
6. Kodėl tam tikri žurnalistai nori rašyti apie politiką - ar yra ir kokių nor ypatingų buvimo politikos žurnalistu atlygio formų?
7. Kas yra laikoma profesiniais laimėjimais rašančių apie politiką žurnalistų tarpe?
8. Ar politikos žurnalistui Lietuvoje yra kokių nors ypatingų, svarbių pripažinimo formų, už ką jie yra itin vertinami kaip žurnalistai?

DALYVAVIMAS POLITIKOJE

9. Ar įmanoma žurnalistikos autonomija nuo politikos – ideologijų prasme ir vyriausybės vykdomos politikos prasme? Kodėl?
10. Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai, redaktoriai galėtų arba turėtų būti įsitraukę į politinį gyvenimą?
11. Kaip vertinate, ar gali lemti ir ar lemia žurnalisto/redaktoriaus ideologiniai politiniai įsitikinimai tai, apie ką jis rašo, kalba, rodo?
12. Kaip apibūdintumėte, koks Lietuvos žurnalistikos santykis su vyriausybės vykdoma politika, politinėmis ideologijomis?

POLITIKOS IR ŽURNALISTIKOS SAŲVEIKA

13. Ar jūsų akimis teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos ir politikos spaudimo? Kuo tas spaudimas pasireiškia? Kuris faktorius – rinkos ar politikos - yra svarbesnis ir kodėl?
14. Kas daro didesnę įtaką – žurnalistika politikai – partijoms ir Vyriausybės vykdomai politikai ar politika žurnalistikai? Kaip manote, kokią įtaką šios dvi sferos viena kitai daro?
15. Kaip manote, ar politikos žurnalistikai būdinga ką nors nutylėti, jei bijoma, kad kitąkart vienas ar kitas politikas, arba aukšto rango politinio pasitikėjimo vyriausybės pareigūnas su jumis ar jūsų redakcijos žurnalistu nebekalbės?

6.2 Interviu su naujienų portalo vyriausiąja redaktore

Mano pirmasis klausimas, kuris bus labiau liečiantis politikos žurnalistų rekrutavimą, pritraukimą juos įdarbinti, yra toks: kokių įgūdžių, kokią išsilavinimą reikia turėti kad taptum politikos žurnalistu?

Aš manau, kad idealus politikos žurnalistas galėtų būti turbūt baigęs politikos mokslus, bet turintis tam tikrą žurnalistą gyslelę. Tai yra turintis tą norą dirbti būtent tą žurnalistinį darbą ir žiūrintis į situacijas labiau kaip žurnalistas, o ne kaip, tarkime, mokslininkas savo srities kažkokios. Šiuo atveju politologas. Politologijos išsilavinimas šiuo atveju duoda plusų, bet tai nereiškia, kad negali būti geras politikos žurnalistas žmogus, kuris... kuris žurnalistiką, pavyzdžiui, baigė. Visaip gali būt. Čia labai aišku nuo žmogaus priklauso. Išsilavinimas, jisai visą laiką aišku, prideda. Nu bet kai manęs klausia tokio klausimo, kad tai va žurnalistai gali būti baigę vien tik žurnalistiką. Bet aš sakau, kad gali būti visokių atvejų ir delfi istorija paneigia šitą reikalą, kad žurnalistais gali būti ne tik baigę tik žurnalistiką arba politikos žurnalistais gali būti ne tik baigę politologiją. Įvairiai būna, iš tikrųjų labia priklauso nuo paties žmogaus, kiek jisai yra pats susidomėjęs ir renkasi tą sritį.

O ar yra kokie nors etapai politikos žurnalistui, kuriuos reikia pereiti tampant žurnalistu. Ar tai yra tik mokslų baigimas?

Aš manau, kad taip, aišku, kad kaip ir bet kokiam žurnalistui taip ir politikos etapai kažkokie yra. Nes kai tu ateini visiškai be jokios patirties kaip į tokį plyną lauką, tai tu, nu, tau reikia įgyti patirties, tau reikia užmegzti pažintis, kontaktus ir taip toliau. Tu turi pereiti tam tikrus etapus natūraliai. Natūralu, kad iš pradžių tu ir negausi kažkokios solidžios pozicijos, nest tu būsi nepatyręs ir kol nesupras darbdaviai ką tu gali, ką tu moki, kol nesusiformuos tam tikra istorija aplink tave, visa tai, na, palengva, su laiku.

O kiek laiko reikia?

Čia irgi, priklauso nuo žmogaus. Tu tos patirties negali įgyti žaibiškai, tai yra labia greitai, kaip pavyzdžiui išmokti gramatiką ar dar kažką. Tu gali, nu manau, metai du. Galų gale tam tikri dalykai ateina kartu ir su amžiumi, ta patirtis formuojasi. Tai yra, kad labia jaunas, labia labia jaunas žmogus negali būti, pavyzdžiui, aš visą laiką labia kritiškai žiūriu į gana jaunas žmones, kurie save pristato kaip politikos apžvalgininkus, daro analizes apie politinį gyvenimą ir panašiai. Reikia pasiauginti truputėlį mėsos ir tam tikrų raumenų ir tam tikros patirties kartais įgyti. Nenoriu

diskriminuoti, bet tai yra natūraliai – nu ta patirtis ir ateina su amžiumi. Tai dėl to tas jaunas žmogus, ne dėl to, kad jis kažkokių sugebėjimų neturi, bet tiesiog jam reikia truputėlį... ir aišku, jau po to, kai įgauni patirties, tai mąstai truputėlį kitaip ir galūt ne tokius drastiškus sprendimus darai, tai natūralu, kad atsiranda kažkokių kitokių požiūrių.

Ar didelis yra judėjimas politikos žurnalistų tarpe, kaita?

Manau, kad ne, iš tikrųjų kaitos nėra, jų yra labia ribotas kiekis, mes su tuo susidūrėme ieškodami patys politikos žurnalistų, aišku ypatingai kai čia vyko visa plėtra žiniasklaidos, kai steigėsi portalai ir panašiai, tai surasti politikos žurnalistą yra sudėtinga. Aišku, tai, kad dabar, kaip minėjau, kadangi vyko pastaraisiais metais plėtra, tai steigėsi ta pati “Vilniaus diena”, tas pats ATN’as, 15 minučių, prieš tai dar alfa. Tai su visais šitais dalykais, su portalų atėjimu ir tai, kad portalai turi savo atskiras redakcijas, tai su šitais portalais žurnalistų poreikis atsirado žymiai didesnis, tai atsirado naujų, jaunų žmonių šitoje rinkoje. Manau, kad čia... na ir dabar, jeigu manęs paklaustų, kokie yra geri politikos žurnalistai, tai vis tiek, aš išvardyčiau labai nedaug jų ir tai dar su išlygom.

O kiek tas yra nedaug?

...

Čia šimtais skaičiuojant, dešimtimis, vienetais?

Aš manau, kad vienetais iš tikrųjų. Vėlgi iš tikrųjų ką tu laikai politikos žurnalistu reikėtų apsibrėžti. Ar tai yra labiau su ambicija į tokį kaip apžvalgininkus, columnists, kaip angliškai yra vadinama, na, pavyzdžiui kaip nežinau, koks Bruveris arba Gudavičius arba dar kas nors. O kiti yra tokie labiau reporteriai, kurie jau... jau jau jau... daugiau pakapsto, turi daugiau šaltinių. Bet aš manau, kad apie tai kalbant... kad apskritai, jeigu kalbėt ne tik apie žinučių pranešinėjimą iš Seimo ar iš konferencijos, kad atėjo tas pasakė tą ir tą, tai mažai – iki dvidešimt, dešimt dvidešimt.

Čia tų reporterių pasikapstančių?

Jo, manau iki dešimt, jeigu taip skaičiuot, tai iš ko mes rinktumėmės, ką mes norėtume pasikviesti. Na, dešimt gal mažai. Dvidešimt.

Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo politikos žurnalisto?

Tai kad ir apskritai kuo skiriasi ne tik politikos, bet geras žurnalistas nuo blogo žurnalisto. Manau tie standartai vienodai, ar tu apie sportą rašai, ar apie politiką. O politikai tai ypatingai svarbu, nes

irgi yra labai daug interesų šitoj srity sukasi, tu bendrauji su šaltiniais, kurie yra pakankamai rafinuoti ir aktyvūs, tai reiškia, kad na, tau reikia saugotis tam tikrų dalykų. Tai yra , kad stengtis Neturėti kažkokių simpatijų kažkurioj tai pusėj... tai, aišku, yra nerealu, tu vis tiek turi tam tikras simpatijas. Bet bent jau stengtis jų nedemonstruoti, tai yra labai svarbu. Labai kritiškai vertinti, ką tau sako, kokias tau medžiagas atneša, atitepia, ar iš saugumo, ar ne iš saugumo, ta prasme taip ir vėlgi – tas pats, kuo skiriasi patyręs žurnalistas nuo nepatyrusio žurnalisto. Tai, kad patyręs vyresnis, jisai žino kontekstą, jis atsimena istorijas, jis žino, kas buvo per praeitus rinkimus, per dar praeitus rinkimus, kaip keitėsi kažkoks jėgų balansas, kodėl, kaip vienas politikas elgėsi arba kitas politikas elgėsi, kodėl, ar jisai ėjo iš partijos į partiją. Na, tarkime, tokie dalykai. Svarbu ir labai svarbu. Politikai labai dažnai siekia pasinaudoti žurnalistais. Tai reikia atsilaikyti toms įtakoms ir stengtis objektyviai išlaikyti tą nuomonių balansą. Ta prasme, kad ir labai nepatinka.

Mums tai pavyzdžiui, labai sudėtinga buvo, tikras išbandymas buvo... nežinau, tokie reiškiniai kaip Pakso impyčmentas, kur viena žiniasklaida praktiškai stojo prieš jį, arba... tai va tokiais atvejais labai sunku išlaikyti tą objektyvumą, kai tau tas politikas iš tiesų labai labai nepatinka. Ir tu matai, kad tie argumentai, kuriuos jis dėsto, yra pavyzdžiui vieni ir tie patys ir jie yra nenuauji ir ir ir panašiai.

Ar yra konkurencija politikos žurnalistų tarpe ir jei yra, tai dėl ko?

Be abejo, aš manau, kad yra ir labai didelė konkurencija. Kaip ir normaliai – apskritai tarp žurnalistų, dėl išskirtinių medžiagų. Pirmiausia. Tai yra dėl išskirtinių medžiagų ir ar tu pirmas turėsi tą medžiagą ar nepirmas. Tai yra greitis ir tempas ir išskirtinumas irgi yra svarbiausias dalykas. Čia ir priklauso nuo tavo darbo su šaltiniais, kaip tu dirbi. Užtai gerai yra kontorai turėti keletą žurnalistų politikos, kurie turėtų skirtingus šaltinius. Nes ta prasme Lietuva yra labai maža ir žmonės vieni kitus pažįsta ir tu tikrai neturėsi tokio visapusio žurnalisto – reporterio, kuris turės šaltinių įvairiose partijose, įvairiose frakcijose. Nu taip nebus. Va dažnai būna tokie, tarkim, kad pasiskirsto, tarkim, kad ir neformaliai natūraliai susiklosto, kad vieni bendrauja daugiau su vienais politikais, turi daugiau šaltinių vienose partijose, kiti kitose ir taip gaunasi kažkoks balansas.

O kuo konkurencija pasireiškia? Jūs sakėte kaip priežastį – dėl naujų medžiagų konkuruojama. Bet vat bendravime tarp pačių žurnalistų?

Tarp pačių žurnalistų? Tai priklauso nuo žmonių. Aš pačios virtuvės nežinau, to tiesioginio žurnalistinio reporterinio darbo nedirbu, bet yra kad... nežinau, gali būti įvairūs dalykai. Na, paprasčiausi dalykai. Yra buvę Lietuvos žurnalistikoje atvejų, kad viena televizija pavogė kitos

televizijos kasetę kažkokią tai nufilmuotą. Tai yra konkurencija. Iš tikrųjų tai gali būti bet kas, tai yra tai, kad tu važiuoji – galų gale, ar tu netingi važiuoti į kažkokį tai renginį, po to daryti iš ten medžiagų, dirbti su tais šaltiniais, ieškoti jų ir panašiai.

Kodėl tam tirkri žurnalistai nori rašyti apie politiką?

Aš nežinau, manau, kad tai susiformuoja natūraliai. Vienus tai domina labiau, negu tarkim, nežinau, kokios gyvenimo būdo temos. Jiems tai yra įdomu, kaip vyksta tie procesai, kas vyksta Seime, koks vyksta politinis gyvenimas, kaip formuojasi tie visi procesai, kaip dėstosi tas jėgų balansas, kokie vyksta tie užkulisiniai žaidimai. Kitiems tai yra neįdomu. Kitiems net ir politikos žurnalistams yra sudėtinga kitą kartą eiti į tą Seimą, kapstyti po tas intrigas. Nu čia nuo žmogaus priklauso, sunku paaiškinti. Vieni domisi sportu, kiti dar kažkuo.

Kas yra laikoma profesiniais laimėjimais apie politiką rašančių, konkrečiai apie politiką rašančių žurnalistų tarpe?

Mmmm...

Manau, kad įžvalgos. Tai yra vienas dalykas. Tai yra profesionalus darbas, kuris susidaro iš vėlgi tų pačių šaltinių. Geri šaltiniai, teisingi. Kurie ne tave išdūrinėja ir ne tavim manipuliuoja, į ką labai lengva nusiristi dirbant šitoj sferoj, iki... na, tų pačių išskirtinių medžiagų, kurias tu gauni vėlgi per tuos pačius šaltinius. Bet tai yra tas gebėjimas kritiškai vertinti ir analizuoti. Tai yra tas matymas ir žiūrėjimas į priekį. Tai yra tas įžvelgimas daugiau, negu kiti mato. Viskas remiasi į tai, kiek tu tam pačiam leidiniui, kur tu esi, kiek tu gali padaryti originalių, patrauklių, ekskliuzyvinių medžiagų. Tu gali daug ką tokiam žurnalistui atleisti, jeigu jis iš tiesų atneš tavo leidiniui tokių medžiagų, tokių dalykų, kokių neturės kita žiniasklaida, bus siurprizas kitiems. Tai tu labai vertinsi šitą žmogų visada. Bet kaip ir minėjau, šituos dalykus, šituos ekskliuzyvus atneštas medžiagas ir panašiai – taip nebūna, tokių dalykų nebūna, jų yra mažai, iš tiesų, tų išskirtinių medžiagų. Aišku, politikai irgi yra nekvaili. Jie skleidžia tą medžiagą kuo plačiau, žinai, arba kai skleidžia kažką, be abejo yra tam tikra manipuliacijos rizika. Aišku, visa tai reikia įvertinti tuos dalykus.

Tai taip nebus, kad ateis koks nors žurnalistas dievybė, kuris čia neš tau stebuklingas medžiagas diena po dienos. Jeigu tai neapsibrėžia kažkokiom ekskliuzyvinėm medžiagom, tai yra tiesiog sugebėjimas profesionaliai apie tai rašyti. Išbalansuoti nuomones, profesionaliai apsiklausiant, pasižiūrint plačiau į tą reikalą. Kartais yra svarbu, kad žurnalistas nesugadintų geros temos. Tai yra tai, kad gavęs gerą temą ir nesugebėdamas normaliai jos padaryti, neatskleisdamas visų niuansų,

jisai tą teą sugadina. Tai yra kad nebūna visapusiškai išrutuliuota, išgvildenta, praeina paviršiumi ir gaunasi – tema paliesta, kortos atkleistos, bet tema, nu.. jinai nėra normaliai išplėtota, į klausimus neatsakyta.

Ar politikos žurnalistui Lietuvoje yra kokių nors ypatingų pripažinimo formų?

Aš manau, kad tai gali būti įvairios formos, aš manau, kad čia dar ir nuo paties žmogaus priklauso, kas jam yra svarbu. Bet didžiausias pripažinimas aš manau yra kad tavęs nori visi, įvairios žiniasklaidos priemonės, jos kviečiasi tave dirbti ir siūlo tau didelius pinigus. Ir vieni ir kiti, ir solidžios žiniasklaidos priemonės Lietuvos mastu. Aišku, premijos visą laiką taip pat pamalonina, bet aš net nežinau, ar yra kažkoks dabar politikos žurnalistų vat kažkokia tokie apdovanojimai, kurie būtų išskirtiniai. Nu kažkokius daro Žurnalistų sąjunga, aš dabar net nežinau. Bet jie daro ne tik politikos, jie daro ir socialinių ir panašiai. Na, tokių gali būti, kaip skambių pareigų kaip spec.korespondentas, tave redakcija atleidžia nuo to srauto. Tai, kad tu neprivalai daryti kažkokių kasdienių žinučių, kad tu gali karts nuo karto padaryti kažkokią prabangią medžiagą ir panašiai. Manau, kad tokios visokios formos ir įrodo pripažinimą.

Ar įmanoma žurnalistikos autonomija nuo politikos – tiek ideologijų prasme viena vertus, tiek, kita vertus, vyriausybės vykdomos politikos prasme?

Žiniasklaidos priemonės ar įmanoma? Ar žurnalisto?

Žurnalistikos

Oj, čia labai sunkus klausimas. Tam tikra prasme įmanomas. Ir taip, ir ne. Ne tai yra todėl, kad žmogus vis tiek turi kažkokius savo įsitikinimus, pažiūras ir žurnalistai tame tarpe taip pat. Ne – jie turi tam tikras savo pažiūras, jie yra kairieji arba dešinieji, vertybės, kurios jiems priimtinos arba ne; be to, jie bendrauja su politikais. Ir vieni politikai jiems atrodo doresni ir protingesni, o kiti atrodo labiau niekšingi ir panašiai. Tai aišku, formuojasi tam tikras kažkoks užsiangažavimas. Kaip minėjau, būtų labai gerai, kad to nesimatytu. Nesimatytu iš tekstų. Ir redakcijos atveju aš manau idealu, kai dirba redakcijoje skirtingi žmonės. Skirtingi reporteriai, skirtingi redaktoriai ir tokiu būdu atsiranda nuomonių balansas. Besiginčijant dėl to, kiekvienas stengiasi apginti savo poziciją, kiekvienas galvoja, kad turėtų medžiaga būti pakreipta šituo kampu arba turėtume mes rašyti apie tai, kitas taip negalvoja. Tai tokiuose ginčiuose ir gimsta tiesa. Arba tu išleidi ir viena ir kita. Tai tokiu būdu tu užtikrini tą balansą nuomonių.

Tai čia yra atsakymo pusė „taip“.

Taip. Tokio vienareikšmiško, kad absoliučiai žiniasklaida yra laisva nuo politikos. Jūs gi patys matot, Jūs pati matot, ad Lietuvoje žiniasklaida yra labai angažuota, į vieną arba į kitą pusę. Yra labai daug... dauguma iš jų yra užsiangažavusi. Vieni palaiko vienus, kiti palaiko kitus. Vieni valstybininkus, kiti vanagus. Kiti yra labiau dešinieji, katalikiši kažkokie dar yra. Bet tai taip. Bet iš tikrųjų manau, kad stengis reikia išlaikyti balansą ir kad tai galima padaryti.

Išlaikyti balansą?

Mhm. Aš manau, kad taip, aš manau, kad taip. Labai priklauso nuo to, okių tu autorių pasikviesi, kokių tu tekstų spausdinsi ir iš tikrųjų ar formuosis okia nors kryptis natūrali to laikraščio ar ne. Kad jeigu tu daugiau prispausdinsi Laisvosios rinkos komentarų, kažkokių tai liberalų, palaikančių vieną pusę ir jei tai kartosis nuolat nuolat ir nuolat, tai vienokia nuomonė formuosis, jei laikysi labiau kairę pusę, tai bus iš tikrųjų visiškai kita politika. Aš manau, kad galima balansuoti. Man atrodo, kad delfi.lt tai sekasi padaryti. Nežinau, kaip jums atrodo. Nors kai kartais mes sulaukiame kaltinimų, kad mes esame pernelyg kairieji, kad iš mūsų antraščių ar pernelyg žurnalistų nusiteikimo ginti mažą žmogų arba viešąjį interesą, atrodo, kad mes esame labiau kairieji. Nežinau.

Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai gali būti įsitraukę į politinį gyvenimą?

Aš manau, kad žurnalistams nedera įsitraukti į politinį gyvenimą. Aktyviai dalyvauti jūs turit galvoj?

Turiu omenyje politiką plačiaja prasme – tai yra ir sakykim, pilietinių judėjimų žurnalistai kaip dalyviai ir panašiai.

Aš esu prieš tą dalyką. Aš manau, kad žurnalistai neturėtų dalyvauti politiniame gyvenime. Politikos žurnalistai. Apskritai redaktoriai. Aš, pavyzdžiui, neigiamai vertinu Artūro Račo dalyvavimą kampanijoje prieš Leo LT. Ta prasme, man nu... Tai, kad jisai aiškina, kad jisai neįtakoja turinio BNS'e, manęs tai nu.... jisai taigi yra vyriausiasis redaktorius BNS'o ir įtakoja visą turinį, daro įtaką visam turiniui. Manau, kad žurnalistams nedera dalyvauti ir vienaip ar kitaip demonstruoti savo politinių pažiūrų nebent tu esi. Nebent tu iš tikrųjų turi kokią savo kažkokią laidą, savaitinę, komentarų ir vien tik tai tuo užsiimi iš esmės. Ta prasme, visi žino, ko iš tavęs tikėtis, žino, kad tu esi dešiniųjų pažiūrų ir tu to neslepi ir visi žino, koks bus tavo laidos turinys. Bet iš tikrųjų, kaip žurnalistas po to gali realiai objektyviai rašyti apie kažkokius tai dalykus, jeigu jisai dalyvauja.. dalyvauja kažkokiam judėjime. Negali, nes parodydamas, demonstruodamas savo

pažiūras politines, jisai apnuogina, nu atsiranda toks atsiranda Achilo kulnas. Nes visada galės tavo oponentai ir redaktoriai tau primesti, kad tu nebesi objektyvus šitoj vietoj. Įsitraukęs į vieną pusę, tu kiek teko bendrauti... teko girdėti apie britų žinių žurnalistus, kurie netgi artimiausiems draugams nesako ir šeimai, už ką jie balsuos per rinkimus, nes nenori daryti prielaidų, suteikti pagrindo jokioms kalboms ir jokioms tokioms spekuliacijoms jų neobjektyvumu.

Kaip jūs apibūdintumėte Lietuvos žurnalistų santykį su Vyriausybės vykdoma politika? Tai yra labiau palaikanti, kritiška, nesikišanti?

Manychiau, kad labiau kritiška. Lietuvoj netgi yra geras tonas kritikuoti Vyriausybės vykdomą politiką arba ten Seimo narių elgesį. Labai sudėtinga, netgi jeigu kada vyriausybė kažką gero padaro, už ką galima būtų ir palaikyti, bet yra toks nusiteikimas kritiškai vertinti, negu teigiamai. Gal tai ir gerai yra iš vienos pusės. Aišku, negerai yra, kai tai jau įgauna tokias beatodairiškas formas. Kritikuoti bet kaip bet ką ir viską iš eilės.

Aš nežinau, ar žurnalistai turėtų tapatintis su Vyriausybės vykdoma politika. Aš manau, akd žurnalistų darbas yra viską iš esmės kritiškai vertinti. Aš manau, kad įdomesnis klausimas yra ne vyriausybės vykdoma politika, bet kaip žiniasklaida ir žurnalistai elgiasi tokiais atvejais, kai yra... nu pavyzdžiui, Gruzijos ir Rusijos karo atveju. Visa žiniasklaida, dauguma žiniasklaidos ganėtinai užsiangažavo, reiškia tapatinosi su ta oficialiaja Vilniaus politika Gruzijos atžvilgiu. Ir mane iš tikrųjų, iš tiesų kamavo toksai klausimas ir ta dilema iš tiesų kamuoja, ar tai yra normalu, ar nenormalu. Kai informacijos trūksta iš abiejų pusių – ir Gruzijos, ir Rusijos – ir vieni, ir kiti slepia, ir vieni ir kiti meluoja. Tuo tarpu oficiali yra dar viena politika – Vilniaus. Be to, ta grėsmė iš Rusijos taip pat tarsi egzistuoja, dar yra kažkokia tokia istorija, kurios mes nepamiršome. Tai kaip turėtų elgtis žiniasklaida šiuo atveju? Man atrodo ji turėtų vistiktai laikytis absoliučiai neutraliai.

O kaip delfi elgėsi?

Nu stengėmės mes balansuoti, bet manau, kad kaip ir dauguma žiniasklaidos mes palaikėme tą oficialiąją oficialiąją Vilniaus poziciją. Bet stengėmės balansuoti. Tai, ką mes darėme, tai nebuvo kažkoks sąmoningas palaikymas. Mes informacijos ieškojome įvairiais kanalais iš įvairių įvairių šaltinių. Nu, lietuviškas delfi yra vienaip, po to yra rusiška versija, kuri truputėlį galbūt kitaip žiūrėjo į tą dalyką ir manau, kad tai yra gerai.

Ar jūsų akimis yra teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos ir politikos spaudimo?

O kas yra tarp rinkos spaudimo.

Rinka – ne tik kaip priklausymas kažkokiam kapitalui, bet ir tiražai reitingai.

Aš manau, kad balansuoja visa žiniasklaida tarp to, beveik visa. Išskyrus gal „Atgimimas“ nepasiduoda šitoms tendencijoms. Bet ir tai yra normalu, kad reikėtų suvokti ir žiniasklaidos prigimtį. Jinai nėra visu 100 proc. edukacinė arba informacinė. Aišku jinai turėtų turėti infošou elementų. Tai yra pritraukti auditoriją ir išlaikyti jos dėmesį kuo ilgiau. Tai manau, kad tai yra svarbu iš vienos pusės, iš kitos pusės – vis dėlto politikos naujienos, jos nėra taip labai... jos yra vis mažiau ir mažiau skaitomos. Susidomėjimas jomis yra vis mažesnis ir mažesnis. Jos pralaimi pramoginėms naujienoms, tačiau bet koks solidus leidinys privalo arba televizija... bet kuris save gerbiantis, turės žinias geras, turės politikos komentarus ir panašius dalykus, nors jie tau neneša realiai pelno. Na, pavyzdžiui, kad ir komentarai, pavyzdžiui, mes ten delfyje išleidžiam po keletą kas dieną. Tai yra sunkūs tekstai, anaipol ne visai auditorijai prieinami, anaipol su kažkokiais populiariausiais tektais jie nėra taip skaitomis. Bet jie privalo tiesiog ten būti, nes jie rodo tavo kaip žiniasklaidos leidinio solidumą iš tikrųjų, patikimumą, vertę, kurią tu neši skaitytojui. Tai jeigu žiūrėti taip, tik į reitingus, tai tada gali išvis išmėtyti... daug ką išmėtyti, kad liktų tiktai seksas, smurtas ir balabaikos visokios. Bet taip nėra. Ir manau, kad tie leidiniai, galbūt ir žinios tos, jie tiesiog... tas balansas balansas yra gerai ir tiesiog gerai. Nors tos politikos naujienos iš tikrųjų nėra skaitomos, labai labai, bet jos vis dėlto – poreikis joms yra. Ir taip ir ne. Pati aš čia susipainiojau.

Spaudimas be abejo yra, tu svarstai, kur siųsti savo žmogų, kokį žurnalistą samdyti. Aišku, tu žiūri, kiek politikos naujienos yra aktualios tai auditorijai. Tai yra tai, nu.. ką skaitys iš esmės iš tų politikos naujienų.

O politikos žurnalistai yra brangesni už populiariųjų temų žurnalistus?

Nepasakyčiau, ne. Kainuoja panašiai. Pas mus tai išvis bent jau delfyje nėra labai didelių žirklių tarp pramogų, sporto, politikos žurnalistų. Viskas priklauso nuo patirties. Kiek tas žmogus yra patyręs ir kiek jis gali atnešti naudos.

O čia bandant sujungti tuos dalykus. Kuris faktorius – spaudimas iš rinkos, ar spaudimas iš politikos lauko, kuris faktorius yra svarbesnis organizuojant politikos naujienų nušvietimą?

Hm. Geras klausimas. Žinot, kai aš kartais galvoju, žiūrint, ką skaito skaitytojai ir kokios yra reakcijos į tam tikras medžiagas, tai aš kartais galvoju, kad žurnalistai rašo politikams, o politikai dirba žurnalistams. Toks supratimas politikos žurnalistų rate apie tai, kas yra svarbu, kartais labai

dažnai, kartais skiriasi nuo plačiosios auditorijos supratimo, kas yra svarbu. Ir manau, kad gerai, kad žurnalistai čia kartais gali nuspręsti, nes tas plačiosios auditorijos supratimas kartais yra labai profaniškas ir paviršutiniškas. Jie nesuvokia, kodėl šias dalykas yra svarbus. Pavyzdžiui, kodėl yra svarbu, čia kai buvo konfliktas žurnalistų ir Seimo pirmininku, kuris norėjo apriboti patekimą į Seimą ir aš ten prisiskaičiau visokių komentarų po tekstais. Mane daug kas nuliūdino, rašė maždaug: ko jūs norit, žurnaliūgos, jus leidžia į tas konferencijas, eikit ir darykit. Tu galvoji, žmogau, jeigu tu skaitysi žinias, kurios bus padarytos iš spaudos konferencijų, tai iš tikrųjų realiai tu nei žinosi, kas dedasi tame Seime, nei suvoksi, o politikai tuo labai apsidžiaugs, aš manau, dažnai. Tai va, tai toks ir supratimas.

Kartais mums atrodo, kad mes pasiduodame tai nuomonei, tam sluoksniui politikos ir žurnalistų, kad mes pernelyg susikoncentruojame į tai, kas čia yra svarbu ir negalvojame apie tą plačią auditoriją. Na aišku, tai yra natūralu. Skaitytojus domina tai, kas liečia juos tiesiogiai ir labai tiesiogiai – tai yra išmokos, pašalpos, dar kažkas, dar kažkas ir dar kažkas. Tarkim, jų suvokimas, kiek mes darėm tyrimų bendradarbiaudami su „Spinter“, jų suvokimas apie kažkokį valstybės vaidmenį, apie grėsmes išorines yra labai paviršutiniškas. Čia manau atsiranda tokia paviršutiniška žurnalistų... jei jie koncentruotųsi visiškai 100 procentų į tą dalyką, vien tik tai, kas yra skaitytojas, iš kur yra tie klikai ir kas daro tuos klikus, tai manau, kad tai yra blogai. Kitas dalykas, yra tam tikra auditorijos dalis, kurie yra tie vadinamieji nuomonės formuotojai – opinion maker'iai, kur yra svarbu, svarbu yra kitą kartą ir kaip tie patys politikai vertina tavo leidinį.

Kas jūsų nuomone daro didesnę įtaką – politika žurnalistikai ar žurnalistika politikai? Čia galima būtų pjaustyti: tai įtaka politinėms partijoms ar vyriausybei.

Hm, gal mes čia apie save ir per gerai galvojam, bet aš vis dėlto manau, kad vis dėlto didesnę įtaką daro žurnalistika politikai. Aš manau, kad taip, nes tai yra viešumas, dažnai Lietuvoje yra vienintelis svertas, įrankis, būdas, kuriuo tu gali politikus, valdininkus sugėdinti paviešindamas jo kažkokius tai negerus darbus arba rečiau pagirti už tai, ką jis daro gerai. Manau, kad žurnalistika politikai yra svarbu labai.

Ha, tai labai jaučiasi per rinkimus, pavyzdžiui, iš jų dėmesio padidėjusio žiniasklaidai. Tai abipusis ryšys. Svarbu ir politikai žurnalistams.

Kaip informacijos šaltiniai?

Žinoma.

Sakykime, žiniasklaida kritikuoja kokį nors vyriausybės vykdomos politikos aspektą. Ar tai turi reikšmės?

Turi. Ir labai tiesioginę gali turėti.

Pavyzdžiui, sausio 16tą tai yra tai, kad iki to valdančioji koalicija visiškai nebendravo... minimaliai bendravo su spauda ir visiškai neaiškino savo sprendimų per žiniasklaidą žmonėms ir vis dėlto ties ta vieta įvyko esminis lūžis ir pradėta visiškai kitaip bendrauti ir suvokti, kad reikia duoti informacijos, reikia aiškinti ir panašiai. Tai čia toks atvejis. Jisai labai akivaizdus, tokia paprasta situacija.

Arba jūs gi žinote, kokio nors „Respublika“, užsisėda ką nors.... Čia įvykių grandinė, nu tarkim, kiek teko stebėti ir... aš gal nesileisiu į konkrečius pavyzdžius. Bet laisvai gali turėti reikšmės iš tiesų. Nusimato kažkoks leidinys kažką sukalti. Tai galbūt 100 proc. nepasieks tikslo, bet kad gali prikenkti ir dėl to gali būti priimta eilė, grandinė kažkokių sprendimų, tai taip, tikrai. Ministrus gali išversti.

Kaip atrenkate politikos naujienas, apie kurias verta rašyti ir kokie tie atrankos kriterijai?

Svarbumo ir tie yra klasikiniai kriterijai – svarbumas ir drama, intriga. O drama lemia, kiek tai bus skaitoma. Tarkime, visi Leo sprendimai, kur iš pradžių auditorijai iš pradžių nebuvo aišku, kas tai per darinys, kas čia bus. Iš pradžių tai net neturėjo pavadinimo. Bet apie tai buvo rašoma, mes tarim, suvokėm tą dalyką, kad tai ateityje bus svarbu, lems galbūt ne dabar, galbūt tai nutolęs dalykas, bet lems vienas dalykas, primityviu lygmeniu žiūrint, tai elektros kainą, o plačiuoju lygmeniu žiūrint, tai kiek taps ta valstybė, kurioje tu gyveni, priklausoma labiau nuo oligarchų ar mažiau. Ir tu stebi tą procesą. Taip galų gale ginamas viešasis interesas. Tu stebi tą procesą, žiūri ir galbūt tuo metu, pačioj pradžioj, tos žinios nebuvo taip skaitomos, nes jos paprastam skaitytojui jos nėra tokios svarbios, įdomios ir suprantamos. Patiems žurnalistams jos yra iš pradžių sunkiai, kol tu neįsigilini į tas temas, suprantamos. Bet tai yra svarbu ir tu apie tai rašai. Svarbumas ir drama. Drama tai tas visos intrigos momentas.

Kaip vyksta stebėjimo procesas?

Tai yra redaktoriai kartu su reporteriais. Tai yra reporteriai, kurie yra atsakingi už tam tikras sferas, kurie stebi ir yra redaktoriai, kurie kas dieną sėdi ir svarsto, ką verta. Planuojasi, ką verta. Va dabar bus partijų suvažiavimai, tie patys rinkimai. Tai mes planuojamės ir kitus darbus. Įvairiai. Žiūrime

ir stebime, kas gali iš to išeiti. Na, tarkime, kartais nukrenta visokių tokių keistų įvykių, kaip pavyzdžiui LSDK pirmininko Arvydo Anušausko atviras laiškas apie Vasiliauską ir panašiai.

Kas yra laikoma sensacinga politikos naujiena?

Na, manau, tai, kas yra netikėta. Matyt išeina kokia nors žinia, kuri yra netikėta, nebūdinga. Kažkoks drastiškas politiko pareiškimas, kažkoks, na, tai yra žinia, kuri netikėta, aie kurią nebuvo anksčiau kalbėta, kuri yra, kuri galbūt turės įtakos taip pat ir žmonių gyvenimams. Na, tai yra sensacija. Tai, kas yra kažkas ypatinga. Ta prasme. Tai, kad vyskta rinkiminė kampanija ir Prunskienė eilinį kartą taip sakant, pakritikuoja, užvažiuoja ant Grybauskaitės, na, tai nėra sensacinga žinia. Kažkokiam politikos judėjimui šitoje sferoje.

O tai yra svarbu, dėl ko kritikuoja?

Na, jeigu žiūrint į visą kontekstą, vat rinkiminės kampanijos, kad vyksta, kandidatai pasisako įvairiais klausimais, tada tu vienam suteiki progą pasisakyti, paskui kitam. Nu svarbu, aš manau, tam tikra prasme aš manau, kad tai yra svarbu – kad žmonės žinotų, ką kandidatai galvoja vienu ar kitu klausimu. Bet čia vėlgi, labai priklauso, kaip tu tą žinią pateiksi. Kaip pateiksi ir galų gale svarbu žiūrėti, ar už to kas nors stovi ar nestovi. Tarkim, už Prunskienės kalbų apie Ignalios atominę elektrinę. Vienas dalykas yra tokia žinia, itas dalykas yra žinia, ad užsienio reikalų ministras pareiškia, jog Lietuva priims Gvantanamo kalinių. Vat tai yra sensacija, nes tai yra pasaulinio masto žinia. Nes tai reiškia ne tik kad Lietuva dalyvauja tokiuose įdomiuose pasaulio politikos procesuose abejotinuose tarkime, galima netgi taip sakyti, bet kodėl buvo nutarta taip daryti, kas iš to Lietuvai ir taip toliau ir taip toliau.

Kas yra pagrindiniai politikos žurnalistų šaltiniai politikos lauke?

Politikai, teisininkai, ekonomistai, kiti žurnalistai. Tai yra labai įvairūs žmonės, kurie susiję su tuo, nagrinėja įvairius procesus.

O koks santykis su politikos viešųjų ryšių atstovais?

Aš manau, kad priklauso nuo politiko, kiek jisai komunikuoja per atstovą spaudai, kiek jisai pats paskambina. Be abejo, geriau visą laiką tiesiai gauti komentarą, o ne per atstovą spaudai.

Ar jūs redakcijoje turite pastovų žmonių ratą, kuris komentuos politikos naujienas?

Šiokius tokius be abejo turime, nes jų ir apskritai nedaug yra. Tarkim, tie patys politologai, kurie ir patys politologai, tie patys, kurie dėsto TSPMI ar kažkur kitur. Bet jie taip pat turi tam tikras sferas, kurias gali komentuoti. Tas ratas aišku yra, stengiesi nekalbinti vien tik tų pačių žmonių, plėsti tą ratą kažkokiais tai būdais. Bet Lietuva yra pakankamai maža, tai pakankamai sudėtinga tų naujų ekspertų rasti.

Kas ten niekada nepatektų, į tą ratą? Kas yra nerespektabilu žurnalistui pastatyti jį kaip ekspertą?

Nežinau. Tai turi būti žmogus, kuris yra.. ekspertas, savo srities profesionalas. Moka argumentuotai dėstyti. Žurnalistai patys suvokia, kai jie gilinasi į tam tikras temas. Jie kalbina tam tikrą žmogų ir mato, ar tas žmogus nusišneka ar nenusišneka. Pataiko ar nepataiko. Ar tos prognozės paskui nors kiek pildosi ar ne. Eksperto reputacija ir formuojasi iš tokių dalykų, be abejo ir iš kitos žmogaus veiklos, ką jis dar daro. Ar jis yra angažuotas kažkokiais grupei labiau ar ne.

Ar yra tokių dalykų iš politikos apie ką neraštumėte?

Mes stengiamės vengti tokių dalykų, kurie yra perdėm asmeniškai, neetiškai. Arba argumentai ad hominem. Na, stengiamės elgtis profesionaliai. Mes neleidžiame vieniems autoriams, kurie rašo analitinius tekstus, kolyti kitų, stengiamės išlaikyti kažkokį tokį solidumą ir neužgaulioti žmonių. Apie politiką, ar yra kažkokių tokių temų, tai man atrodo, kad ne gal, nėra.

Ar skiriasi ir kaip jūsų rengiamos politikos apžvalgos nuo kitų žiniasklaidos priemonių rengiamų? Ar galėtumėte palyginti kuo – ta prasme, delfi.lt pozicionuoti nacionalinėje žiniasklaidos sistemoje pagal politikos naujienų skyriaus darbą?

Aš manau, svarbu yra tai, kad mes stengiamės išlaikyti nuomonių balansą, stengiamės pateikti įvairias nuomones ir įvairias puses. Tai yra svarbu, tai yra kodėl mes, palyginus su kokia alfa.lt ar visi žino, kad Lietuvos rytas turi tam tikrą poziciją. Jie kritikuoja vyriausybę, jie kritikuoja Kubilių, Šemetą nuo pat pradžių ir anksčiau, yra bloguose santykiuose su konservatoriais. Arba alfa.lt – Virgis Valentinavičius turi irgi savo labai kažkokią aiškią liniją, tam tikra informacija ten niekada nepaklius, o tam tikros nžinformacijos en bus labai daug. Aš manau, kad mes esame skirtingi nuo jų. Stengiamės mes balansuoti, neužsisėsti ant kokio nors vieno politiko. Netarnaujam jokiems interesams ir netgi patys galvojame, kad yra neteisinga... na, nepatinka mums kai kurie ministrai. Dagys. Tai pakritikuojam, be motyvuotai.

Kaip politikai reaguoja, kai jiems nepatinka, ką jūs parodėte, pasakėte, parašėte?

Oj, įvairiai. Jie pavyzdžiui labai retai man tiesiogiai skambina. Jie paprastai per aplink tą informaciją perduoda. Dažnai kenčia tie patys politikos reporteriai, kuriems daromas politikų spaudimas. Tai yra tai, kad natūralu. Kuo tu su žmogum dažniau bendrauji, kuo tu su juo labiau pažįstamas esi, tuo jis tau išsakys daugiau tos kritikos. Tai manau per čia yra nemažai stengiamasi spausti tuos reporterius. Tai įvairiai. Jeigu yra kažkokie kanalai, jigu yra kažkokie pažįstami žmonės, tuo dažniau kažkokios pastabos yra išsakomos. Bet tai normalu. Kuo žiniasklaidos priemonė yra didesnė, įtakingesnė, tuo daugiau yra visokių, aplink ją verda įvairių interesų, noro ten patekti, nepatekti. Manymo, kad kažkas ten yra pernelyg pagirtas ar pernelyg išpeiktas. Bet tai yra normalu, reiškia normaliai dirbi. Ir susilauki skirtingos kritikos. Vieni sako, kad mes esam Adamkui parsidavę, kiti sako, kad mes esame kairieji, bet aš manau, kad tai yra normalūs procesai.

Kaip jūs reaguojate į politikų kritiką?

Niekaip. Na, bet jeigu kritika yra motyvuota, tai mes į ją atsižvelgiame. Pavyzdžiui, mes turime rubriką „Politiko akimis“, ten yra galimybė politikams išsakyti atsiųsti savo nuomones. Jie tai mielai daro, ypač prieš rinkimus. Bet ir šiaip daro, siunčia tas savo nuomones. Ir mes atsižvelgiame į tą kritiką. Bet jeigu ji yra nemotyvuota...

Kodėl politikai jus kritikuoja?

Socdemai sako, kad mes jų nemylime. Dagys pavyzdžiui sako, kad mes esame žiniasklaida be vertybių. Ta prasme, įvairių yra dalykų. Vieniems nepatinka, kad tu rašai apie kažkokią temą per daug. Įvairiai.

Ar politikos žurnalistams būdinga nutylėti ką nors bendraujant su šaltiniais ir žinant, kad jei ką nors parašysi ne taip, susigadinsi santykius su tuo šaltiniu?

Taip, tai visiškai įmanoma ir labai tikėtinas variantas ir kartais jie taip daro ir aš jų nesmerkiu už tai, nes kartais galima nutylėti smulkmeną, kad po to parašytum kažkokį svarbų dalyką. Vis tiek tau reikia dirbti toje sferoje. Jeigu tu visą laiką draskysies... nu, reikia išmintingai elgtis. Aišku, žurnalistas turi būti objektyvus, jis privalo būti objektyvus, bet kartu turi būti ir išmintingas. Yra dalykų, kurių negalima nutylėti. Mano manymu tie, kurie smulkesni, dėl kurių galbūt neverta rautis. Bet tam ir yra keletas žurnalistų politikos, kurie vienoje redakcijoje gali bendrauti su skirtingais šaltiniais tam, kad finale tas leidinys gautų visą jam reikiamą informaciją. Jeigu kas nors nenori iš žurnalistų su kuo nors pyktis, tai mes surasim, kas gali pyktis. Na, ta prasme. Va tokiais kažkokiais būdais.

Įdomios politikos veiklos strategijos, kurios skirtos pritraukti žurnalistų dėmesiui. Tai, kas yra matoma, tai spaudos konferencijos. Kokios dar būna tos veiklos strategijos?

Oj, įvairūs būdai, visas Seimas jezusmaryja ten verda, kunkuliuoja. Tos spaudos konferencijos, jos niekam neįdomios, tai yra šalutinis penkto plano dalykas. Žymiai įdomiau yra svarbiau tiesioginiai kontaktai ir kažkokie; tiesioginis bendravimas. Galų gale įvairūs briefingai. Bet juos daro dažniausiai valdininkai, na, kartais ir politikai. Tokius, kur tam tikros institucijos. Na, pavyzdžiui, užsienio reikalų ministerija kaip daro, pradėjo prie Vaitekūno propaguoti, tokį neformalų briefingą. Diplomatai susėda ir pradeda šnekėtis.

Tai yra out of the record?

Taip, tai yra out of the record, jie pateikia savo tokį įsivaizdavimą, įvykių prognozavimą. Kadangi jie yra diplomatai, jie negali oficialiai komentuoti tokių dalykų dažnai. Kartais jie tuo piktnaudžiaudavo.

Sunku patikrinti?

Ne, kartais tu matai, kad yra tokių dalykų, kurie nori kad tu cituotum neįvardytų šaltinių duomenimis. Čia ankstesnėje ministerijoje. Ir tu matai, akd ta informacija nėra nei kažkokia slapta, nei kažkokia ypatinga, nei politiškai svarbi. Ir tu sakai, žmogau, kodėl tu nekomentuoji įrašui. Tai nėra kažkokie diplomatai rusų išsiųsdinami iš Lietuvos, kad nenorėtum komentuot, kad nesusigadintum santykių. Tai yra smulkmena.

Mes nenorime, mes vengiame citavimų neįvardintų šaltinių. Dėl to, kad mes nenorime, tai mažina patikimumą ir suteikia erdves manipuliacijoms. Jeigu mes taip darome, tai manome, akd tais šaltiniais pasitikime, kad taip yra ir tada mes rašysime, kad neįvardytų šaltinių duomenimis yra taip ar anaip. Bet vengiame, nenorime, kad įsigalėtų tokia ydinga praktika kaip kad Vilniaus dienoje Gudavičius. Jis labai dažnai mėgsta parašyti tekstą vien iš neįvardytų šaltinių. Manau, kad taip galima daryti, bet piktnaudžiauti tuo nereikėtų. Tai štai tokia forma. Bet dažniausiai tai yra tiesiai su žurnalistais.

O su redaktorais?

Manau irgi, paplitęs Lietuvoje tas dalykas. Pas mus mažiau, nes internete truputį kitaip redaktoriai dirba, jie nežinau, kaip kitur. Jie neturi tiesioginių kontaktų su politikais. Tai yra ir gerai ir blogai. Blogai todėl, kad jie yra tam tikra prasme atriboti nuo informacijos, galbūt taip gerai nežino ir nėra

įsigilinę, o gerai ta prasme, dėl to, kad išlaikai tą objektyvumą. Nebendrauji, neišklausai vienos pozicijos daugiau negu kitos, objektyviau gali iš šono pažvelgti į tą medžiagą.

6.3 Interviu su naujienų agentūros vyriausiąja redaktore

Kokių įgūdžių ir koki išsilavinimą reikia turėti, kad taptum politikos žurnalistu?

Reikia turėti, nu aš nežinau, jeigu savo patirtim remiantis, tai aš esu baigusi žurnalistiką, o paskui natūraliai tiesiog pradėjusi rašyti visai ne žurnalistikos temom, teisėsaugos, pavyzdžiui, temom. Nu tiesiog pradėjau darbą nuo tokių paprastučių temelių, teisėsaugos temos... Pavadinčiau purvinesnės tokios temelės. Tai buvo tiesiog savaitraštis „Veidas“ rašydavom apie Vidaus reikalų sistemos pertvarkas, apie kovą su terorizmais, ten kovą su nusikalstamumu ir taip toliau. O paskui natūraliai kažkaip perėjau į tą politiką, nes jeigu rašai apie aktualijas, politika užima didžiausią dalį jų, turiu omeny jau tą politiką, gali sakyti ir platesne prasme ir siauresne prasme.

Kokių įgūdžių reikia turėti būnant politikos žurnalistu? Na, bendrieji tie žurnalistikos įgūdžiai. Tikrai turi būti komunikabilus, bendraujantis žmogus, turi būti be galo smalsus, žingeidus, turi turėti kažkokį teorinių žinių pagrindą. Nors galiu patvirtinti, kad tarkim, nemaža dalis tų teorinių žinių, jos įgyjamos per praktiką taip pat. Tu daug ko gali nežinoti. Procedūrinių dalykų politikoj kokių nors. Nu žinot, įsivaizduokit, ten kokie nors partiniai renginiai, parlamentiniai svarstymai, kurie remiasi ir yra grindžiami įvairiomis procedūromis, kurių tu neišmoksti jokiuose universitetuose ir panašiai, bet, na, tu turi gebėti ir vat įgyti per gana trumpą laiką idant tu būtum geras žurnalistas ir nepaskęstum ir neprirašytum nesąmonių. Va tų tokių žinių, be tų plačiąja prasme teorinių. Ten konstitucija ir visa kita, tarkim ar ten politinė santvarka, bet taip pat statuto nuostatos, partijų veiklos nuostatos idant nepaskęstum manipuliacijose ir panašiai. Ir dar viena iš tokių svarbių savybių politikos žurnalistu, aš manau, kad yra tam tikra prasme atsparumas. Tai yra to pagrindo teorinio ir praktinio patirties jos yra reikalingos siekiant atsispirti politikų manipuliacijoms, kurios yra absoliučiai lygia greta einantis dalykas su visom žiniom aktualijom ir panašiai. Na, čia yra natūralu. Aš to nevadinu kažkokiu negatyvu, bet tiesiog toks jų veikimo būdas. Žiniasklaidos ir gero žurnalistu esminis bruožas turi būti siekti kiek galima maksimaliai nepasiduoti toms manipuliacijoms ir netapti jų įrankiu, o atspindėti kiek galima daugiau tikrovės.

Ar yra kokie nors etapai politikos žurnalistui, kol jisai įgunda, kol tampa profesionaliu?

Na aš manau taip. Visi praeina tą etapą, aš nežinau. Manau, kad taip. Yra savotiškos žurnalistu krikštynos to darbo su politikais. Manau, kad kiekvienas anksčiau ar vėliau yra patyręs tų politinių manipuliacijų arba pabuvęs auka politikų manipuliacijų. Tai yra kai yra pateikiama kokia nors nepilna informacija, tu ją čiumpi, galbūt ne viską patikrini ir panašiai, o paskui išeina žinia, palanki

vienam, nepalanki kitam ir taip toliau ir tokiu būdu vyksta politinė kova, nieko daugiau. Tai nėra kažkoks politiko noras pasiekti teisybės ar tiesos. Tai va, tai toks pradinis etapas būna, sakyčiau toks... aš dabar irgi stebiu. Yra žurnalistai, kurie... jie neturi paprastai politikams klausimų. Tai yra etapas, kai tu neturi багаžo okio. Tu neturi bacgroundo, tu neprisimeni priešistorės ir taip toliau. Ir politikas, kai tau kalba, tau nekyla papildomų klausimų. O tai ir įrodo, kad tu esi visiškai šviežioj stadijoj. O jeigu tu nesi visiškai šviežioj stadijoj, tai tu esi visiškai blogas politikos žurnalistas, manau. Jeigu tau nekyla tų klausimų. Nes kas yra labai svarbu, tai turėti politinę atmintį politikos žurnalistui, vėlgi tai yra vienas iš svarbių dalykų atsispiriant manipuliacijoms, kai politikai pamiršta savo praeitį patys ir panašiai ir bando jas pagražinti ir pagal tai konstruoja savo dabartį. Aš manau, kad vienas iš tų etapų. Jeigu žurnalistas tą etapą praeina ir tarkim domisi ir domisi plačiau, ne tik tuo, kas vyksta čia ir dabar, bet pasiskaitinėja, pasikuičia berašydamas po archyvus kažkokius, kas yra labai svarbus šaltinis dažnai. Tai tada jis turi visas galimybes jau pereiti į kitą etapą ir tapti brandesniu žurnalistu, o toks žurnalistas bus sunkiau įkandamas riešutėlis ir galbū pats gliaudys riešutėlius. Tai va, tai čia aš tokius kelis etapus išskirčiau. Trečias jau toks žurnalistų etapas, kurio ir aš pati galbūt nesu pasiekusi, tai nežinau, kokiam aš čia etape. Aš nežinau ar čia galima vadinti etapu. Bet tiesiog yra žurnalistų, kurie ilgainiui patys tampa politikais. Tai jie tiesiog įsivelia į rutiną ir gyvenimą politinį ir iš tiesų patys karts nuo karto imasi manipuliuoti. Arba, tarkim, siekti kažkokių įtakų. Tai toks, sakyčiau, yra trečias etapas, kai yra nemaža rizika žurnalistui pakrypti kažkur tai. Galbūt ne visai žurnalistine linkme. Bet čia toks, negalėčiau sakyti, kad čia etapas. Tai yra toks... nu, natūrali galbūt, žmonės, kurie stebi tą politiką, ji jiems yra įdomi ir taip toliau. Gal ilgainiui patys pradeda jausti, kad ne blogiau išmano ką nors, nežinau... gal žurnalistai to turėtų vengti.

Politikais tampa?

Politikais – taip, bet ne viešąja prasme, jie toliau rašo straipsnius ar ką nors, bet tarkim taip: iš to pradinio etapo, kai tu esi žalias viščiukas ir tavim gali manipuliuoti, ar ne, tas vat kitas etapas, kurį minėjau, ai jau yra visiškai kita forma, kai jau tu pats tampi manipulatorium. Tai yra tu nesi politikas, tavęs nerinko niekas, tavęs neskyrė niekas niekur. Bet dozuodamas tam tikrą informaciją arba tiesiog, pasiduodamas tam tikroms savo emocijoms, savo galios, pajautimui, yra nemažai tokių žmonių dabar, kurie, pasijutę, čia buvo, vienas apžvalgininkas, gana neblogą terminą sugalvojęs, galiasklaida, tai vat tie galios centriukai tokie, jie patys pradeda manipuliuoti ir daryti politiką. Tai čia yra ir žurnalistų problema tam tikrų ir tam tikrų leidėjų problema, kai bandoma ten daryti įtakos, kažką paskirt, kažką nuimt, tai, ko reikia jiems, reikia jų verslui ir panašiai.

Ar didelė kaita yra politikos žurnalistų tarpe, atsinaujinimas, ar daug jų?

Gerų žurnalistų aš laikyčiau, kad yra tikrai nedaug. Bet jų yra.

O kiek tas yra nedaug?

Kiek nedaug... Na, aš nežinau, kaip yra regionuose. Nereikia laikyti, kad nėra regionuose gerų žurnalistų, aš jų nepažįstu tiesiog. Galiu sakyti apibendrintai, bet iš tos nacionalinės žiniasklaidos, kur tenka suktis tuose sluoksniuose, nu ką aš žinau, tai skaičiuokim dešimtis taip va. Arba kelios dešimtys geriausiu atveju. Tai yra tikrai ribotas skaičius žmonių. Ne, kelios dešimtys net netraukia. Manau, nacionalinėj žiniasklaidoj. Yra šiaip daug žurnalistų, rašančių aktualijų temomis, bet jų kartais net negali pavadinti, kad jie politikos žurnalistai. Jie tiesiog pati specifika žiniasklaidos kartais priverčia žmones būti tokiais neapsibrėžusiais savo srities kuruojamos. Tarim, televizijos ten dirba, manau, daug žmonių, kurie nei jie politikos žurnalistai, nei jie verslo žurnalistai, jie tiesiog aktualijų žurnalistai, jie vieną dieną daro vieną temą, kitą dieną kitą temą ir tokiom priešokom ir dėl to koncentruotis ir sakyti, akd dėl to tu esi politikos žurnalistas sudėtinga, bet kaita yra iš tirujų. Iš tos politios žurnalistai, yra kolegos, kuriuos prisimenu ir dirbam jau kokį dešimtmetį ir vis tie patys, nors tikrai daug didelis nutekėjimas yra į kitas sritis, žmonės išsina dažniausiai į viešuosius ryšius ir labai dažnas atvejis, akd žmonės, kurie yra politikos žurnalistai nuteka pas politikus. Tai yra neatsispiria politikų siūlymams, kurių būna tikrai daug. Politikos žurnalistai gauna juos, ir aš esu jų gavus. Ir jo. Ir tų pagundų kaskart esama, bet...

O naujų ateina?

O naujų žurnalistų, taip kad greitai prisigamintų, sakyčiau, kad ne. Vat grunai žiūrint, siaurąja prasme politikos žurnalistų tai ne taip daug ir to atsinaujinimo nėra tokio, koks galbūt galėtų būti ir panašiai. Nors ką aš žinau. Iš kolegų, kurie čia dirba, tai tikrai yra potencialo, žmonės ir domisi ir galėtų būti tais gerais politikos žurnalistais tik dar kaupiasi ir ateityje gal bus.

O kaip tas persilaužimas įvyksta?

Tai yra visiškai natūralus procesas. Geriausias darbuotojas bet kurioje profesijoje yra tas, kuris yra motyvuotas. Žurnalistų motyvas gali būti dejas, dažnai būna motyvas būsiu žvaigždė. Įsivaizduojama ta profesija labai primityviai. Tai tokie žmonės, galiu pasakyti, labai neilgai užsibūna žurnalistikoje, tokie trumpalaikiai visiškai projektai. O šiaip, jeigu žmogus atėjęs motyvuotai ir jeigu, na, jisai supranta savo profesiją gerąja prasme, kad, na, aš galiu padėti, aš galiu prisidėti prie visuomenės gerovės tokiu būdu, kad aš teiksiu jai informaciją, rašysiu tiesą, skleisiu negeroves. Aš ne tai, kad

būsiu manipulatorius, aš priešingai, aš kovosiu su manipuliacijomis ir panašiai, tai... tai toks žmogus, jis paprastai rašo, domisi ir tas domėjimasis, jis natūraliai suveda su daugybe žmonių, būtent tu kalbiesi, tu juos pažįsti, tu matai, tu pradedi jausti tiesiog, net intuityviai. Intuicija irgi yra labai svarbus bruožas, ko nepaminėjau galbūt prieš tai žurnalistikoje. Tai ir nu, ką aš žinau, aš niekada nesvajojau tapti politikos žurnaliste. Stodama į žurnalistiką aš galvojau, kad aš rašysiu švietimo temomis ir man tai atrodė labai labai svarbu, labai svarbi tema, kad tai yra mūsų valstybės ateitis ir visa kita. Ir iki šiol taip galvoju, kad tai yra bene svarbiausia tema. Bet paskui tiesiog kai tu esi įtraukiamas į tą aktualijų verpetą, trūksta tų žurnalistų. Kai ateina jaunas žurnalistas, jis tiesiog įmetamas į tų naujienų sūkurį, kur rašyt turi naujienas ir taip toliau. O aip minėjau, tos naujienos būna iš to politinio gyvenimo, tai ru tiesiog užsikabini arba ne. Jeigu kažkam patinka ta politika ir tos politikos darymas, matymas, pradedi... tiesiog, eigu žmogus... aš įsivaizduoju, jeigu jis nesigilina ir lieka paviršiuje, tai ta politika jo neužkabina. Bet jeigu tu pradedi gilintis, domėtis, matyti, tau pačiam tampa įdomu, aip vyksta tie procesai, tau tampa įdomu juos atpažinti, tarkim, pamatyti, ko kiti nepamato ir panašiai. Tai ir tampa. Tu ilgainiui išmokdamas pastebėt kažkokius ženklus arba išsiugdęs tą savo vidinę intuiciją, tu tiesiog tampi pranašesnis už kitus savo kolegas, ten tarkim, gali tapti. Ir taip konkuruoji ir taip toliau ir taip toliau.

Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo?

Ką aš žinau, kas tas geras, čia dabar moralizuot taip. Na, bet tarkim, kaip minėjau. Apskritai, bendrąja prasme, nebūtinai politikos. Vienas dalykas, aš anksčiau galvojau, kad iš tikrųjų ir dabar tebegalvoju, kad yra įmanomas žurnalistikoje objektyvumas, bet tarkime aš manau, kad kokie nors politikai, apie kuriuos aš ne kartą esu rašiusi, man irgi turėtų priekaištų, kad aš ten tokia ir anokia, neobjektyvi ir kokia nors. Dabar kaip aš suprantu tą objektyvumą. Mano supratimu, objektyvumas yra tai, kad, tarkim. Yra supratimas kai kurių žurnalistų, kad objektyvumas yra visiškai neutralumas, tu esi taip sakant, nu va taip, niekas. Tu esi be pažiūrų... be... aš tai vadinu medūza. Mano požiūriu, žmogus negali būti toks, be pažiūrų, be požiūrio, be pozicijos ir panašiai. Iš patyrimo galiu pasakyti, ad objektyviu siaurąja prasme, arba ta prasme, su kuria aš nesutinku, paprasčiausia yra būti tada, kai vat būtent – tu neturi intuicijos, giluminio požiūrio, teorinio pagrindo ir patirties. Tada tu esi žalias studentas, nežinai tu daugelio klausimų, tiesiog jie tau dar niekada nebuvo atėję net į galvą ir taip toliau, tu nesidomėjai niekuo ir panašiai. Bet ilgainiui, kai tu rašai ir domiesi ir jeigu tu domiesi giliau, ne tik kai... yra problema, kad dažniausiai yra štai toks paviršinis žurnalizmas, tarkim, televizijos. Na, jos praneša pačią žinutę. Žinutė – plest, paskelbėm. Atsakom į klausimą, kas kur kada, o kodėl... (skambutis). Tai vat kas kur kada, pranešam, uždaram

kontoros duris ir išeinam namo ir daugiau negalvojam. Ta prasme, nesigilinam. Tai vat gali sakyt, kad čia yra pati objektyviausia žurnalistika. Nes na, ką. Viena pusė, kita pusė. Nieko nesauda, niekam neskauda ir taip toliau. Aš manau, kad aš kaip tik sakyčiau, kad geras žurnalistas, jisai paprastai turi savo poziciją. Tą vidinę kažkokią poziciją. Ir antras gero žurnalisto bruožas – jo gebėjimas atsispirti tos pozicijos piršimui arba brukimui. Vat tai yra antrasis geras bruožas. Aš paminėčiau mano kolegą Artūrą Račą kaip pavyzdį. Ir konkretus pavyzdys Leo LT istorija, kur Artūras Račas kaip žurnalistas ir kaip pilietis turėjo labai aiškią ir konkrečią poziciją. Ir jis ją reiškė viešai, visai kaip, visokiomis formomis. Ir tuo pačiu metu užėmė naujienų agentūros BNS verslo skyriaus redaktorius pareigas. Verslo skyriaus redakcija tuo metu nuolat rašė apie tą patį projektą Leo LT. Bet tai Artūro račo pozicija niekaip neatsispindėjo BNS verslo skyriaus rašose žiniose apie Leo LT. Ta prasme, tai buvo daroma profesionaliai jie rašė, jie nušvietė tą procesą išsamiai, įvairiapusiškai ir taip toliau, bet vat. Aš noriu ką pasakyti, tas pozicijos turėjimas tavo. Kai tu ją turi ir kai tu esi pilietiškas, tu nesi abuojus, abejingas ir taip toliau. Jis tave verčia domėtis. Jis tau kelia/// jis tave padaro labiau priekabiu. Jis tau kelia papildomų klausimų ir jis tave verčia gilintis. O tai skatina nelikti paviršiuje, o lįsti į gilumą ir tuo pačiu atsakyti į klausimus ir sau, ir tokiu būdu visiems kitiems. Manau, ad geras žurnalistas, jisai būtent tuo ir pasižymi, akd jis neapsiriboja kažkokia pradine informacija ar dar kuo nors. Jis turi turėti tą vidinį. Vieną pavyzdį irgi galėčiau minėt. Aš vis stebėjau žmogų ir negalėjau suprasti, kas jam negerai, kas su tuo... protingas žmogus ir vėlgi, aš maniau, akd tai bus perspektyvus žurnalistas ir taip toliau. Bet tu matai: jis padaro žinią ir kažkokia tuščia ta žinia. Aš perskaitau tą žinią ir man kyla dar 5 papildomi klausimai. Reiškia blogai surašyta žinia. Žinia turi maksimaliai atsakyti į daugelį visų klausimų. Ir ilgainiui, kai svarsčiau, kas negerai su tuo žmogumi, supratau vieną dalyką: jisai kai rašo, jam neskauda. Ta prasme, žurnalistui turi visą laiką kažkiek tai skaudėti. Jeigu yra kažkokia problema arba jeigu yra kažkokia neteisybė, blogybė ir taip toliau, nu, tu negali būti tam abejingas. Taip, aš suprantu, kad gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, ad piktas žurnalistas, kuris tik sėdi ir piktinasi, jisai yra neobjektyvus, subektyvus ir taip toliau. Tai čia reikia atskirti. Yra žurnalistai, kurie yra pikti savaime ir naudojami galiomis, o yra, nu tiesiog. Išskirčiau tą pilietinę žurnalistiką, kuri yra neabejinga. Jai sauda, ji už visuomenę ir ji jaučiasi tos visuomenės dalimi. Tai var, nežinau, ar čia pakankamai aiškiai atsakiau.

Kodėl verta būti politikos žurnalistu?

Todėl, kad įdomu. Labai paprasta.

O gal yra kokių nors ypatingų atlygio formų?

Tai priklauso nuo motyvacijos. Galbūt kam nors pripažinimo dalykai yra labai svarbūs. Aš galiu iš patyrimo pasakyti: niekada man tai nebuvo svarbu ir man verta vien tik dėl to, kad iš tikrųjų man tai yra labai įdomu ir nepaisant to, kad tai yra labai įdomu artais tai yra gana atgrasu, ta prasme, kaip yra tas posakis žinomas: Politika kaip dešros, geriau nematyt, kaip jos kemšamos. Tai iš tikrųjų, ypač jeigu tau skauda ir taip toliau ir tu tuos procesus matai, matai juos dažnai ne pačia gražiausia jų forma, tai tada būna visko. Nusivylimo ir ko tik nori, žmogiškų nuoskaudų ir panašiai. Bet nu tai, aš manau. Mano motyvacija yra tokia.... Aš tą darbą... tu jau ir neturi trauktis per daug kur dabar. Aš tą darbą gerai ir išmanau pakankamai, manau ir jį norisi gerai dirbti. Ir tau tas... raiškos galimybė, toks vidinis pasitenkinimas, saviraiša pirmausia, tubūt tai yra. O kita vertus, tai tu kaip pilietis, kažką darai naudingo visuomenei. Ta prasme, nes kaip kitaip tu pasireikši.

Kas yra laikoma profesiniais laimėjimais politikos žurnalistų tarpe?

Profesiniais laimėjimais, aš nežinau. Nu vat atskirkim. Kartais žurnalistas gali būti žinomas dėl to, kad jis dažnai šmėžuoja ekranuose. Kažkur. Na, televizijos žurnalistas taip ir taip. Tai jisai žinomas visuomenei. Aš laikyčiau profesiniu laimėjimu pirmą dalyką tai pasitikėjimą. Pasitikėjimą tavo kolegų kaip žurnalistu profesionalu, kaip žmogumi, kuris tiesiog padoriu žmogumi. Aš savo vertbių skalėje matau tai kaip pagrindinį laimėjimą. Tai yra pasitikėjimas kolegų tarpe ir aš manau, kad tam tikras pasiekimas yra tai, kada tu nešmėžuodamas ekranuose tu esi pakankamai žinomas vien tuo savo įdirbiu toje srityje, kurioje tu dirbi. Ta prasme, ne tai kad ateinu... savo darbu esi įrodęs kažkokius savo gebėjimus ir taip toliau. Tai čia tie tokie pagrindiniai galbūt dalykai. O šiaip ką aš žinau, yra žurnalistai, kurie yra tapę apžvalgininko lygio žurnalistais, kurie iš tiesų jau ten, tarim, na yra politikos žurnalistai, kurie prisilaiko būti reporteriais ir nelenda kažkur tai į tą apžvalginę sritį, kur galūt karts nuo karto ir nuomonės raiškos fronte pasireiškia ir panašiai. O yra kita grupė žmonių, kurie rašo ir komentarus ir taip toliau, tai manau, kad čia irgi tam tikras pasiekimas. Artūras Račas, Indrė Makaraitytė, Virgis Valentinavičius. Tai jau yra apžvalgininkų lygmuo, kur jau žmonės yra tikrai pasiekę, tai jau irgi laikyčiau pasiekimu.

Ar įmanoma žurnalistikos autonomija nuo politikos tiek ideologijų prasme, tiek vyriausybės vykdomos politikos prasme?

Mhm. Ideologijų. Kartais aš manau, kad taip, tai yra įmanoma, bet aš nežinau, kas yra geriau. Mano nuomone, galbūt kartais yra geriau, kai leidinys, žiniasklaidos priemonė kaip tokia kai deklaruoja savo ideologiją ir ji yra aiškiai visiems žinoma. Na, kaip yra vakaruose, dienraščiai tie patys, taip toliau. Žino, kas kuriai kryptčiai priklauso, čia dešinieji, čia kairieji. Taip toliau. Aš to Lietuvoje

pasigendu, nes dabar aš matau, na vis tiek, ne tai, kad yra ideologinės takoskyros kažkokios. Dabar yra toks nukrypimas ar iškrypimas, kad yra tos takoskyros, ką aš žinau, vertybinės... tai yra veikimo būdų ir panašiai. Aš nežinau, kaip apibrėžti „Respublikos“ ideologiją, nežinau kaip apibrėžti „Lietuvos ryto“ ideologiją. Galim tai ironiškai pavadinti ideologija, tai yra nu. Vat ta pati galiasklaida, tai yra žiniasklaidos priemonės, kurios nėra žiniasklaidos priemonės mano požiūriu tikrąja prasme, tai yra anachronizmai tam tikra prasme jau tapę. Ir, nes aš skaitydama. Pirmas dalykas aš nieaip negaliu suprasti, kokia ten yra ideologija. Nes aš lyg ir žinau, kad Rimvydas Valatka yra tarkim yra labiau liberalas. Bent jau skaitant jį ir panašiai gali taip susidaryti įspūdį ir jis deklaravęs tai yra. Bet „Lietuvos ryto“ laikysena, ji visiškai nesuvokiama ir ta prasme, aš negaliu suprasti, ar ji liberali, ar ji konservatyvi, kas, turbūt, mažiausia tikimybė, ar ji socialdemokratiška. Nes, pavyzdžiui, dabar „Lietuvos rytas“, labiausiai ten reiškiasi Gediminas Kirkilas, tu matai kaip jo linija ten einama ir panašiai. Tai va čia tokia ideologija pačia blogiausia prasme, pagal susiskirstymą, pagal kažkokias interesų grupes, o ne pagal pagal vertybinius požiūrius ir taip toliau. „Respublika“ apskritai... Ta prasme, aš neišskiriu tų leidinių kaip tokių, jie yra man tapatūs savo esybe, o šiaip tai, nu sakau. Aš manau, kad nėra blogai, kai, na, tarkim, aš matau to paties portalo delfi.lt kryptį tam tikrą tam tikrais klausimais. Aš matau, kad tas portalas užėmęs tam tikrą poziciją galbūt, kuri labiau palanki seksualinėms mažumoms. Aš nesakau, kad jie tai proteguoja ir taip toliau, bet jie iš tikrųjų gana dažnai atspindi šitą temą, nušviečia ją ir taip toliau, jie mato ten tą problemą kaip tokią. Galbūt laiko, kad visuomenė turi labiau ta tema domėtis, labiau apie ją žinoti ir panašiai. Tai visiškai. Aš galiu pavyzdžiui su tuo nesutikti. Bet aš gerbiu pozicijos turėjimą ir aš nematau tame nieko blogo. Aš nematau... jeigu tai daroma neperspaudžiant... jeigu tu perspausi, tai bus rukimas tam tikras. Tai čia irgi tokia slidi riba. Bet aš sakau. Yra tam tikri būdai, kai tu gali užimti tam tikrą poziciją. Vėlgi, VSD skandalas nubrėžė tam tikras takoskyras žiniasklaidos, kai vieni labai aiškiai stovėjo vienoj pusėj ir tebestovi, kiti labai aiškiai stovėjo kitoj pusėj ir tebestovi. Tai tu negali kartais tiesiog būti jokioj pusėj, nes problema yra per daug aštri, per daug giluminė ir ji yra, tiesiog yra. Tai vat žiniasklaidai čia kartais tenka pasirinkti ir tas pasirinkimas nėra blogai. Bet aišku, čia turi būti aiškus motyvas, kodėl pasirenkama. Ir metodika arba rašymo aplinkybės, būdai irgi atskleidžia tas laikysenas žiniasklaidos ir kartais ne jos naudai.

Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai gali būti įsitraukę į politinį gyvenimą plačiaja prasme?

Oj, įvairiausiomis. Kiek aš žinau, tai yra žurnalistų. Nu, ką aš žinau, suprantat, žinau žurnalistų, kurie dirba Seimo narių padėjėjais ir yra žurnalistai. Ir to nėra deklaravę.

Ir jų redaktoriai to nežino?

Tarkim, kai kurie žino, kai kurie nežino. Yra radijo, spaudos. Čia vėlgi yra ta problema. Kaip sakyti, jeigu žmogus bus, yra tapęs kažkokio Seimo nario padėjėju, jis turi savo pažiūras, poziciją ir taip toliau. Ir jeigu tai neatsispindi galbūt jo laikysenoj rašant arba skelbiant tam tikras žinias. Na, aš nežinau, gal čia nėra problema. Na, bet šiuo konkrečiu atveju tam tikra prasme tai yra problema. Tai yra ne tikrai pozicijos turėjimas, bet, na, pareigos kažkokios būnant seimo nario padėjėju yra atlygio gavimas. U gauni už tai pinigus. Ir tuo pačiu metu tu gauni pinigus iš žiniasklaidos priemonės už tą žurnalistinį darbą. Tai, nu, vis tiek, žiniasklaida ir politika yra skirtingi frontai. Tu gali sakyti, kad siekiamybė yra viena, siekiai tie patys. Tai yra visuomenės gerbūvis, valstybės ir panašiai. Bet laikysena ir veikimas yra visiškai skirtingas, žiniasklaida atlieka tam tikrą priežiūros, kontrolės funkciją ir čia yra tam tikrų interesų konfliktai. Va tokių atvejų. Žinau atvejų, kad kitas variantas bendradarbiavimo žiniasklaidos ir politikų, kai žurnalistai tiesiog dalijasi ten savo patarimais, patirtimi ir taip toliau (skambutis)

Žodžiu, yra žurnalistų, sakyčiau smerkiu tokį dalyką, kai yra ir padėjėjas, ir žurnalistas ir visuomenė to nežino. Tai yra blogai. Arba visuomenei tu turi pasiskelbti, kas tu esi. Na, skaitytojas pats įvertins. O kitas dalykas tai yra kai žurnalistai ir politikai, neišvengiamai jie daug bendrauja, tai yra ilgainiui. Na, ir aš pati galiu sakyti ,tu‘. Politikai tai yra žmonės, niekas kitas. Tu kartais pereini ir į tą žmogišką bendravimą. Politikai nėra tau kažkokie priešai ar monstroi. Yra labai blogai kai žurnalistų nusiteikimas savaime kalti. Tokio nėra mano požiūriu, žurnalistas nėra joks teisėjas. Jisai yra pats žmogus ir neretai yra pažeidžiamas, silpnas žmogus ir labai nemėgstu moralizuojančių, ta prasme, tokių laai nesavikritiškų ir tarkim išskirčiau. Nenoriu, gal kolega ir supyks, bet tokiu pavadinčiau Rimvydą Valatką. Tai yra na, jo laikysena dažnai erzina vien dėl to, kad tas leidinys, kuriame jis dirba ir iš ko gauna atlyginimą, labai dažnai elgiasi taip, na, kad vertėtų tikrai labai griežtos kritikos pažerti ar bent jau turėti kažkokią poziciją. Bet vat tos savikritikos to apžvalgininko lūpomis niekada neteko girdėti. Priešingai, teko girdėti tokius pasakymus, kad visi nuodėmingi, bet mes prisiimsime ir atgailausim už savo nuodėmes tik tuo metu, kai pirma tai padarys politikai. Tai visiškai kategoriškai, žiauriai nesutinku su tokia pozicija. Nes aš manau, kad tu kitų atsakomybės gali reikalauti tik tokiu atveju, jeigu tu reikalauji jos pirmiausia iš paties savęs. Ir nuo savęs turi pradėti tik dirbdamas pirmiausia savo darbą, padoriai, garbingai, etiškai gali tuo pačiu rašyti komentarus ir reikalauti atsakomybės ir etikos iš politikų. Nes kas dabar labiausiai pikta, kad yra labai daug moralizavimo iš tų pačių žiniasklaidininkų įvairiaurių ir žurnalistų politikos taip pat, kaip čia negerai vienaip ar kitaip pasielgė politikas, bet kai pasižiūrim į savo

pačių elgesį ir kai pamatom, kad savireguliacijos, savikontrolės mechanizmai žiniasklaidoje neveikia. Ir dėl to neskauda. Kažkodėl skauda labiau dėl kitų nuodėmių. Dėl savo nuodėmių neskauda. Tai tas yra ypatingai ydingas reiškinys ir, na, tikiuosi, kad ateityje bus mažiau žmonių ir jie mažiau dominuos. Tai va. Tai apie tą santykį su politika. Tai nepabaigiau minties, pabaigsiu greitai. Yra dar tas toks dalykas kai tu bendrauji su žmonėmis iš patyrimo galiu pasakyti. Ilgainiui tu pradedi žvelgti į politikus ne kaip į politikus, o kaip į žmones, ta prasme, tu juos pažįsti, tu matai juos pagal tas žmogiškas savybes, ne tik pagal politinio veikimo savybes, bet pagal žmogiškas savybes, vidines ir tau atrodo labai vertybiškai atrodantis žmogus ir taip toliau. Tai tada natūraliai aišku yra ta rizika. Vienas kolega, kažkada svarstėme, kad tu gali peržengti ribą tam tikrą. Tai yra iš to neutralumo arba atstumo tam tikro, kurį tu laikai su žmogum, bendraudamas su politiku, kurį tu turėtum išlaikyti. Tu peržengi tą ribą, pereini į žmogišką bendravimą, tokius jau draugiškus santykius ir panašiai ir na tada jau tampa komplikuoti. Jeigu atsirastų kokia nors problema ir taip toliau, galbūt išlaikyti tam tikrą objektyvumą.

Bet aš manau, kad šiuo atveju galima išlaikyti tam tikrą objektyvumą, jeigu, na, tavo draugas politikas, kažkoks ar kas nors. Tu tiesiog gali atsiriboti. Ir mano atveju tai būtent taip ir pasireiškia. Jeigu aš turiu kažkokių draugų politikų, kas yra neišvengiama, nes aš toj terpėj gyvenu, tai yra tiek žurnalistų tarpe yra draugų, tiek politikų ir panašiai, bet tada tai yra nenauda tam politikui. Nes aš sieksiu atsiriboti nuo et kokio rašymo apie tą politiką, jeigu aš turiu vidinį jausmą etikos tam tikra prasme. Ir tikrai neskalbsiu jo munduro, jeigu jis padarys kokį nors blogą dalyką. Priešingai – jeigu aš jo draugas, aš būsiu pirmas, kuris tai pastebės, pasakys pastabą ir taip toliau. Tik aišku, čia yra skirtumas: draugui tu pirmiausia pastabą stengiesi sakyti neviešai, jį paakindamas kaip draugas draugą ir panašiai. Čia irgi yra tam tikra galimybė paslysti ir panašiai. Bet aš sakau: aš laikausi principo, kad apie tam tikrus politikus tu tuo metu galbūt vengi rašyti, nors aišku, bendrauji ir panašiai ir atiduodi tas temas kitiems. Kurie visiškai neserga ir taip toliau.

Ar jūsų akimins yra teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos ir pačios politikos spaudimo. Rinka tai suvokiama kaip žiniasklaidos priemonės, kurioj tu dirbi savininkai reklamdaviai, reitingai, tiražai ir taip toliau.

Taip, labai stipriai veikia, labai absoliučiai. Didžiąją dalį žiniasklaidos, deja deja, bet taip yra. Ir manau, kad visuomenės interesas nuo to labai kenčia. Ir absoliučiai dominuojantis veiksnys yra tas žiniasklaidos savininkų interesas išlikti, būti arba būti geresnėmis verslo sąlygomis ir panašiai. Verslo interesas išnaudoti valdomą žiniasklaidos priemonę kaip tam tikrą instrumentą verslo tikslams siekti, kaip tam tikrą lobizmo instrumentą, spaudimo, atviro, tiesmukiško, kas yra

absoliučiai daroma ir tai labai paplitęs reiškinys. Aš lengviau išvardinčiau, kas nepatiria tokių problemų, negu tuos, kas patiria. Ta prasme, yra labai platus ratas, siaubas.

O kadangi pas mus verslas labai susipynęs ir su politika, tai, na toks bendro pobūdžio reiškinys. Kai politikas gali paskambinti savininkui ir pasakyti, kad jūs neteikit tos medžiagos ir į tai yra atsižvelgiama ir tokių atvejų labai daug.

O kuris yra svarbesnis – politikos ar rinkos spaudimas?

Aš manau, akd tai yra bendrai. Ranka rankon, koja kojon egzistuojantys reiškiniai. Ir politika ir verslas yra labai susiję, nežinau, kas tai sąlygoja. Tiesiog natūraliai susiklosčiusi situacija mūsų verslo kultūra, mūsų politikos kultūra ir visa kita. Tai, neatsiečiau, neatskirčiau, akd kažkas labiau įtakoja, kažkas mažiau įtakoja. Aš manau, kad šia prasme politikai nusipelno irgi didžiulės kritikos, nes tokia laikysena ir toks susilieėjimas su verslu. Ne tik politika, verslas taip pat, tai yra labai netoliaregiška laikysena, kai tu galvoji išspręsti kažkokią vienadienę problemą ten užspausdamas kažką, užgniauzdamas arba papirkdamas tą pačią žiniasklaidą, kas yra dabar labai paplitęs reiškinys, ten tie užsakomieji straipsniai. Tarkim, konkretus pavyzdys, kaip politika ir verslas tuo pačiu prisideda prie žiniasklaidos korumpavimo, o tuo pačiu ir prie, na, ypatingai ydingų procesų visuomenėje. Tai yra: „Respublikos“ leidinių grupė, kuri atvirai, mano nuomone, aš laikau, kad šita leidinių grupė, konkrečiai jos leidėjas, tiesiog šantažuoja, šantažo būdu pelnosi ir daro tą savo versliuką. Tai, na, tarkim. Tačiau jo įtaka ilgainiui, ji yra sumažėjusi. Mano požiūriu, ji nėra tokia didžiulė ir žmonės yra labiau kritiškai nusiteikę tos pačios žiniasklaidos atžvilgiu ir moka vis labiau atsirinkti, kur yra tiesa, kur yra manipuliacija, kur yra melas ir dar kas nors. Bet nepaisant to politikai vis tiek pasiduoda tam šantažui. Kitaip sakant, ta sistema kyšio davimo ir ėmimo, ji labai, šiuo konkrečiu atveju yra labai veiksminga, ji toliau gyvuoja ir na tarkime, konservatoriai, valdžia, politikai, kurie yra valdžioje, jie deklaravo, yra deklaravę sąžiningos politikos paktą kaip tokį ir vienas iš punktų yra skaidrumas žiniasklaidoje, siekis skaidrumo žiniasklaidoje. Bet konservatorių ministras Rimantas Dagys, jo vadovaujama ministerija, tarkim, mūsų turimais įtarimais ir žiniomis, bendradarbiauja su ta leidinių grupe, kuri rašo labai daug netiesos, akivaizdžios manipuliacijos ir kuri naudoja tuos savo leidinius grynai šantažui. Oponentų politinių ir panašiai. Ir, na, matome, kaip tas veikia. Va čia aš manau, kad tai labai iškalbingas, šviežias pavyzdys kaip tas verslas ir politika susimokę kartu, sudėję pinigus į krūvą, daro kažkokią politiką. Ten siekia pakeisti visuomenės nuomonę, dar kažką, susidoroti su oponentais. Galbūt paviešinti ten savo kažkokių gerus darbus nutylint apie klaidas ar dar ką nors. Bet na tai yra absoliučiai trumparegiška. Nes tokiu būdu, kai šitai maitinama ta korumpuotoji žiniasklaida yra daug sunkiau išsilaikyti ir konkuruoti tai kitokiai

žiniasklaidai, kuri niekada nedirbs tokiais principais ir panašiai, tai vienas dalykas. Antras dalykas, na, tiesiog, yra pratęsimas tas procesas, kuris galbūt ilgainiui, ties „respublikos“ leidiniai, jie galėtų išsikovoti, prarasti įtaką, dar didenę jos dalį ir panašiai. Jie maitinami tais pinigais, daro kažkokius naujus projektus ir toliau šantažuoja šantažuoja, įsuka į tą verpetą vis daugiau žmonių, kažkas bijo to šantažo, kažkas turi interesą, dėl to pasiduoda tam šantažui ir absoliučiai uždaras ratas gaunasi ir čia yra tas pats blogiausias pavyzdys, koks tik gali būti kaip yra išprievartaujama ir žiniasklaida per tai, ir visuomenė. Visiškai iškreipiant tuos santykius rinkos, politikos, žiniasklaidos ir taip toliau.

Kas daro didesnę įtaką – žurnalistika politikai ar politika žurnalistikai?

Manau, kad deja turbūt šiandieną politika žurnalistikai, jeigu jau taip vertintume visus reiškinius, daro didenę įtaką, negu žurnalistika politikai. Na, mes esame stebėję ne kartą, kai yra išviešinami kažkokie negeri dalykai ir panašiai, bet politika kaip tokia, sistema arba valdžia į tai niekaip nereaguoja. Arba reaguoja užpirkdama ten kokį nors kontrastraipsniuką ir tiek žinių. Arba pasakydama, kad jo, nu mes įvertinsim. Arba dar vienas standartinis atsakymas: teismas neįrodė. Kas žinai nepa-eidžia įstatymų, tai reiškia galima. Šia prasme manau, kad politika kaip tokia turi didenės įtakos, bet kaip ir minėjau tuo pavyzdžiu žiniasklaidai, negu žiniasklaida politikai ir kaip minėjau yra labai konkrečių pavyzdžių, kaip politikai daro spaudimą žurnalistams per tarkime, žiniasklaidos priemonių savininkus. Skambina ne žurnalistui, jeigu ten straipsnyje viena kita mintis jam nepatiko, arba jis norėtų ten kažką keisti arba ginčytis ir taip toliau, bet tiesiai žiniasklaidos savininkui ir spaudžia, kad, na, apskritai to straipsnio nebūtų ir kartais jam pavyksta, nes, na, ką tu žinai, tas politikas gal pavyzdžiui, turi įtakos mokesčių inspekcijoje. Mokesčių inspekcija gal turi įtakos tam verslo magnatui, kuris valdo žiniasklaidos priemonę. Tai štai tau ir grandinė poveikio galima arba to spaudimo.

Tai politikai turi daugiau spaudimo priemonių?

Taip, ir tuo naudojasi.

Kokias politikos naujienas laikote būtinas aprašyti ir nušviesti?

Na, nežinau, yra tokia natūrali gradacija tų naujienų, pagal svarbą, ką aš žinau, pokyčiai valdžioje visada yra jau pačios svarbiausios naujienos. Tai yra. Tas kriterijus pagrindinis, kokia žinia yra svarbi arba svarbiausia, tai yra to įvykio veiksmo kažkokio galimas poveikis valstybės gyvenimui, visuomenės gyvenimui ir panašiai. Tai yra kiek ir koks valdžios sprendimas gali atsiliesti visuomenės gerbūviui. Aš nežinau, vėlgi mokesčių kažkokie sistemos pakeitimai. Tu negali nutylėt,

tiesiog tai, kas yra, kas liečia daugelio žmonių gyvenimą. Tie politiniai sprendimai jie yra svarbiausi.

Ar tai yra žurnalisto prerogatyva nuspręsti ar tai yra kaip kitaip priimami sprendimai redakcijoje konkrečiai?

Sprendimas, nu bent jau dabar, kur aš dirbu ir iki šiol taip buvo, daugelyje kitų redakcijų, tai yra sprendimas yra kolektyvinis iš esmės. Jeigu žurnalistas mato kokią naujieną, žinią ir jos vėlgi vat čia gero žurnalisto kaip buvo prieš tai klausimas bruožas – mokėti pamatyti žinią, ten kur jos nėra ir ten, kur ji yra. Tai yra mokėti atsijoti. Tai čia yra vienas iš tokių profesionalumo bruožų. Kai žurnalistas nueina į spaudos konferenciją, ten gali būti, na, labai daug visko priešnekėta, bet jis turi turėti tą tokį jau pagrindą ir vidinį pasirengimą tam tikrą ir turi atskirti, ar čia buvo papilta tiktai tokios pigios demagogijos, kuri pati savaime, na, ji, niekaip... jinai yra labai prasto lygio ir ji yra tokia neskoninga ir taip toliau, ir ji tikrai niekaip nepaveiks nė vieno žmogaus gyvenimo arba ji yra paremta tiktai pigiu labai populizmu. Ar ten tarkime, gali būti. Na, žinai, gali nueiti į spaudos konferenciją, ji bus labai trumpa galbūt, bus viena žinia, bet tu iš jos padarysi visai kitą žinią, pasirinksi kaip svarbesniąją, kuri bus kažkur patušuota truputėlį. Tai čia tas tavo vidinis pasirengimas, būtent tas profesionalumas ir turi lemti, kaip tu atsirenki tas žinias. Geras žurnalistas tuo ir yra geras, kad redaktoriui, na, kuo mažiau reikia sukti galvą, kokią temą jis rašys ir kuo mažiau jį ganyti. Žurnalistas turi dirbti daugiau mažiau savarankiškai, pats numatyti tas temas, pats gvildinti tas problemas, pats jas susirasti ir jis turės parnešti į redakciją, o ne tiktai vykdyti kokius nurodymus iš aukščiau ir taip toliau. Žurnalistas, kuris yra arčiau politikų, negu, tarkim, redaktorius, jisai turi daugiau galimybių apčiuopti tų temų, pamatyti jų ir rašyti tas svarbias žinias. Čia irgi yra ta atskirtis, kuo skiriasi tas geras žurnalistas nuo to, nesakyčiau blogo, bet galbūt dar mažiau patyrusio, tas kuris...

Jeigu žurnalistas nesugeba išgeneruoti idėjų kažkokių arba jisai neturi gerų šaltinių galų gale, tai jam yra sunku dirbti tą darbą. Žurnalistas yra labai priklausomas nuo savo šaltinių, nuo to gebėjimo gauti informaciją ir panašiai.

Kas yra pagrindiniai šaltiniai politikos lauke?

Politikai, vienareikšmiškai. Tai yra politikai.

Turi pastovų ratą?

Vienareikšmiškai, manau, kiekvienas turi savo šaltinių ratą, jis gali kisti, galūt atsiranda naujų šaltinių, galbūt vienas kitas šaltinis nubyra ir panašiai. Aš galiu tiek pasakyti, akd kai kurie politikai, mano įsitikinimu, vat stebint dabar rinkimų kampaniją, yra net susikrovę tam tikrą politinį bagažą jau vien iš to, kad jie buvo žurnalistų šaltiniai. Dabar paaiškinu mintį. O mintis yra tokia, kad politikai irgi... arba taip sakyti, apsukrūs politikai, gudrūs politikai visuomet supranta, kad šaltiniu būti, žurnalistu šaltiniu būti apsimoka. O kame to nauda. O nauda ta, kad žurnalistai paprastai saugo šaltinius, jie nenori jų prarasti. Nes tai yra žmogus, kuris tekina tau kažkokią informaciją iš kažkokios, na, nežinau, rato. Ir taip toliau. Ir ta informacija yra patikima, tu tikrai nenorėsi prarasti tokio žmogaus. Tu norėsi turėti tą šaltinį. Aišku, geriausia yra turėti ne vieną šaltinį ir čia yra irgi profesionalaus žurnalistu tikimybė turėti kuo platesnį ratą tų šaltinių iš įvairių pusių, srovių, kryptių ir panašiai. Bet, ką noriu pasakyti, tai politikas, kuris bendradarbiauja su žurnalistu, tekina tą informaciją, šiuo atveju turi savo interesą, gana aiškiai išreikštą, tai įgyti tam tikrą imunitetą. Žurnalistas, tas, su kuriuo jisai dirba ir tas, kuris gauna informaciją, tam tikra prasme jį saugo. (skambutis)

Šaltiniai yra politikai, jie tuo naudojasi. Tas santykis ir tiems ir tiems yra parankus ir taip susiklosto natūraliai.

Kaip politikai reaguoja, kaip politikai reaguoja, kai jiems nepatinka, ką jūs pasakėte, parašėte?

Geras politikas, geras, pabrėžiu, politikas išmintingas, niekuomet nepriims to asmeniškai. Ypač jeigu vertina žurnalistą kaip profesionalą, o ne, ką aš žinau. Geras politikas gali paskambinti žurnalistui, pasakyti kritiką, ją argumentuoti ir taip toliau. Jeigu argumentai įtikinami, geras žurnalistas į juos tikrai atsižvelgs. Bet va čia irgi yra klausiams, geras, blogas. Geras politikas gali užtaikyti ne visai ant gero žurnalistu ir atvirksčiai. Na, kartais politikai bando labai primityviomis priemonėmis auklėti žurnalistus, mokyti ir taip toliau, bet labai savikritiškai turiu pasakyti, akd, na, iš tikrųjų žurnalistai labai dažnai labai neprofesionaliai dirba, eina nepasiruošę, rašo tema, kuria visiškai nėra pasidomėję ir taip toliau. Aš šioj vietoj užjaučiu ir politikus, kurie turi atsakinėti į fiziškai, atsiprašau, gėdingus klausimus. Matosi, tiesiog, žmogus tiesiog grybauja, jisai klausia nesąmonės. Tai, na, aišku, geras politikas, jisai niekad nemokys ir neauklės žurnalistu ir atsakys, ir išlaikyta, ir tokių yra tikrai, kurie labai moka nepasiduot kažkokiai emocijai, bet, sakau, čia yra abipusė problema. Aš matau problemą ir žurnalistų, ir politikų tarpe, kad ir ten ir ten, deja, tokių gerų, profesionalų, kurie įsigilinę, kuriems yra įdomu. Tarkime, tų pačių politikų, išvardinkime, kiek yra politikų, kuriems yra pati politika savaime įdomu. Kurie atėję į politiką, daryti veikti, patys

kaip politikai žino kažkokius, na, domisi, galų gale, skaito literatūrą, skaito pasaulio spaudą, ne tik tai tą vietinę žiniasklaidą ir panašiai. Tokių yra, na, vienetai, dešimtis geriausių atveju. Na, kaip ir minėjau, žurnalistikoje yra labai panaši padėtis.

6.4 Interviu su nacionalinio radijo portalo redaktoriumi:

Kokių įgūdžių ir kokią išsilavinimą reikia turėti, kad taptum politikos žurnalistu?

Tai viena yra kokių turėtum turėti, o kita, kokia yra Lietuvos situacija, kad iš esmės kokybiškas, profesionalus politikos žurnalistas turėtų būti baigęs ne žurnalistiką, o turėti išsilavinimą politologinį arba tarptautinių santykių, na, bent kažką, kas susiję su politikos diskursu. O išmanyti žurnalistikos amatą be jokios abejonės turi. Lietuvoje dažniau modelis toks, kad žmonės yra baigę žurnalistiką, tačiau domisi politologija, politika ir taip tampa politikos žurnalistais. Kalbant apie žmonių biografijas, yra istorikų, ekonomistų, išsilavinimą, kurie yra baigę, kurie baigę šituos mokslus ir dirba politikos žurnalistais. Bet šiaip manau pagal tokį universalų modelį, galvojant apie turinį žiniasklaidos, pirmiausia žurnalistui reikia turėti teorinių žinių, kad jisai galėtų be vargo sintetinti tą informaciją, kurią jis mato praktiniame lygmenyje.

Kaip yra tampama politikos žurnalistu, kokius etapus reikia pereiti?

Nežinau, manau, kad apskritai, jeigu mes kalbėsime apie žurnalistikos etapus, tai mano manymu ir, tarkim, ką sako teorijos mokyklos žurnalistikos, kad pradėti reikėtų visada nuo aktualijų, nuo naujieninės žurnalistikos, tai yra, nuoširdžiai stoti arkliuko pozoj į dirvoną ir gražiai tą dirvą sąžiningai arti, tai yra suvokti, kas yra naujiena, kas yra tekstas, kas yra naujumas, aktualumas ir taip toliau. O tada pagal žmogaus specializaciją ir norus. Jeigu jam yra įdomi ta politikų bendruomenė, jeigu jam yra įdomus tas laukas, sakykim, politinis socialinis laukas, jisai toliau domisi ta sritim ir tampa politikos korespondentu, kažkokio ypatingo tapimo, manau, nėra modelio, tiesiog svarbiausia tai yra išmanyti ir domėtis savo sritim, tai yra domėtis tuo, apie ką tu rašai.

Ar didelis yra judėjimas politikos žurnalistų tarpe, atsinaujinimas?

Nelabai. Iš esmės gal netgi mažiausias, lyginant pavyzdžiui, su pramogų žurnalistais, su sporto žurnalistais. Vis dėlto manau, kad politikos žurnalistai... politikos ir sakykim, skliausteliuose sakau žodį aktualijų žurnalistai yra redakcijose labiausiai vertinami, turbūt nėra ir paslaptis, kad jie yra geriau apmokami, ypač kai kuriuose leidiniuose lyginant su lengvesnėm temomis rašančiais žmonėmis, todėl politikos žurnalistus laikraščiai nori išlaikyti. Žinoma, tai susiję dar ir su tuo aspektu, tarkime, kas Lietuvos žiniasklaidoje gal nėra įprasta, kad kai kurie laikraščiai, kurių politinės pažiūros nepriklauso nuo reklamdavių interesų arba finansinių vėjų, jie, tiesiog, na, žurnalistas, takim laiko arba palaiko nemeluodamas skaitytojui, o oficialiai įvardydamas tam tikrą

savo prielankumą vienai ar kitai politinei grupei ir tokie žurnalistai, juos stengiamasi išlaikyti. Būtent tose vietose, jie yra visai skatinami, akd tose vietose išliktų. O kalbant apie naujienu portalu, vat dabar kai galvoju apie tuos politikos žurnalistus, iš tiesų yra judėjimas pakankamai menkas ir tie žmonės, kurie jau gerai įsikabinę į tas kėdes, jie tose kėdėse ir sėdi.

Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo politikos žurnalisto?

O vaikelii... Labai toks klausimas platus. Geras politikos žurnalistas yra tas žurnalistas, kuris netampa politiku. Tai yra kuris sugeba išlaikyti aiškią ir skaitytojui, auditorijai suprantamą distanciją tarp aprašomo objekto ir savęs. Blogas žurnalistas yra tas, kuris susitapatina su jam priimtina, nesvarbu, ar ideologiškai, ar finansiškai, ar rūpinantis savo leidinio interesais, leidėjų interesais, grupe ir tampa, sakykim, palankūs jo pusei. Tas politikos žurnalistas, aktualijų žurnalistas blogas yra tas, kuris... kuriam rūpi nebe auditorijos, nebe visuomenės, o jo aprašomos politikos grupės arba jo leidinio interesai.

Ar egzistuoja konkurencija politikos žurnalistų tarpe ir dėl ko yra konkuruojama?

Egzistuoja. Mano manymu, Lietuvoje labiausiai yra konkuruojama dėl galios, tai yra, apskritai galios sąvoka Lietuvos žiniasklaidoje yra taip išplaukusi. Dalis žurnalistų įsivaizduoja, tarkim, tą galią labai sureikšmina, įsivaizduoja, kad jų tekstai, jie savo tekstais netgi gali šiek tiek koreguoti politikos virtuvę, dienotvarkę politikos koreguoti. Po kilimu vyksta tam tikra konkurencija dėl galios, maždaug kad štai mes parašysim tekstą, kritikuodami valdančiąją koaliciją arba tam tikrą jos sprendimą, o jų praktika rodo, kad anksčiau tokie tekstai pakeisdavo politinę darbotvarkę arba gal netgi politikai atsižvelgdavo į autoritetingų skaitomiausių, įtakingiausių Lietuvos žiniasklaidos priemonių žurnalistų nuomonę. Dabar mes, tarkim, pasikeitus Kubiliaus vyriausybei, matom, jog į tą į leidinių nuomonę yra atsižvelgiama ne taip, tai yra ignoruojama tarkim, kritika, ignoruojami kažkokie tai, sakykim, tarp eilučių pastebėjimai, pasiūlymai, na, pavyzdžiui, grąžinti autorinio mokesčio dydį, kuris buvo žiniasklaidos priemonėms iki reformos, pavyzdžiui, matėm įdomų pavyzdį su alkoholio reklamos draudimu, kai visos žiniasklaidos priemonės spaudė Seimą, vieni sakė, kad maždaug jei alkoholio reklamos nebus, negalėsime matyti krepšinio, kiti sakė, kad alkoholio reklama nėra problema, reikia riboti jo pardavimus nepilnamečiams, na, aš čia jau išsiplėčiau...

kita kaip politikos žurnalistai konkuruoja, tai dėl šaltinių. Mes matome, sakykim, ydiną situaciją, kai vieniems žurnalistams, vienos grupės leidinių žurnalistams yra nutekinama informacija iš tam tikrų valstybės institucijų arba didžiųjų verslo organizacijų. Kitiems žurnalistams a informacija yra

ribojama. Vėlgi tai yra tiesiogiai susiję su galia ir įtaka, nes matyt žiniasklaidos, verslo ir politikos sinergijoje viskas yra labai susiję ir būtent ta pasidalinimo įtaka klausimas, jisai matyt įdomus yra. Ir čia matyt ta konkurencija ir slepiasi.

Kodėl verta būti politikos žurnalistu?

Na, tai iš esmės mes galime sutikti, kad politikoje vyksta įdomiausi procesai. Lyginkim. Politikos žurnalistika nuo sporto žurnalistikos, aišku, priklauso nuo žmogaus poreikių, domėjimosi; nuo to, kaip jisai į žiniasklaidą žiūri, nuo to, kas jam yra pačiam įdomu. Bet politikos žurnalistu įdomu būti dėl to, kad pati politikos virtuvė yra įdomi. Tai yra, aišku, jinai tiesiogiai priklauso nuo visos kitos politikos komponentų, tai yra socialinės politikos, nuo ekonomikos, kokia yra ten mūsų politinė politika. Bet bent jau tarkim kai matau mūsų Lietuvos politinę žurnalistiką ir politinį lauką, tas įdomumas ir tas naudingumas būti politikos žurnalistu pasireiškia tuo, jog, na, tu kasdien gali dalyvauti,, iš arti matyti procesus, gali pats kažkaip tai įsivaizduoti, kad gali juos pakeisti kažką demaskuodamas, išaiškindamas ir taip toliau. Be to, na, pripažinkim, kad visada įdomiau yra dirbti toje srityje, kurios erdvė yra didelė. Na, įsivaizduokim žurnalistą, kuris rašo apie madą, tai jisai atsistojęs ant asfalto gali apsibrukti apie save vienokio dydžio apskritimą, politikos žurnalistu ratas aplink save yra didesnis. Ir politikos žurnalistikoje galimybė koją iškelti už to apskritimo yra didesnė, negu rašant apie madą, nes politika yra susijusi su ekonomika, su užsienio politika, su socialiniais dalykais, aplinkosaugos dalykais ir taip toliau.

Kas yra laikoma profesiniais laimėjimais politikos žurnalistų tarpe?

Yra, sakykim... Kas yra laikoma ir ar tai yra gerai, ar blogai irgi nežinau, bet kai matai, tarkim, iš šono žurnalistus, tai jie satisfakciją jaučia, kai politikai pradeda juos asmeniškai pažinoti ir kai informacija yra suteikiama, nebūtinai nutekinama, bet tiesiog suteikiama, pasufleruojama tau būtent, o ne kitam. Tai jau žurnalistas jaučiasi įvertintas ir jaučia tam tikrą pasitikėjimą iš politiko pusės. Bet objektyviai kalbant, man atrodo, pasiekimu politinėje žurnalistikoje gali vadinti tai, kad tavimi pasitiki apskritai politikos bendruomenė. Kai tu nesi tapatinamas, kai tu sugebi būdamas politikos žurnalistu išvengti interesų konfliktų, tu sugebi atsispirti pagundoms net jeigu, na, kaip ir įprasta žmogus pagal ideologiją priklausai, paremi vieną ar kitą politinę grupę. Tai vat manau toks pasitikėjimas, kai tavimi pasitiki visa politinė bendruomenė ir tai būtent ir yra laimėjimas šitoj srity.

Ar Lietuvos politikos žurnalistui yra kažkokių tai ypatingų pripažinimo formų?

Nelabai. Mes galim kalbėti apie konkursus, kažkas kažką organizuoja, bet aš, tiesą pasakius, politikos žurnalistikos konkursų nesu girdėjęs Lietuvoj. Žinau, kad yra aplinkosaugos konkursai, žinau, kad yra apie korupciją rašančių žurnalistų konkursai, žinau, kad yra apie migraciją rašančių, bet politikos konkursų, nesu susidūręs, Lietuvoje nėra tekę girdėti.

Ar įmanoma yra žurnalistikos autonomija nuo politikos tiek ideologijų prasme, tiek vyriausybės vykdomos politikos prasme?

Įmanoma, žinoma, kad įmanoma, bet aš dabar galvoju apie Lietuvą. Taip tarkime, gruzijos atvejis. Arba kalbėkim apie leo LT atvejį. Tai „Lietuvos ryto“ pozicija buvo oficialiai kaip kad vyriausybės pozicija, na, vyriausybės... socialdemokratų vyriausybė stumia šitą projektą, didžiausia Lietuvoj verslo grupė yra jo iniciatorė, o didžiausias leidinys jį palaiko ir taip toliau. Ar tu nori paklausti, ar įmanoma, kad Lietuvos žiniasklaida kritiškai žvelgtų į šitą projektą? Įmanoma. Mes matėm, kaip elgėsi tas pats „Atgimimas“, kaip elgėsi mažoji, nišinė žiniasklaida, interneto portalai taip pat, sakykim, bandė ieškoti to kritinio grūdo šitoj istorijoje, bet visiškai atsiriboti, tai manau... galbūt didžiosios korporacijos ir sugebėtų, nes jos niekaip nėra priklausomos nuo vyriausybės dotacijų, o mažieji Leidiniai, jie vis dėlto yra susiję... aišku, Lietuvoj tokios kontrolės nėra, pavyzdžiui, mes jūsų neparesime per spaudos, radijo ir televizijos rėmimo forną, jeigu jūs nepalaikysite mūsų pozicijos, kad karą pradėjo Rusijos pusė. Bet, tarkim, didiesiems leidiniams, ypatingai tiems, kurių akcininkai nėra Lietuviai, kapitalas nėra Lietuvos kapitalas, jiems yra įmanoma atsilaikyti prieš oficialiojo Vilniaus poziciją ir jiems yra galimybė turėti, sakykime, tokį savarankišką požiūrį į kontekstą, į įvykius. Nežinau...

Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai, redaktoriai turėtų ar galėtų būti įsitraukę į politinį gyvenimą?

Tai Lietuvoj...tai čia.... Sakykim, koks BBC ar Reuters, mes matom, labai aiškius jų vidaus taisyklių etikos kodeksus yra... tokio storio knygos prirašytos, ką žurnalistas gali daryti ir ko jis negali daryti. Lietuvoj tai yra labai išplaukę ir iš esmės priklauso nuo konkretaus leidinio, bet tokių nerašytų taisyklių... vieną kartą diskutavom su kolega, ar žurnalistas, dirbantis politikos žurnalistu, gali kaip savanoris pilietis prisidėti prie nepartinio kandidato rinkimų štabo veiklos, konkrečiai ten dalinti skrajutes, padėti apsilankyti... padėti ten nueiti pas žmones ir taip toliau. Priėjom vis dėlto išvados, kad jeigu mes vadovautumėmės, o mes ir turime vadovautis etikos kodeksu ir žiniasklaidos veiklą reglamentuojančiais įstatymais, tai žurnalistas niekaip apskritai negali įsitraukti į politinį procesą, nes yra pagrindas manyti, kad jisai įsitraukdamas praras tą nešališkumo principą, nebent jisai, jeigu

jisai kaip nors redaktorius arba žurnalistas įsitraukia į tą procesą, jisai turi tai įvardinti labai viešai, ir atsisakyti rašyti apie konkrečią partiją, apie konkretų politiką, ministeriją ir taip toliau. Bet ką reiškia įsitraukimas... jeigu žurnalistas yra pakviečiamas į pirtį su ministerijos pareigūnais arba su partijos taryba... yra pakviečiamas žurnalistas kartu nuvažiuoti į pirtį. Ar tai yra gerai ar tai yra blogai. Mano manymu tai yra labai blogai pirmiausia dėl to, kad politikai, tave kviesdami kartu švęsti gimtadienį arba išgerti alaus, jie turi labai aiškų interesą ir jie parodo, aju tu turi susirūpinti kaip žurnalistas, kad jie tave laiko savu žmogum. Tai yra kad jie iš tavęs nebesitiki to kritiškumo. Jie jau parodo, kad tu esi mūsų chiebro narys, žinoma, kitas dalykas yra pokalbis su politiku prie kavos puodelio, kai tiesiog tu nori daugiau sužinoti apie kontekstą, kai tu jam pasirodai šiek tiek nuolankesnis arba pritariantis jo pozicijai tiesiog norėdamas savanaudiškų tikslų, sužinoti kažkokios informacijos, kuri galbūt ateityje tau bus naudinga, bet dalyvauti, tarkim, politiniame procese agituojant, raginant, savo tiesioginiais ar netiesioginiais veiksmais, sudarant sąlygas tam politikui pasiekti kažkokį tai laimėjimą ar prastumti įstatymą, ar sukritikuoti jo oponentą, o iaupsinti jo priešininką, jo šalininką, tai yra blogai ir viskas.

O pilietiniai judėjimai – tai juk irgi politinio proceso dalis?

Su kolega taip pat diskutavom, pavyzdžiui, ar „Piliečių santalkoje“ galima dalyvauti ir priklausyti ir sakykim, palaikyti jų iniciatyvas, padėti, dirbant apskritai žurnalistu, ne politikos žurnalistu, o apskritai žurnalistu. Vėlgi – kuo mes turime vadovautis? Mes neturime vadovautis savo emocijomis ir savo kažkokiais įsitikinimais, mes turime vadovautis labai aiškiais teisės aktais ir mūsų bendruomenę vienijančiu kodeksu. Etikos kodeksas labai aiškiai pasako, jog žurnalistas neturėtų dalyvauti, priklausyti jokioms pilietinėms nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veikla gali turėti poveikį žurnalistinio darbo turiniui. Jeigu aš priklausau Lietuvos orientologų draugijai, tai yra, žieduoju paukščius. Manau, jog kiekvienas sveiko proto redaktorius suvokia, jog tai niekaip neįtakoja mano turinio. Ir pavyzdžiui, kai aš darau interviu su poetu arba su filosofu. O netgi priešingai – kai man reikės padaryti reportažą apie paukščių sugrįžtuves, tai aš galbūt net žinosiu daugiau, negu žmogus, kuris paukščiais nesidomi. Pavyzdžiui, dalyvauju kokioj nors, aktyviai dalyvauju kokioj nors „Naujojo kairė“ ar dar kur nors, galbūt dalyvavimas ten žurnalistui taip pat suteikia žinių, išsilavinimo, praplečia jo akiratį, klausimas kyla tada, kad jeigu žurnalistas aktyviai prisideda, pavyzdžiui, jisai organizuoja piketą, nepasitenkinimo akciją ir taip toliau.

Aš pats pripažįstu, kai buvo skinų eitynės, buvo suorganizuota akcija, kurioje ir aš pats dalyvavau, užstoti kelią su knygų barikada. Aš kaip žurnalistas, elgiausi neetiškai, bet kaip pilietis, aš parodžiau savo poziciją. Aš taip manau, kad jems reikėtų kelią pastoti knygomis.

Pirmame kurse būdamas, aš ėjau piketuoti prieš Paksą ir nešiausi kiaušinius. Dabar matyt taip nesielgčiau, nes suprasčiau, jog pažeidžiu žurnalistų etiką ir tokie mano veiksmai auditorijai leidžia pagrįstai abejoti mano profesionalumu ir mano objektyvumu apie tą politiką rašant.

Ar gali žurnalisto tekstus lemti žurnalisto ideologiniai įsitikinimai nesąmoningai?

Gali. Gali lemti, pavyzdžiui, kaip žurnalistas dėlioja prioritetus tekstuose, kiek suteikia vietos vieniems ar kitiems pašnekovams, kiek parenka pašnekovų pagal skaičių iš vienas kitam oponuojančių pusių. Nesąmoningai, pašnekovas, lydas arba teksto ašis gali būti kuriama. Tiesiog. Kalbėkim konkrečiomis priemonėmis. Tas leidinys, kuriam atrodo, kad socialdemokratų politika buvo geriausia, o Kubiliaus vyriausybės veiksmai yra kvaili, per naktį priimti ir nepamatuoti, jiems rašant bet kokią tekstą apie konservatorių vyriausybę, jiems galvojant bet kokią temą apie konservatorių vyriausybę, pirmiausia jie galvos, kaip ... na, žurnalistui visada reikia kritiškai žvelgti į problemą, bet jokio pagyrimo, jokio šviesaus jie tokioje politikoje nežvelgs... lygiai taip pat kalbant apie kitą pusę, jeigu mums atrodo, kad socialdemokratai yra geriausi, mes netgi jų bloguose, ydinguose, kritikuotinuose sprendimuose ieškosime to teigiamo pagrindo ir bandysime jį būtent į viešumą kelti.

Leidiniai vienokį ar kitokį prielankumą išlaiko tam tikrai politinei organizacijai. Sunku būtų nesutikti, kad „Lietuvos rytas“ nėra palankus Tėvynės sąjungos partijai, bet sunku būtų teigti, kad „Lietuvos ryte“ yra visi žmonės, kritiškai nusiteikę šitos politinės organizacijos atžvilgiu. Sunku būtų sutikti, kad „Lietuvos rytas“ savo laiku neliaupsino Vilniaus mero Artūro Zuoko, tačiau meluočiau, jeigu sakyčiau, kad buvo tikrai svarbias pozicijas užimančių žmonių, kurie savo vedamuosiuose pateikdavo visiškai kitokias pozicijas, negu oficiali laikraščio pozicija liberalų ir centro sąjungos atžvilgiu. Sunku būtų sutikti, kad dienraštis „Verslo žinios“, nors jų savininkai ir nėra lietuviai, palaiko arba nepalaiko tas iniciatyvas, kurios vienaip ar kitaip ribotų, gniuždytų ar sudarytų daugiau biurokratinių apribojimų verslui. Vis tiek jie daugiausiai galvoja apie verslo bendruomenę ir jų auditorija daugiau yra verslo bendruomenė. Tai galbūt tie interesai. Galbūt tai priklausombė pagal ideologiją, jinais nėra tokia aiškiai matoma ir įvardijama, kas būtų tarp kitko labai sveikintina... Jeigu, pavyzdžiui, mes žinotume, kad „Respublika“ yra krikščioniškos arba liberalios pakraipos leidinys, jie tą aiškiai įvardytų ir mes žinotume, kad mes skaitome liberalios minties laikraštį. Atsivertę „Lietuvos rytą“, mes žinotume, kad skaitome socialdemokratinės minties laikraštį, atsivertę „Lietuvos žinias“, mes žinotume, kad skaitome konservatyvios minties leidinį. Dabar to nėra ir galbūt tai nėra tiek ydinga, kad tai nepasakoma viešai, bet ydinga yra tai, kad kartais tų leidinių požiūriai pradeda keistis dėl pinigų ir dėl reklamdavių srautų pasikeitimo. Yra

gėda ir liūdna matyti, kaip viena žurnalistė iš vieno dienraščio prieš pusę met rašo, kad Leo LT yra pats geriausias projektas, o socialdemokratai yra vienintelė partija Lietuvoje, mąstanti strategiškai ir suvokianti, kas yra tikroji energetinė nepriklausomybė, praėjus pusmečiui ir socialdemokratams nelaimėjus rinkimų, o bendrovei sumažinus įkainius dėl bendros ekonominės krizės, sumažinus reklamos mastus, ta žurnalistė pradeda teigti: „visgi, tai nebuvo pats geriausias projektas, o partija nėra principinga ir pati geriausia partija“. Va tokios metamorfozės šiuo atveju yra tikrai neprofesionalios ir žeminančios žurnalistikos amata.

Kas daro didesnę įtaką – politika žurnalistikai ar žurnalistika politikai?

Kai vieno dienraščio žurnalistė parašė tekstą apie žuvusį saugumo karininką, vėliau išaiškėjo per Seimo nacionalinio saugumo ir gynbos komiteto tyrimą, kad ta žurnalistė lankėsi pas valstybės saugumo departamento vadovą ir gavo iš jo išskirtinės informacijos. Ką tai lėmė? Tai lėmė tam tikrą neigiamą nuomonę, kad apie tą karininką buvo suformuota, kad jis ten nebuvo joks puikus karininkas, kad jis ten nieko puikiai netyrė, tiesiog buvo eilinis ir dar plus žuvo šlapindamasis per langą. Vadinasi VSD turėjo jiems palankią žiniasklaidos priemonę, per kurią auditorijai galėjo ištransliuoti jiems tuo metu palankią informaciją. Žurnalistė šiuo atveju nebuvo kritiška, kas reikalaujama žurnalistui arba ji vykdė tam tikrą poziciją to dienraščio klausimu.

Kaip žurnalistai gali veikti – tai per turinį, bandydami paspausti, mes, aišku, matome tam tikrus demaskavimo atvejus, pavyzdžiui, žurnalistai parašo apie tai arba parodo apie tai, kaip ten kažkoks politikas pasistatė tvorą arba prisigėrė, tai žinoma, mes matom tada konkrečius veiksmus, kai tas politikas turi problemų. Jis gauna įspėjimą, turi pasitraukti iš pareigų ir panašiai.

Bet dabar mes matome, kad ir kiek „Lietuvos rytas“ kritikuot dabartinės vyriausybės politiką, antikrizinis planas kol kas nėra iš esmės keičiamas. Kad ir kiek atrodyt „Lietuvos žinių“ redaktoriui, kad vieno įstatymo pataisos yra ydingos Lietuvai, jos vis tiek yra keičiamos ir tai yra pažiūrų klausimas. Manau, kad į politikos žurnalistų nuomonę, pateikiamus faktus, politikai žiūri, reaguoja, nes jie vis tiek supranta tas visuomenė mes vidurys yra žiniasklaida. Natūralu, kad jiems tai svarbu, viešoji komunikacija. Ir kartu jie supranta, kad jeigu jie nori žinių kokią nors perduoti, tai jie supranta, pasiekti rinkėją, galima būtent per žiniasklaidos auditorijos. Santykis tarp žiniasklaidos ir politikos yra sunkiai pasveriamas ir tiek.

6.5 Interviu su dienraščio apžvalgininku ir dienraščio portalo vyriausiuoju redaktoriumi

Kokių įgūdžių, kokį išsilavinimą reikia turėti, kad taptum politikos žurnalistu?

Dabar bandau prisiminti, kas dirbo ir dirba „Lietuvos ryto“ politikos skyriuj, tai neprisimenu nė vieno atvejo, kad į politikos skyrių būtų ateinama va taip kaip pas mane į internetą trečiam arba net antram kurse galima buvo ateit kai formavosi, kaip į sporto skyrių, gyvenimo būdo skyrius ir taip toliau. Į politikos skyrių ateidavo žmonės, jau kažkur dirbę arba apskritai..sakysim, Račas atėjo apie 10 metų pabuvęs Aukščiausiosios tarybos pirmininko pavaduotojo Stankevičiaus padėjėju, po to Užsienio reikalų ministerijoje. Grybauskaitė atėjo iš jau kelių leidinių, iš Respublikos, gerokai jau virš 30ties buvo, Bruveris atėjo iš „Respublikos“ irgi taip jau... na, subrendęs kaip žurnalistas. Tai iš esmės, reikia pasakyt, kad taip turi būt... sakysim, Bruveris ir Račas buvo istorikai, ne žurnalistai pagal išsilavinimą. Bet tai matyt, kad apsiskaitymo reikia daugiau ir gyvenimiškos patirties reikia daugiau. Gal Ramunė Sakalauskaitė, kuri dabar Konstituciniam teisme dirba, ji atėjo labai jauna. Bet irgi prieš tai gal kokius 3-4 metus „Respublikoje“ dirbo ir tik iš Seimo rašė. Tai iš tiesų, reikalauja daugiau apsiskaitymo. Ir ne tik tai, čia kaip ir kriminaliniam skyriuje. Jeigu tu nepažinsi policininkų, saugumiečių, STT agentų, na, tu būsi be informacijos. Lygiai taip pat jeigu tu neatskirsi, kuris yra konservatorius, kuris socialdemokratas, kuris liberalas ir kuris tose partijose ką reiškia, tai turbūt labai juokingai rašyt teks arba naudosi visiems prieinamą informaciją – spaudos pranešimai. Tai turbūt patirtis ir specifinis domėjimasis politika.

O kad būtų kažkoks specialus išsilavinimas, srities kažkokios?

Būtų didelis privalumas, tarkim, politologija arba istorija. Mūsų laikraštyje tai mažiausias kadru tekamumas per 20 metų buvo politikos skyriuje. Jeigu jau žmonės išeidavo, tai pavyzdžiui, Grumadaitė, a, Grumadaitė atėjo iš ELTOS, iki tol buvo dirbusi, jai buvo 35. Po darbo „Lietuvos ryte“, ji išėjo į Krašto apsaugos ministeriją, o po to į prezidentūrą. Račas baigė VU istoriją, tia yra, na, sakyčiau, turbūt politikai artimiausia... žanras, ką studijuoti.

Ir šiaip manau, kad šitoj srity žmonės turi skaityti ne tik spaudos pranešimus, bet ir Fukujamas, ir visus kitus. Na, žodžiu, susigaudyti reikia, kuo pasaulis kvėpuoja, nes priešingu atveju... nieko tu nesužinosi užduodamas primityvius klausimus. Arba negalėsi pagauti politiko.

Pavyzdžiui, gaudyti liberalą, tai lengviausia yra ant neatitikimo ideologijos ir veiksmų. Bet tokiu atveju tu gerai turi tas ideologijas pažinoti. Lygiai taip pat ir konservatorius, ir liberalus geriausia

gaudyti ant neatitikimo. O turbūt nėra daug iš žurnalistikos instituto išėjusių žmonių, kur apie tai galėtų dėti, kokios vertybės konservatoriams svarbios, kokios liberalams svarbios, kokios socialdemokratams, krikščionims demokratams ir taip toliau. Tai iš tikrųjų, arba specialus išsilavinimas, arba specifinis domėjimasis.

Kokie yra etapai tampant politikos žurnalistu?

Tarkime, jeigu kalbėčiau apie save, bent jau mano rašinių laukas vis dėlto sukasi daugiau apie politiką ir per politiką, tai aš prisimenu, jog aš skaityti išmokau ne mokykloje, o skaitydamas „Tiesos“, kurią prenumeravo tėvai, 3 puslapį. Apie karą Vietname. Išmokau skaityti domėdamasis apie karą Vietname. Tai nuo 7-erių metų ir laikraščių kitus puslapius, gėda prisipažinti, bet aš pradėjau skaityti tik, na, ko gero, tik dirbdamas jau laikraštiniuko darbą. Tai buvo 21 ar 22 metai sukakę, plius studijavau istoriją. Tai jau labai ilgas kelias, bet šiaip kai kiek aš žiūriu Lietuvoje kiek kas kur sukasi, be abejo, kad yra ir greitesnių variantų. Kai pažiūri televizijos žinių reporteriai, kurie daro apie politiką. Jie visi yra jauni. Kiek man teko susidurti su televizijų merginomis ir vaikiniais, tai negali apsaakyti, kad jie nesusigauo. Jie pakankamai gerai skaito tai, kas vyskta Lietuvoje, na, vadinasi, turbūt, kad domėjosi specialiai. Dažniausiai tai būna dar nebaigę žmonės jokių mokslų, bet turbūt, kad reikia labai domėtis. Nors, kita vertus, o kas čia labai išskirtinio, jeigu rašysi recenzijas spektakliui arba net interviu su režisieriumi daryti, na, irgi reikia būti... susigaudyti reikia.

Pas mus kadangi kadrų tekamumas buvo labai mažas, vienu metu išėjo mūsų mohikanai – Grumadaitė, Gaižauskaitė ir Račas, maždaug apie 2000-uosius metus, tai reikėjo staigiai pakeisti, tai mes ėjome paprastesniu keliu, mes ėmėm tuos, kurie jau buvo žinomi. Taip atėjo Bruveris, Ignatavičius iš Respublikos ir Vyšniauskaitė. Vyšniauskaitė ėjo per daug skyrių. Ji prieš tai padirbėjo „Lietuvos ryto“ kokiose 4 vietose, „Ekstros“ žurnale dar. Kitaip sakant, buvo žiūrима, ką galima pakviesti, o ką galima pakviesti tokį, kuris išmano ir ko mokyti nereikės. Tai gal taip susiformavo todėl, kad pavaduotojas, kuris kuruoja politikos skyrių, gal jis labiau žiūri į rinką, jam geriau žinot, ką žmogus, kurį tu kvieti, gali. Jeigu aš būčiau užsiėmęs tuo, gal būčiau kvietęsis ir studentus. Man yra kartais įdomu atrasti ką nors tokio, kuris gali kilti. Bet čia nuo žmonių priklauso, kurie kviečia tą žmogų dirbti. Bendra politika.

Kaita nedidelė?

Tiesiogiai politikoje šiuo metu dirba tik 3 žmonės. Galėtume priskirti ir Ramunę Sotvariene. Jos kelias toks įdomus, ji baigusi žurnalistiką, bet ji žurnaliste pradėjo dirbti tik 32 metų. Tai aš ją pakviečiau į ekonomikos skyrių. Ji ateidavo pas draugę, kuri dirbdavo pas mane. Iš kalbų supratau,

kad protinga moteris yra, tai ir pakviečiau. Iš ekonomikos skyriaus ji perėjo į politikos temas. Irgi ilgesnis kelias.

Bet specialaus rekrutavimo nėra daroma?

Ne. Bet vėlgi – jeigu ateitų žmogus ir pasakytų, kad jis labai nori dirbti politikos skyriuje, tai aš manau, kad na, dabar 2009-ieji, krizės metai, tai čia dabar į priekį negali žiūrėti, nieko. Bet normaliais laikais, sakyčiau, kad per metus, manyčiau, kad žmogui būtų tokia galimybė suteikta, nes noras, manyčiau, yra svarbiausias dalykas. Jeigu žmogui įdomu, tai tikėtina, kad jis ir rašys įdomiai. O jeigu prievarta tu jį kur nors nugarūdi, tai, tarkime, ateitumėt ir pasiūstų jus dirbti į kriminalinį skyrių... na, kiek žmonės kankintis gali.

Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo politikos žurnalisto?

Turbūt negalima susitapatinti. Žurnalistui su politiku taip, kad, kaip čia pasakius. Turbūt geriausias pavyzdys susitapatinimo turbūt buvo Siaurusevičius, ar ne. Nesuprasi. Dieną švenčia kartu, vakarais švenčia kartu. Kai išnyksta riba. Tarp reporterio ir Seimo nario. Tai mano supratimu yra blogai. Kita vertus, čia yra toks balansavimas ant lyno. Jeigu reporteris nepžins politikų, jeigu nesugebės su jais išgerti alaus, vyno, jis mažai ką sužinos. **Politika yra lyg toks madrido dvaras. Lyg ir visi slepia viską, bet visi labai nori viską papasakot. Papasakot taip, kaip jam patogiau. Ir dažnai būna taip, kad jeigu tu politikui ką nors gera padarysi, tai jis gal tau pasakys ką nors tokio, ką tu galėsi iš tiesų rimtai parašyti.** Tai va tokia yra pavojinga riba, kai galima labai lengvai užkibti ant kabliuko. Todėl, kad tau visą laiką pametėja. Na, kiekvienas žmogus pametėja tokią informaciją, kuri jam reikalinga. Klita vertus, jeigu netikrinsi, jeigu nedirbsi. Kita vertus Lietuvoje yra toks dalykas – jeigu tu apie mane ką nors blogai parašei, aš pas tave į laidą neisiu, aš apie tave nekalbėsiu. Tai va toksai yra pakankamai sudėtingas darbas. Turbūt visame pasaulyje taip yra. Įsivaizduoju, tokie žmonės, kurie važiuoja su Amerikos arba Rusijos prezidentu į užsienio keliones, po 15 kartų epr metus. Tai jie jau tokie išskirtiniai tampa, didesni, prieina prie pasaulio galingųjų. Šiaip reikalavimai – geram žurnalistui, kaip ir bet kokioj kitoj srity yra: dirbti skaitytojui, o ne, tarkime, vienai partijai. Sunku yra, sakysim, visi turi pažiūras.

Kaip, tarkime, koks Bruveris. Visą gyvenimą balsavo už konservatorius, kiek man yra žinoma. Ir kadangi konservatoriai kokius 8 metus buvo opozicijoje, tai buvo labai geras dalykas. Jie padėdavo atrasti popierių kokį vieną kitą prieš valdžią. O dabar jie yra valdžioj. Tai dabar jis bent 2 ar 3 frakcijose yra paskelbtas nepageidaujamu. O dirbt vis tiek reikia. Bet geras žurnalistas yra tas, kuris

susitvarko su tais dalykais ir informuoja skaitytojus, o blogas žurnalistas bando dirbti vienai pusei arba dirba vienai pusei.

Kodėl žurnalistai nori rašyti apie politiką? Ar yra kokių nors ypatingų atlygio formų?

Nežinau kaip kitur yra, bet aps mus iš esmės priklauso nuo 3 dalykų: kokybė, kiekybė, be abejo ir kaip vertinama žurnalisto kokybė. Ar politikoje, ar kultūroje, ar sporte gali uždirbti tą patį, tik reikia pasiekti tą patį lygį.

Kas laikoma profesiniais laimėjimais politikos žurnalistų tarpe?

Primityviausia forma tai yra kai tu duodi tai, ko nedavė kiti. Tai yra jau top viršūnė. Jei, sakysim, tu parašei, kad buvo koks servizų skandalas. Tu parašei pirmas, jau esi dievas tą dieną. Jau tas, kuris rašo antras, įdomiai, bet netgi jeigu tu ką nors rasi svarbiau ir daugiau, jau nebėra taip įdomu. Iš esmės žurnalistika yra vienadienis dalykas. Tai, kad aš šiandien parašiau ką nors gero, rytoj tai nieko nebereikš. Nebent pats gali pūstis, bet kiek tu pūsis, savaitę. Ir ką? Kodėl nieko nebeduodi naujo, nieko įdomaus? Tai iš esmės aplenkt kitus, ar bent jau nepralošti.

Ar yra kokių nors ypatingų atlygio formų politikos žurnalistams?

Pas mus yra bendras. Yra metinės premijos už visų metų veiklą. Yra nominacijų visokių, pusiau juokingos, pusiau rimtos, bet yra visiems bendra. Jeigu praeitų metų, kitam pastate, ten yra pavardės kokių 12 ar 13 metų, kurie laimėjo kūrybinius konkursus, yra ten ir politikos, ir gyvenimo būdo žurnalistų.

Na, dar yra, mes turim tokį Saulės kryžiaus ordiną, kur įvertina pirmaisia labai ilgai dirbančius žmones. Turbūt kad per pirmus 5 metus niekas nėra jo gavęs.

Ar įmanoma žurnalistikos autonomija nuo politikos viena vertus ideologijų prasme ir kita vertus, vyriausybės vykdomos politikos prasme?

Privalo būti. Bet čia yra kaip toks keistas voljeras, kur ten veisia arba prižiūri vilkus arba stumbrus. Tai vilkai atkiram voljere, stumbrai atskiram voljere, o čia galit įsivaizduoti, kad čia ir vilkai, ir stumbrai, ir avys viename voljere laksto. Na, tai kažkaip, kaip čia pasakyti. Be teisės vienas kitus sudraskyti iki mirties, bet draskyti kaip ir privalo. Privalo būti autonomija, bet iš tiesų yra žmogus, na, sakysim, aš esu liberalių pažiūrų. Ir man visada viduje yra sunku kritikuoti liberalus. Ir, pavyzdžiui, jeigu jie elgtųsi Lietuvoje bent kiek nenuoldami nuo savo ideologijos, tai būtų dvigubai sunku. Dabar yra lengva, nes bent jau randi tą neatitikimą. Doktrina sako tą, programa sako tą, o

elgesys visiškai priešingai. Tai visada yra toks momentas, arba sakysim, vienas politikas tau patinka, o kitas ne. Bet jeigu tu pradėsi atvirai savo neapykantas ir meiles reikšti. Irgi, reikia pagrįsti. Aš irgi kažkada, kai išleidau savo komentarų rinkinį ir prezidentui Adamkui įteikiau, tai jam tokį įrašiau autografa: „Politikui, kurį kritikuoju, man skauda širdį“. Man jis yra simpatiškas žmogus, bet simpatiškas nesimpatiškas. Bet jeigu elgiasi, mano galva, ne taip kaip turėtų elgtis prezidentas, tai turi kritikuoti. Autonomija turi būti, niekada negali bendradarbiauti per glaudžiai, visada turi tarpelis likti. Aš manau, kad negalima, net mažoje šalyje negalima sau leisti turėti draugą politiką. Draugą, bičiulį. Na, juk draugas draugo negali kalti prie kryžiaus. O antra, jeigu tu padarysi išimtį vienam, tai kodėl ne kitam. Sudėtingas tas momentas. Ypač mažoje valstybėje.

Geriausias pavyzdys turbūt yra mūsų Sotvarienė ir Šemeta. Vyras ir žmona. Priešingose barikadų pusėse. Ir vienam blogai, ir kitam blogai. Kai tai tampa ir humoro laidų tema ir t.t. Labiausiai besikeičiantis žmogus, kai Šemetą paskyrė Finansų ministru, buvo jo žmona, aš galiu tą paliudyti. Tai va.

Bet vis dėlto tie dalykai yra, egzistuoja?

Nu yra, ypač tokioje mažoje šalyje kaip Lietuva. Juk jeigu paskaičiuotume, kiek pusbrolių ir pusseserių yra vkingose barikadų pusėse. Nu, bet ką darysi. Jeigu tavo pusbrolių išrinko į Seimą, tai juk nemesi savo profesijos. Negali taip greitai prisitaikyti kur nors kitur. Mažoje šalyje autonomiją išsaugoti yra daug sunkiau, negu Amerikoje arba Vokietijoje.

Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai galėtų būti įsitraukę į politinį gyvenimą?

Labai geras klausimas. Pas mus yra labai griežtai su tuo. Nuo 1992 m., t.y., nuo pirmųjų Seimo rinkimų, ne Aukščiausiosios tarybos rinkimų, buvo priimtas vadovybės sprendimas, kad kol dirbi Lietuvos ryte, negli būti partijos narys, jokios. Teisingas ar neteisingas tas sprendimas, bet turbūt tas irgi išeina iš mažos šalies. Kas būtų, jei būtų politikos skyriuje 3 politinių partijų veikėjai. Tai būtų kakofonija tokia, kad neduok tu dieve, dirbt nebūtų įmanoma. Yra buvę atvejų, pas mus dirbo toks Guiga, Utenos korespondentu ir staiga sužinom, kad jis tapo centro sąjungos utenos skyriaus pirmininkas. Jį išrinko. Nu ir ką, važiavo Algimantas Budrys, pirmasis pavaduotojas, su juo kalbėtis, kad tu kažką spręsk pats. Na, jis ilgai mąstė, mąstė ir sumąstė, kad jis išeis iš partijos, jam buvo pasakyta: arba iš darbo, arba iš partijos. Jis pasirinko ddarbą, bet paskui nusprendė dalyvauti rinkimuose. Tam atvejui pas mus yra taip: imi nemokamas atostogas mėnesiui rinkimų kampanijos ir gali dalyvauti. O pralaimėjęs gali grįžti. Yra buvę kokie du atvejai daugiau su rajonų žurnalistais susiję.

Iš vienos pusės tai yra gerokai nudrenuojantis politinį lauką sprendimas, iš kitos pusės, nu, o ką daryti. Žinau, kad Kaišiadoryse mokytojams neleidžia į partijas stoti. Mokytojams neleis, gydytojams neleis, žurnalistai irgi – yra apie 3000 žmonių dirba Lietuvoje, gal ir daugiau. Šiaip, geriau, kad būtų autonomija išsaugota ir toje srityje. Problemėlių yra buvę, bet kažkaip sukomės.

Su redaktorais, su politikos žurnalistais nėra buvę?

Praėjusiais metais „Lietuvos ryto“ televizija buvo, kad Henrikas Vaitiekūnas ėjo su socialliberalais į rinkimus. Jam taikytos visos tos pačios taisyklės. Man atrodo, kad iš Vilniaus daugiau nebuvo tokių atvejų.

O politiniuose ir pilietiniuose judėjimuose?

Kadangi narystė ten nėra fiksuota ir apskritai, nu, o ką jie veikia, jie sueina ir diskutuoja...

Būna, akcijas rengia...

Nu šiaip, nėra išaiškinimo kaip daryti, jeigu tau atneša lapą pasirašyti, balsuoti už Joną ar kovokim prieš Joną. Nežinau, kaip reikėtų svarstyti. Aš tokiu atveju, kai man siūlo pasirašyti dėl ko nors, nepasirašau... dažniausiai tai būna atvejai, kai aš pats turiu ką pasakyti ta tema. Galiu kiekvieną pirmadienį pasakyti, ką aš galvoju ta tema ir man nereikia 20 ar 100 žmonių, kad pasisakytum. Turbūt panašiai būtų sprendžiama, jei koks nors žurnalistas pradėtų po peticijomis rašytis. Žurnalistas turi galimybę tiesiogiai pasakyti. Yra 2 puslapis, yra tribūna, yra internetas, galų gale rašyk, ką nori. O judėjimuose, tai... jeigu tik laiko turi. Bet šiaip, nesu girdėjęs atvejų, kad kas nors būtų labai įsitraukęs į kokį nors judėjimą. Bet tai greičiau yra dėl laiko stokos. Vis tiek normalūs žmonės renkami į susirinkimus 18 val. Tai normaliausias susirinkimo laikas. Politikos žurnalistas tuo metu galbūt tik darbą pradeda ir jis išeina 21 val. Į priėmimus negali nueiti vien dėl tos priežasties, kad tavo darbas baigiasi 20-21 val. Tai jau ten kur nors dar mąstyti eiti...

Čia jau nėra kliūtis. Judėjimai jie tokie yra. Imkime, „Santara“. Taigi ten gali surasti visokių ideologijų, kokios tik egzistuoja, žmonių. Nuo pačios kairės iki pačios kraštutinės dešinės. Ten benraisiais klausimais žmonės kažkokį sutarimą randa. Nesvarbu, konservatorius, liberalas ar socdemas. Kai tau Seimo narys išleidžia padangoms parlamentinei veiklai skirtas lėšas, aš manau, kad visi turi piktintis, išskyrus jį patį.

Dar norėčiau išryškinti tą skirtį tarp politikos žurnalistų kaip reporterių ir kolumnistų.

Ribos nėra. Pas mus laikraštyje 2,3,4,5, penki turbūt turi su nuotraukėle pirmadieniais rotacijos principu. Plius dar yra „Laiko ženklai“, kur jeigu sudėjus visus rašo apie 15 žmonių redakcijoje ir dar kokie 3-4 už redakcijos ribų. Na, pavyzdžiui, apie Konstitucinį teismą, aš nesiryžčiau. Ir ekonomikos temomis rašo ne „Lietuvos ryto“ žmogus...

Tai, kad Tadas Ignatavičius neturi savo skilties, nereiškia, kad jis yra žemesnio rango.... A, bet jis rašo, Lietuvos rytas turi mažą komentarą. Tai čia vadinasi bus daugiau, ne 5, o 15 žmonių.

Nėra ribos. Apskritai yra kitas dalykas. Gal čia Lietuvių charakteris yra, bet žmogų reikia raginti, kad jis nebijotų savo nuomonės skelbti. Interneto amžiuje, tave pakabina į internetą, yra tavo veidas, tavo nuotrauka, prie tavęs pradeda rašyti visokias bjaurastis ir t.t., dalis žmonių, kol yra tik pavardė, nėra tokios aktyvios antipozicijos. Bet šiaip kai atsirado tas mažas komentaras, tai labai daug atsirado žmonių, kur anksčiau nebūtum pagalvojęs, kad turi stilių, turi ką pasakyti. Turiu galvoje Nenartavičius iš sporto skyriaus, Dambavičius ir kiti...

Buvo toks momentas, visada yra bet kurioje sistemoje. Kad va šitas gali, o kitas negali. Bet kai pabandai, sakysim, Laiko ženklus, tai pas mus vos ne nuo pirmos dienos retsykiais rašo ir Artūras Pučėta, ir Tomas Vaisėta. Pabandėm, pasirodo, dar ir įdomiau. Rytoj kaip tik, gal ir šiokia tokia paslaptis, bet bus Artūro. Apie Prezidento rinkimus. Tie senieji po 4-5 kartus jau rašę apie kiekvienus rinkimus. O mums reikėtų, kad pasižiūrėtų naujai į tuos rinkimus. Nėra ribos. Yra sveikintina, kai žmogus nori pasakyti savo nuomonę. Ir plius jis dar išvaduojamas iš savo nuomonės kišimo tekstuose. Jeigu tu nori pasakyti, ką nors, tai išimk šitą pastraipą, ją atsidėk ir rytoj parašyk komentarą.

O informaciniuose tekstuose, ar gali lemti idėjiniai ideologiniai įsitikinimai turinį, gal gali lemti tai nesąmoningai?

Pasąmoningai turi prasikišt. Nežinau, koku žmogus turi būti ledo gabalu, kad nuslėptų tai, kas jį erzina, pykdo. Ta prasme, be abejo, kad tu visada. Tas pats biudžetas. Tu kalbi, girdi ką sako biudžeto pristatytojai, ką sako biudžeto projekto priešininkai. Juk tu nematuosi liniuote, kuriai pusei daugiau teksto skirti. Gli tekstą aišku išlyginti, bet kur bus ryškesnis akcentas. Nemanau, kad yra įmanoma. Kažkada „Akiračiuos“ profesorius Zenonas Rekašius, gal prieš 10-12 metų rašė apie žurnalistiką, kai pilstoma su arbatos šaukšteliu į tą pusę ar į kitą pusę. Jis sakė, kad tai yra juokinga ir tu lieki vienoj pusėj ar kitoj pusėj labiau.

Kaip apibūdintumėte jau kalbant apie žiniasklaidos priemonių santykį su Vyriausybės vykdoma politika?

Bendraja prasme, pirmas sakinytis, kuris ateina į galvą, tai yra tai, kad žiniasklaidos laukas yra kritiškas vykdomajai valdžiai, bet kuriai. Antra, kriticizmo lygis. Be abejo, kad nevienodai kritikuota ta vyriausybė, kuri dirba krizės sąlygomis ir ta vyriausybė, kuri dirba ekonomikos pakilimo sąlygomis. Trečias dalykas, kuris lemia kriticizmo procentą yra tai, kaip elgiasi Vykdomosios valdžios atstovai. Ar tai sakyčiau, kad yra politikai, kurie bando išvengti konflikto ir kurie specialiai ant ragų raunasi. Tai tokiu atveju azartas žurnalisto jau yra.

Na, tas pats navaitis. Nežinau, žiūrėję ar ne, bet Butkevičienės laidoj. Jisai neatsakinėjo į klausimus, bet aiškino, kad Lietuvos rytas apie jo servizą parašė, kad jis nesusimokėjo. Na, jis buvo išklaudytas, paliktas. Žiūriu, jau kitą dieną ta pati televizija daro, kad jis 600 litų išleido tų parlamentinių pinigų Trakų viešbutyje. Tai aš įsivaizduoju taip: jeigu jis nebūtų elgęsis šitaip iššaukiamai, tai šito reportažo gal ir nebūtų buvę. Gerai tai ar blogai – kitas klausimas. Bet iš tiesų, kai politikas pradeda niekinti žurnalistus, vardyti žiniasklaidos priemones pavardėm, tai niekur pasaulyje niekas taip nedaro. Tai jis susilaukė papildomo dėmesio. Tai tokie trys pagrindiniai dalykai.

Lietuvos žiniasklaida kritiška yra ir tą kriticizmą aš manau suformavo 90-92 metų tuometės vadovybės piktas požiūris į žiniasklaidą. Latvijoje susiformavo visiškai kitoks. Ten kai lygindavome tų laikų „Dieną“ ir mūsų dienraščius, tai buvo kaip diena ir naktis. Sakykim, ta pati diena buvo tuo metu valdžios išlaikoma kaip „Lietuvos aidas“, bet „Diena“ elgdavosi, ta prasme, niekas ten nenurodinėjo, kaip turi rašyti, o „Lietuvos aide“ buvo, nu... jūs jau tų laikų prisiminti negalite, bet būtent tada susiformavo toks, na... po to kaip vystėsi. Yra atskirų etapų, kai staiga matai, kad kažkas tą kriticizmą visiškai išjungia. Tas nėra gerai, tas matosi. Kvaila yra nustoti kritikuoti premjerą visiškai arba prezidentą, net jeigu tu jį labiausiai dievini.

Ar jūsų akimis yra teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos (tiražai, reitingai, reklamdaviai, savininkai) ir kitos pusės politikos spaudimo. Ar tai yra teisingas teiginys, kad žurnalistika tarp tų dviejų dalykų balansuoja?

Jeigu imt tik politinę žurnalistiką ir žiūrėt tik iš mūsų taško, tai aš nematyčiau to spaudimo. Iki žurnalisto pas mus neateina tas spaudimas. Jis yra laisvas rašyti ką jis nori ir kaip jis nori. O rinkos spaudimas, jis vėlgi. Ar nuo to, kad tu pakritikuosi kokį prezidentą, ministrą ar politiką, argi nuo to negausi reklamos iš kažkur? Nemanyčiau. Yra kitas blogas dalykas. Lietuvos valdžios institucijos

turi per daug pinigų autoreklamai. Nežinau teisybė ar ne, bet yra tokių duomenų, kad per metus dviems laikraščiams Prunskienės vadovaujama Žemės ūkio ministerija žiniasklaidai išleido 9 milijonus litų. Tai yra klaikūs pinigai kaip laikraščiams. Klaikiai dideli pinigai. O žinant iš vienos ministerijos, na, tai yra... arba sakykim, kai Blinkevičiūtė buvo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, aš prisimenu, LRT taryboj visada svarstydavom, kaip gali būti laida radijui, kur ministrei iš anksto yra pateikiami klausimai, ji iš anksto pasirašo atsakymus. Galų gale man atrodo tiktai pernai ar užpernai tą laidą pavyko kažkiek tai sunaikinti, bent jau tokią, kokia ji buvo. Ir tai buvo mokama. Nacionaliniam transliuotoui, kuris ir taip tą ministrą turėtų kalbinti. Dažnai. Net dabar, krizės metais, per visas ministerijas yra 35 milijonai litų. Tai krizė atrodo, kaip tik nukirpk šitą vietą. Ir aš dar suprasčiau, kad tie pinigai aiškinimui politikos. Sakysim, kodėl padidintas PVM'as. Bet iš esmės tai eina ministrų-viceministrų autoreklamai. Dažniausiai ministrų. Tai o krizės sąlygomis galima kalbėti apie spaudimą. Jeigu kas nors gavo 9 milijonus iš ministerijos ir dabar negaus nė milijono, tai dienraščių biudžete tai yra milžiniška skylė. Aišku, kad kažkas negerai yra. Bet kiek aš prisimenu, tai mes jeigu ir gaudavom, tai tik todėl, kad kažkas gaudavo daugiau. Kad nezystų, netriukšmautų, tai tad air jiems papildomai reikia duot. Aš prisimenu, kiek me sesame dalyvavę Seimo konkurse skelbti tą informaciją kažkokią, mes visą laiką pralošdavom. Net tada, kai mūsų komercijos direktorius nusprendė, kad reikia duoti tokią mažą kainą, kad turime laimėti. Bet vis tiek kažkodėl pralaimėjom.

tai kodėl? Vis tiek 'Lietuvos rytas' didžiausias, ir auditorija didžiausia. Tai jiems reikėtų norėti eiti į didžiausią.

Nu, žino, pavyzdžiui, kad mes nesmūgiuosime žemiau juostos, negu kai kurie. Nu tai su tokiu yra pato... nu... jeigu tu neduosi tam, kuris smūgiuoja žemiau juostos ir metus vien dėl to dusinsi, vadins koku žydruoju ar panašiai. Žmogiški dalykai. Ta prasme, ne valdžios skiriami pinigai padeda išgyvent. Jie padeda gyvent truputį geriau arba truputį blogiau. Dabar žmogus yra toks godumas, noras turėti, tai lemia tuos dalykus. Šiaip būtų geriau ir žiniasklaidai, ir valdžiai, jeigu valdžia tuos pinigus. Na, tarkime 35 milijonai, jeigu, per visas ministerijas. Tai galbūt nereikia tų milijonų, bet sumažinkim PVM mokesť. Na, kad visi, kurie leidžia ką nors, spausdina, tai užsidirbtų patys. Na, valdžia turėtų 35 milijonais surinkusi mažiau, bet žmonėms, pensijoms tas įtakos nedarytų.

Kas daro didesnę įtaką – žurnalistika politikai ar politika žurnalistikai?

Hm. ... Labai nelengvas klausimas. Kai man kas nors sako, kad mano rašymai padarė įtaką, aš kažkaip į tai linkęs žiūrėti labai skeptiškai. Bet bendrąja prasme turbūt kad daro. Ne vieno žmogaus, bet apskritai visas laukas. Televizija, radijas, laikraščiai. Iš tiesų politikai nori patikti. Bendrąja prasme. Nu tai jie daug ką daro tam, kad įtikytų. Net ėjimas į visokias Kakadu laidas arba le Broniaus šou. Jie nori patikt. Žurnalistika politikus muša. Tai be abejo, kad kita vertus, politika muša žiniasklaidą. Sakyčiau, kad šių PVM lengvatų ir „Sodros“ tie mokesčiai atsirado tik iš noro padaryti klusnesnę žiniasklaidą. Aš sutinku, kad išimtis įstatymo yra blogis. Bet jeigu Amerikoje šiuo metu svarsto įstatymą nuimti mokesčius net nuo reklamos, kad išgyventų laikraščiai. Laikraščiams. Ne televizijai, ne radijui, bet būtent laikraščiams nemokėti jokių mokesčių, kad tik jie išsilaikytų. Nes Amerikoje masiškai bankrutuoja dienraščiai. Tai be abejo, kad politikai irgi turi poveikio rpeimonių. Vienas įstatymas, viena pataisa. Antra, politikai visada gali pasirinkti: tau duos interviu arba tau atiduos kokią nors informaciją pirmam arba kitam. Tai sakyčiau, kad yra toks kaip fechtuotojų susibūrimas. Vienąkart dūris eina į vieną pusę, kitą kartą į kitą pusę. Sunku netgi būtų pasakyti, kas labiau veikia. Galų gale net ir tai. Televizija parodė kokį nors reportažą apie seimo nario kokią nors eibę arba ministro eibę. Tai gali sakyti, akd čia žiniasklaida labiau veikia politiką. Bet kita vertus, tą informaciją juk labiau televizija gavo iš politikų. Ir nuolatinė sąveika.

Šiaip visuomenė turėtų būti suinteresuota, kad ir viena, ir kita pusė gyventų nuolatinėje įtampoje. Kad niekada nesusidraugautų. Taip, politikai irgi turi kuo prikibti prie žiniasklaidos, nes ir viena, ir kita pusė yra nuodėminga. O jeigu jie susidraugautų, tai reiškia, kad tada nuodėmių nei viena, nei kita pusė nebeliktų nuodėmių, o darytų tiktai tai, kas naudinga. Bet kuri veikia labiau, turbūt 9 iš 10 žmonių gatvėje asakytų, akd žiniasklaida labiau veikia politiką, bet ar taip yra, aš nuolat apie tai galvoju. Aš net kažkaip esu priėjęs prie tokios išvados, kad žiniasklaida kaip ir bažnyčia. Visi sako, jo, taip, aš pasitikiu arba aš nepasitikiu, bet veikia-neveikia, bet kai tiktai žiniasklaida arba bažnyčia ima kalbėti imperatyviai, nu, pavyzdžiui, parašyk: tu nedaryk to, kaip bažnyčia:nežudyk, nežudo? – žudo. Žiniasklaida rašytų „nežudyk, nevok“ ir taip toliau. Na, niekas neklauso. Kitaip sakant, tas poveikis yra toks efemeriškas. Negali sakyti, kad jo nėra, bet daugiausia turbūt yra visokiose smulkmenose... esmės... na, vėlgi, labai sunku nustatyti. Tarkim, jeigu 10metų žiniasklaida nerašytų apie korupciją visiškai. Ar korupcija padidėtų ar sumažėtų? Bijau, kad ji liktų tokiam pat lygyje.

Ta prasme, viešumo nebijoma?

Na, teoretiškai vis tiek išliktų galimybė būt paviešintam. Veiktų ir FNTT, ir STT ir ekonominė policija ir taip toliau. Aš manau, kad tai labiau lemia bendras visuomenės lygis, kultūros lygis. Žiniasklaida, be abejo, visada scuba sau pliusius prisirašyti. Mes parašėme, valdžia sureagavo, to

nebėra. Bet nebėra šitoj vietoj, o ten kur nors Trakuose yra, Skuode. Daroma tas pats. Tai... Net nežinau, koks tas poveikis. Jo iš esmės neįmanoma patikrinti.

Kokias politikos naujienas laikote būtinas aprašyti, nušviesti, kas atsiduria svarbiausiose pozicijose iš politikos naujienų?

Pas mus taip jau susiformavo, kad iš Seimo reikia rašyti viską. Nežinau, kodėl ir ar to reikia. Ar pavyzdžiui, Vokietijos laikraščiai Bundestagui skiria tiek dėmesio, kiek mes Seimui. Kodėl taip atsitiko, sunku pasakyti. Gal todėl, kad vėlgi 1990-92 metais nebuvo Prezidento institucijos. Landsbergis buvo pagrindinis figūra, o ne premjeras. Tai vis kažkaip ten susikoncentravo į tą lauką ir taip liko. Apie Vyriausybės posėdžius pas mus yra rašoma daug mažiau, negu apie Seimą. Ar tai yra gerai, man atrodo, kad tai nevisai yra gerai. Bet taip ne tik mes darome. Aš kadangi daugiau portalo dirbu. Na, mes dedame iš esmės visas agentūrų žinias, kokias tik gauname ir dar papildomai. Tai be abejoj, kad iš Seimo yra daugiau, negu iš vyriausybės ar net iš ministerijų.

Tai yra Seimo posėdžiai, komitetų posėdžiai?

Taip, posėdžiai, projektai. Nors apie projektus būtų geriau pradėti rašyti kai jie ministerijoje dar sukasi, o po to Vyriausybėje, o po to juk tik į Seimą eina. Šiaip man atrodo, kad apie politiką yra rašoma labia daug, kartais net per daug.

Reporteriai nuolat rašo apie politiką viską laukdami, kad atsitiks kas nors?

Taip. Aš kiek stebiu. Pats irgi esu dirbęs kokius 3 metus prie pirmų puslapių. Tai kai Seimas išeina atostogų, tokia apima ten dirbančius redaktorius neviltis. Ką reikės daryti? Paprastai ta neviltis labai ilgai netrunka, gyvenimas kažką pamėtėja. Tai iš tiesų ir Lietuvoje vyrauja toks rašymas. Eiti, ką nors... jūs pasiklausytumėte, ką kalba politikos apžvalgininkai ir reporteriai, tai: „Eisiu į Seimelį, gal ką nors rasiu“. Jis eina ir pradeda ten iš vieno kabineto į kitą, gert kavą, šnekėtis ir iki vakaro jis ką nors randa. Tai jeigu palyginti su kitais skyriais, tai pvz., kultūros skyrius žino, kad rytoj bus Londono Simfoninis orkestras. Jis žino, kad jam reikia apie tai reportažo, nuotraukų ir panašiai. Labai konkrečiai - datos, įvykiai. Žinoma, Seime irgi yra tokie dalykai. Svarsto biudžetą, svarsto labai svarbų įstatymą ar mokesčius, dar ką nors. Tai tokiu atveju rašymo būtų, na, kokius 4 kartus mažiau. Bet jie nuolat, iš tiesų rašo, kol kas nors įvyks. Nusiteikiams rašyti, kol kas nors įvyks. Tai šia prasme politikos žurnalistų rašymas labai skiriasi nuo kitų skyrių net nuo kriminalinio skyriaus rašymo. Kur orientuojamasi į įvykius, žmones išskilesnius.

Kaip yra priimami redakcijoje sprendimai, apie ką rašyti, apie ką ne iš politikos? Kaip priimami galutiniai sprendimai?

Labai įvairiai. Priklauso nuo žurnalisto tikėjimo ir pasitikėjimo savimi. Vienas išeina ir jis tiki, kad ką nors ras. Ir suradęs jis sambina, sako, man reikės vietos maždaug tiek ir tiek. Na, tada redaktorius galvoja, ar ką palikti antram puslapyje, ar trečiam, ar dar kelti kur. Galų gale jeigu 3 ką nors suranda, tai į pirmą puslapį eis tas, kuris pasirodys viršuje. Tai yra įdomiau arba...

Dabar labai spaudžia... Iš principo pirmoje vietoje redaktorių yra toks klausimas: Ar to neduos internetas. Jeigu duos internetas, lairaštis turi sugalvoti ką nors kitaip. Dabar yra sugalvota, aš labai ilgai to siekiau. Yra pasiekta, kad visi „Lietuvos ryto“ žurnalistai, ką nors suradę, įvykį, turi pirmiausia pranešti mums. Ir mes ten nors penkiomis eilutėmis, bet kažką iš to pasidarome. Rajonų, miestų žurnalistai tiesiog siunčia savo padarytą tekstą ir nuotraukas tiesiai mums. O laikraštyje jau galvoji, kaip čia grupuoti tuos dalykus. Na, jeigu nuvertė Šiaulių merą. Tai yra politinė žinia, mes tą įdedame. Nuotraukėlė, tekstukas, kad nuvertė, tiek ir tiek balsų, pastatė naują, tiek ir tiek balsų. Laikraštis turi sukti galvą, o ką čia dar pridėjus. Tai kitaip sakant, nežinau kaip kitur, bet pas mus internetas yra pripažintas kaip jėga ir spaudimą daro milžinišką. Lygiai taip pat iš Seimo: rašo BNS'as, rašo ELTA, televizijos. Sakysim, net jeigu jie slėptų nuo mūsų. Iš pradžių taip darė. Nu ką, įsijungiam: vienas žiūri LNK, kitas žiūri TV3, konspektuoja, kai tik tai ką nors parodo. Konspektuoja su klaidom ir taip toliau. Tai laikraščiui lieka tik tai, kas nėra įvykiai iš esmės. Laikraščiai, žurnalistai iš esmės turi ieškoti ne įvykio, o to, kas papildoma įvykį. Laikraščiui lieka vis mažesnė niša, likusi nuo televizijos ir interneto. Žodžiu, tai tas atrinkimas dabar yra toks chaotiškas. Arba sakykim, nu gerai, kartais sušmugeliuoja, nepraneša. Ir staiga žiūri: delfis įdėjo arba alfa įdėjo. Tu paskui nori nenori, turi eiti iš paskos ir įdėti, o jie čia saugojo, saugojo takim, septintą valandą jau buvo ten pirmame puslapyje pažymėta, į kurią dėsi ir staiga – op. Reikia nuimti, nes jau visur pratransliuota. Tai žodžiu, jeigu mes būtume kalbėję prieš kokius penkerius metus, tai aš būčiau labai tiksliai susakęs, kas lemia tuos dalykus. Tekstas ir sprendimas, kur tą tekstą talpinti. Vienas rašo tekstą ir keli sprendžia, kur mes tą tekstą matom. O dabar tai nulemia internetas.

Aš sakyčiau, kad politinių komentarų internete... jeigu imčiau laikraštį ir internetą. Nu, tai dabar, kai atsirado mažas komentaras, mes jį iškeliam pas save. Tai pas mus būna 12 komentarų politinių, o laikraštyje realiai 2 didieji ir 4 mažiukai, tai dvigubai daugiau.

Plius auditorija yra jau interneto naudai. Bet, kaip yra sakoma, kad politinį diskursą valstybėje gali užtikrinti tik spauda, nes internete yra kitoks skaitymas. Jeigu žmogus tikrai skaito skanuodamas,

plius jam nepatiko antra pastraipa, jis bėga į komentarus pasakyti savo nuomonės, galbūt ten apačioj yra parašyta „kita vertus“, bet tas jau jam yra nebesvarbu. Žodžiu, laikraštis yra tokioje fiziologiškai pasakius kaip čia, ne agonijoje, bet kad žmogui atsiranda širdies permušimai. Ir kad tai baisiai nemalonus jausmas yra. Tie, kas tai yra patyrę, tai atrodo, nieko tokio. Nei tau skauda, nei tau ką, bet tas papildomas taktas, jis nuolat primena, kad kažkas su tavim yra negerai. Ir laikraštis. Jeiu jis rimtai vertina konkurencinę aplinką ir aplinką, kurioje tenka dirbti, jis dabar bando nertis iš kailio. Sugalvok tu kasdien, pavyzdžiui, bent pradžiai 3-4 pozicijas, kur nebūtų tiesioginis įvykių aprašymas. Be galo sunku.

Kas yra laikoma sensacinga politikos naujiena?

Bijau ką nors gudraus... Neįmanoma ką nors gudraus pasakyti. Pirmiausia sensacijų lygmeniui priskirti galima apskritai labai nedaug įvykių. Na, aš dabar galvoju, šiomet, jau gyvenam penktą mėnesį. Buvo kokių nors sensacijų ar ne/ Praktiškai nebuvo. Bet niekas ir nesiorientuoja į tai. Na, bent jau tuos žmones, kuriuos aš pažįstu, kur pas mus dirba. Yra džiaugiamasi tuo, jeigu pavyko ką nors parašyti tokio, ko nedavė internetas, televizijos ir kiti laikraščiai. Na, ką nors. Net nežinau, kiek tai pavyksta, tuo ir džiaugiasi. O kad sensacija.. nu aš nežinau. Na, kas būtų sensacija? Žinia, ar ne, kuri galėtų tapti pagrindu prezidento apkaltai. Tai jau sensacija būtų. Žinia, kad koks nors ministras nugvelbė valdišką milijoną. Na nėra pas mus taip, pas mus viskas yra suvelta. Na, dingo vienas milijonas, bet vieno žmogaus dėl to neap kaltinsi. Kažkas priėmė įstatymą, kažkas nepasirašė ir t.t. Net nežinau. Neprisimenu dabar nė vieno fakto, kurį galėčiau priskirti sensacijų lygiui.

Ir apskritai mūsų visuomenė kalbant apie politiką niekuo nesistebi. Na, sakysim, turbūt, kad Didžiojoje Britanijoje buvo sensacija, prieš kelias dienas paskelbė spauda apie tai, kur leiboristai deda parlamentinei veiklai skirtas lėšas. Britaniją tai sukrėtė. Na, pas mus... ar gali pasakyti, kad sukrėtė padangos, mašinų remontai. Pats galvoju. Šiaip tai yra, na, yra tyčiojimas iš parlamentarizmo ir apskritai medžio kirtimas, ant kurio sėdi. Iš tiesų reikia tų pinigų Seimo nariams, kad jie turėtų. Na, galų gale, kiek aš prisimenu, kai aš buvau aukščiausioje taryboje, nebuvo tų pinigų, na, tarkim, tu buvai Strasbūre, tave nuvedė prancūzas arba ten vokiečiai į restoraną, pavaišino, sumokėjo. Ir aš žinau, kad jis tą saskaitą priklijuos prie savo ataskaitos. Kai aš vesdavau jį į Stiklius, aš mokėdavau iš savo pinigų. Nors nemanau, akd tas dalykas buvo mano ar to prancūzo asmenišką reikalą. Iš principo mes pliurpėme ne apie futbolą, merginas, o kažką tokio, kaip čia Lietuvai reikia padaryti, ką čia duoti ir panašiai. Tai tos lėšos reikalingos. Bet kai parlamentarai jas leidžia padangoms, mašinų remontui arba viešbučiui Trakuose, nors tu gali grįžti į Vilnių, aš manau, kad traukiniu, autobusu, taksi pagaliau – būtų pigiau mokesčių mokėtojams. Tai

yra šiurpus dalykas, turėtų būti sensacija, bet tikrai niekas į tai nereagavo. Ir dar, ko gero, atsiranda ginančių – na, kuo čia kabinėjiesi prie žmogaus. Ką, jis negali padangų nusipirkti, dar ko nors.

Ar „Lietuvos rytas“ turi žmonių ratą, kuris komentuoja iš ekspertinės pozicijos politikos naujienas ir pagal kokius kriterijus tie žmonės atrenkami į tą ratą?

Pirmas, lengvai pasiekiamas žmogus ir kalbantis žmogus. Tas, kuris nebijo komentuoti. Antra, labai primityviai: galėtų tų žmonių ratas būti daug platesnis, nors galiu pasakyti, kad Lietuvos rytas nemažai įveda tokių žmonių, kurie sukasi televizijoje. Pavyzdį pasakysiu: yra toks Stasys Jakeliūnas. Jis 2007 spalį parašė pirmą tekstą ir atsiuntė man. Apie tai, kad Vyriausybės politika varo Lietuvą į krizę ir Lietuvos laukia klaiki krizė. Aš pats perskaičiau, galvoju, na, negali būti. Tik tiek, kad buvau grįžęs iš Amerikos, kur mūsų neetatinė taklininkė Bončkutė man visą dieną aiškino, kad Amerikoje jau krizė ir jau chana su ta antrarūšių paskolų rinka. Na, aš taip sujungiau su tuo, sakau, reikia duoti. Daviau. O dabar aš bijau įsijungti žinias arba pokalbių laidas, žinau, kad du kartus per vakarą Jakeliūną pamatysiu. Nėra Lietuvoje tiek daug žmonių. Arba bankų analitikai; politologijos institute yra Čičinskas, bet jau kažkodėl, jį retai kalbinam. Na, dar Lazutka, aip ir ratas užsidaro. Aš stengiuosi įvesti naujų žmonių. Be tas pats visur. Su psichiatrais ir psichologais – kaip tas pats taip tas pats; kaip Alekna taip Alekna. Labai gerai pažįstu... bet jis niekada neatsisako. Jis deda reikalus į šoną ir komentuoja. Kiti žmonės pradeda išsisukinėti. Kartais nenori, kartais bijo, kartais reikia kažką savo pažįstamam pakenkti, tai šitas ratas. Galų gale ir politikos. Pavyzdžiui buvo (portalui lengviau, televizijai lengviau), bet laikraščiu, tarkime. Laikraščiu, kuris negali imti kitų laikraščių apžvalgininkų (televizijos tai gali), tai net politiką komentuoti yra labia siauras ratas. Jeigu Lukošaitis išėjo į Seimą, Bielinis į prezidentūrą, Jurkūnas buvo Vyriausybėje, tai politologijos institute, nors politologijos pasaulyje retai politologai tą grynąją politiką komentuoja daugiau vis tiek mokslininkai. Tai ten buvo likęs lopata ir janeliūnas. Ir laikraščiai iškart. Laikraščiai, būdavo, pažiūriu komentarus prie interviu ir kai reikėdavo pakomentuoti kokį nors faktą tą savaitę ir sugalvo tu man, su koku žmogumi interviu daryti. Tai jei grynai politiką imti, tai yra didelė problema. Nėra institutų, vėlgi – be Laisvosios rinkos instituto, aiškiai apibrėžto ir turinčio žmonių, na, koks dar yra institutas. Vienu metu Šimėno buvo, bet jis išėjo į geležinelius dirbt, tai to instituto neliko. Vienu metu buvo Maldeikio institutas, bet jis išėjo į europarlamentą ir jo neliko. Taigi lieka tie patys politikai, europarlamento nariai, Seimo nariai. Sakyčiau, kad yra skurdus laukas.

Kas į tą ekspertų lauką apskritai nepatektų?

Na, nepatektų kitų laikraščių apžvalgininkai. Autoriai itų laikraščių gali patekti, portal. Portalai laikraščiui netrudo. Nors mus kartais nervina, bet jie įsideda ir delfio tekstą kitą dieną, ir alfos. O kas nepatektų, hm... nu yra keletas figūrų, bet jos daugiau politinės. Sakykim, Paksas, kaip komentuotojas įvykių. Kai kurios tokios odiozinės figūros. Teoriškai turbūt gali visi. Bet tarkim, jeigu man kaip redaktoriui ateitų tekstas ir būtų komentuotojas toks aip Zavulskis, toks vaikšto su didele barzda, plakataž atnešė prieš Grybauskaitę. Pamišęs žmogus yra, net jeigu jis mokslinį laipsnį turės. Teoriškai įsivaizduoju, praktiškai nelabai. Jeigu žmogus tikrai gali kaip nors paryškinti problem arba pasakyti ką nors įdomaus. Yra priešinga problema, ad tokių žmonių nesugebam atrasti. Jų yra, yra universitetuose. To paties Jakeliūno pavyzdys rodo, kad žmogų per metus gali taip išsukti, kad jis tampa pagrindiniu ir pradeda nervinti. Prieš 2007-uosius aš jo pavardės nežinojau, o pirmą kartą pamačiau tikrai šių metų vasario mėnesį.

Ar yra tokių dalykų politikos apie kuriuos niekada nerašytumėte?

Niekada turbūt negali taip sakyti, bet yra tokių dalykų, kurių neiškeltum, kuriuos reikia spausti į dugną. Na, sakykim, toks pavyzdys būtų Paleckio „Frontas“. Faktiškai bent tuo periodu, kai jis atsirado, tai yra iš esmės komunistinė organizacija. Negali nerašyti, jeigu ten Paleckis ėjo per prospektą iki seimo ir grasino kažkam. Bet nuostata yra nekelti tokių dayų į viršų, kiek galima daugiau tokių informacijų palikti apačioj. Marginalams yra tam tikra vieta.

kokie kriterijai marginalumo?

Yra tarptautiniai dalykai. Kaip daro visam pasaulyje, stengiesi į tai orientuotis. Va, ko pas mus Lietuvos ryte visai nebūtų, tai antisemitinis rašinys; ksenofobijos, homofobijos skatinimas irgi ne. Yra tokių dalykų, kurių negalima leisti, jų neleistų nė vienas save gerbiantis žmogus. Bet Lietuvoje tai yra tapę tai įprastu dalyku.

Ar išsiskiria ir kaip jūsų rengiamos politikos apžvalgos nuo kitų žiniasklaidos priemonių rengiamų ir kuo?

Iš principo nesiskiria. Na, visi rašo apie tuos pačius objektus. Galbūt mums pavyksta rasti truputį daugiau papildomų žinių, papildomos informacijos todėl, kad mes žurnalistų turim daugiau. O kad kažką. Po to jau reikia daryti content-analizę. Bet jei taip apskritai, tai visi domisi tais pačiais dalykais. Galbūt kitur yra tokių daugiau tendencingų nuostatų. Pas mus negalėtų išeiti laikraštis, kuris paskirtų visą numerį aiškinimui, kad Valinskas yra geras. Arba negalėtume viso numerio paskirti aiškinimui, kad Valinskas yra blogas. Na, bet čia yra užribinis dalykas ir kai su užriiniu

dalyku pradedi lygintis, tai pereiti ni į šizofreniją. Kitur pasaulyje tokių dalykų nėra, nebuvo ir negali būti. Net sovietinėje spaudoje tokių dalykų nebūdavo, kad Brežnevas visuose 4 puslapiuose kaip teigiamus.

Bet jeigu imtume konvencinius dalykus, tai visi domisi Seimu, prezidentūra, VSD, FNNT, STT ir taip toliau.

Aip apibūdintumėte žurnalistų bendravimą su politikais ir politinio pasitikėjimo pareigūnais rengiant naujienas. Jūs pasakėte, kad žurnalistai yra laisvi rašyti tai, ką jie nori. Bet tai yra kontaktai su konkrečiais žmonėmis.

Visko būna. Jeigu apie fizinius kontaktus kalbėtume, tai jų yra kokios rūšys. Reporteriai bendrauja su visais. Nuo Seimo narių padėjėjų visuomeninių iki premjero ir prezidento. Redaktoriai bendrauja, gali bendrauti priėmimuose, jeigu pakviečia. Buvau lenkijos ambasados priėmime, tai gal su dviem ministrais pasisveikinau, gal su vienu šnektelėjau, su pora Seimo narių šnektelėjau ilgiau. Kartais būna, kad ką nors pasako tau, užsikabini, užsirašai mintį, paskui saai žurnalistui, gal gali patikrinti. Tai esu asmeniškai buvęs susitikęs ir su Prezidentu, ir su vienu premjeru, ir kitu ir trečiu. Visokių dalykų būna. Netgi kartais būna, akd pakviečia kavos išgert. Tu klausaisi, įdėmiai klausaisi. Man sunku buvo išmokti palaikyti pokalbį ir tuo pat metu įsirašyti, kas iš tikrųjų gali būti naudinga žurnalistinėje veikloje. Tai tų kontaktų yra visokių.

Ta prasme, yra grynai žmogiši fiziški kontaktai, kurių nei išvengsi, nei reikia vengti. Kuo daugiau klausaisi politikų, tuo daugiau gali žinoti, jeigu moi šifruoti kalbą, bet jeigu būtų nuolatiniai kontaktai įprasti, tai nebūtų gerai.

Jei būsi per daug laisvas rašyti tai, ką tu nori, gali susigadinti kontaktą?

Be abejo, ir tas vyksta nuolat. Tarkim, turėjai žmogų, įsivaizduokim taip. Jisai pasakė dalyką, kuris yra ir man svarbus, ir jam kaip piliečiui svarbus. Ir, tarkim, iš to išėjo rašinys. O kitąkart iš jo išgirdai: o, čia ne spaudai. Tokiais atvejais vadovaujuosi vienu bičiuliu žurnalistu, kuris yra davęs interviu ir sakęs: sako, kai politikas mane pakviečia pietų, pradeda šnekėti ir įspėja: čia ne spaudai. Aš pasiimu savo diktofoną, įsikišu į kišenę ir sakau ačiū, aš neturiu laiko su tavim šnekėt. Viskas yra spaudai. Nežinau kaip kiti, bet jeigu aš žinau, tai kitą dieną turi žinoti kiti. Jeigu tai yra svarbu. Jeigu pletkas, tai nesvarbu. Tai be abejo, kad kitą kartą jis sutikęs daugiau į tokius kontaktus neis.

Tai jis sutiks kitą žurnalistą.

Be abejo, bet pasirinkimas yra didelis. Politikas irgi galvoja. Per ką jam naudingiausia paskleisti informaciją. Kokių tiražu, per televiziją ar per laikraštį, per radiją ar per internetą. Be abejo, visą laiką vyksta. Bet kontaktai, vieni prastūminėja, kiti sutinka prastumti arba prastumia visiškai kitokiu kampu.

Kaip politikai reaguoja, kai jiems nepatinka, ką parašėte, parodėte, pasakėte?

Įvairiai. Ir turiu pasakyti, kad kuo toliau, tuo labiau man dingsta noras eiti į bet kokius valstybinius priėmimus, nes grįžti aip po pusvo vonios. Įsivaizduokit, kovo 11-oji, Operos ir baletų teatras ir prie tavęs priėjo 15 Seimo narių, 3-4 ministrai, premjeras ir pasakė, ką jūs blogai padarėt ir ką tu blogai padarei. Išsakysiu vieną tokį metaforišką pavyzdį. Nuo 2001-ųjų metų iki praėjusių metų pabaigos, kai aš sutikdavau Justiną Karosą, jo pasisveikimo žodžiai buvo tokie: „kodėl tu toks piktas?“. Ir tai buvo laiu, kai jis buvo valdžioje. Ai aš jį dabar sutikau viename priėmime, jis priėjo ir sako: „specialiai priėjau pasisveikinti“, leksika pasikeitė iškart. Ne juos kritikuoji, esi geras. Nieas nepriima kritikos kaip kritikos. Visi mano, nors aš vengiu, stengiuos vengti kritikos ad hominem, amerikietiškoj žurnalistikoje jos yra gerokai daugiau, bet, na, vis tiek. Jeigu tu kritikuoji, tu priešas, jeigu giri – draugas. Kažkada prieš kokius 10 metų buvau išskyręs kelis politikus, kurie, mano manymu, yra išaugę iš to. Tai jei neklystu, buvau įrašęs ten Kubilių, Steponavičių ir Kirkilą, bet tolesnė jų politinė veikla paneigė mano duotą kreditą, jie iri pradėjo pykti.

Reakcijos prasme?

Jo, jo. Kad jie su tavim bendrauja nekreipdami dėmesio, ką tu ir kaip parašei. Buvo toks manymas, bet paskui pasikeitė. Ir dabar nežinau, tokių pavyzdžių apskritai nebeliko, negalėčiau pateikti jokio teigiamo pavyzdžio.

Kokia būna jūsų reakcija į tą kritiką?

Jeigu kritikuoja visą žiniasklaidą apskritai, kad jeigu jūs šioke tokie žurnaliūgos ir taip toliau, tai dažniausiai prisimenu, cituoju Šviką. Ir ten vieta, kur jie su pionierium Votruba eina ir Votruba aiškina, kad reikia eiti mušti vengrų, nes visi vengrai kalti, kad jie vengrai. O Šveikas sako, nu bet gal vienas kitas vengras nekaltas, kad jis vengras? Galima tokiais atvejais kažkoku juoku atsimušti.

Jeigu asmeniškai... jeigu esi pasiruošęs, irgi kokį nors juoką suskeli, dar tik pradžia, dar pašnekėk dar daugiau. Na, kažkas tokio. Bet jeigu nepasiruošęs, tai pasijunti nejaukiai. Išsižiojęs stovi ten, tave kala kelių žmonių akivaizdoje, o ką daryt – nieko. Šiaip bjauri situacija.

bando kompromituoti...

Skūsti ta prasme? Tai įprasti dalykai. Ir raštus rašo. Čia yra vienas iš lygmenų. Iš pradžių bando dirbt su vienu žmogum, jį itikinti, kaip nors paveikti. Po to skambučiai yra ir net raštai. Kartais būna tokių negražių skundų, kad va, jis su tuo ir su tuo geria, arba daro tą ir tą arba amoralus dėl to ir to. Pas mus į tai yra nekreipiama dėmesio. Na, galų gale, šventų nėra. Jeigu iš tiesų pateiktų įrodymus, kad tas žurnalistas yra nečystas, tai aišku, kad būtų reaguojama. Esu kažkada vieną išvaręs. Bet tai buvo 1994 metai. Pateikė įrodymų, kad naudodamasis „Lietuvos ryto“ korespondento vardu, vaikas buvo pasiekęs, kad jam ne tik kompiuterius pirkdavo verslininkai, bet ir kad atvesdavo banditus pas verslininką, kad verslininkas laiduotų už paskolą. Čia pradinio kapitalizmo stadijoje. Po to jis buvo išmestas ir bandė į Lietuvos televiziją pralįsti, buvo pralindęs, bet aš jau tada LRT taryboje buvau. Ir papasakojau tą istoriją dar kartą ir dar kartą. Plius jis ten jau buvo kaip prodiuseris, žodžiu, jis liko skolingas kokiems penkiems žurnalistams. Na, žodžiu, vagis iš principo. Gabus šiaip, visa ita. Dar kraštietis. Liko už visą vasarą reporteriams skolingas. Dirbo dirbo, o algas pasisavino.

Ta prasme, man reiktų absoliučiai tikslių įrodymų, kad žmogus padarė kriminalinę veiką arba jau taip pažeidė etiką, kad nėra jau kur. Naudojimas redakcijos naudu gaunant papildomą materialinę ar kitokią naudą.

būna teisingos kritikos?

Be abejo. Tai pirmiausia mūsų darbas susijęs su tuo, kad reikia greitai daryti. Be abejo, dažnai neišklausoma antra pusė arba paviršutiniškai į tai pažiūrima. Arba.. iš tirųjų būna dalykų, kai neteisingai parašom, ypač apie politikus. Arba, nu, supainiojam ką nors. Būna ir tokių dalykų.

Aišku, pirmoji žurnalistų ir mano paties reakcija yra, kad taip negali būti. Arba yra dar ir kitas dalykas. Tu dėdi sekmadienį rašai komentarą. Susidėjęs tą informaciją, kuri buvo. Ką nors išvedžioji, parašai. O po dviejų dienų tu suvoki, ad tai, ką tu sakai, yra ne visai taip. Negerai jautiesi. Be abejo. Turbūt reiktų taip, kad didžioji dalis rašymo, jeigu tu stengeisi parašyti, kas tuo metu yra teisinga. 10-20 proc. gali paaiškėti, kad tai buvo visiška neteisybė. Jeigu būtų kitaip, tai politikai apskritai neturėtų jokių šansų.

Ar politikai turi tam tikrų veiklos strategijų, skirtų pritraukti žurnalistų dėmesiui? Vienas – tai spaudos konferencijos, kokios kitos yra?

Jų yra labai daug. Nuo bandymo užmegzti asmeninius kontaktus. Nuo maitinimo tavęs gera informacija, neduodant kitiems. Nuo bandymų supriešinti. Dažnai televizijos laidose: va tas žurnalistas yra geras arba laikraštis geras, šitas labai blogas. Nuo visoių. Na, aip. Kartais gal ir pavaišina. Tokių priemonių yra daug ir visokių. Ne visos jos yra blogos. Yra, daug kas yra labai legalu, tik tiek, kad veikia. Jei atmestume dabartinį periodą, nuo mokesčių padidrinimo, kuris yra absoliučios įtampos. Dar vienas dalykas yra, tas pinigų panaudojimas, skirtas reklamai arba tas ministro fondas. Ar bandymas paveikti. Jeigu netiesiogiai, tai bent užsitikrinant, kad bent jau į tavo mažiau kreiptų dėmesį.

Politinis marketingas. Gai būti ir taip ir taip. Turbūt protingesni mato iškart auditoriją. Mažiau protuingesni galvoja, kad žurnalistai yra svarbesni. Jeigu pas mus redaktoriams kils įtarimas, kodėl tu čia taip sugalvojai teigiamai parašyti. Šiaip pastaruoju metu toių atvejų mažiau pasitaiko. Jau vis tiek yra 30 metų patirtis. Daug kas yra į lentynėles surašyta, žmogus nepradeda rašyti tol, kol žino, kad nu, nepraeis. Lieps išklaudyti kitą pusę, paklausti to ano ir panašiai. Bendrąja prasme žmonės keičiasi ne tiap greitai, kad pranyktų tradicija.

Sakėte, kad žurnalistai yra iš esmės kritiškai Vyriausybės atžvilgiu. Bet kaip dėl oficialiojo Vilniaus pozicijos, sakykime, ES, NATO, Gruzijos Rudijos konflikto, arba Leo LT? Ar čia galioja kiti žurnalistinio objektyvumo principai?

Užsienio politikoje galioja visiškai kitokios žaidimo taisyklės. Bent jau pas mus. Iš tikrųjų – remti užsienio politiką, ar ją kritikuoti. Labai dažnai kritikuojame. Bet tarkime Lietuva-gruzija. Tai mes kritikuodavom tik tokiu atveju, kad per mažai remiama. Teisinga ar neteisinga tokia politika, tai jau kitas klausimas. Bet gal tai lemia mūsų penkiasdešimtmečių kartos pilietinės nustatos. Net ir LRT tarybos posėdyje buvo kalba apie tai, kad Lietuvos televizija darys gruzijos dieną, rugpjūčio 8. Tai Ilgūnas pradėjo Šnekėti, o čia yra nuomonių, kad Saakašvilis pradėjo karą. Ir aš pasakiau, kad na, aš niekada nesutiksiu, išgyvenus sausio 13-ąją su aiškinimais, kad Dovydas užpuolė galijotą. Ta prasme taip, mes rėmėme visas priemones ir mes rėmėme Lietuvos paramą Gruzijai, oficialią valstybės politiką. Mes rėmėme griežtą Lietuvos politiką Rusijos atžvilgiu. Gerai ar blogai tai kitas klausimas. Būtume kritikavę tik tuo atveju, jeigu Lietuva, kaip dabar kai kas nori, Lietuva būtų švelnesnė santykiuose su Rusija. Na, aš esu įsitikinęs, kad su Rusija galima kalbėti tik iš jėgos pozicijų, arba bent jau neparodant, kad ta publika, kuri valdo Rusiją, kitos kalbos nesupranta. Galbūt kada nors, ai Rusija bus demokratinė, tada bus visiškai kitos taisyklės.

Bet čia negalioja toks principas – objektyvumas?

Pasaulio puslapiuose pateikiama ir Medvedevo nuomonė, čia viskas. Bet čia jau kalbu apie vedamuosius. Redakcijos pozicija tuo atveju buvo labai griežta, provalstybinė. Turiu omenyje oficialiosios politikos. Greta valstybės egzistuoja ir kitas variantas. Mūsų laikraštis yra viena didžiausių rytų politikos, tokios, kokia ji buvo iki šiol, rėmėja. Bet tą daro ir Amerikos laikraščiai. Ten apskritai. Vieni yra už Amerikos politiką Irake, kiti yra prieš. Tai jo, čia labai geras pastebėjimas. Bet žvilgsnis vis tiek yra kritiškas.

Tas pats ir su Leo LT?

Manau, akd tas pats. Aš, pavyzdžiui, panaikins ar nepanaikins Leo LT, aš esu įsitikinęs, kad tie, kurie yra už Leo LT panaikinimą sąmoningai, o greičiau nesąmoningai dirba Rao ES. Todėl, kad Leo LT, kaip darinys, kaip konsernas arba monopolija palyginti su Rao ES yra šapelis jūroje. Jeigu mes nesukursime savo konserno, Čekia tokį konserną yra sukūrusi, viską čia valdys Rao ES arba koks nors koncernas iš Švedijos. Kai apskritai kalbame apie monopolijas Lietuvoje, atrodo labai baisu, bet nė viena mūsų monopolija neveikia uždaroje erdvėje. Rinka yra atvira. Ką galima padaryti, sakysim, bando Seimas su lenkiška mėsa kovoti. Ką tu padarysi. Rinka yra atvira. Ten PVM 5 proc, pas mus 15 proc. Natūralu, kad ten, kur yra brangesnė mėsa, plaukia iš ten, kur yra pigesnė. O ten aišku dėl tų dalykų, kaip buvo sukurta, su pažeidimais, be pažeidimų, be abejo, visko būta. Bet bendrąja prasme man Leo LT sukūrimas yra bandymas atsispirti Rao ES. O kas yra Rao ES palyginti su šių dviejų kompanijų sujungimu. Tai yra mamutas palyginti su skruzdėle. Taip kad čia irgi iš to paties. Aišku, kad mūsų oponentai bando priskirti, kad čia kažkokie santykiai ir taip toliau. Bent jau mano pažįstamų žurnalistų rate santykiai neatsiranda dėl to, kad yra pinigai ar nėra pinigų. Yra visokių dalykų. Jeigu taip žiūrėti, tai nekritikuoti Rusijos mums būtų labai naudinga. Todėl, kad Rusija tiek Lietuvoje turi energetikos kompanijų, Energetikos paskirstymo centras, kurį valdo konservatorius garbaravičius, turi tiek reklamos galimybių, akd jeigu nebūtų vertybinio požiūrio, tai nuspjovei, kas čia skaitytojų labai prarasi, kad per metus 6 kartus Rusijos nepaktitikuosi? Niekas dėmesio nekreips.

6.6 Interviu su televizijos komentarų laidos redaktore

Kokių įgūdžių, kokį išsilavinimą reikia turėti, kad taptum politikos žurnalistu?

Išsilavinimas tiek reikšmės neturi, kiek praktika ir domėjimas politika bei politologija. Žinoma, aukštasis išsilavinimas turėtų būti būtinas, bet vien tik jis nesuteikia praktinių įgūdžių. O tik praktika be domėjimosi irgi neužpildo turinio.

Kaip tampama politikos žurnalistu – ar yra kokie nors etapai, kuriuos būtinai reikia pereiti?

Geriausia yra pradėti nuo eilinio reporterio darbo Seime ar Vyriausybėje, kur būna pavesta domėtis viskuo ir apie viską. Imlus ir protingas žmogus susipažįsta su žmonėmis ir pradeda skaityti teisės aktus. Geram politikos žurnalistui svarbūs šaltiniai ir itin svarbu žinoti politinio proceso rutiną. Be juodo darbo nebus ir įdirbio.

Ar didelis judėjimas politikos žurnalistų tarpe – ar didelė kaita politikos žurnalistų tarpe? Ar priklauso ir kaip, jūsų nuomone, politikos žurnalistų atranka nuo situacijos darbo rinkoje?

Dabar, kai Lietuvoje krizė, judėjimas suaktyvėjo – vis daugiau atleidžiama žurnlaistų ar keli prastesni keičiami vienu geresniu. Atranka visiškai priklauso nuo sugebėjimų. Aišku, skirtingoms žiniasklaidos priemonėms reikia skirtingų sugebėjimų. Vienoms reikia proto, savarankiško mąstymo, žinių, šaltinių, kitoms – greitų kojų ir paklusnumo.

Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo politikos žurnalisto?

Blogą ir gerą skiria ne tiek ir daug. Keli principai. Gali būti geras žurnlaistas, bet neturėti savo nuomonės. Bet prastas žurnlaistas, nes yra tiesiog dar nepatyręs.

Ar egzistuoja konkurencija politikos žurnalistų tarpe? Žiniasklaidos priemonių, rašančių apie politiką tarpe? Kaip ta konkurencija pasireiškia? Dėl ko yra konkuruojama?

Taip, yra konkurencija, bet ji ne tokia aštri, kaip galėtų pasirodyti. Kol kas visi gali rasti savo nišą. Problema yra redaktoriai, leidiniai, kurie iš politikos žurnlaistų reikalauja ne politikos, o popso ir purvinių apatinių skalbimo.

Kodėl tam tikri žurnalistai nori rašyti apie politiką - ar yra ir kokių ypatingų buvimo politikos žurnalistu atlygio formų?

Šito nežinau, neteko susidurti kažkaip. Tiesiog rašyti apie politiką yra tam tikras prestižas.

Kas yra laikoma profesiniais laimėjimais rašančių apie politiką žurnalistų tarpe?

Manau, kad iškapstyta gera problema, naujiena, žinia. Norėčiau pabrėžti IŠKAPSTYTA, o ne kažkieno įdėta į rankas. Taip pat aštrumas ir taiklumas.

Ar politikos žurnalistui Lietuvoje yra kokių nors ypatingų, svarbių pripažinimo formų, už ką jie yra itin vertinami kaip žurnalistai?

Yra du vertinimo matai: Tave gerbia skaitytojai/klausytojai/žiūrovai. Tave gerbia kolegos.

Ar įmanoma žurnalistikos autonomija nuo politikos – ideologijų prasme ir vyriausybės vykdomos politikos prasme? Kodėl?

Ideologijų gal ir ne, nes keivkinas žurnlaistas pasaulį vertina per savo vertybių prizmę. Bet nuo vyriausybės vykdomos politikos vis dėlto reikėtų laikytis autonomiškai. Kai kas tai sugeba, kai kas nelabai.

Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai, redaktoriai galėtų arba turėtų būti įsitraukę į politinį gyvenimą?

Politikuoti, dalyvauti politikoje, priimti sprendimus – ne žurnalistų darbas. Ir mokyti politikų jie neturėtų. Nes jei tokie gudrūs, patys teguls eina į politiką. Dar bjauriau, kai žurnlaistai įsipainioja į užkulisinius žaidimus ir dalyvauja perstumdant įtakas. Bet įsipainioti labai lengva, nes sunkoka atsispirti įtakos suteikiamam visagalybės jausmui. Jei žurnlaistas dalyvauja pilietiniuose judėjimuose, tai gerai. Bet redakcija turi apie tai žinoti. Tai gali atsispindėti tekstuose žinant apie tai redakcijai

Kaip vertinate, ar gali lemti ir ar lemia žurnlaisto/redaktoriaus ideologiniai politiniai įsitikinimai tai, apie ką jis rašo, kalba, rodo? Ar gali lemti tai nesąmoningai?

Manau, kad neišvengiamai. Juk žurnlaistas nėra indferentiška būtybė. Ir jis privalo nuo kažko atsispirti.

Kaip apibūdintumėte, koks Lietuvos žurnalistikos santykis su vyriausybės vykdoma politika, politinėmis ideologijomis?

Sunku vienareikšmiškai atsakyti. Yra žurnalistų, kurie nesugeba atsiriboti nuo simpatijų ir antipatijų, kurias sukelia ne jų įsitikinimai, o dalyvavimas galios žaidimuose. Bet apskritai Lietuvoje žurnalistika yra silpnoka, nes nėra daug erdvės tai žurnalistikai plėtotis.

Ar jūsų akimis teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos (= savininkai, reklamdaviai, tiražai, reitingai) ir politikos spaudimo? Kuo tas spaudimas pasireiškia? Kuris faktorius – rinkos ar politikos - yra svarbesnis ir kodėl?

Taip, daugeliu atvejų teisingas. Spaudimas pasireiškia selektyvia temų atranka, savicenzūra ir siūlymais išeiti. O kuris faktorius svarbesnis, priklauso nuo aplinkybių. Jei politikai duoda pinigų, tai politinis. Jei rinka „liepia“ „damušti“ gulintį, tai taip ir bus padaryta.

Kas daro didesnę įtaką – žurnalistika politikai – partijoms ir Vyriausybės vykdomai politikai ar politika žurnalistikai? Kaip manote, kokią įtaką šios dvi sferos viena kitai daro?

Tarp jų yra stipri sąveika, bet Lietuvoje daug kas iškreipta. Problema yra tai, kad žianiasklaia nori dalyvauti politikoje tiesiogiai arba, kitaip tariant, patys politikuoti ir paveikti sprendimus. Dažniausiai ji būna motyvuota verslo struktūrų taip elgtis. Valdžioje savo ruožtu taip pat politikai spaudžiami tų pačių verslo struktūrų. Ir kai gimsta atitinkamas sprendimas, sunku ir atskirti, kas jam turėtų didesnę įtaką.

Kokias politikos naujienas laikote būtinomis aprašyti, nušviesti ir kas atsiduria nesvarbesnėse pozicijose?

Svarbiausiai yra tai, kas tiesiogiai susiję su žmonėmis, visuomene. Mažiau svarbūs – pačių politikų darbo reikalai, jų vidaus taisyklės. Rinkimai, pasiekimai, derybos, stambios investicijos – labai svarbios naujienos. Bet politikų diskusijos apie juos dažniausiai jau būna antraeilis reikalas naujienų tarnybose. apžvalgininkai ir tiek.

Kaip politikai reaguoja, kai jiems nepatinka tai, ką parašėte/pasakėte/parodėte? Ar tenka patirti kokį nors spaudimą ir kokiais būdais tai pasireiškia?

Tegul reaguoja skambindami, ginčydamiesi. Bet kai daro spaudimą, į tą politiką daugiau niekada nebežiūri rimtai. Man teko patirti spaudimą, kai rengiant reportažą politikas paskambino mano vadovybei.

Kokia būna jūsų reakcija į politikų kritiką? Kokias padarote išvadas, kodėl jie viena ar kita sako?

Kritika yra reikalinga ir į ją yra sveika atsižvelgti, jei ji pagrįsta ir motyvuota. Bet politikai labai dažnai kritikuoja tik todėl, kad būna įsižeidę, nes juos demaskavo.

Kokių principų ar pozicijų laikotės, kai esate kritikuojami politikų, kodėl?

Politikai mato vienaip, mes – kitaip. Todėl išklausu ir tiek.

Kaip manote, ar politikos žurnalistikai būdinga ką nors nutylėti, jei bijoma, kad kitąkart vienas ar kitas politikas, arba aukšto rango politinio pasitikėjimo vyriausybės pareigūnas su jumis ar jūsų redakcijos žurnalistu nebekalbės?

Žiūrint, ką nutylėti. Jei apie jo žmonos pomėgį vakarais vaikščioti nuoga po namus, tai, žinoma, nutylėti galima. Bet jei ji vaikšto į restoranus ir už ją moka vyras, kaip pasirodo, iš reprezentacinio fondo, tai nutylėti būtų nusikaltimo/nusižengimo slėpimas. Bet juk atskleisti galima irgi gudriau nei tik pačiam ištrimituoti.

Ar politikai turi tam tikrų veiklos strategijų, skirtų pritraukti žurnalistų dėmesiui? Kokias galėtumėte įvardyti?

Politikai yra puikūs manipulatoriai informacija, kuri yra svarbi, reikalinga žurnalistams. Jie turi galią, jų rankose VSD, STT informacija. Tai yra svarbiausia, kuo jie pritraukia žurnlaistus. Dažniausiai atskleidžiama tiems, kurie „arti dvaro“, o esantys toliau turi juodai dirbti, kad informaciją gauti savo sugebėjimų dėka.

6.8 Interviu su vyriausiuoju naujienų agentūros redaktoriumi

Mano pirmas klausimas orientuotas į darbo rinką politikos žurnalistų. Kokių įgūdžių, kokią išsilavinimą reikia turėti, kad taptum politikos žurnalistu?

Aukštąjį išsilavinimą, manau, reikia turėti. Reikėtų turėti, kad būtum geru žurnalistu. Nes iš tikrųjų reikalingas, reikalingas, na, tas vadinamasis bendras išsilavinimas, suvokimas apie procesus. Tai pirmiausia paprastasis – kaip priimami įstatymai, koks yra valdžių pasidalijimo principas, kokios yra kompetencijos, suvokti. Teismas, Vyriausybė, Parlamentas, prezidentas, kariuomenės funkcijos, užsienio politika. Šiandien ypatingai reikalingas Europos sąjungos išmanymas, pasaulio politikos išmanymas. Labai gerai būtų, kad politikos žurnalistai, kas pas mus iš tikrųjų yra dažnai bėda, kad politikos žurnalistai turėtų bent minimalų ekonominį išsilavinimą, arba suvokimą. Nes nėra politikos be ekonomikos. Visą laiką šalia eina. Ir dažnai politiniai sprendimai kartu yra ir ekonominiai sprendimai. Tai yra ekonominiai yra apvilkti politinių sprendimų rūbų. Ir Lietuvoje dažnai būna, kad matoma tikrai grynoji politika ir nesuprantama, kas už to sprendimo yra ir čia tik dėl tų ekonominių žinių stokos. Kas dar. Be išsilavinimo tos kitos savybės greičiausiai yra kaip ir kiekvieno žurnalisto. Tai yra greita reakcija, sugebėjimas analizuoti...

Ar yra kokie nors etapai, kuriuos žurnalistas turi pereiti tapdamas geru politikos žurnalistu.

Aš idealiai matyčiau etapus tai iš tiesų, na, tarkime, etapas gali būti toks: padirbi truputėlį redakcijoje, tas truputėlis gali būti aišku priklausomai nuo tavo gebėjimo susiorientuoti, susivokti. Tai galėtų būti 3 mėnesiai, pusę metų ir po to varyčiau visus į Seimą, dirbti korespondentais Seime. Geresnės mokyklos politikos žurnalistui, manau, negu seimas nėra. Ten iš tiesų tu gali suvokti, bandyti suvokti kaip atsiranda įstatymo projektai, iš kur jie atsiranda, kaip interesų grupės dėliojasi. Pagaliau tu sužinai, kas yra partijos, frakcijos, kaip jos tarpusavyje bendrauja, kaip yra kompromisai daromi, kaip yra pagaliau apgaulinėjami vieni kitus apgaulinėja, kaip yra blokuojamasi. Visa ta virtuvė politikos iš tų Seimas yra turbūt geriausia pati vieta. Ira š manau, kad nepabuvęs seime korespondentu, tu negali būti geras politikos žurnalistas. Čia antras etapas. O paskui viskas... tu gali... Pas mane yra žiūrima taip truputėlį, kadangi ta istorija mūsų trumpa, bet šiaip pasaulyje būti parlamento korespondentu yra garbė. Ir ten dažniausiai eina su didžiausia patirtimi, jau pagyvenę, 60 sakykim metų 50 metų žmonės, kurie praneša politines naujienas. Seimas yra, politikoj bent jau Seimas yra ta pagrindinė vieta, kur viskas vyksta pakankamai greitai. Tai gali tas etapas toks ir būti. Arba tu lieki korespondentu visą laiką seimo, tu ten gali būt geriausiu korespondentu. Arba tu grįžti

į redakciją ir po to gali tapti ir redaktorium, ir apžvalgininku tapti. Tai čia jau paskui tie etapai, aš nemanau, kad jie yra schematiškai kažkokie. Bet aš manau, kad tai turėtų būti būtinas etapas politikos žurnalisto karjeroje.

Tai apžvalgininko ir redaktoriaus pozicija yra aukščiausios?

Ne. Redaktoriaus taip, tikriausiai yra aukščiausia bet kuriuo atveju. Nes jeigu mes žiūrėsime į sąrangą ir į visą redaktoriaus darbą bet kuriuo atveju, tai vis tiek nuo redaktoriaus turėtų priklausyti bendra redakcinė politika, ir turinio bendri dalykai, ir tam tikrų principų laikymosi. Jis turėtų garantuoti, tai yra jo atsakomybė tie sprendimai. Tai jeigu iš tiesų žiūrėsime hierarchiškai, tai redaktorius ir yra pats svarbiausias. Apžvalgininkas yra vėlgi, čia reikia žiūrėt pagal skirtingas žiniasklaidos priemones. Televizijoje yra apžvalgininkų, yra bet jie tokie ne visai. Jie yra nekasdieniai. Vieną kartą apžvalgininkų apskritai nėra, laikrašty taip, jisai gali būti apžvalgininkas, jisai gali kasdien rašyti. Tai apžvalgininkas, aš nežinau. Neišskirčiau labai kaip atskiros, atskiro kažkokio tai karjeros etapo. Tu iš tiesų gali būti ir žurnalistu, ir apžvalgininku tuo pačiu metu. Turiu galvoj, politikos korespondentu ir seime, ir apžvalgininku tuo pačiu. Tai čia nėra skirtingos pareigybės.

Ar didelis judėjimas yra politikos žurnalistų tarpe, kaita?

Ir taip ir ne. Yra žmonių, kurie dirba labai ilgai ir labai seniai šitoje srityje. Gudavičius. Tarp redakcijų judėjimas bendrai yra. Bet ir tai jis dabar pakankamai sulėtėjęs. O šiaip judėjimas pasibaigia, kad deja, bet daug labai tų žmonių išeina į valstybės tarnybą.

O iš ten?

Jeigu klaustumėte manęs, tai aš manau, kad neįmanoma sugrįžti ir būti žurnalistu. Tokiu pačiu, koku buvai. Nors Lietuvoje tokios praktikos yra.

Bet jūs pats atėjote iš valstybės tarnybos.

Aš neatėjau iš valstybės tarnybos. Aš atėjau. Aš nebuvo žurnalistu prieš nueidamas į valstybės tarnybą. Čia, aš manau, truputėlį yra skirtumas. Tarkim, aš juo labiau nebuvo, aš nebuvo politinė pareigybė pirmiausia kas yra svarbu iš tiesų. Aš buvo padėjėjas seimo pirmininko pavaduotojo ir tuo pačiu ir tuo pačiu su derybų delegacija su Rusija. Ir, žinoma, galima sakyti, akd pirmininko pavaduotojas buvo tam tikros partijos ir jo galima pritempti tą. Bet aš turiu visiškai kitą pavyzdį. Turiu omenyje pono bačiulio pavyzdį, kuris buvo aiškiai į politinė pareigybę nuėjęs, premjero tuo

metu konservatoriaus kubiliaus atstovu spaudai. Realiai po to grįžo į žurnalistiką. Aš asmeniškai žiūrėdamas į jo rašinius, visą laiką galvosiu, akd jis yra konservatorius, nes jis buvo labai aiškiai deklaravęs savo politinę poziciją... partinę, net ne politinę, bet partinę priklausomybę. Jisai dirbo partijai, dirbo premjerui. Ridas jasiulionis dabar irgi taip pat. Jis dabar toje pačioje pozicijoje dabar. Jeigu jis grįš į žurnalistiką, aš į jį irgi taip pat žiūrėsiu. Ir mano supratimu tas nedera. Aš taip nemanau, kad taip turėtų būti, aš manau, kad tai yra klaida. Bet žinoma, nieko nepadarysi. O tai, kad šiaip žmonės į valstybės tarnybą išeina, tai aš galvoju, kad gal pavargsta žmonės. Šiaip ar taip, jeigu taip žiūrėt, tai valstybės tarnyboj darbas vis tiek yra ramesnis mano supratimu, negu žiniasklaidoje. Ir yra krūva pavyzdžių – sakalauskaitė ramunė, Grumadaitė, Gaižauskaitė Violeta. Čia iš mano, kur aš dirbau pats su jais, jie visi išėjo. Žmonės gal pavargsta laukti įvertinimo. Vėlgi – karjeros galimybės žiniasklaidoje yra gerokai mažesnės, tą reikia pripažinti. Trys etapai faktiškai. Žurnalistas, redaktorius. O vietų iš tikrųjų yra mažai šitoms visoms. Ir tas turbūt žmones gal šiek tiek išsvargina.

Ar yra politikos žurnalistų rekrutavimo strategijų? Ar vyksta pačių politikos žurnalistų tarpo atsinaujinimas?

Aš nežinau, ar ten yra labai... ar turėtų labai keistis. Principai turėtų likti tie patys, o atsinaujinimas, nu, yra pas mus. BNS'e atsinaujinimas labai didžiulis įvyko praeitą vasarą. Jeigu pasižiūrėsime, vienas žmogus liko iš buvusio politikos skyriaus. Donatas. Visi kiti yra tie, kurie atėjo per paskutinį pusmetį. Galbūt kartais to reikia, ypatingai politikos skyriuose to reikia, kadangi visą laiką yra pagunda susidraugauti ir čia yra didžiausia problema politikos žurnalistams, akd visą laiką, na, žmonės per ilgą darbą, vis tiek visi turi savo simpatijas, antipatijas politines pažiūras turi. Ir per ilgą laiką atsiranda, pasidaro – mylimi politikai, nemylimi politikai, mylimos partijos, nemylimos partijos. Ir tas daro įtaką pačiam darbui. Tai tas atsinaujinimas,, mano požiūriu, yra labai sveikas dalykas.

Ar egzistuoja konkurencija politikos žurnalistų tarpe ir dėl ko yra konkuruojama?

Taip, egzistuoja tikrai.... Aš manau, kad kaip ir visur kitur, kaip ir bet kurioj kitoj srity. Yra žmonės, čia vėl reikėtų pasakyti, ką aš visą laiką sakau. Žurnalistika yra amatas. Tam, akd tu būtum geru žurnalistu, tau turi būti duota. Duota kas sakytų iš dievo, kas sakytų iš gamtos. Tai ir nu, čia kaip ir dailininkų, ir dainininkų, ir sportininkų, jų kartais atsiranda. Bet tiesiog atsiranda iš niekur. Gerų, su potencialu, kuriems yra duota. Ir jie sugeba daugiau. Jie sugeba geriau užmegzti kontaktus, jie sugeba greičiau reaguoti, sugeba pamatyti tai, ko nepamato kiti. Sugeba daugiau atsiminti, sugeba

suvesti sąsajas tarp skirtingų įvykių ir tai juos daro geresnius. Tada jie sugeba parašyti pirmesni, paklausti teisingesnio klausimo, ištraukti atsakymą. Arba surasti pranešime, kuriame kitiems atrodo, kad nieko nėra, tą būtent vietą, skaičių ar sakinį, kuris paskui pavirsta į pranešimą ir visai kitos temos. Tai ir jie konkuruoja. Jie konkuruoja greičiau, konkuruoja savo įžvalgomis, konkuruoja sugebėjimu gauti informaciją, kurios niekas kitas negavo, jie konkuruoja pasitikėjimu pagaliau. Jeigu paklaustumėt politikų, jie pasakytų, kad yra žurnalistų, kuriais jie daugiau pasitiki ir mažiau pasitiki. Ką tai reiškia/ tai reiškia, kad galimybės gauti informaciją yra arba daugiau arba mažiau. Ir tuo viskuo jie konkuruoja.

Kas yra laikoma profesiniais laimėjimais rašančių apie politiką žurnalistų tarpe?

Aš sakyčiau pirmiausiai originali informacija, tai, kurią tu gauni pirmas. Ir informacija, kuri yra svarbi. Tarkime, pasikeitimai partijos vadovybėje, koalicijos sudarymas, ministrų skyrimas. Tai jeigu tu esi priams ir jeigu tu esi vienintelis, kuris tai parašo, tai yra profesinis laimėjimas. Taip pat, sakyčiau, ką aš jau minėjau, sugebėjimas iš menkos detalės kokios nors, esančios pranešime, kurią gauna visi, surasti tą kampą arba įžvelgti tai, ko neįžvelgia kiti ir padaryti iš to atskirą pranešimą. Tai yra profesinis laimėjimas, tai yra matyti tai, ko nemato kiti. Pavyzdį galiu vieną pasakyti. Vat vakar buvo pranešimas tokios bendrovės TNT, kur ten skubias siuntas veža. Ten buvo toks parašymas, kad balsavimo biuleteniai pristatyti į 46 šalis ir iš viso jų ten nuvežta tų biuletenių yra 37 tūkstančiai. Ir tai buvo ta bendrovė, kuri padėjo organizuoti rinkimus. O man kilo klausimas, kodėl tik 37 tūkstančiai, jeigu mes žinome, kad statistikos departamentas, bent jau mes žinome, kad mažiausiai 200-300 tūkstančių yra emigravę. O rinkėjų sąrašas yra 2,5 milijono. Ir vat iš karto, tai yra tema. Aš nežinau, ar pavyks padaryti tą temą, bet tai yra tema, kurią galima plėtoti, kurią galima daryti. Jeigu tu turi 2,5 milijono rinkėjų, turi apie 300 tūkstančių Lietuvos piliečių, gyventojų. Bet Vyriausioji rinkimų komisija išveža tik 37 tūkstančius biuletenių. Reiškia jie iš karto žino, kad 200 tūkst. Nebalsuos, kurie yra išvažiavę, bet rinkėjų sąrašas vis tiek lieka. Ir vat kaip iš to padaryti visą istoriją, nes čia iš tikrųjų yra problema didžiulė, nes problema ypatingai, jeigu mes kalbame apie šiuos rinkimus, kur svarbus bus 50 procentų atėjimas, tai didžiulė problema ir visuomenės ir politikos. Vat sugebėjimas tokius dalykus pamatyti, kurių iš esmės, šiaip nėra. Lyg tai pranešimas buvo ne apie tai, bet sugebėjimas dalykus suvesti į vieną krūvą ir dar po to iš to ką nors padaryti, tai yra profesinis laimėjimas.

Ar politikos žurnalistui yra kokių nors ypatingų išorinio pripažinimo formų?

Išorinių pripažinimo formų, vėlgi, priklausomai nuo leidinio. Tai išotinė pripažinimo forma aš manau yra komentarai. Aš paiimsiu „Lietuvos rytą“ pavyzdžiui, kaip pavyzdį dienraščio. Bet kuriam pasaulio dienrašty, taip pat kalbant apie spaudą. Tai kalbant apie spaudą labai aišku. Reporteris, žurnalistas tą akimirką kai tau suteikiama teisė parašyti komentarą su savo nuotrauka, va tai yra išorinis pripažinimas. Sapudoj. Televizijoje tai galėtų būti tos savaitinės komentarų laidos. Taip pat tikriausiai kvietimas į laikdas pokalbiams, tam tikra prasme. Nes jeigu tave kviečia į laidą, debatų, ar ten kažkokią, tai reiškia pripažįsta, kad tu gali sukurti turinį. Tai yra pripažinimas. Nes jeigu tu nuolatos, nes aišku, gali būti, kad tave pakvietė, tu atėjai, susimovei ir tavęs daugiau nebekvies. Dar vienas dalykas, čia galbūt toksai daugiau formalus, na, tai kvietimas į įvairius renginius, konferencijas ir panašiai, skaityti pranešimų apie žiniasklaidą, politiką. Tai reiškia, kad toje vietoje tave jau pripažįsta kaip profesionalą. Tikisi iš tavęs, akd tu gali pasakyti tai, ko nežino kiti. Tai va tokios galbūt trys pagrindinės formos.

Apdovanojimai?

Būtų gerai, bet yra labai sunku Lietuvoje, per maža valstybė. Visi pradėtų žiūrėti, kas už ko stovi, kas ką myli. Labai sunku būtų objektyviai įvertinti iš tiesų. Dar dvigubai sunkiau, nes na iš tiesų, kadangi mes tų politikos žurnalistų, kurie kartu yra ir apžvalgininkai, ne tiek jau daug turime iš tiesų.

Kuo skiriasi geras politikos žurnalistas nuo blogo politikos žurnalisto?

Tai pagrindinis skirtumas yra išlikti nešališku. Čia yra pagrindinis gero ir blogo. Neįsimylėt. Nedemonstruoti savo simpatijos viešos arba antipatijos viešos. Netgi turint tą simpatiją ar antipatiją, bandyt sugebėt išlikti maksimaliai objektyviu. Čia yra pagrindinis dalykas, ko labiausiai Lietuvoj trūksta.

Ar įmanoma žurnalistikos autonomija nuo politikos – ideologijų prasme ir vyriausybės vykdomos politikos prasme?

Kaip žurnalistui taip, kaip žmogui – ne. Reikia skirti labai aiškiai. Nes žurnalistas yra žmogus, tai žmogus visą laiką bus suinteresuotas. Ir jeigu vyriausybė didins mokesčius arba mažins mokesčius arba įves naujus mokesčius, jeigu ten, nežinau, apmokestins įvažiavimą į Senamiestį, sutrumpins motinystės pašalpas, visa tai turės įtakos kiekvienam žmogui ir visą laiką žmogus visą laiką bus šališkas vieno ar kito vyriausybės sprendimo atžvilgiu. Negali žmogus nereaguoti į tai, ką daro su juo. Normalu visiškai. Dabar kita vertus žurnalistas gali bandyti išlikti maksimaliai nešališkas. Taip,

tarkim, aš galiu pykti kaip žmogus, kad man padidino mokesčius. Bet kaip žurnalistas aš galiu taip pat lygiai pranešti apie tą sprendimą jo nekeikdamas, jo nepeikdamas, o dar duodamas objektyvius palyginimus. Na, kad Latvijoje yra taip, Lenkijoje yra taip, o visoje ES yra taip. Galvokite patys, kaip yra. Trumpina motinystės pašalpas. Aš galiu pasakyti, akd man kaip mamai bus skaudu labai, aš pyksiu labai, bet aš taip pat galiu pasakyti, pripažinti, duoti faktus, kad čia yra taip, čia yra tiap, tas kainuoja tiek, tas kainuoja tiek. Tai tu gali neišreikšti savo... ir gali ir turi savo pozicijos neišreikšti, rašinyje, aš turiu galvoj rašinyje. Reikia skirti du dalykus, yra rašinys, informacinis rašinys, pranešimas, straipsnis. Kita vertus, tu gali savo komentare rašyti, kad tu nepritari šitam žingsniui. Ir tada ten tu būsi taip pat žurnalistu, taip pat politikos, bet ten tu būsi apžvalgininku. Lietuvoj didžiausia bėda yra ir jinai vis gilėja ir gilėja. Visi pamiršo tokį pagrindinį dalyką, kad nuomonė nuo fakto turi būti atskirai. Pasiimkite dabar „Lietuvos rytą“, „kauno dieną“, „Respubliką“, pasižiūrėkit. Kiekvienam straipsny žmogus rašo kaip jam atrodo, kaip jis jaučiasi. Taip neturi būti straipsnyje. Redakcinėje skiltyje – prašau, komentare su nuotraukyte – prašau, bet ne straipsnyje.

Ar politikos žurnalisto politiniai įsitikinimai jau savaime nelemia temų, kurias jis daro, kurias jis pasirenka ir į kurias jis deda akcentą?

Iš dalies gali lemti, iš dalies. Bet nebūtinai. Ir vėlgi. Aš nematau tame nieko blogo. Na, gerai, jeigu įsivaizduokim, kad žurnalistas yra prieš progresinius mokesčius, o Vyriausybė juos įvedinėja. Tai jisai pasirenka temą apie progresinius mokesčius ir rašo. Jeigu jisai laikysis visų taisyklių ir etikos dalykų ir pateiks visą informaciją, tai nieko blogo. Nepaisant to, akd jam nepatinka tas sprendimas, jeigu jisai duos objektyvų vaizdą taip kaip yra. Kur čia yra blogybė? Kad pasirenka ne tą temą. Gal. Bet, na, o kas tada turi temas parinkti. Mes niekada nesudarysime sąrašo temų, kurias žurnalistas privalo rašyti arba privalo nerašyti. Tai šitoje vietoje visą laiką bus... temas diktuoja gyvenimas, tai, kas vyksta. Subjektyvumo dalis parenkant temas visada bus, bet aš nematau būdo to išvengti.

Iki kokio lygio ir kokiomis formomis žurnalistai gali būti įsitraukę į politinį gyvenimą?

Vėlgi, reikia skirti du dalykus – politinį ir pilietinį. Tai aš iš savo patirties labai gerai žinau, iš savo patirties dėl Leo LT. Aš manau, kad pilietiniame gyvenime žurnalistai gali dalyvauti labai aktyviai, politinėje veikloje neturėtų dalyvauti. Tai yra priklausymas partijai, darbas partijai, darbas valstybės tarnyboje ir panašiai. Nematau, kaip tai gal derėti. Tada tu niekaip negali likti netgi išoriškai objektyvus, jeigu tu esi susijęs su vienos partijos ministru ar panašiai. Na, niekaip. Tu galbūt nerašysi gerai apie tą partiją, bet tai, kad tu nerašysi gerai, jau bus nebeobjektyvu, nes tu nieko

neberašysi iš principo. Tu nebegalėsi tos partijos girti, nes tai bus nebeobjektyvu, tu būsi narys tos partijos. O jeigu tu nieko nerašysi, tai tu ignoruosi. Mano supratimu, tas nedera.

Bet jeigu tu priklausai kažkokiai pilietinei grupei, kuri, sakykime, kritikuoja labai smarkiai kokį nors esamos valdžios žingsnį. Skaitytojas žino, kad tu priklausai kažkokiai tai grupei. Bet tada jis tavęs nebelaikys objektyviu?

Labai gerai. Čia yra jo problema. Man atodo visą laiką. Vadovaujantis tokiu principu, reiškia, nieko negalėtum daryti. Net turbūt balsuti nebūtų galima. Na, jeigu jau taip sterilumo visiško ieškome. Tai aš manau, kad buvimas piliečiu tave įpareigoja būti piliečiu, daryti taip, kad valstybei būtų geriau. Ir čia. Akcija „darom“ pilietinė akcija, tai ką žurnalistas negali ten eiti, nes su šita akcija yra kritikuojama, kad Vyriausybė per mažai daro šitoje srityje. Na, čia galima prisigalvoti visokių dalykų. Svarbiausias dalykas čia yra ne tai, kaip į tave žiūrės, o tai, ką tu darysi kaip žurnalistas. Ir visą laiką siūlau nuo to pradėti. Kai kas nors ant tavęs meta šešėlį, kad kažkas yra susijęs su piliečių judėjimu ir dėl to jis yra neobjektyvus, man visada klausimas yra toks: o jūs galite duoti įrodymų, kur jisai buvo neobjektyvus? Vat kur pasimatė tas dalykas, kad jisai, būdamas ten kažkokioje piliečių grupėje, buvo rašydamas kaip žurnalistas, buvo neobjektyvus. Tai jeigu tokių įrodymų yra, tada taip, tai yra blogai. Bet šiaip abstrakčiai, na, yra tuščias kalbėjimas.

Kaip apibūdintumėte, koks yra Lietuvos žurnalistikos santykis su Vyriausybės vykdoma politika?

Sakyčiau, kritiška. Vėlgi. Prisiminkime, kad yra žiniasklaida nevienalytė, jos yra įvairios. Yra buvusių vyriausybių, kur vieniems vienu sprendimai patikdavo, kitiems nepatikdavo. Jeigu imant šiandieninę Vyriausybę, tai labai kritiška, beveik visa žiniasklaida be išimties yra kritiška šitos vyriausybės atžvilgiu. Yra vyriausybių buvusių, kurios mažiau spaudžiamos. Bet vėlgi klausimas yra ir žurnalistų, ir žiniasklaidos savininkų pozicija. Jeigu paklaustum visų savininkų žiniasklaidos Lietuvoje, tai jie bus labai kritiški. Jeigu paklaustum žurnalistų Lietuvoje, tai gal gautume truputėlį kitokį atsakymą, nes dalis sprendimų, kuriuos Vyriausybė priėmė, jie buvo nenaudingi savininkams, bet naudingi žurnalistams, jeigu jie sugebėjo tai suvokti. Buvo, kad ir nesuvokė. Tai vėlgi, čia vieno atsakymo gal ir nėra tokio paprasto.

O tokie atvejai kaip oficialiojo Vilniaus pozicija užsienio politikos klausimais?

Pažiūrėkime į viešąją erdvę. Yra žmonių, kurie ploja katučių ir yra žmonių, kurie viešai suabejoja tuo. Tai mes turime skirtingus žurnalistus, skirtingus požiūrius, tai yra demokratija, labai gerai.

Jeigu paklaustumėte manęs, aš sakyčiau, kad man ta Vyriausybės politika nelabai patiko, jeigu paklaustumėte Audriaus Matonio, tai jis gal sakytų, kad puiki politika. Mes turime skirtingas nuomones, jas galima išsakyti ir žmonės gali rinktis, kuri jiems yra priimtinesnė.

Ar yra dominavimo nuomonių?

Jeigu užsienio politikos, tai manau, kad dominavimo anksčiau daugiau būta. Dabar matau, kad diskusijos yra po truputėlį yra vis daugiau ir daugiau ir man tai patinka.

Ar jūsų akimis yra teisingas teiginys, kad politikos žurnalistika balansuoja tarp rinkos ir politikos?

Manau, kad iš dalies taip. Iš dalies taip ir ...

Kuo tas spaudimas pasireiškia?

Pinigai.

Tiek iš politikos, tiek iš rinkos?

Iš politikos turbūt mažiau, daugiau iš rinkos. Vėlgi, čia tas labai svarbus dalykas vis dėlto yra, ką aš kalbėjau pradžioj. Nėra politikos be ekonomikos, nėra ekonomikos be politikos. Ir visi sprendimai. Gal ne visi, ne absoliučiai, tarkime 80 procentų, jie yra susiję tarpusavyje. Jeigu mes žiūrėsime į tą pačią Leo visą aferą, tai kas tai buvo – politika ar ekonomika? Tai buvo verslo interesas, padarytas politinėmis priemonėmis. Pažiūrėkime, grįžkime prie kitų dalykų. „Lietuvos dujų“ privatizavimas, „Alitos“ privatizavimas, Lisco. Tai yra politiniai sprendimai – interesai verslo. Prisiminkime batalijas dėl alkoholio reklamos. Kaip ir politinis interesas mažinti alkoholio vartojimą, jo neskatinti tarp jaunimo, o kitoje pusėje verslas, nes tai yra pinigai. Tai yra pinigai, marketingas, didesni pardavimai, didesni pelnai. Ir taip, atsakymas yra taip. Žiniasklaida į tą yra įsivėlususi, nuo to yra priklausoma, vieni daugiau kiti mažiau. Aš iš tikrųjų labai džiaugiuosi, kad dirbu žiniasklaidoje, kuri nesusijusi su tuo. Iš esmės beveik visiškai ne. Būtų galima iš esmės pasakyti taip, kad verslas irgi yra mūsų klientai ir politikai irgi, tarkim, tam tikra prasme irgi yra mūsų klientai ir nuo jų priklauso mūsų pajamos, vyriausybės, ministerijos, valstybinės institucijos, kurios prenumeruoja BNS'ą. Bet vis dėlto jeigu paimsime laikraščius, televizijas, jų priklausomybė yra žymiai didesnė. Kadangi yra maža rinka, yra mažai žiniasklaidos priemonių, ypatingai spaudos šioje vietoje ir, na, dalykas paprastas iš tiesų. Lietuvoje aš manau, kad nė vienas laikraštis ir nė viena televizija neišgyventų be 5 pagrindinių reklamos davėjų. Jie generuoja 70-80 proc. visų pajamų. ir tai diktuoja

tam tikrais atvejais, ne visada. Tam tikrais atvejais tai diktuoja žiniasklaidos savininkų elgesį, aš manau.

Iš kur spaudimas didesnis – iš politikos ar iš rinkos vis dėlto?

Manau, kad iš rinkos. Bet kartais kaip Leo atveju, aš manau, yra totaliai susiję dalykai, nebegali atskirti.

Ar yra specifiniai būdai politikos spaudimo žurnalistikai? Kuriuos galima būtų atskirti.

Na, vienas iš būdų yra valstybės pinigai, viešieji pirkimai. Ir esu aprašęs ir viešai pasakęs apie mūsų Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kur, mano supratimu, labai aišku viskas. Aš nepavadinčiau to spaudimu tiesioginiu. Bet tai galima suprasti kaip spaudimą. Jeigu tu nedirbi pagal jų siūlomas taisykles, tu negauni pinigų. Tam, kad tu gautum pinigų, tu turi parsiduoti. Prisiminkime tą paskelbtą žymųjį žemės ūkio ministerijos sąrašą praeitų metų viešųjų pirkimų. Na, akivaizdžiau būti negali. Jeigu tu sugebi išdalinti 40 milijonų spaudai, tai yra akivaizdu. Tam, kad tuos pinigus gautum, tu turi žaisti pagal siūlomas taisykles. Pinigai tau reikalingi tam, kad išgyventum, tai yra spaudimas. Tai čia vienas dalykas, viena kategorija, vienas būdas spaudimo. Tai yra viešieji pirkimai. Antras būdas tai yra įstatymai. Įstatymai, kuriais politikai gali bandyti tramdyti. Turime mes tų. Prisiminkime, pavyzdžiui, batalijas dėl nacionalinio tansliuotojo. Ne dabar, bet anksčiau kai buvo keičiama tarybos sudėtis ir jos formavimo tvarka. Aiškus dalykas, buvo spaudimas. Keisime tarybą, pastatysime savo žmones ir užtikrinsime, kad turinys būtų kitoks, negu buvo iki šiol. Lygiai taip pat su reklama. Apribokime reklamą, bus mažiau pajamų, reiškia. Bus mažiau pajamų iš verslo, galbūt daugiau duosime pajamų iš valstybės. Rinkimų kampanija. Galima sakyti, akd čia yra politikos skaidrumo siekis, bet tuo pačiu metu ir nemažas poveikis žiniasklaidai. Uždraudi reklamą televizijoje, radijuje, reiškia sumažėja pinigų per rinkimus iš karto. Aišku, tu sieki ir savo interesų.

Bandymai Seime koreguoti žurnalistų darbo tvarką, neprisileisti per arti žurnalistų. Tai tų būdų veikimo galimybių yra pakankamai daug vis dėlto.

Kas daro didesnę įtaką – žurnalistika politikai ar politika žurnalistikai?

Geras klausimas. Žinot, aš galvoju, kad pasikeisdami. Kaip pavyzdį tuos pinigus paimkime. Dabar kas kaltas, kad žemės ūkio ministerija pirko žiniasklaidą? Ar žemės ūkio ministerija kalta, ar žiniasklaida kalta? Man atodo, akd abu kalti. Vieni, kad pirko, kiti, kad pasidavė. Taip ir yra. Aš manau, kad yra toksai ne visai apvalus ratas. Sustoja, verčiasi, nevažiuoja tolygiai.

Tai kas iš tikrųjų gaunasi? Reiškia žurnalistai, politika kaip eina prie pinigų. Reikia pamaloninti spaudą, nusipirksiu aš ramybę reiškia. Nu, nuėjo nusipirko ramybę. Tai tada žurnalistai arba žiniasklaidos priemonė, pas kurią atnešė pinigų, na, lengvų pinigų, jinai uždirbo lengvų pinigų ir gerai. Ir politikos žurnalistikai gerai ir žiniasklaidos priemonei gerai. Po to reiškia, atėjo galbūt kitas politikas ir jisai neperka nieko. O žurnalistai prie tų pinigų buvo pripratę lengvų ir galvoja: nieko sau, prieš tai pirko, tas dabar neperka nieko. Reikia jį priversti pirkti ir reikia ant jo varyti. Duoda suprasti: jeigu tu nepirksi nieko, mes ant tavęs varysim. Tada politikas pagalvoja: „Bliamba, varo čia ant manęs, aš nusipirksiu“. Kas juos išmokė? Ar žurnalistai išmokė būti politikus tokiais ar politikai išmokė žurnalistus būti tokiais? Vienas kitą mokė. Ir čia iš tikrųjų yra, šiandien dažnai kalba politikai: na, ką čia daryti, tuoj mus papjaus, varo čia ant mūsų. Tai aš tada sakau: patys tokią situaciją sukūrėt. Patys pirkot pirkot pirkot ir dabar mes turime tokią situaciją, akd dažnai nerašo niekas be pinigų. Nu vat nerašo. Tam, kad rašytų, turi užmokėti. Ir toliau yra žmonių, kurie ir moka toliau, kad rašytų.

Šitokias praktikas, jas yra sunku pakeisti. Tam reikia politinės valios ir politinio stuburo. Turėtų būti žurnalistas, kuris sakytų: aš nerašysiu ir politikas sakyti: aš nepirksiu, net jeigu ten galvas klijuotų prie nuogo kūno. Man tas nebaisu, aš tą iškentėsiu, aš nepirksiu sau ramybės. O žurnalistas turi pasakyti redaktoriui: aš tokio šūdo nerašysiu. Bet kol kas taip nėra.

Kokias politikos naujienas laikote būtinomis nušviesti, rašyti?

Aš manau, kad visados svarbiausios. Gal aš klystu, nežinau, bet politinės naujienos svarbiausios man atrodo visada yra įstatymai. Vis dėlto, na, aš suprantu, kad žmonėms galbūt kartais neįdomu yra, na, bet tai yra tai, kas reguliuoja mūsų gyvenimą. Kai Seimas priima įstatymą, man atrodo, kad visiems turi būti žinoma, pranešama ir tuoj pat ir su paaiškinimu, ką tas keičia, kiek įmanom mes patys kartais suprasti, mes turim suprasti. Nežinau, kas gali būti svarbesnė politinė naujiena. Tada viskas, kas susiję su įstatymu. Tai įstatymo projektas, debatai dėl įstatymo, yra grupės palaikymo ir priešininkų su argumentais, kodėl vieni už, kiti prieš. Visa ta aplinka, kaip yra kitur, kaip pasikeistų viskas, kaip būtų geriau ir kas būtų blogiau, diskusijos. Ir tada su vyriausybe, čia susijęs blokas, nes vyriausybė kartais parengia, inicijuoja. Antras dalykas tikriausiai būtų šiek tiek apie tai, kas vyksta partijose. Turim Seimą, kuris priiminėja įstatymus, Seimo darbo pagrindas yra partijos, koalicijos, kas partijose vyksta, partijų programos, partijų žmonės, suvažiavimai, vadovai, pokyčiai ir panašiai. Tada atskirų politikų elgesys, sprendimai ar ne. Tam, akd tu, na, galėtum atskirti ar tai, ką jie kalba, žada, deklaruoja yra tai, ką jie daro. Tai čia viskas. Ir asmeninio gyvenimo detalės, abejotini sandoriai ir neabejotini, ar pagaliau geri pavyzdžiai. Tai yra kad žmonės žinotų... Politikas yra

viešasis asmuo. Tai politikos žurnalisto uždavinys yra pateikti apie tą viešą asmenį informaciją. Žmonės jiems perduoda galias savo valdymo, patiki jiems, na, tai jie turi žinoti, kam jie tas galias perduoda.

Kaip jūs atrenkate? Procedūra sprendimo priėmimo...

Mes turim įvykius, mes esam naujienų agentūra. Yra Seime posėdis, mes ten būsim ir mes ten žiūrėsime, aks ten vyksta. Jeigu bus priimti įstatymai – parašysim, jei pateikimai – parašysim, parašysim kai kuriuos argumentus, kodėl vieni sako tą, kiti tą. Pranešim apie tai, kas vyksta seimo salėje, jei bus vyriausybės posėdis taip pat pranešim. Jeigu prezidentas pasirašys dekretą, taip pat pranešim, jeigu bus Konstitucinio teismo sprendimas taip pat pranešim. Tai čia yra visi tie įvykiniai, ką mes manom esant svarbu pareigą padaryti. Visa kita yra sunkiau truputėlį apibrėžiama. Yra tos detalės, nuotrupos, gandai, kuriuos tu tikrini, aiškiniesi. Kartais sugaišti 2-3 dienas, nieko neišsiaiškini, kartais išsiaiškini. Ir čia, na nežinau. Net sunku išvardinti ir čia susieti su tuo, ką kalbėjau. Ir su asmeniniu gyvenimu, ir su sprendimais. Sprendimais galūt ne tik asmeniniam gyvenimui. Na, prisiminkime premijų mokėjimo odisėją. Tai tie visi failai gimė iš niekur. Kažkas kažkur kažką išgirdo, kažkas kažkam kažką pašnibždėjo. Vieną gavau į paštą laišką visai anoniminį, pasidomėkit ten tuo ir tuo, nes irgi mokėjo premijas. Mano supratimu tai buvo svarbu. Buvo svarbu, nes dalis tų žmonių, kurie jau vadino save naujais, viešai deklaruodami, kad reikia taupyti, jie patyliukais darė visai kitokius dalykus. Ar ne? Tai aš manau, kad isuomenė tą turi žinoti. Mes ir tardavomės iš tiesų, pasitarimuose... kažkas kažką nugirdo ar gavo dalinę informaciją. Tada sprendimas yra ar mes tą darome. Mes viduje ginčijamės, ar verta daryt ką nors. Ir sprendžiame, tariamės, sakom verta. Ir tada yra žmonės, kurie užsiima tą daryti. Tai lygiai taip pat ką aš minėjau su tuo balsų skaičiumi. Mes vakar tarėmės ir nusprendėme, kad tai yra verta failo. Aš matau tame problema ir buvo žmonių, kurie sutiko, akd taip, tai yra problema. Ir galbūt mes jos neišspręsim niekaip. Bet mes norime atkreipti dėmesį visų, kad tam tikra prasme rinkimai vyksta nesąžiningai. Nes tas barjeras, žmonių skaičius nesueina į krūvą. Bet nepaisant to, mes vadovaujamės kažkokiu tai bendru skaičiu. Aš kaip žurnalistas suprantu, kad tai yra įstatymiška, teisėta. Tai yra problema ir visai visuomenei problema.

Kas yra pagrindiniai politikos žurnalistų šaltiniai?

Manau, kad politikai. O kiti šaltiniai yra įvairūs. Tai yra visuomenė, nes iš tiesų tau kas nors paskambina ir pasako ką nors arba parašo ką nors. Ir dažnai labai būna, kad nepasitvirtina. Bet tu kartais net nežinai šaltinio, vat kažkas tau mesteli kažką ir tai yra jau tavo sugebėjimo ir

kompetencijos dalykas. Ar tu sugebi patvirtinti ir rasti ką nors, ar nesugebi. Nors kartais būna, kad tiesiog neišeina. Ir būna krūva istorijų, kur tu tiesiog žinai gandą, bet tu niekaip negali jo patvirtinti. Ir tada tu nerašai, nes neturi šaltinio. Taip pat yra šaltiniai, aš sakyčiau, vis dėlto dokumentai. Netgi informaciniuose pranešimuose Valstybės žinių priede, galima rasti labai daug politinių temų. Įstatymų projektuose, aiškinamuosiuose raštuose, konstitucinio teismo nutarimuose, ar ne, dekretuose prezidento, kalbose pagaliau, jeigu jas skaitai įdėmiai – tai yra šaltinis.

Ar yra tokių dalykų apie kuriuos niekada nerašytumėte?

Nėra tikriausiai. Jeigu tarkim politikas n permiegojo su politike x, aš manau, akd tai nėra politikos naujien. Kaip galima būtų pateisinti nerašymą, aš nežinau. Ir čia išlenda tos problemos, artumo santykiuose su politikais. Nes kuo tu esi arčiau politiko, tuo sunkiau apie jį rašyti ką nors blogo, kai tu sužinai. Arba net ne blogo, problemiško. Ir vat čia ta bėda yra Lietuvoje, didžiulė.

Lietuvoje turėjome išskirtinį atvejį istorinį, išskirtinį, kai pas Siaurusevičių buvo susirinkę į gimtadienį visi politikos grandai. Tu tokiu savo veiksmu deklaruoji: tai yra mano draugai. Ir kaip aš galiu tikėtis, kad tu apie savo draugus parašysi ką nors tikro, neigiamo. Nes aš apie savo draugus nerašyčiau iš viso nieko. Nes ta riba yra, tu turi nusišalinti. Dėl to aš ir neleidžiu, kad politikai būtų mano draugai. Aš manau, kad niekas iš žurnalistų neturėtų leisti, kad politikai būtų jų draugai.

Ar skiriasi ir kaip jūsų rengiamos politikos naujienos nuo kitų žiniasklaidos priemonių rengiamų ir kuo?

Aš manau, kad skiriasi. Ir pirmiausia skiriasi tuo, kad pas mus nėra nuomonės. Tai tas skirtumas akivaizdus, esminis ir labai aiškiai matosi. Tai čia pirmas. Antras yra šiandien ir labai drąsiai galiu pasakyti, BNS'e nėra mylimų ir nemylimų politikų. Tarp žmonių yra, bet kaip redakcijai nėra. Ir aš manau, kad tai yra pasiekimas. Taip, žmogiškai gaunasi, yra ta žmogiška meilė ir simpatijos, jos taip pat išlenda ir aš tą labai aiškiai matau. Bet kad būtų išankstinis nusistatymas rašant apie ką nors, dabar man atrodo nėra ir aš tuo džiaugiuosi, nes ankčiau tas dalykas būdavo.

O pasireikšdavo kaip?

Labai paprastai. Jeigu tu gauni pareiškimą Darbo partijos frakcijos vadovo, numoji ranka. O jeigu tai yra konservatorių pareiškimas, mes puolam rašyti, nes čia yra labai svarbu. Tai mano reikalavimas visą laiką vyra: nėra mylimų nemylimų. Yra parlamentinės partijos ir bet kurios frakcijos vadovas yra lygiai toks pats svarbus kaip ir kitos. Tiesa, valdančiosios frakcijos atstovai

yra truputėlį svarbesni, kadangi jie priima sprendimus, tai į juos dar labiau reikia reaguoti. Bet ignoruoti kažkokios tai kitos, dėl to, kad tau nepatinka jos vadovas ar partijos nariai – ne.

Kaip politikai reaguoja, kai jiems nepatinka tai, ką pasakėte, parašėte?

Skirtingai. Vieni pyksta, kiti bando diskutuoti, tretį grasina teismais, prašo paneigimų.

Ir kaip reaguojate?

Bandau su visais kalbėti visą laiką. Tiems, kas rašo raštu, atrašinėju raštu. Tiems, kas skambina, kalbuosi telefonu. Tiems, kas prašo paneigimų, rašau remdamasis įstatymu atsakymus. Tai žožiū lygiai taip pat.

Tai yra kontaktuojama su jumis?

Dažniausiai... nors negaliu visiškai pasakyti, kadangi aš nekontroliuoju, kas su kuo kalba. Bet mano vėlgi požiūris kaip vadovo bendrovės ir kaip redaktoriaus vyriausiojo visą laiką yra, kad nuo to momento, kai BNS pranešimas išėjo į eterį, žmogus, rašęs jį, nebėra atsakingas už jį. Atsakomybė pereina pirmaisiai skyriaus redaktoriui, galiausiai – vyriausiajam redaktoriui, tai yra man. Aš visą laiką prašau, kad niekas nesiaiškintų su nepatenkintais dėl kokių nors priežasčių. Jeigu kas nors yra nepatenkinti, tai jie yra nepatenkinti BNS'u, už kurį galutinė atsakomybė yra mano. Tai jeigu žmonės šiaip pasikalbėti nori, tai pasikalbėti be jokių prolemų, nes jiems reikia kalbėtis, reikia bendrauti... bet aiškintis teisintis jie neturi niekas. Aš norėčiau, kad taip būtų, aš nežinau, ar visada taip suveikia, bet daugeliu atvejų suveikia.

Pasakymas visiems yra, kad kalbėkite su redaktoriumi. Jisai, politikas gali pasikalbėti su žurnalistu, bet aiškintis, kad jisai padarė ten kokią klaidą, jisai neturi.

Kaip manote, ar politikos žurnalistikai būdinga ką nors nutylėti...

Taip, taip ir tą peržengti, vadinkime, Rubikoną, yra labai sunku. Na, tu turi du šaltinius, kurie šnekasi ir staiga yra istorija, urią tau reikia parašyti ir čia vat ta problema ir yra, ar yra dalykų, apie kuriuos aš nerašyčiau. Tai man nėra. Nes na iš tiesų esu parašęs labai daug kritikos apie visus Lietuvos politikus ir jie visi iki šiol su manimi sveikiasi ir kalbasi. Aš esu tikras, jeigu kam nors paskambinsiu, tai jie beveik visi su manimi kalbės. Gal yra tokių, kurie nekalbėtų, gal yra pora tokių. Bet, na, politikas turi suvokti, kad jis nedirba politikams, kad jis neatskaitingas politikams, kad jis neturi siekti draugystės su jais, jis dirba vis tiek skaitytojui – tai yra tam, kuris skaito.

Ar nėra daroma absoliučiai jokių išlygų?

Tai yra normalus dalykas, normali praktika, tai yra vadinamasis off the record. Ir tai yra visiškai normalus dalykas, kadangi yra daug temų, kur iš tiesų politikas negali pasakyti tau. Arba, na, jisai turi įsipareigojimų kokių nors. Bet jeigu gali... čia yra pasitikėjimo dalykas. Jeigu žmogus tau sako ir sako „čia ne spaudai“, tai tada, na, tai yra etikos dalykas, tai yra susitarimo dalykas.

Ta praktika yra normali. 30 proc. informacijos, kurią žurnalistai turi, jiniai niekada nepasirodo, bet ji yra labai vertinga žurnalistams žinoti. Kad jis galėtų teisingai įvertinti situaciją ir teisingai parašyti.

Ar politikai turi išskirtinių veiklos strategijų, be, tarkime, spaudos konferencijų, kaip pritraukti žurnalistus?

Žinoma, kad turi. Ir visokie pakištukai yra, ir netikros informacijos skleidimas, ir pagaliau, draugiški, stengimasis užmegzti drauiškus santykius yra. Tarkim, skambučiai sakant... būna, kai parašai kritišką kokį komentarą, paskambina politikas ir sako: laba diena, norėjau pasakyti, akd buvo labai geras komentaras, man patiko visai, bet žinai ten toj vietoj buvo ne taip ir tada jis pradeda pasakoti kaip iš tikrųjų buvo, neva. Arba duoda savo versiją. Bandymas pasakyti, kad aš čia visai nepykstu, aš su tavim draugauju ir pateikia informaciją, kuri yra tai, ką jisai žino, aš tau pasakysiu paslaptį. O tos paslapties tu niekur negali patikrinti. Tai taktikų iš tikrųjų yra labai daug. Plius. Tarkim, vėlgi yra, dabar gal mažiau naudojama, bet vėlgi yra tas pats paprastųjų pakištukų dalykas. Apdovanojimai, ordinaai. Prisiminkite, adamkus per vieną kadenciją, kiek žurnalistai gavo apdovanojimų valstybinių. Tai, na, vėlgi, aš prisimenu iki šiol, visą laiką rašiau, man tas neesuprantama, visiškai. Žmogui 30 metų nėra, jis apdovanojamas valstybės ordinu ir už ką? Už tai, kad jis rašė ir už tai gavo algą? Ir tai yra pakištukas. Priėmima, kvietimai į priėmimus, kvietimai važiuoti kartu kai kada. Kartais yra toks bandymas išskirti, va, tą vežuosi, to nesivežu. Tas apie mane parašys gerai, o tas ne. Va, nusivežė vieną kartą, parašė blogai, kitą kartą nesivešiu. Tų būdų labai daug yra šiaip ir laviruoti nėra taip lengva per tuos visus dalykus. Ir aš žinau, kad iš tikrųjų, aš pats žinau, na... aš daug nežinau apie žurnalistus iš tiesų. Ar viską parašė, ką matė, ar viską žino. Vėlgi, kitą kartą jį pakviestų kur nors.

Dėl priėmimų.

Aš stengiuosi į juos nevaikščioti.

Gal jūs prarandate galimybę gauti tam tikros informacijos?

Taip, žinau. Visą laiką ką nors gaudamas visą laiką ką nors prarandi.

O jūs stengiatės nevaikščioti, nes...

Aš stengiuosi į juos nevaikščioti tiesiog, na, todėl, kad niekas negalėtų pasakyti, kad ten kažkas draugauja su kuo nors. Paprastai aš einu į užsienio reiškia ambasadorių priėmimus rengiamus, ten einu, nes ten truputėlį sunkiau ką nors prikergti. Bet, tarkime, į partinius renginius, tokius vakarėlius politikų mūsiškių, aš stengiuosi atsiriboti. Ne visada pavyksta aišku, kartais būna tiesiog, kad tu. Esu net specialiai esu ėjęs, kai žinau, kad ten šitas žmogus būtinai ateis ir tau norėtusi su juo pabendrauti tokioj neformalioj aplinkoj, bet šiaip iš tiesų stengiuosi neiti.